

**T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

BOŞANMA DAVASINDA TAZMİNAT İLE ZİYNET EŞYALARININ İADESİ

Yüksek Lisans Tezi

Yaren ASTAN

**Özel Hukuk Anabilim Dalı
Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı**

KASIM 2025

T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BOŞANMA DAVASINDA TAZMİNAT İLE ZİYNET EŞYALARININ İADESİ

Yüksek Lisans Tezi

Yaren ASTAN

Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Yasemin Güllüoğlu

KASIM 2025

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanmasında ve geliştirilmesinde bilgi ve rehberliğiyle beni her daim destekleyen kıymetli danışmanım Doç. Dr. Yasemin Güllüoğlu'na; tecrübesiyle çalışmamın daha iyi bir hâle gelmesine katkıda bulunan Doç. Dr. İlker Öztaş'a ve tezimi titizlikle inceleyerek bana yol gösteren Dr. Mehmet Zahid Yener'e teşekkür ederim.

Lisans ve Yüksek Lisans sürecim boyunca yanımda olan Av. Merve Nur Özışık'a ve bu süreçte kalben bana eşlik eden canım arkadaşlarıma, her daim desteklerini ve sevgilerini hissettiğim sevgili annem, canım babam ve biricik kardeşim Ömer'e ve akademik anlamda beni en çok teşvik eden, sabrını ve ilgisini her daim yanımda hissettiğim yol arkadaşım, sevgili eşim Dr. Emrullah Astan'a şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM BOŞANMA KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

1. BOŞANMA KAVRAMI	4
2. BOŞANMANIN DÜZENLENİŞ BİÇİMLERİ	6
2.1. SERBEST BOŞANMA SİSTEMİ	6
2.2. BOŞANMA YASAĞI SİSTEMİ	8
2.3. BOŞANMANIN HÂKİM KARARINA BAĞLI KILINDIĞI SİSTEM	9
3. BOŞANMANIN DAYANDIĞI İLKELER.....	10
3.1. KUSUR İLKESİ	11
3.2. İRADE İLKESİ.....	12
3.3. TEMELİNDEN SARSILMASI İLKESİ.....	13
3.4. ELVERİŞSİZLİK İLKESİ.....	14
3.5. FİİLİ AYRILIK İLKESİ	15
4. BOŞANMA SEBEPLERİ.....	16
4.1. ÖZEL BOŞANMA SEBEPLERİ.....	17
4.1.1. Zina	17

4.1.2. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış	20
4.1.3. Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme	23
4.1.4. Terk.....	25
4.1.5. Akıl Sağlığı	27
4.2. GENEL BOŞANMA SEBEPLERİ.....	28
4.2.1. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması	28
4.2.2. Eşlerin Anlaşması	30
4.2.3. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması.....	32
5. BOŞANMA DAVASI.....	33
5.1. BOŞANMA DAVASININ KONUSU	33
5.2. YETKİLİ VE GÖREVLİ MAHKEME.....	35
5.3. TARAFLAR VE DAVA EHLİYETİ.....	35
5.4. GEÇİCİ ÖNLEMLER.....	36
6. BOŞANMANIN SONUÇLARI.....	38
6.1. BOŞANMANIN EŞLER YÖNÜNDEN KİŞİSEL SONUÇLARI.....	38
6.2. BOŞANMANIN ÇOCUKLAR YÖNÜNDEN SONUÇLARI	40
6.3. BOŞANMANIN MALİ YÖNÜNDEN SONUÇLARI	43

İKİNCİ BÖLÜM

BOŞANMA DAVASINDA MADDİ VE MANEVİ TAZMİNAT

1. BOŞANMA DAVASINDA MADDİ TAZMİNAT.....	44
1.1. BOŞANMADA MADDİ TAZMİNATIN ŞARTLARI	46
1.1.1. Maddi Şartlar	46
1.1.1.1. Evlilik Birliğinin Boşanma ile Sona Ermesi	46
1.1.1.2. Tazminat İsteyen Tarafın Kusursuz Ya Da Daha Az Kusurlu Olması.....	47
1.1.1.3. Tazminat İstenen Tarafın Kusurunun Bulunması	49
1.1.1.4. Zararın Meydana Gelmesi.....	51
1.1.1.5. Hukuka Aykırı Fiil ile Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağının Bulunması.....	55

1.1.1.6. Hukuka Aykırılık	56
1.1.2. Şekli Şartlar.....	58
1.1.2.1. Talep.....	58
1.1.2.2. Süre	60
1.2. BOŞANMADA MADDÎ TAZMİNATIN MİKTARININ BELİRLENMESİ.....	62
1.3. BOŞANMADA MADDÎ TAZMİNATIN ÖDENME ŞEKİLLERİ....	64
1.3.1. Maddi Tazminatın Toptan Ödenmesi	64
1.3.2. Maddi Tazminatın İrat Biçiminde Ödenmesi	66
1.3.2.1. İradın Artırılması veya Azaltılması.....	66
1.3.2.2. İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminatın Değiştirilmesi ve Uyarlanması.....	67
1.3.2.3. Boşanmada İrat Şeklinde Ödenen Maddi Tazminatın Sona Ermesi.....	68
1.3.3. Maddi Tazminatın Ayn Biçiminde Ödenmesi.....	69
1.4. BOŞANMADA MADDÎ TAZMİNATIN PARA BİRİMİ VE UYGULANACAK FAİZ.....	70
2. BOŞANMA DAVASINDA MANEVİ TAZMİNAT	71
2.1. BOŞANMADA MANEVİ TAZMİNATIN ŞARTLARI.....	73
2.1.1. Maddi Şartlar	73
2.1.1.1. Evlilik Birliğinin Boşanma ile Sona Ermesi	73
2.1.1.2. Tazminat İsteyen Tarafın Kusursuz ya da Daha Az Kusurlu Olması.....	74
2.1.1.3. Tazminat İstenen Tarafın Kusurunun Bulunması	75
2.1.1.4. Zararın Meydana Gelmesi.....	76
2.1.1.5. Nedensellik Bağının Bulunması.....	77
2.1.1.6. Hukuka Aykırılık	78
a. Fiziksel Kişiliğe Saldırı	80
b. Manevi Kişiliğe Saldırı.....	81
c. Sosyal Kişiliğe Saldırı	82
2.1.2. Şekli Şartlar.....	83
2.1.2.1. Talep.....	83

2.1.2.2. Süre	85
2.2. BOŞANMADA MANEVİ TAZMİNAT MİKTARININ BELİRLEMESİ	85
2.3. BOŞANMADA MANEVİ TAZMİNATIN ÖDENME ŞEKİLLERİ .	87
2.4. BOŞANMADA MANEVİ TAZMİNATIN PARA BİRİMİ VE UYGULANACAK FAİZ.....	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ZİYNET EŞYALARININ İADESİ

1. ZİYNET KAVRAMI	90
2. ZİYNET EŞYASININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	91
2.1. EŞYA OLMASI.....	91
2.2. BAĞIŞLANAN BİR MAL SAYILMASI.....	92
2.3. KİŞİSEL BİR MAL SAYILMASI.....	97
3. ZİYNET EŞYALARININ İADESİ DAVASI.....	99
3.1. ZİYNETLERİN İADESİ DAVASININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	100
3.1.1. Bağışlamanın Geri Alınması.....	100
3.1.1.1. Ağır Suç İşlenmişse.....	102
3.1.1.2. Kanundan Doğan Yükümlülüklerine Önemli Ölçüde Aykırı Davranmışsa.....	105
3.1.2. Bağışlama Sözünün Yerine Getirilmesi.....	105
3.1.2.1. Elden Bağışlanılan Bir Malın Geri Verilmesini İsteyebileceği Sebeplerden Biri Varsa	108
3.1.2.2. Mali Durumu, Sonradan Sözün Yerine Getirilmesini Kendisi İçin Olağanüstü Ağır Kılacak Ölçüde Değişmişse	108
3.1.2.3. Kendisi İçin Yeni Aile Yükümlülükleri Doğmuş veya Bu Yükümlülükleri Önemli Ölçüde Ağırlaşmışsa	109
3.1.3. Kişisel Malların İadesi	110
3.1.3.1. Ziyet Eşyalarının İadesine Yönelik Açık Bir Talebin Bulunması.....	111
3.1.3.2. Ziyet Eşyasının Varlığının İspat Edilmesi	113

3.1.3.3. Ziynet Eşyasının Kendinde Kalmadığının İspat Edilmesi	114
3.2. ZAMANAŞIMI	116
3.3. GÖREVLİ MAHKEME	118
3.3.1. Ziynet Eşyalarının İadesi Davasının Evlilik Birliği İçinde Açılması Halinde Görevli Mahkeme.....	118
3.3.2. Ziynet Eşyalarının İadesi Davasının Boşanma Davasıyla Açılması Halinde Görevli Mahkeme.....	119
3.3.3. Ziynet Eşyalarının İadesi Davasının Boşanmadan Sonra Açılması Halinde Görevli Mahkeme.....	121
3.4. YETKİ	122
SONUÇ	123
KAYNAKÇA	132

ÖZET

BOŞANMA DAVASINDA TAZMİNAT İLE ZİYNET EŞYALARININ İADESİ

Yüksek Lisans Tezi

Yaren ASTAN

Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yasemin Güllüoğlu

Kasım 2025

Boşanma kurumu, yalnızca eşlerin kişisel yaşamlarını değil; aile yapısını, çocukların geleceğini ve toplumsal düzenin istikrarını da doğrudan etkileyen önemli bir olgudur. Türk Medeni Kanunu'nda boşanmanın sadece evlilik birliğini sona erdirmesiyle yetinilmeyip, taraflar arasında doğuracağı mali ve kişisel sonuçların da ayrıntılı biçimde düzenlenmiş olması, bu kurumun toplumsal yönünü ve önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Boşanmanın ardından taraflar arasında en sık gündeme gelen hukuki uyuşmazlıklar arasında maddi ve manevi tazminat talepleri ile ziynet eşyalarının iadesi bulunmaktadır. Çalışmada, boşanma sebebiyle talep edilebilecek maddi ve manevi tazminatın koşulları, tazminat miktarının belirlenmesinde dikkate alınan ölçütler ve ödeme şekilleri ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Ziynet eşyalarının iadesi bakımından ise ziynetlerin hukuki niteliği açıklanmış; bu niteliğe dayanılarak açılacak davalar, bu davaların şartları ile görevli ve yetkili mahkeme hususları değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, boşanmanın mali sonuçları arasında önemli bir yer tutan maddi ve manevi tazminat ile ziynet eşyalarının iadesi konularını, Türk Medeni Kanunu hükümleri, doktrindeki görüşler ve Yargıtay kararları ışığında sistematik biçimde incelemektir. Çalışmada, boşanma sonucunda taraflar arasında ortaya çıkan mali yükümlülüklerin hangi esaslara göre belirlendiği, tazminatın hukuki niteliği ve ziynet eşyalarının iadesine ilişkin yargı uygulamaları kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Maddi Tazminat, Manevi Tazminat, Ziynet Eşyası, Türk Medeni Hukuku.

ABSTRACT

COMPENSATION IN DIVORCE PROCEEDING AND RESTITUTION OF JEWELRY

Master's Thesis

Yaren ASTAN

Graduate Program with Thesis on Civil Law

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yasemin Güllüoğlu

November 2025

The institution of divorce is a significant phenomenon that directly affects not only the personal lives of the spouses but also the family structure, the future of children, and the stability of social order. The fact that the Turkish Civil Code regulates not only the termination of the marital union but also the financial and personal consequences arising between the parties in detail clearly reveals the social dimension and importance of this institution.

Among the most frequent legal disputes arising between the parties after divorce are claims for pecuniary and non-pecuniary compensation and the restitution of jewelry. In this study, the conditions for claiming pecuniary and non-pecuniary compensation due to divorce, the criteria considered in determining the amount of compensation, and the methods of payment are examined in detail. Regarding the restitution of jewelry, the legal nature of jewelry is explained, and based on this nature, the types of claims that may be filed, their conditions, and the competent and authorized courts are analyzed.

The aim of this study is to systematically examine the issues of pecuniary and non-pecuniary compensation and the restitution of jewelry, which hold an important place among the financial consequences of divorce, in light of the provisions of the Turkish Civil Code, doctrinal opinions, and decisions of the Court of Cassation (Yargıtay). The study comprehensively evaluates the principles governing the determination of financial obligations arising between the parties following divorce, the legal nature of compensation, and the judicial practice concerning the restitution of jewelry.

Keywords: Divorce, Pecuniary Compensation, Non-Pecuniary Compensation, Jewelry Restitution, Turkish Civil Law.

KISALTMALAR

b.	: bent
Bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
E.	: Esas Numarası
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar Numarası
m.	: Madde
syf.	: Sayfa
s.	: Sayılı
T.	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TL.	: Türk Lirası
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire

GİRİŞ

Aile, toplumun en temel yapı taşı olarak kabul edilmektedir¹. İnsan yaşamının sürekliliği, bireylerin sosyalleşmesi ve toplum düzeninin korunmasında merkezi bir rol üstlenmektedir. Tarih boyunca aile kurumu, insan hayatında bir dönüm noktası olarak görülmüş; farklı kültürlerde, dinlerde ve coğrafyalarda çeşitli ritüellerle kutsanarak toplumun temel değerlerinden biri hâline gelmiştir². Her toplumun kendi inanç sistemi, örf ve adetleri, sosyoekonomik yapısı ve hukuk düzeni aile kurumunun kuruluş biçimini ve işleyişini şekillendirmektedir³. Nitekim bazı hukuk sistemlerinde evlenme, kişilerin karşılıklı rızası ve şahitlerin huzurunda basit bir şekilde gerçekleşebilirken⁴; bazı sistemlerde evlenme daha sıkı şekil şartlarına bağlanmış, devlet denetimi altında kurulan bir müessese hâline gelmiştir⁵.

Türk hukuk sisteminde evlenmenin gerçekleşebilmesi için evlenecek kişilerin belirli şartları taşıması ve kanunda öngörülen usule uygun biçimde başvuruda bulunmaları gerekir⁶. Evlenmenin gerçekleşebilmesi için farklı cinsten iki kişinin bulunması TMK m. 134 uyarınca şarttır⁷. Evlenmenin diğer bir koşulu ise kişilerin yaşının evlenmeye uygun olması ve ayırt etme gücüne sahip olmalarıdır⁸. Olağan evlenme yaşı, TMK m. 124. gereğince kadın ve erkek için on yedi olarak belirlenmiştir⁹.

¹ Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku* (On İki Levha Yayınları, 2023), 8; Faruk Turgut, “Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar”, *Medeniyet ve Toplum* 1/1 (2017), 94; Turgut Akıntürk - Derya Ateş Karaman, *Aile Hukuku* (Beta Basım Yayın, 2024), 3; Yasemin Güllüoğlu, Nişanlanmanın Haksız Nedenle Sona Ermesi (Filiz Kitapevi, 2022), 1.

² Lütfi Sezen, “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 27 (2005), 186-187.

³ Turgut, “Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar”, 99.

⁴ Ahmet Doğan, “İslam Hukukunda Nikâh Akdinin Uygulanması: Kırım Hanlığı Örneği (17. ve 18. Yüzyıl)”, *Genel Türk Tarihi Araştırma Dergisi* 5/9 (2023), 248.

⁵ Serkan Ayan, *Evlilik Birliğinin Korunması* (Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2004), 8.

⁶ Mehmet Erdem - Aslı Makaracı Başak, *Aile Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2024), 61; Mustafa Dural vd., *Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitapevi, 2018), 48; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 61.

⁷ Türk Medeni Kanunu (TMK), 24607 (22 Kasım 2001), Kanun No. 24607, 134; Hatemi, *Aile*, 34; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 72; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Aile Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2024), 41; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 61; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 75.

⁸ TMK, md.125; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 52; Hatemi, *Aile*, 46; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 62; Kılıçoğlu, *Aile*, 45; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 54.

⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 49; Kılıçoğlu, *Aile*, 43; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 63; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 52; Hatemi, *Aile*, 43.

Ancak, önemli bir sebep bulunması hâlinde hâkim kararıyla on altı yaşını doldurmuş kişilerin evlenmesine de izin verilebilir¹⁰. Evlenme başvurusu, eşlerden birinin veya her ikisinin ikamet ettikleri yerleşim yerindeki evlendirme memurluğuna yapılır¹¹. Başvuru sırasında tarafların kimlik belgeleri ile evlenme ehliyet belgesi sunmaları zorunludur¹². Evlendirme memuru, yapılan başvuruyu inceledikten sonra kanunda öngörülen şartların mevcut olup olmadığını denetler ve engel bulunmaması hâlinde taraflara evlenme izni verir¹³. Böylece evlenme, yalnızca şekil şartlarına uygun olarak evlendirme memuru önünde yapılması hâlinde hukukî sonuç doğurur.

Evlilik, ölüm dışında farklı sebeplerle de sona erebilmektedir. Eşlerin mizaçlarının uyuşmaması, aile içi çatışmalar, sadakatsizlik yahut taraflardan birinin evlilik sonrasında olumsuz yönde değişmesi gibi durumlar, evlilik birliğini sürdürülemez hâle getirebilir. Bu gibi durumların ortaya çıkması halinde taraflar boşanmaya karar verebilir. Evliliği düzenleyen hukuk kuralları boşanma kurumunu ve onun doğurduğu sonuçları da kapsamlı biçimde düzenlemektedir. TMK’da yer alan düzenlemeler, eşler arasındaki dengeyi ve adaleti sağlamaya yöneliktir. Ancak her somut olayda, adil bir sonuca ulaşmanın yolu hem maddi hem de manevi unsurların bütüncül şekilde değerlendirilmesinden geçmektedir. Bu nedenle, boşanma davalarında hâkimlerin karar verirken sadece kanun hükümlerine değil, toplumsal gerçekliklere, tarafların yaşam koşullarına ve kişisel durumlarına da duyarlı bir yaklaşım sergilemeleri gerekir.

Boşanma, eşlerin iradesiyle veya kanunda öngörülen nedenlerin gerçekleşmesi hâlinde mahkeme kararıyla meydana gelen iradî bir sona erme biçimi olarak tanımlanabilir¹⁴. Söz konusu boşanma kurumu, yalnızca eşlerin bireysel yaşamlarını değil; çocukların geleceğini, aile yapısını ve dolayısıyla toplumun sosyal düzenini de doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle, TMK’nda boşanmanın yalnızca evlilik birliğini sona erdirmesiyle yetinilmeyip, taraflar arasında doğuracağı maddi ve manevi sonuçlar da ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Evlilik birliğinin sona ermesiyle birlikte eşlerden birinin diğerine karşı maddi veya manevi tazminat talep etmesi ya da ziynet eşyalarının

¹⁰ TMK, md.124/2; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 66; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 51; Kılıçoğlu, *Aile*, 43; Hatemi, *Aile*, 44; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 54.

¹¹ TMK, md. 134/1; Kılıçoğlu, *Aile*, 59; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 85; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 63; Hatemi, *Aile*, 62.

¹² TMK, 136; Hatemi, *Aile*, 62-63; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 67-68; Kılıçoğlu, *Aile*, 61-63; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 87-92.

¹³ TMK, md.139; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 68; Kılıçoğlu, *Aile*, 63; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 91.

¹⁴ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 237; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 104; Kılıçoğlu, *Aile*, 110.

iadesini istemesi, boşanmanın en sık karşılaşılan hukuki sonuçları arasındadır. Bu çalışmada, boşanma davalarında maddi ve manevi tazminat talepleri ile ziynet eşyalarının iadesine ilişkin hukuki düzenlemeler ve yargı uygulamaları incelenecektir.

Çalışmamızın birinci bölümünde, boşanma kavramı ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır. Bu bölümde öncelikle boşanma kavramının hukuki anlamı tanımlanacak, ardından boşanmanın farklı hukuk sistemlerinde nasıl düzenlendiği ve boşanmaya hâkim olan temel ilkeler incelenecektir. Daha sonra Türk hukukunda kabul edilen boşanma sebepleri detaylı biçimde ele alınacak; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk ile akıl hastalığı gibi özel boşanma sebepleri ve genel boşanma sebepleri üzerinde durulacaktır. Bölümün devamında, boşanma davasının konusu, görevli ve yetkili mahkeme ile dava sırasında alınabilecek geçici önlemler incelenecek; dava sürecinin hukuki çerçevesi açıklanacaktır. Son olarak, boşanmanın sonuçları, eşler yönünden kişisel sonuçlar, çocuklar açısından doğacak hukuki ve sosyal sonuçlar ile mali sonuçlar kapsamında değerlendirilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, boşanmanın en önemli hukuki sonuçlarından biri olan maddi ve manevi tazminat konusu ele alınacaktır. Bu bölümde öncelikle boşanmada maddî tazminatın şartları, miktarının belirlenmesi ve ödenme biçimleri detaylı biçimde incelenecek; tazminatın para birimi ve uygulanacak faiz konuları da açıklanacaktır. Ardından boşanmada manevî tazminatın koşulları, miktarının belirlenmesi ve ödenme yöntemleri değerlendirilecektir. Bu inceleme, doktrin görüşleri ve Yargıtay kararları ışığında hem eşlerin hak ve yükümlülüklerini hem de uygulamadaki çözüm yollarını kapsamlı biçimde ele almayı amaçlamaktadır.

Üçüncü bölümde ise, boşanmanın malî sonuçları kapsamında sıkça karşılaşılan bir diğer hukuki mesele olan ziynet eşyalarının iadesi incelenecektir. Bölümde, ziynet kavramı ve ziynet eşyasının hukuki niteliği açıklanacak; ziynetlerin iadesine ilişkin davanın hukuki niteliği ele alınacaktır. Ayrıca, ziynetlerin iadesi davasının zamanaşımı, görevli ve yetkili mahkemesi ile yetki sınırları ayrıntılı biçimde değerlendirilecektir. Bu bölüm hem uygulamada karşılaşılan sorunların hem de doktrinsel yaklaşımların sistematik bir değerlendirmesini sunmayı hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BOŞANMA KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

1. BOŞANMA KAVRAMI

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 41. maddesine göre toplumun temeli aile olup ailenin huzur ve refahının korunması için gerekli tedbirleri alması gereken kurum devlettir¹⁵. Kanun koyucu ailenin kurulabilmesi için gerekli olan maddi ve şekli şartların neler olduğunu kanunlar ile belirlediği gibi aile birliğinin hangi hallerde sona ereceğini de hüküm altına almıştır. Bu belirlilik ailenin kurulması ve korunması açısından oldukça önemlidir. Türk Medeni Kanunu'nda ailenin kurulabilmesi için evlilik şarttır. Evlilik kendiliğinden veya mahkeme kararı ile sona erer.

Eşlerden birinin ölümü veya ölüm karinesi halinde evlilik kendiliğinden sona erer¹⁶. Eşlerden birinin cinsiyet değiştirmesi halinde ise evliliğin kendiliğinden sona erip ermeyeceği tartışmalıdır. 743 sayılı mülga Medeni Kanun'daki hükme göre evli kişilerin cinsiyet değiştirmesi durumunda evlilik kendiliğinden sona ermektedir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda ise cinsiyet değişikliği yapılabilmesinin ön şartı TMK m.140'a göre cinsiyet değişikliği yapan kişinin evli olmamasıdır. Bu kanun hükmüne rağmen kişi evli iken cinsiyet değiştirirse bu durumun evliliğe etkisi hususunda bir kanun hükmü olmamakla birlikte doktrinde farklı görüşler vardır. Öğretideki bir görüşe göre, cinsiyet değişikliği hâlinde evlilik kendiliğinden sona ermelidir¹⁷. Kanunda bu husus açıkça düzenlenmemekle birlikte, Türk Medeni Kanunu'nda evliliğin yalnızca bir erkek ile bir kadın arasında kurulabileceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre, evlenme akdinin yapılmasından sonra eşlerden birinin cinsiyet değiştirmesi durumunda, artık evlilik farklı cinslerden iki kişi arasında devam etmemekte; evliliğin başlangıcı için aranan bu şartın

¹⁵ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (AY), 2709 3 (18 Ekim 1982), Kanun No. 17863, md.41.

¹⁶ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 104; Kılıçoğlu, *Aile*, 105; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 197.

¹⁷ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 203.

evliliğin devamı için de aranması gerektiği kabul edilmektedir¹⁸. Dolayısıyla bu görüşe göre, söz konusu şart ortadan kalktığında evlilik yok hükmünde sayılmalıdır¹⁹. Öğretideki bir diğer görüşe göre ise evliliğin kendiliğinden sona ermesi ancak ölüm yahut ölüm karinesi ile mümkün olup evliliğin mahkeme kararı ile sona erme halleri de kanunda boşanma, butlan ve gaiplik olarak sınırlı sayıdadır²⁰. Bu görüşe göre evlilikte taraflardan birinin cinsiyetinin değişmesinin bir butlan sebebi olarak kanuna eklenmesi gerekmektedir²¹. Bir diğer görüş ise evliliğin kendiliğinden sona ermesi ancak ölüm ile sınırlı olup geri kalan durumlarda mahkeme kararının şart olduğunu, mahkemeden izin alınmaksızın gerçekleştirilen cinsiyet değişikliği ameliyatlarını hukukun tanınmasının mümkün olmadığını savunmaktadır²². Dolayısıyla bu görüşteki yazarlar kişinin cinsiyet değiştirmeden önceki kimliği ile hukuken var olacağı ve bu durumda tek hukuki yolun boşanmanın genel sebeplere dayanarak bir boşanma davası açılması gerektiğini savunmaktadır²³.

Evlilik boşanma, gaiplik ve butlan durumlarından mahkeme kararı ile sona erer²⁴. Evliliğin butlanına sebep olacak haller sınırlı sayıda olup TMK’da yazılmış²⁵ ve TMK m. 156’da evliliğin butlanına ancak hâkimin karar vereceği hüküm altına alınmıştır. Eşlerden birinin hakkında gaipliğe karar verilmesi durumunda ise TMK m. 131’e göre kalan eş mahkemeden evliliğin feshini talep edebilir²⁶. Evliliğin mahkeme kararı ile sona erdiği bir diğer hal ise boşanmadır²⁷. Boşanma TMK’da tanımlanmamıştır. Doktrinde farklı tanımlar olsa da bu tanımların ortak noktasından hareketle boşanma için gereken şartların eşlerden birinin boşanma davası açmış olması, boşanmanın kanunda öngörülen özel yahut

¹⁸ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 203.

¹⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 77.

²⁰ Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2015), 224. Aydın Zevkliler vd., *Medeni Hukuk Başlangıç Hükmeleri Kişiler Hukuku Aile Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 1999), 835.

²¹ Hatemi, *Aile*, 160; Öztan, *Aile*, 574.

²² Selin Sert, “Türk Medeni Hukukunda Cinsiyet Değiştirme”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 118 (2015), 265; Ayan, *Evlilik Birliğinin Korunması*, 153.

²³ Selin Sert, “Türk Medeni Hukukunda Cinsiyet Değiştirme”, 267; Ayan, *Evlilik Birliğinin Korunması*, 154.

²⁴ Aydın Zevkliler vd., *Medeni Hukuk- III Aile Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 3/261; Öztan, *Aile*, 569.

²⁵ TMK, md.145’te mutlak butlan sebeplerine, md.148-151 arası ise nispi butlan sebeplerine yer verilmiştir.

²⁶ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 59; Hüseyin Tokat, “Gaipliğin Aile Hukuku Yönünden Sonuçları”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/2 (2017), 2; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 199; Kılıçoğlu, *Aile*, 106-107; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 199.

²⁷ Hatemi, *Aile*, 114; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 104; Kılıçoğlu, *Aile*, 109; Esra Fırtına, *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 17; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 237.

genel sebeplerden birine dayanması ve hâkimin karar vermesi gerekmektedir²⁸. Evlilik, TMK'ya özgü bir sözleşme niteliğinde²⁹ olduğu için bu sözleşmenin sona ermesi de ancak TMK'nın 161 ve 166 arasında düzenlenen boşanma sebepleri ile sınırlandırılmıştır.

2. BOŞANMANIN DÜZENLENİŞ BİÇİMLERİ

Evlilik ve aile toplumda kutsal olarak kabul edilen kavramlar olduğu için evliliğin sona erme sebeplerinden biri olan boşanma ile ilgili her toplumun farklı dinamikleri ve görüşleri vardır. Toplumların boşanma ile ilgili kabul ettiği görüşlerden biri ferdiyetçi görüştür³⁰. Bu görüşe göre kişilerin evliliği eşlerin menfaatlerine ve iradelerine bağlı olarak kurulabildiği gibi eşleri menfaatleri ve iradelerine bağlı olarak da sona erebilir³¹. Boşanma ile ilgili bir diğer görüş ise toplumcu görüştür. Bu görüşe göre ise evlilik bir toplumu inşa etmek için şarttır ve kişilerin evlilik bağına koparması topluma zarar verir³². Bu nedenle evlilik birliğinin ancak taraflardan birinin ölümü ile sonlanabilir³³. Bu görüşler boşanmaya toplumların bakış açısını anlamak için önemlidir. Farklı hukuk sistemleri boşanmayı farklı şekillerde düzenlemişler ya da boşanma kurumunu reddetmişlerdir. Boşanma kurumunun düzenleniş biçimlerine baktığımızda temelde üç sistem olduğu kabul edilmektedir. Bunlardan ilki serbest boşanma sistemi, diğeri boşanma yasağı sistemi ve son olarak da boşanmanın hâkim kararına bağlı kılındığı sistemdir.³⁴

2.1. SERBEST BOŞANMA SİSTEMİ

Serbest boşanma sistemi, evliliğin kurulması esnasında olduğu gibi sona ermesi esnasında da bireylere serbestlik tanıyan ve kişilerin evlilik birliğini devam ettirmek

²⁸ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 105; Öztan, *Aile*, 762; Kılıçoğlu, *Aile*, 110; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 237.

²⁹ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 237; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 47,48.

³⁰ Bahattin Aras, *Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2011), 8-9; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/262.

³¹ Aras, *Boşanma*, 9; Hatice Dicle Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat* (Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2024), 4; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/262.

³² Aras, *Boşanma*, 9; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 4; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/262.

³³ Aras, *Boşanma*, 10; Öztan, *Aile*, 638.

³⁴ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 239; Öztan, *Aile*, 638.

istememesi halinde boşanmalarını sağlayan sistemdir³⁵. Doktrinde serbest boşanma sistemi ferdiyetçi görüşün hukuktaki karşılığı olarak karşımıza çıkmaktadır³⁶. Bu sistemde evliliğin taraflardan birinin yahut her ikisinin de boşanmaya karar vermesi halinde bu kararı reddedebilecek bir erk bulunmamakta dolayısıyla da kolayca boşanma sağlanabilmektedir. Bu sistemde boşanmanın gerçekleşebilmesi için tarafların bir sebep sunmasına ihtiyaç da yoktur. Tarih boyunca Roma, Musevi, İslam ve Cermen hukuku gibi farklı hukuk sistemleri boşanma serbestisini kabul etmişlerdir.

Eski Roma hukukunda herhangi bir sebep olmaksızın evliliğin taraflarının birinin iradesi ile boşanma mümkün olup kadın eş ve erkek eş arasında bir ayrım yoktur³⁷. Musevi hukuku da boşanmanın serbest olduğu bir hukuk sistemi olup evlilik birliği içerisindeki erkeğin karısını herhangi bir sebebe gerek kalmaksızın boşaması mümkün³⁸ olup kadın eşin erkeği boşaması mümkün değildir. Cermen hukukunda kural olarak eşlerin boşanabilmesi için önce her iki eşin ailesinin bir sözleşme imzalaması ardından eşlerin başka bir sözleşme hazırlanması gerekmektedir³⁹. Cermen hukukundaki sözleşme ile boşanma kuralı resmiyette geçerli olup uygulamada erkeğin tek taraflı beyanının da boşanmak için yeterli olduğu kabul edilmektedir⁴⁰.

İslam hukukunda da serbest boşanma sistemi benimsenmiştir⁴¹. İslam hukukunda boşanma erkeğin talak hakkını kullanması ile mümkündür⁴². Talak, bir sebebe bağlı olmadan kocanın tek taraflı beyanı ile nikahı sona erdiren tasarrufu olarak tanımlanmaktadır⁴³. İslam hukukunda kural boşanma hakkının erkekte olması ise de

³⁵ Buket Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 25; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/262; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 240; Aras, *Boşanma*, 9; Ebru Baran Celep, *Boşanma Davasının Sonuçları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 5.

³⁶ Aras, *Boşanma*, 9; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/262; Öztan, *Aile*, 639.

³⁷ Öztan, *Aile*, 638; Erol Cansel, *Boşanmanın Dayandığı Esaslar* (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1977), 2/77.

³⁸ Cansel, *Boşanmanın Dayandığı Esaslar*, 2/73; Neamat Ullah, *Yahudi Hukukunda Boşanma Ve Aguna Problemi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 17. Cansel, *Boşanmanın Dayandığı Esaslar*, 2/73; Neamat Ullah, *Yahudi Hukukunda Boşanma Ve Aguna Problemi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 17. Cansel, *Boşanmanın Dayandığı Esaslar*, 2/73; Neamat Ullah, *Yahudi Hukukunda Boşanma Ve Aguna Problemi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 17.

³⁹ Fatih Akyol, *Boşanmada Manevi Tazminat* (Erzincan: Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 102.

⁴⁰ Kemal Tahir Gürsoy, "Boşanma Hukukunun Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış ve Boşanma Sebeplerinde En Yeni Eğilimler", *Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı*, C. 2, (1977), 1.

⁴¹ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 241; Aras, *Boşanma*, 9; Öztan, *Aile*, 638.

⁴² Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 241.

⁴³ Talip Türcan (ed.), *İslam Hukuku El Kitabı* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 325.

evlilik akdinin gerçekleştiği sırada yahut sonrasında kadın talak hakkının birinin kendisine verilmesini isteyebilmektedir. Bu duruma *tefvizu't talak* adı verilmekte ve bu durumda kadın da eşi gibi herhangi bir sebebe dayanmaksızın boşanma hakkını elde edebilmektedir⁴⁴.

Serbest boşanma sistemini günümüzde çoğu hukuk sisteminde kabul edilememektedir. Bunun nedeni aile müessesinin öneminin bu sistemde yeterince vurgulanmaması kişilerin keyfi bir şekilde evlilik bağına koparabilmesidir. Günümüzde serbest boşanma sisteminin bir yansıması olarak anlaşmalı boşanma müessesini görebiliriz⁴⁵. Türk Medeni Kanun'daki gerekli şartlar gerçekleştiği takdirde hâkimin anlaşmalı boşanmaya izin vermesi gerekmektedir⁴⁶.

2.2. BOŞANMA YASAĞI SİSTEMİ

Boşanma yasağı sisteminde evlilik gerçekleştikten sonra bu evlilik bağının boşanma ile sona ermesi mümkün değildir⁴⁷. Katolik Hukukunda bu sistem 10. Yüzyılda benimsenmeye başlamıştır⁴⁸. Katoliklerin boşanma yasağı sistemini kabul etmesinin dayanağı İncil'deki "*Tanrının birleştirdiğini kul ayıramaz*" sözüdür⁴⁹. Katolik hukukuna göre evlilik kutsal bir bağ olup evlenen kişiler Tanrının takdiri sayesinde bu bağla bağlanmış ve Tanrı'ya sonsuza kadar birliktelik için bir söz vermişlerdir⁵⁰. Bu nedenle kutsal sayılan evlilik bağının boşanma ile kopması mümkün değildir. Bu durumun tek istisnası kişilerin evlenmelerine rağmen cinsel birliktelik yaşamamasıdır⁵¹. Bu durumda kişiler Papa'nın emriyle boşanabilmektedir⁵². Bu istisna haricinde evlilik birliğinin

⁴⁴ Türkan, *İslam Hukuku El Kitabı*, 325.

⁴⁵ Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/263.

⁴⁶ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 124.

⁴⁷ Aras, *Boşanma*, 10; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 241; Baran Celep, *Boşanma'nın Sonuçları*, 5; Kübra Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 6; Ezgi Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları* (İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 6; Öztan, *Aile*, 638.

⁴⁸ Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 24; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 239.

⁴⁹ Esra Fırtına, *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 19; Elçin Heval Toprak, *Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma* (İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 12; İslam Demirci, "Türk Medeni Kanununda Düzenlenen Ayrılık Kararının İslâm Hukuku Bakımından Uygulanabilirliği", *Dergiabant* 10/1 (ts.), 3; Öztan, *Aile Hukuku*, 638; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 238; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/261; Matta 19/6.

⁵⁰ Aras, *Boşanma*, 10-11; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 6; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 240; Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 5.

⁵¹ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 240.

⁵² Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 240.

çekilmez hale gelmesi durumunda hâkim ancak çiftlerin ayrılığına karar verebilir⁵³. Ayrılık kararını veren hâkim bu ayrılığın belli bir süre ile sınırlı kalmasına karar verebileceği gibi ayrılığın ömürlerinin sonuna kadar olmasına da karar verebilir⁵⁴. Katolik Hukuku'na göre eşlerin ayrılık kararını hâkimden isteyebilmesi için de belirli gerekçelerinin olması gerekmektedir. Kadın, eşi tarafından ağır hakaret ve can sağlığına yönelik şiddet eylemine maruz kalması halinde, babanın çocuklarına terbiye verirken Katolik esaslarına aykırı hareketleri nedeniyle, kocanın haysiyetsiz bir yaşam sürmesi durumunda yahut kocanın din değiştirmesi durumunda ayrılık kararı isteyebilir. Erkek ise ancak karısının zina etmesi durumunda hâkimden ayrılığa karar vermesini talep edebilir⁵⁵.

16. Yüzyılda Katolik Kilisesinin gücünün azalması ve Protestanlık mezhebinin ortaya çıkmasıyla boşanmayı yasaklayan sistemler güç kaybetmeye başladı. Protestanlık mezhebi evliliğin kutsal olduğu fikrine karşı çıkarak boşanmanın mahkeme kararıyla mümkün olabileceğini kabul etmektedir⁵⁶. Boşanmayı yasaklayan sistem her ne kadar toplumun ahlakını korumayı amaçlasa da eşlerin birbirlerine karşı affedilemez hatalarına dahi göz yummasına neden olduğu için amacına uygun bir sistem değildir⁵⁷. Bu nedenle 18. Yüzyılda Avrupa'da da evliliğin mahkeme kararı ile sona ermesi fikri benimsenmeye başlamıştır⁵⁸.

2.3. BOŞANMANIN HÂKİM KARARINA BAĞLI KILINDIĞI SİSTEM

Boşanmanın hâkim kararına bağlı kılındığı sistem, boşanmanın ancak hâkim kararı ile ve kanunun belirlediği belirli sebeplere bağlı olarak mümkün olduğu sisteme denir⁵⁹. Boşanmanın hâkim kararına bağlı olarak gerçekleştirilebildiği sistemde, kişilerin

⁵³ İslam Demirci, "Türk Medeni Kanununda Düzenlenen Ayrılık Kararının İslâm Hukuku Bakımından Uygulanabilirliği", *Dergiabant* 10/1 (2022), 3; Öztan, *Aile*, 638; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 240; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 24.

⁵⁴ Akıntürk vd., *Aile Hukuku*, 238; Gürsoy, "Tarihi Gelişim", 3.

⁵⁵ İstanbul Üniversitesi (ed.), *Tedris Hayatının Otuzuncu Yıldönümü Hatırası Olmak Üzere Üniversite Rektörü ve Hukuk Fakültesi Profesörü Cemil Bilsel'e Armağan* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1939), 3. 18.12.2025 10:19:00

⁵⁶ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 241; Gürsoy, "Tarihi Gelişim", 3.

⁵⁷ Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/262.

⁵⁸ Gürsoy, "Tarihi Gelişim", 3.

⁵⁹ Kübra Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 8; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 241. Kübra Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 8; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 241. Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 8; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 241.

boşanabilmesi eşlerden birinin, kanunlarda yer alan sebeplerden birinin varlığına dayanan bir dava açması ve hâkimin bu davayı kabul etmesine bağlıdır⁶⁰. Bu sistem bir “orta yol”⁶¹ ve Katolik Kilisesine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır⁶². Boşanma serbestisi sistemi beraberinde aile birliğinin herhangi bir sebebe bağlı kalınmaksızın bir söz yahut bir imza ile ve genellikle erkeğin tasarrufunda olarak bozulması sorununu getirmekteydi. Boşanma yasağı sisteminde ise evlilik birliğinin, eşlerin evliliğe yakışmayacak davranışlarda bulunması yahut eşlerin mizacının uymaması durumunda dahi bozulmaması ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktaydı. Her iki sistemin sorunlarını çözmek için boşanmanın hâkim kararına bağlı kılındığı sistemin benimsenmesiyle mümkündür.

Boşanmanın hâkim kararına bağlı olarak gerçekleştiği sistem ne boşanma serbestisinin benimseyen sistemler kadar boşanmanın kuralsız bir şekilde gerçekleşmesine ne de boşanma yasağını benimseyen sistemler kadar imkânsız olmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle boşanmanın hâkim kararına bağlı kılındığı sistem günümüzde en çok benimsenen boşanma sistemi olarak karşımıza çıkar⁶³. Türk hukukunda kabul ettiğimiz sistem de boşanmanın hâkim kararına bağlı kılındığı sistemdir.

3. BOŞANMANIN DAYANDIĞI İLKELER

TMK’da boşanmanın hâkim kararına bağlı kılındığı sistem benimsendiği ve bu sistemin uygulanabilmesi için eşlerin belirli sebeplere bağlı olarak mahkemeye başvurusu gerektiğinden bir önceki bölümde söz etmiştik⁶⁴. Bu bölümde söz konusu boşanma sebeplerinin hangi ilkelere dayanarak ortaya çıktığını inceleyeceğiz. Boşanmanın dayandığı ilkeler temelde 5 tanedir. Bu ilkelere ilki kusur ilkesi olup, boşanma talebinin, evliliğin temel olarak kimin kusuru nedeniyle sarsıldığı dikkate alınarak değerlendirilmesini öngörür⁶⁵. Bunlardan bir diğeri irade ilkesi olup, taraflardan

⁶⁰ Öztan, *Aile*, 639; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 241; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 25; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/263.

⁶¹ Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 6; Öztan, *Aile*, 639; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 241.

⁶² Gürsoy, “Tarihi Gelişim”, 3; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 241.

⁶³ Öztan, *Aile*, 639; Zevkliler vd., *Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Aile Hukuku*, 879; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 241; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/264.

⁶⁴ Bk. 2.3. Boşanmanın Hâkim Kararına Bağlı Kılındığı Sistem syf.10

⁶⁵ Öztan, *Aile*, 639; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, bak; Fırtına, *Mali Sonuçlar*, 22; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/264

birinin boşanma iradesine dayanılarak evliliğin sona erdirilebilmesini sağlar⁶⁶. Üçüncü ilke olan temelden sarsılma ilkesi, evliliğin ortak yaşamın temel unsurlarını sürdüremeyecek ölçüde zarar görmesi hâlinde uygulanır⁶⁷. Dördüncü ilke elverişsizlik ilkesi olup, tarafların yaşam tarzı, karakteri veya diğer objektif koşullar nedeniyle evliliğin devamına elverişli olmadığını dikkate alır⁶⁸. Son olarak, fiili ayrılık ilkesi, eşlerin uzun süre birlikte yaşamamış olmaları hâlinde boşanmaya imkân tanır⁶⁹.

3.1. KUSUR İLKESİ

Kusur ilkesine göre, boşanma davasının açılabilmesi için eşlerden birinin kusurunun bulunması ve davanın kusursuz olan eş tarafından açılması gerekmektedir⁷⁰. Kusur ilkesi çerçevesinde yalnızca kusursuz olan eşe dava hakkının verilmesinin gerekçelerinden biri kusurlu eşin hatalarına katlanma zorunluluğunu ortadan kaldırmaktır. Bu ilkeye göre yalnızca kusursuz olan eşe dava hakkının verilmesinin gerekçelerinden bir diğeri ise eşlerden birinin salt boşanmak isteği ile kusurlu davranarak buna istinaden boşanma davası açarak boşanmak istemeyen kusursuz eş i mağdur etmemesidir⁷¹. Kusur ilkesi, kusursuz olan eşin hakkı gözetirken kusurlu eşin de cezalandırılmasına neden olur⁷².

Kusur ilkesinin salt olarak uygulanması birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunlardan ilki boşanma davasının sadece eşlerden birinin kusuru sebebiyle açılmasını zorunlu kılmak bazı durumlarda boşanmanın imkansızlığına da sebep olabilir⁷³. Örneğin evlendikten sonra akıl hastalığına yakalanan bir eşin varlığı halinde boşanma imkansızdır. Zira akıl hastalığına yakalanan eşin kusurundan söz etmek mümkün değildir. Bu duruma bir diğer örnek ise eşlerin karakterinin uyuşmaması durumudur. Bu durumda kusur atfedilecek taraf olmasa bile evliliğin devamı taraflar

⁶⁶ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 242; Öztan, *Aile*, 642; Aras, *Boşanma*, 17; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 38; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/266

⁶⁷ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 243; Öztan, *Aile*, 642; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/266.

⁶⁸ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 244; Öztan, *Aile*, 644; Aras, *Boşanma*, 18; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 39.

⁶⁹ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 244.

⁷⁰ Öztan, *Aile*, 639; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, bak; Fırtına, *Mali Sonuçlar*, 22; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/264.

⁷¹ Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 10; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 242.

⁷² Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, 242.

⁷³ Aras, *Boşanma*, 13; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 242; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 37; Öztan, *Aile*, 640.

açısından eziyet olacaktır. Kusur ilkesinin mutlak uygulanmasının getirdiği sorunlardan bir diğeri ise kusurun oldukça soyut bir kavram olması sebebiyle kusurlu eşin saptanmasındaki zorluktur⁷⁴. Kusur ilkesine mutlak bir biçimde bağlı kalmak boşanmak isteyen eşin, diğer eşe sürekli kusur atfederek boşanma davası açmak için gerekçe oluşturmaya çalışması gibi bir sorunu da beraberinde getirebilir⁷⁵. Bu durumda boşanmak isteyen eşin diğer eşe sırf kusur atfedebilmek için karşı tarafı yahut kendini küçük düşürücü eylemlerde bulunması yahut kusuru olmayan eşe iftira atmak gibi insan onurunu zedeleyici eylemlerde bulunmasına sebep olabilir.

Günümüz boşanma hukukunda kusur ilkesi, boşanma sebepleri bakımından uygulama alanı bulduğu gibi boşanmanın mali sonuçları bakımından da oldukça büyük bir önem arz etmektedir. TMK m. 166 f.2 kanun koyucu, evlilik birliğinin temelinden sarsılması durumunda davayı açan eşin davaya konu sebep bakımından kusurunun davalı eşe oranla daha fazla olması durumunda davalı eşe itiraz hakkı vererek kusursuz olan eşin korumak istemiştir. İşbu madde hükmü de günümüz hukukunda kusur ilkesinin uygulandığı bir başka noktadır. Kusur ilkesinin günümüz boşanma hukukundaki yeri yadsınamasa da yukarıda belirttiğimiz problemlere sebep olduğu için tek başına da uygulanamaz. Zevkliler'e göre boşanma hukukunun kusur ilkesinden tamamen arındırılması uygulamadaki sorunların büyük bir bölümünü ortadan kaldıracığı için oldukça önemlidir⁷⁶.

3.2. İRADE İLKESİ

İrade ilkesinin temelinde evliliğe serbest iradeleriyle karar veren kişilerin evliliğin sona ermesinde de serbest iradelerinin yeterli olması gerektiği görüşü vardır⁷⁷. Bu ilkeye göre evlilikteki taraflardan birinin yahut her ikisinin boşanma yönünde bir iradeleri varsa hâkimin bu boşanma iradesine saygı duyması ve boşanmaya karar vermesi gerekmektedir⁷⁸.

⁷⁴ Aras, *Boşanma*, 15.

⁷⁵ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 242; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 38; Aras, *Boşanma*, 13; Öztan, *Aile*, 640.

⁷⁶ Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/265.

⁷⁷ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 242; Öztan, *Aile*, 642; Aras, *Boşanma*, 17; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 38; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/266.

⁷⁸ Ebru Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukuku Bakımından Boşanmanın Hukuki Sonuçları* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2006), 11; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 243; Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 11.

İrade ilkesinden hareketle evlilikteki taraflardan birinin iradesi halinde hâkimin başka bir sebebe gerek duymaksızın boşanmaya karar vermesi durumunda hâkim kararına bağlı kılınan sistemin amacından sapılarak serbest boşanma sistemine yanaşılmaktadır⁷⁹. Bu durum serbest boşanma sisteminin getirdiği sorunları beraberinde getirir. Unutulmamalıdır ki evliliğe karar veren taraflar evlenmeyi kabul ettiğinde evliliğin bir gereği olarak ortak bir yaşamı da kabul etmektedirler. Bu ortak yaşamın ortadan kaldırılabilmesi için yine iki kişinin ortak kararına ve iradelerine ihtiyaç duyulmalıdır. Zira artık ortada iki ayrı kişi olsa bile ortak bir yaşam, ortak bir mali durum ve hatta bazı durumlarda müşterek bir çocuk bulunmaktadır.

İrade ilkesinin mutlak suretle uygulanması mümkün olmasa Türk Medeni hukukunda irade ilkesinin uygulama alanı bulduğu bir gerçektir. Boşanmak maksadıyla tarafların makul gerekçelerle dava açabilmesi için taraflardan en az birinin boşanma yönünde bir irade açıklamasına ihtiyaç vardır. İrade ilkesinin yansımalarından biri de TMK m.166 f.3'te düzenlenen anlaşmalı boşanma kurumudur. Söz konusu maddeye göre tarafların evliliğinin bir yıldan fazla sürmesi, tarafların boşanmak için birlikte başvurması yahut bir eşin açtığı boşanma davasını diğer eşin kabul etmesi, tarafların mali konular ve çocukların durumu ile ilgili konularda anlaşması durumunda hâkimin boşanmaya karar vermesi gerekir. Zira tarafların boşanma konusundaki iradeleri aynı doğrultudaysa kanun koyucu, evlilik birliği temelden sarsıldığını karine olarak kabul etmiştir⁸⁰.

3.3. TEMELİNDEN SARSILMASI İLKESİ

Temelinden sarsılma ilkesi, evlilik birliği içerisindeki kadın ve erkeğin evlilikten bekledikleri menfaatleri elde edememeleri durumunda boşanmaya olanak tanır⁸¹. Evliliğin temelinden sarsılması için mutlak olarak kusurun varlığı şart değildir⁸². Evlilik birliği içerisindeki eşler, birbirlerinin kusurlu davranışlarına rağmen evlilik birliğinin devamında bir menfaat görüp boşanmaktan kaçınabilecekleri gibi birbirlerine atfedebilecekleri bir kusur olmaksızın evlilik birliğinde bir menfaat görmedikleri için

⁷⁹ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 243; Öztan, *Aile*, 642; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/266.

⁸⁰ Zevkliler vd., *Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Aile Hukuku*, 882.

⁸¹ Öztan, *Aile*, 642; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 243; Aras, *Boşanma*, 15; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/266.

⁸² Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 243; Öztan, *Aile*, 640; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 243.

boşanmak da isteyebilirler. Bu durum mutlak kusur ilkesinin uygulanmasındaki sorunları da ortadan kaldıracığı için önemli bir ilkedir⁸³.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılıp sarsılmadığına karar verecek kişi hâkimdir⁸⁴. Kusur ilkesinde, eşlerin kusurlu davranışlarının neler olduğundan kanunda bahsedilmiş olmasına karşın evlilik birliğinin hangi durumlarda temelinden sarsılmış kabul edileceği hususu kanunda açık bir biçimde düzenlenmemiştir. Bu nedenle hâkimin takdir yetkisi oldukça geniştir.

Temelinden sarsılma ilkesinin Türk hukukundaki karşılığı, TMK m. 166 f.1'dir. Bu maddede evlilik birliğinin temelinden sarsılması, boşanma için genel bir sebep olarak düzenlenmiştir. Buna ek olarak, boşanmanın özel sebeplerinden olan TMK m.164'te terk ve TMK m.165'de akıl hastalığı durumları düzenlenmiş olup, bu hallerde evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı kabul edilmektedir.

3.4. ELVERİŞSİZLİK İLKESİ

Elverişsizlik ilkesi, eşlerden birinin ruhsal veya bedensel durumu nedeniyle evlilik birliğinin sürdürülmesinin mümkün olmaması hâlinde boşanmaya imkân tanımaktadır⁸⁵. Bu ilkeye göre boşanmaya gerekçe oluşturabilecek ruhsal veya bedensel rahatsızlıklar arasında cinsel yolla bulaşan hastalıklar, kalıtsal ve gelecek nesilleri etkileyebilecek genetik bozukluklar, cinsel sapkınlıklar, iktidarsızlık, uzun süreli ve tedaviye dirençli bağımlılıklar ile sürekli nitelikteki akıl hastalıkları yer almaktadır⁸⁶. Her ne kadar evlilik birliği hastalıkta ve sağlıkta beraberlik üzerine kurulmuşsa da bu nevi rahatsızlıklarda evlilik birliğinin devamının diğer eş açısından imkansızlaşması söz konusudur.

TMK m.165'de akıl hastalığı nedeniyle boşanma düzenlenmiştir. Bu madde elverişsizlik ilkesinin Türk hukukundaki karşılığıdır⁸⁷. Bu maddeye göre akıl hastalığının bulunması, bu hastalığın geçmeyeceğine dair rapor alınması ve evlilik birliğinin çekilmez hale gelmesi durumunda diğer eş dava açabilir. Bir başka deyişle bu hastalığın varlığı tek

⁸³ Öztan, *Aile*, 640.

⁸⁴ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 243; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 39; Aras, *Boşanma*, 16.

⁸⁵ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 244; Öztan, *Aile*, 644; Aras, *Boşanma*, 18; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 39.

⁸⁶ Öztan, *Aile*, 642; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 244.

⁸⁷ Öztan, *Aile*, 675; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 24; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 244.

başına boşanma için yeterli olmayıp, evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması ve davanın diğer eş tarafından açılması gerekmektedir. Bu kanun hükmünden yola çıkarak Türk hukuk sisteminde elverişsizlik ilkesi ile temelinden sarsılma ilkesi arasında organik bir bağın olduğunu söylemek mümkündür.

3.5. FİİLİ AYRILIK İLKESİ

Fiili ayrılık ilkesi, eşlerin geçerli bir hukuki veya fiilî bir nedeni olmaksızın, makul süreyi aşacak biçimde ayrı yaşamaları durumunda, evlilik birliğinin devamında taraflar açısından korunmaya değer bir yarar kalmadığı varsayımına dayanır ve bu hâlde boşanmanın mümkün olması gerektiğini öngörür⁸⁸.

Bu bağlamda üzerinde durulması gereken konulardan ilki fiili ayrılığın gerekçesinin taraflardan birinin işi, sağlık durumu ve benzeri nedenler olmamasıdır. Bir başka deyişle fiilî ayrılığın nedeni, ortak yaşamı sürdürme iradesinin her iki taraf açısından da ortadan kalkmış olmasıdır. Nitekim fiili ayrılık sebebiyle boşanmayı düzenleyen TMK m.166 f.5' te de boşanma davasının reddinden sonra tarafların bir araya gelememesi durumunda kanunda yazılı sürenin geçmesiyle boşanma talebinde bulunabileceği hüküm altına alınmıştır. Boşanma talebinde bulunan eşin, fiili ayrılığın gerekçesi zorunlu bir halden ziyade birlikte yaşama arzusunun olmayışdır⁸⁹.

Fiili ayrılık ilkesinin uygulanışında dikkat edilmesi gereken ikinci husus ise eşlerin fiilen ayrı yaşadıkları süredir. Fiili ayrılık süresinin çok kısa olması bu ilkeye dayanarak hakkaniyete uygun olmayan şekilde boşanmalara yol açabileceği gibi bu sürenin uzun tutulması kişilerin hayata dair planlamalarının aksamasına ve umutsuzluğa kapılmasına yol açabilir⁹⁰. 4721 sayılı Kanun ilk yürürlüğe girdiğinde TMK m. 166 f.5 hükmüne göre boşanma davasının reddinin kesinleşmesinden sonra ortak hayatın üç yıl içerisinde kurulamaması halinde taraflardan en az birinin istemi üzerine fiili ayrılık sebebiyle boşanmaya karar verilmesi gerektiği düzenlenmişti. Bu madde Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'nın 13 ve 20. maddelerine uygun bulunmamış ve iptal edilmiştir⁹¹. İptal edilmesine sebep olan durum, üç yıllık süre her ne kadar aile kurumunu

⁸⁸ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 244.

⁸⁹ Dural vd., *Aile*, 113; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 257.

⁹⁰ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 244; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 40.

⁹¹ İlgili karara ilişkin olarak bkz. AYM, T. 22.02.2024, E. 2023/116, K. 2024/56 (Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası – www.anayasa.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.05.2024).

korumaya yönelik olarak belirlenmiş olsa da kişilerin ayrılmak istedikleri ve fiili birliktelik kuramadıkları eşleriyle, makul süreyi aşan ve hayatlarına devam etmelerini engelleyen bir durum oluşmasına neden olmasıdır. Kısacası, aile kurumunu koruma amacı, kişinin aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkını orantısız bir şekilde müdahale edilmesine yol açmaktadır. Bu iptal kararının neticesinde 7532 numaralı Kanun m. 13 ile bu süre bir yıl olarak düzenlenmiştir.

4. BOŞANMA SEBEPLERİ

Türk hukukunda boşanma sebepleri, Türk Medeni Kanunu'nun 161 ve 166 maddeleri arasında düzenlenmiş olup hâkim boşanmaya ancak bu sebeplerin varlığı halinde karar verebilir⁹². Türk hukukunda kabul edilen boşanma sebepleri zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı, evlilik birliğinin temelinden sarsılması, ortak hayatın yeniden kurulamaması ve eşlerin anlaşmasıdır. Boşanma sebeplerini pek çok farklı şekilde kategorize etmek mümkündür.

Türk hukuk doktrinde kabul edilen ayrımlardan ilki mutlak boşanma sebebi ve nispi boşanma sebebidir⁹³. Boşanmaya sebep olan olgunun kanıtlanmasının boşanmak için yeterli olması durumunda ortada mutlak bir boşanma sebebi olduğu kabul edilir⁹⁴. Boşanma sebebinin tek başına yeterli olmadığı, bu sebebin yanı sıra hâkimin evlilik birliğinin temelden sarsıldığına da karar vermesi gereken durumlarda ise nispi boşanma sebebinin varlığından söz edilir⁹⁵.

Doktrindeki boşanma sebeplerine dair bir diğer ayrım da kusura dayanan ve kusura dayanmayan boşanma sebepleridir⁹⁶. Bu ayrımda kusura dayalı boşanma nedenlerinde boşanmaya karar verilebilmesi için davalının kusurunun bulunmasının

⁹² Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 245; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 105; Kılıçoğlu, *Aile*, 113.

⁹³ Mehmet Zahid Yener, "Sosyal Medya Paylaşımlarının Boşanma Davasına Etkisi", *Adalet Dergisi*, 67, 241; Hatemi, *Aile*, 119; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 245; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 105; Kılıçoğlu, *Aile*, 114.

⁹⁴ Hatemi, *Aile Hukuku*, 119; Yener, "Boşanma Davasına Etkisi", 241; Dural vd., *Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku*, 105; Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 114; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, 245-246.

⁹⁵ Hatemi, *Aile Hukuku*, 119; Dural vd., *Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku*, 105; Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 114; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, 246; Yener, "Boşanma Davasına Etkisi", 241.

⁹⁶ Hatemi, *Aile Hukuku*, 119-120; Dural vd., *Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku*, 105; Yener, "Boşanma Davasına Etkisi", 241.

kanıtlanması gerekmektedir. Davalının kusurunun olup olmamasının boşanmaya karar verilebilmesi açısından önemli olmadığı hallerde ise kusura dayalı olmayan bir boşanma sebebinin varlığından söz edilir⁹⁷.

Boşanma sebeplerine dair bir diğer ayırım da özel ve genel boşanma sebepleridir⁹⁸. Türk Medeni Kanun sistematığına göre münhasıran boşanma sebebini düzenleyen bir madde varsa bu sebebe özel sebep, m. 166'da düzenlenen bir boşanma sebebi varsa buna da genel sebep denir⁹⁹. Çalışmamızda TMK sistematığına uygun olarak önce özel boşanma sebeplerine sonra genel boşanma sebeplerine değinilecektir.

4.1. ÖZEL BOŞANMA SEBEPLERİ

Özel boşanma sebepleri, Türk Medeni Kanunu'nun 161 ila 165. maddeleri arasında düzenlenmiş olup, bunlar zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığıdır.

4.1.1. Zina

Zina, Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre “*aralarında evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişki*” olarak tanımlanır¹⁰⁰. Zina, TMK m. 161'de düzenlenmiştir ve eşlerden birinin zina yapması durumunda, diğer eş boşanma davası açma hakkı tanınır. Zinanın bir boşanma sebebi olarak düzenlenmesinin altında yatan neden çiftlerin evlilik ile birbirlerine sadakatle bağlanacaklarının sözünü verdikleri varsayımıdır¹⁰¹.

Zinanın bir boşanma nedeni olarak kabul edilebilmesi için öncelikle Türk hukukuna göre ortada geçerli bir evlilik bulunmalıdır¹⁰². Evliliğin yokluk yaptırımına tabi olduğu durumda evlilikten, sadakat yükümlülüğünden dolayısıyla boşanmadan söz edilemeyeceği için zina eylemine bağlanan bir sonuç da yoktur. Burada değinmek istediğimiz evliliğin butlanı halinde zinanın bir boşanma sebebi olup olamayacağıdır. Evliliğin butlanına boşanmada olduğu gibi hâkim karar vereceği için butlanına karar

⁹⁷ Hatemi, *Aile Hukuku*, 119-120; Dural vd., *Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku*, 105.

⁹⁸ Hatemi, *Aile Hukuku*, 118; Dural vd., *Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku*, 105; Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 113; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, 245.

⁹⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 105.

¹⁰⁰ Tdk.gov.tr

¹⁰¹ Kılıçoğlu, *Aile*, 115; Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 81; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/268.

¹⁰² Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 82; Öztan, *Aile*, 646; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 247; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/269.

verilmemiş bir evlilik geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçlarını doğurur¹⁰³. Dolayısıyla evliliğin butlanına karar verilinceye kadar eşlerin sadakat yükümlülüğü devam eder ve zina sebebi ile boşanma davası açılabilir¹⁰⁴. Hâkimin boşanma yerine ayrılık kararı verdiği durumlarda yahut boşanma davasının reddi sonrası kişilerin fiilen ayrı yaşadıkları esnada halen devam eden bir evlilik söz konusu olduğu için eşlerin cinsel olarak sadakatlle yükümlü olduğu kabul edilmekte ve bu dönemde taraflardan birinin eşleri dışında başka bir kimseyle cinsel münasebet yaşamaları durumunda karşı taraf zinaya dayalı boşanma davası açabilmektedir¹⁰⁵.

Zina sebebiyle boşanma davası açabilmek için eşlerden birinin eşi dışında karşı cinsten biriyle cinsel olarak birlikte olması gerekmektedir¹⁰⁶. Bir diğer deyişle eşlerden birinin aynı cinsten biriyle yahut bir hayvanla cinsel bir münasebet yaşaması durumunda zinadan söz etmek mümkün değildir¹⁰⁷. Doktrinde bazı yazarlar eşlerden birinin kendi cinsinden biri ile cinsel bir ilişki içerisinde olmasının da zina olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır¹⁰⁸. Bu görüşün dayanağı, kişinin ister hemcinsiyle ister karşı cinsle girdiği cinsel ilişkinin, evlilik birliği çerçevesinde eşler arasında var olan cinsel sadakat yükümlülüğünü ihlal etmesidir¹⁰⁹. Aynı zamanda aynı cins ile birlikteliğin zina olarak kabul edilmemesi durumunda zinaya dayalı boşanma durumunda sadakat yükümlülüğünü ihlal eden eş aleyhine TMK m.236 f.2 kapsamında artık değerdeki pay oranının düşürülmesi müeyyidesinin uygulanması da mümkün olmamakta ve bu durum sadakat yükümlülüğü ihlal edilen eş açısından hakkaniyete uygun bulunmamaktadır¹¹⁰. Bu görüşe katılmak doktrindeki çoğu yazarlara göre¹¹¹ zinanın tanımına bakıldığında mümkün değildir. Zira, zinanın tanımında aralarında evlilik birliği bulunmayan kişiler arasında cinsel ilişki denmekte olup zinanın ancak evlenebilecek kişiler arasında

¹⁰³ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 81; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/269-270.

¹⁰⁴ Dural vd., *Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku*, 107; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, 247; Öztan, *Aile Hukuku*, 646.

¹⁰⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 107; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 247; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/269.

¹⁰⁶ Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 83; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 106; Kılıçoğlu, *Aile*, 115; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 247-248; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/270.

¹⁰⁷ Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/271.

¹⁰⁸ Kılıçoğlu, *Aile*, 115; Gençcan Gençcan Ömer Uğur, *Boşanma Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2023), 2/bak.

¹⁰⁹ Kılıçoğlu, *Aile*, 115.

¹¹⁰ Beyza Dikici Çelik, *Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma ve Tazminat Uygulamaları* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 31.

¹¹¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 106; Fırtına, *Mali Sonuçlar*, 28.

gerçekleşebilecek bir eylem olduğu ve TMK’da aynı cins ile evlenmek mümkün olmadığı için eşcinsel birliktelikleri zina saymanın da mümkün olmadığı savunulmaktadır¹¹². Doktrindeki bir görüşe göre ister aynı cins ister farklı cinsle olsun oral yahut tersten cinsel ilişkinin varlığı halinde dahi zina gerçekleşmiş sayılmaz¹¹³. Eşlerden birinin karşı cinsten biri ile cinsel bir ilişkiye varmayan şekilde yakınlaşması, flört etmesi yahut romantik bir ilişki kurması durumu da zina sayılmaz¹¹⁴.

Eş dışında karşı cins ile gerçekleşen cinsel birlikteliğin zina olarak kabul edilebilmesi için bu eylemin rıza ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir¹¹⁵. Bir başka deyişle ayırt etme gücünden kendi isteği dışında yoksun bırakılan yahut tecavüze uğrayan eş açısında zina eyleminin gerçekleştiği kabul edilemez. Eşin kendi isteği ile ayırt etme gücünü kaybettiği durumda eş dışında karşı cinsten biriyle cinsel birliktelik yaşaması durumunda ise ayırt etme gücünü kaybetmekte kusuru olduğu için zina eyleminde de kusurlu olduğu kabul edilir.¹¹⁶ Yani zina kusura dayalı bir boşanma sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹⁷. Zina eyleminin bir sefere mahsus olarak yapılması yahut süreklilik arz etmesinin zina sebebiyle boşanma davası açılması açısından bir farkı yoktur.

Zina sebebiyle boşanma davası açan eş, iddiasını ispatla yükümlüdür¹¹⁸. Zina sebebiyle boşanma davası açılması durumunda davacı eşin, suçüstü yakalaması yahut cinsel ilişkinin gerçekleştiği fotoğraf ve videolara ulaşabilmesi çoğunlukla mümkün olmamaktadır. Zina eyleminin gerçekleştiğine dair güçlü kanıtların bulunması ve hâkimde kanaatin oluşması yeterlidir¹¹⁹. Örneğin zina isnat edilen eşin karşı cinsten bir kişi ile olan otel kayıtları, zinanın gerçekleştiğine ilişkin yazışmaları yahut zinadan doğan çocuğa ilişkin DNA testleri ile zinanın kanıtlanması mümkündür. Zina sebebiyle açılan boşanma davasında, davalı eşin zina eylemini ikrar etmesi, zinaya ilişkin kesin bir delil

¹¹² Fırtına, *Mali Sonuçlar*, 28.

¹¹³ Öztan, *Aile*, 645; Selahattin Sulhi Tekinay, *Türk Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitapevi, 1990), 199; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/270.

¹¹⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 107; Kılıçoğlu, *Aile*, 115; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 247.

¹¹⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 106; Yener, “Boşanma Davasına Etkisi”, 242; Kılıçoğlu, *Aile*, 116; Hatemi, *Aile*, 120; Öztan, *Aile*, 648; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/271.

¹¹⁶ Fahrettin Önder - Beyza Dikici Çelik, “Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma Davası Açısında Af”, *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi* 5/12 (2023), 107.

¹¹⁷ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 105; Kılıçoğlu, *Aile*, 116; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 248.

¹¹⁸ Öztan, *Aile*, 649.

¹¹⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 107; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 248; Öztan, *Aile*, 649. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/8505 (7 Temmuz 2024) “Zina olayının mevcut sayılabilmesi için en önemli koşulu, “cinsel ilişkinin” varlığının kesin veya güçlü karinelerle kanıtlanmış olmasıdır.”

olarak kabul edilmemektedir¹²⁰. Zina, mutlak bir boşanma sebebi olduğundan, hâkimin zina vakiasının gerçekleştiğine kanaat getirmesi hâlinde, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını da kabul ederek boşanmaya hükmetmesi gerekir¹²¹. İkrarın tek başına yeterli sayılması durumunda hâkimin boşanmaya karar vermek dışında bir seçeneği kalmayacak ve bu da boşanmaya hâkimin takdir yetkisiyle karar vermesi ilkesine aykırılık oluşturacaktır.

Zina sebebiyle boşanma davasının, TMK m.161 f.2'ye göre davacı eşin zinanın yapıldığının öğrenmesinden itibaren 6 ay içerisinde yahut zina eyleminin gerçekleşmesinden itibaren 5 yıl içerisinde açılması gerekmektedir. Bu süreler hak düşürücü nitelikte olup bu sürelerin geçmesi halinde artık zinaya dayalı bir boşanma davası açmak mümkün değildir¹²².

Zinanın öğrenilmesinden sonra zina eden eşin affedilmesi durumunda TMK m.161 f.3 kapsamında artık zina sebebiyle boşanma davası açılamaz. Eşlerin, evlenmeden önce yahut evlilik birliği içerisindeyken başkalarıyla cinsel olarak birliktelik yaşayabileceklerine yönelik aldıkları kararlar zina sebebiyle boşanma davası açılmasını önlemez. Zira, affetmek için zina eyleminin gerçekleşmiş olması gerektiğinden hareketle önceden verilen rızanın af kapsamına girmemesi gerektiği doktrindeki pek çok yazar¹²³ ve Yargıtay¹²⁴ tarafından kabul edilmektedir.

4.1.2. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış

Evlilikte beklenen eşlerin birbirine saygı, sevgi ve sadakatle yaklaşması birbirlerinin bedensel ve ruhsal bütünlüğüne saygı duymasıdır. Hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranışlar eşlerin ruhsal ve bedensel olarak birbirlerine ve dolayısıyla evliliklerine de zarar veren eylemlerdir. Bu sebepten TMK m.162'de bu tür davranışlar sebebiyle boşanma davası açılacağı hüküm altına alınmıştır. TMK'da da hayata kast, pek kötü muamele ve onur kırıcı davranış olmak üzere üç çeşit boşanma sebebi tek bir

¹²⁰ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 249.

¹²¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 108.

¹²² Kılıçoğlu, *Aile*, 117; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 108; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 250; Öztan, *Aile*, 651; Aras, *Boşanma*, 169.

¹²³ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 108-109; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 250; Erdem- Makaracı, *Aile*, 108.

¹²⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/20613 (23 Aralık 2014)

madde altında toplanmıştır. Bu üç boşanma sebebi de özel, mutlak ve kusura davalı boşanma sebebi olarak karşımıza çıkar¹²⁵.

Bir eşin, diğer eşin yaşamına son vermeye yönelik eylemleri 'hayata kast' olarak adlandırılır¹²⁶. Hayata kast sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için, aktif ya da pasif nitelikte bir eylemin varlığı gereklidir¹²⁷. Öldürmeye teşebbüs, intihar için gerekli araçları sağlayarak intihara azmettirmek yahut hayati tehlike halinde eşi kurtarmaya yönelik eylemlerde bulunmamak hayata kast sebebiyle boşanma davası açılması için birer örnek niteliğindedir. Bir eşin, diğerine yönelik tehdit içeren sözleri eyleme dönüşmediği sürece hayata kast nedeniyle boşanma davası açmak için yeterli sayılmaz¹²⁸. Hayata kastın boşanma sebebi olarak kabul edilebilmesi için bir diğer şart da bu eylemin eş tarafından kasıtlı bir şekilde yapılmış olması gerekmektedir¹²⁹. Yani eşin, taksirle yahut kendi becerisine güvenerek yaptığı ve karşı tarafın hayatını riske atmayacağını düşündüğü eylemler sonucunda diğer eşin hayatına kastedilmesi durumunda hayata kast sebebiyle boşanma davasının açılması mümkün değildir. Hayata kasteden eşin ayırt etme gücüne sahip olması gerektiği kabul edilir¹³⁰. Doktrinde, ayırt etme gücünün bilerek kaybı durumunda ayırt etme gücünü kaybetmedeki amacın hayata kast eylemini kolaylaştırmak olması halinde hayata kastın boşanma sebebi olduğu kabul edilir¹³¹. Hayata kast teşkil eden eylemin anlık öfke sonucu gerçekleştirilmiş olması ile önceden planlanarak icra edilmesi arasında, boşanma davası bakımından hukuki bir farklılık bulunmamaktadır¹³². Hayata kast sebebiyle boşanma davası açan davacı eşin kusurlu yahut tahrik içeren davranışlarına dair davalının itirazları hâkim tarafından dikkate alınmaz¹³³.

Pek kötü muamele, hayata kast boyutuna ulaşmasa da eşin beden bütünlüğüne yönelen saldırılarla kendini gösteren davranışlardır¹³⁴. Pek kötü davranışların boşanma

¹²⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 109.

¹²⁶ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 251; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 109; Kılıçoğlu, *Aile*, 118; Öztan, *Aile*, 654; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/274.

¹²⁷ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 251; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 109.

¹²⁸ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 110; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku Cilt II. Aile Hukuku* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1965), 199; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 251.

¹²⁹ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 251; Kılıçoğlu, *Aile*, 118; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/274-275.

¹³⁰ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 251; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 109; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 251; Öztan, *Aile*, 655.

¹³¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 109.

¹³² Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 109.

¹³³ Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 104.

¹³⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 110; Cahide Işıl Bozdağ, *Türk Hukukunda Boşanma Sebepleri ve Kusurun Etkisi* (Konya: Kto Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Tezli Yüksek

sebebi olarak kabulü için bu davranışlara maruz kalan kişi için eziyet vermesi yahut işkence boyutuna ulaşması gerekmektedir¹³⁵. Bu bağlamda Yargıtay eşlerden birinin diğerine tek bir tokat atmasının evlilik birliğini temelinden sarsacak nitelikte olsa da eziyet yahut işkence boyutuna varan bir davranış olmaması sebebiyle pek kötü muamele olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığına içtihat etmektedir¹³⁶. Lakin bu Yargıtay kararından pek kötü davranışın kabulü için her halde süreklilik aranması gerektiği sonucu çıkarılmamalıdır. Çünkü tek sefer de olsa eşe acımasızca şiddet uygulanması durumunda Yargıtay pek kötü muamele sebebiyle boşanma davası açılabilirliğine hükmetmiştir¹³⁷. Pek kötü davranış sebebiyle boşanmaya hükmedilebilmesi için pek kötü davranışta bulunan eşin ayırt etme gücüne sahip olması ve davranışı kasti olarak gerçekleşmesi gerekir¹³⁸. Doktrinde bazı yazarlar¹³⁹, ağır tahrik veya yoğun öfke anında gerçekleştirilen pek kötü muamelelerin, her somut olayda mutlak surette boşanma sebebi olarak kabul edilemeyeceğini ve bu hususun olayın özellikleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşün savunulması pek kötü muamele sebebiyle açılacak davada kusur kıyaslaması yapılmaması esasına aykırılık teşkil etmesi sebebiyle mümkün değildir¹⁴⁰.

Onur kırıcı davranış, kişinin kişilik haklarına ve manevi bütünlüğüne yapılan saldırıdır¹⁴¹. Eşlerin birbirine insan içinde hakaret etmesi, karşı cinsle zinaya varmayan yakınlık, namus ve haysiyete ilişkin iftiralar onur kırıcı davranışlar arasında sayılabilir. Onur kırıcı davranışın yazılı yahut sözlü yapılmasının boşanma sebebi olması açısından bir önemi yoktur¹⁴². Onur kırıcı davranışın ayırt etme gücüne sahip eş tarafından kusurlu ve kasti olarak yapılması gerekir. Onur kırıcı davranışta da pek kötü muamele ve hayata kastta olduğu gibi kusur kıyaslaması yapılamaz¹⁴³.

Programı, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 52; Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 92-93; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/275.

¹³⁵ Bozdağ, *Boşanma Sebepleri ve Kusur*, 53; Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 93.

¹³⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/22133 (10 Kasım 2014).

¹³⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2016/1849 (4 Şubat 2016).

¹³⁸ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 253; Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku Cilt II. Aile Hukuku*, 210; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/276.

¹³⁹ Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku Cilt II. Aile Hukuku*, 210; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 253; Öztan, *Aile*, 659-660; Gençcan, *Boşanma*, 182.

¹⁴⁰ Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 113-114.

¹⁴¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 110; Kılıçoğlu, *Aile*, 120; Bozdağ, *Boşanma Sebepleri ve Kusur*, 55; Öztan, *Aile*, 659.

¹⁴² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/14485 (13 Aralık 2018).

¹⁴³ Bozdağ, *Boşanma Sebepleri ve Kusur*, 58.

TMK m.162 f.2'ye göre hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranışın gerçekleştirilmesinden başlayarak 6 ay içerisinde yahut ilgili fiillerin hayata kast, pek kötü yahut onur kırıcı davranış saikiyle gerçekleştiğinin öğrenilmesinden itibaren 5 yıl içinde boşanma davasının açılması gerekir. Bu süreler hak düşürücü nitelikte olup hâkim tarafından resen dikkate alınır.

TMK m.162 f.3'e göre hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranışlar sebebiyle dava açabilmek için bu davranışlar sonrası eşlerin birbirlerini affetmemiş olması gerekir. Affeden eş, sözlü yahut yazılı şekilde eşini affettiğini belirtebileceği gibi davranışlarıyla da af iradesini ortaya koyabilir¹⁴⁴.

4.1.3. Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme

TMK m.163'e göre eşlerden birinin küçük düşürücü bir suç işlemesi yahut haysiyetsiz hayat sürmesi durumunda diğer eş için evlilik birliği çekilmez hale geliyorsa bu eş boşanma davası açma hakkına sahiptir.

TMK m. 163'e göre eşlerden birinin her türlü suçu işlemesi durumunda değil ancak küçük düşürücü bir suç işlenmesi durumunda boşanma hakkı vardır. Küçük düşürücü suçla kastedilen şey halkın ahlak anlayışına ters gelen ve diğer eşin insanlar nezdinde utanmasına sebep olacak suçlardır¹⁴⁵. Dolandırıcılık, fileli iflas, ırza geçme, rüşvet, irtikap küçük düşürücü suçlara örnek olarak gösterilebilir¹⁴⁶. Küçük düşürücü suçun işlendiği zaman da boşanma davasının açılabilmesi açısından önemlidir. Doktrinde bazı yazarlar¹⁴⁷ küçük düşürücü suç ancak evlilik birliği içerisinde işlenmişse boşanma sebebi olarak kabul edilebileceğini savunur. Bu görüşe göre evlilik gerçekleşmeden önce işlenen küçük düşürücü suç eşten saklanmışsa bu durumda şartları varsa evliliğin butlanı hali ile dava açılması şartları yoksa genel boşanma sebebi ile boşanma davası açılması gerekmektedir¹⁴⁸. Doktrindeki diğer bir görüş ise küçük düşürücü suç işleyen eş bu suçu diğer eşten saklayarak evlenmişse bu durumda küçük düşürücü suç ne zaman işlenmiş

¹⁴⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 109.

¹⁴⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 111; Kılıçoğlu, *Aile*, 122; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 254; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/276.

¹⁴⁶ Kılıçoğlu, *Aile*, 122; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 111; Kılıçoğlu, *Aile*, 122.

¹⁴⁷ Bozdağ, *Boşanma Sebepleri ve Kusur*, 61; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 111; Bozdağ, *Boşanma Sebepleri ve Kusur*, 61; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 255.

¹⁴⁸ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 111.

olursa olsun boşanma için TMK m.163'e başvurmak mümkündür¹⁴⁹. Küçük düşürücü suç işleyen eşin ilgili suçlar sebebiyle ceza hukukuna göre ceza alıp almaması bu sebeple boşanma davası açılması açısından önemli değildir¹⁵⁰. Küçük düşürücü suçun işlendiğini iddia eden eş iddiasını hâkim karşısında ispat etmelidir. Küçük düşürücü suçu işleyen eşin ayırt etme gücüne sahip olması beklenir. Zira suç işleme sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için suç işleyen eşin kusurunun bulunması şarttır¹⁵¹. Suç işleme sebebiyle boşanma davası açılabilmesinin bir diğer şartı da bu sebeple evlilik birliğinin temelinden sarsılmasıdır¹⁵². Yani hâkim küçük düşürücü suçun işlendiğine kanaat getirdiği takdirde direkt boşanmaya karar veremez aynı zamanda bu eylem sebebiyle evliliğin taraflar için çekilmez hale geldiğine de kanaat getirmelidir. Özetle suç işleme, kusura dayalı, nisbi ve özel bir boşanma sebebidir.

Haysiyetsiz hayat sürme, toplumun ahlaki değer yargılarına uymayan davranışların yaşamın parçası haline gelmesi halidir¹⁵³. Seks işçisi olmak, fuhuşa aracılık etmek yahut genelev işletmek, ayyaşlık, kumarbazlık, homoseksüellik halinde kişinin haysiyetsiz hayat sürdüğü kabul edilir¹⁵⁴. Bu davranışların boşanma sebebi olabilmesi için evlilik birliği içerisinde gerçekleşmesi ve devamlılık arz etmesi gerekmektedir¹⁵⁵. Bu davranışların hayat biçimi haline getiren kişilerin ayırt etme gücüne sahip olması ve bu davranışlarda kusurunun olması gerekmektedir¹⁵⁶. Haysiyetsiz yaşam sürme sebebiyle boşanma davası evliliğin artık diğer eş için çekilmez hale gelmesi durumunda açılabilir¹⁵⁷. Haysiyetsiz hayat sürme, kusura dayalı ve özel bir boşanma sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Suç işleme veya haysiyetsiz hayat sürme halinde açılacak olan boşanma davasında herhangi bir hak düşürücü süre bulunmamaktadır¹⁵⁸. Yani taraflar bu sebeplere dayanarak her zaman dava açabilmektedir. Bu sürenin sınırı hiç şüphesiz TMK 2. Maddede düzenlenen dürüstlük kuralıdır. Suç işlenen tarihten yahut haysiyetsiz hayat sürülmesinde

¹⁴⁹ Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku Cilt II. Aile Hukuku*, 203; Öztan, *Aile*, 663.

¹⁵⁰ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 111; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 254.

¹⁵¹ Bozdağ, *Boşanma Sebepleri ve Kusur*, 62.

¹⁵² Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 112; Kılıçoğlu, *Aile*, 123; Hatemi, *Aile*, 121.

¹⁵³ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 255; Kılıçoğlu, *Aile*, 122.

¹⁵⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 112; Kılıçoğlu, *Aile*, 122; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 255.

¹⁵⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 122.

¹⁵⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/7480 (19 Mart 2013).

¹⁵⁷ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 255; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 112.

¹⁵⁸ Kılıçoğlu, *Aile*, 122; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 112; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 255.

yıllar sonra bu sebeplere dayanarak boşanma davası açılması halinde somut olayın özelliklerini de göz önünde bulundurularak hâkim davayı reddedebilir¹⁵⁹.

4.1.4. Terk

Evlilik birliğinin kurulmasıyla eşler ortak bir aile konutu belirlemekte ve konutta beraber bir yaşam sürdürmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla ortak konutun haklı bir gerekçe olmaksızın terki boşanmak için makul bir sebep olarak kabul edilmektedir. TMK m.164’de terk özel, mutlak ve kusura dayalı bir boşanma sebebi olarak karşımıza çıkar¹⁶⁰. Terkin boşanma sebebi olarak kabulü için TMK’nın ilgili maddesindeki şartların gerçekleşmiş olması gerekir.

Terkin hukuki anlamda bir boşanma sebebi olabilmesi için ilk şart ortak konutun terkidir¹⁶¹. Ortak konut terk edilmeksizin eşlerin birbirlerine küsmeleri, birbirlerini yok saymaları, yataklarını ayırmaları yahut cinsellikten kaçınmaları durumunda terkten söz etmek mümkün değildir¹⁶². Ayrıca, herhangi bir haklı sebep olmaksızın eşlerden birinin diğer eşin ortak konuta girişine engel olması hâlinde, fiilen evden ayrılmamış olsa dahi, ortak hayatı sürdürmeye yönelik yükümlülükleri ihlal eden ve eşi ortak konuta almayan taraf evi terk etmiş sayılır¹⁶³.

Terkin boşanma sebebi olabilmesi için bir diğer şart ise terk fiilinin amacının evliliğin getirdiği yükümlülükten kaçınmak olmasıdır¹⁶⁴. Bir eşin iş sebebiyle uzun süreli olarak ortak konutta bulunamaması halinde yahut kocanın zorunlu askerlik görevini yerine getirmek amacıyla ortak konuttan ayrılması halinde hukuki anlamda terkten bahsetmek mümkün değildir. Kısacası, terkin bir boşanma sebebi olarak karşımıza çıkabilmesi için ortak konuttan ayrılmanın haklı bir sebebinin olmaması gerekir¹⁶⁵. Haklı sebebin var olup olmadığına ilişkin kararı hâkim, somut olayın özelliklerine bakarak verir. Evi terk eden eş, diğer eşin kusurlu hareketi sonucu ortak konuttan ayrılmışsa bu

¹⁵⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 112; Hatemi, *Aile*, 121; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 256.

¹⁶⁰ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 113.

¹⁶¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 113; Kılıçoğlu, *Aile*, 124; Hatemi, *Aile*, 122; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 256.

¹⁶² Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 256; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 113; Kılıçoğlu, *Aile*, 125; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/279.

¹⁶³ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 114; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 257; Kılıçoğlu, *Aile*, 125-126; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/280.

¹⁶⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 114; Kılıçoğlu, *Aile*, 125; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 257.

¹⁶⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 114; Kılıçoğlu, *Aile*, 126; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 257; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/281.

durumda da terke dayalı boşanma davası açmak mümkün değildir¹⁶⁶. Ortak konuttan ayrılan eşin başlangıçta haklı bir sebebe dayanması fakat sonradan haklı sebep ortadan kalktığı halde ortak konuta dönememesi halinde de TMK m.164 anlamında terkten söz etmek mümkündür¹⁶⁷. Örneğin kaynana ve kayınbabası ile müşterek bir konutta yaşamaya zorlanan eşin evi terk etmesi haklı bir gerekçeye dayanırken diğer eşin ayrı bir ev tutmasına rağmen ortak konuta dönmeyen eşe diğer koşulları da sağlamışsa terk sebebiyle boşanma davası açılabilir.

Terk sebebiyle boşanma davası açabilmek için terk eyleminin ne kadar sürdüğü de önemlidir. TMK m.164'e göre terkin en az 6 ay sürmüş olması halinde terk sebebiyle boşanma davası açılabilir. 6 ay dolmadan eşin ortak konuta dönmesi halinde terk sebebiyle boşanma davası açılması mümkün değildir. Terk eden eşin, terk sebebiyle boşanma davası açılmasını engellemek amacıyla 6 ay dolmadan önce gelmesi ve ortak konutu tekrar sebepsiz olarak terk etmesi halinde terk sebebiyle boşanma davası açma hakkı terk edilen eşe verilebilir¹⁶⁸. Zira, terk eden eş bu durumda TMK m.2 f. 2'de düzenlenen hakkın kötüye kullanılması yasağını ihlal etmektedir¹⁶⁹. Terk sebebiyle boşanma davası açmak için ortak konutu terki üzerinden geçen sürenin alt sınırı var olmasına karşın herhangi bir üst sınırı yoktur¹⁷⁰.

Terk sebebiyle boşanma davası açmanın son şartı da terk eden eşe ihtar göndererek ortak konuta dönmesini istemek ve dönmemesi halinde boşanma davası açılacağını bildirmektir¹⁷¹. İhtarın gönderilebilmesi için terkin üzerinden en az 4 ay geçmiş olması gerekmektedir¹⁷². Zira gönderilecek ihtarda terk eden eşe 2 ay içinde eve dönmesi gerektiği bildirilmekte ve böylece 2 ay içinde dönmemesi halinde alt sınır olan 6 aylık süre tamamlanmaktadır. İhtar, TMK m.164'e göre noter yahut mahkeme aracılığıyla yapılabilir. İhtarın mahkeme aracılığıyla yapılmak istendiği durumda görevli mahkeme aile mahkemesi olup ihtar yer itibarıyla yetki kuralına tabi olmadığı için

¹⁶⁶ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 117; Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 125; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, 116, Hatemi, *Aile*, 256, Erdem- Mataracı, *Aile*, 116.

¹⁶⁷ Kılıçoğlu, *Aile*, 127.

¹⁶⁸ Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 128; Dural vd., *Özel Hukuku, Aile*, 114; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, 258.

¹⁶⁹ Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, 128; Dural vd., *Özel Hukuku, Aile*, 114; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile Hukuku*, 258.

¹⁷⁰ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 114.

¹⁷¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 115; Kılıçoğlu, *Aile*, 128; Hatemi, *Aile*, 122.

¹⁷² Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 115; Kılıçoğlu, *Aile*, 129; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 258.

herhangi bir aile mahkemesinden talep edilebilir¹⁷³. Terk eden eşin yeri bilinmemesi ihtimaline karşı TMK m.164 f.2 de ihtarın ilan yoluyla yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. İhtar gönderen eş, terk eden eşin samimiyetle eve dönmesini istemeli, ev yaşamaya uygun olmalı ve gerektiği takdirde evin anahtarını, adresini ve yol parasını ihtarla birlikte terk eden eşe ulaştırmalıdır¹⁷⁴.

İhtara rağmen dönmeyen eş TMK m.164'teki diğer şartlar da sağlanmışsa boşanma davası açılır. Hâkim şartların varlığını inceler ve şartların sağlanması halinde boşanmaya karar verir¹⁷⁵.

4.1.5. Akıl Sağlığı

Akıl sağlığı özel, nisbi ve kusura dayanmayan bir boşanma sebebi olarak TMK m.165'de düzenlenmiştir¹⁷⁶. Bu maddeye göre, *“Eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir.”* Bu maddeden de anlaşılabileceği üzere akıl sağlığı nedeniyle boşanma davası açılabilmesinin şartları; akıl hastalığının bulunması, hastalığın iyileşmesinin mümkün olmaması ve hastalık sebebiyle ortak hayatın çekilmez hale gelmesidir.

Akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için akıl hastalığının ne zaman ortaya çıktığı da önemlidir. Evlenmeden önce akıl hastalığının olması durumunda TMK m.145/3 gereği evliliğin mutlak butlanla sakat olduğu kabul edilir ve evliliğinin butlanına ilişkin dava açılabilir. Akıl sağlığı sebebiyle boşanma davası ise ancak bu durumu evlendikten sonra ortaya çıkması halinde mümkündür¹⁷⁷. Yargıtay da kararlarında önce akıl hastalığının ne zaman ortaya çıktığının tespit edilmesi ve ona göre evliliğin butlanına yahut akıl hastalığı sebebiyle boşanmaya karar verilmesi gerektiğine içtihat etmektedir¹⁷⁸. Doktrindeki bir görüşe göre, akıl hastalığının evlilikten önce mi

¹⁷³ Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 131; Kılıçoğlu, *Aile*, 130.

¹⁷⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 116; Kılıçoğlu, *Aile*, 129; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 259.

¹⁷⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 116; Hatemi, *Aile*, 122; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 261.

¹⁷⁶ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 116; Kılıçoğlu, *Aile*, 132; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 262.

¹⁷⁷ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 261; Kılıçoğlu, *Aile*, 131.

¹⁷⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1996/9093 (24 Eylül 1996) -“yasa evlenme esnasında var olan akıl hastalığını aktin feshi sebebi yapmış; evlenmeden sonra oluşan akıl hastalığını da boşanma özel nedeni kabul etmiştir.”; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2020/5067 (22 Ekim 2020); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2015/5513 (24 Mart 2015); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2014/16602 (8 Eylül 2014).

yoksa evlilik sırasında mı ortaya çıktığına bakılmaksızın, evlilik birliği devam ederken akıl hastalığının mevcut olması hâlinde, bu hastalığa dayanılarak boşanma davası açılabileceği savunulmaktadır¹⁷⁹.

Akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için ilgili akıl hastalığının iyileşme imkanının bulunmaması gerekmektedir¹⁸⁰. Akıl hastalığının tedavisinin mümkün olmadığına ilişkin resmi sağlık kurulu raporu alınması da şarttır¹⁸¹.

Akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılmasının bir diğer şartı ise evlilik birliğinin diğer eş için dayanılmaz hale gelmesidir¹⁸². Burada evliliğin çekilmez hale geldiğinin tespiti hâkimin takdirindedir¹⁸³. Hâkim evlilik birliğinin çekilmez hale geldiğine kanaat getirirse boşanmaya karar verir. Akıl hastalığı sebebiyle boşanmada davası açılabilmesi için herhangi bir hak düşürücü süre yoktur¹⁸⁴.

4.2. GENEL BOŞANMA SEBEPLERİ

Türk Hukukunda genel boşanma sebepleri TMK m. 166'da düzenlenmiş olup üç tanedir. Bunlardan ilki evlilik birliğinin temelinden sarsılmasıdır. Bir diğer genel boşanma sebebi ise anlaşmalı boşanma olarak düzenlenmiştir. Genel boşanma sebeplerinin sonuncusu ise ortak hayatın yeniden kurulamamasıdır.

4.2.1. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması

Evlilik birliğinin sona ermesine sebep olan tüm durumların kanun koyucu tarafından özel bir biçimde düzenlenmesi mümkün değildir. Zira bir kişi için boşanmayı gerektirecek durum bir diğer kişi için önem arz etmeyecek derecede küçük bir hadise olarak görülebilir. O nedenle boşanmak isteyen kişiler için genel bir boşanma sebebinin kanun koyucu tarafından düzenlenmesi elzemdir.

¹⁷⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 117.; Hatemi, *Aile*, 123.

¹⁸⁰ Kılıçoğlu, *Aile*, 132; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 117; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 262; Hatemi, *Aile*, 123.

¹⁸¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 117; Hatemi, *Aile*, 123; Kılıçoğlu, *Aile*, 132; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 262.

¹⁸² Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 117; Kılıçoğlu, *Aile*, 132; Hatemi, *Aile*, 123; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 262.

¹⁸³ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 262; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 117; Hatemi, *Aile*, 123; Kılıçoğlu, *Aile*, 132.

¹⁸⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 117.

743 sayılı mülga Medeni Kanun m.134’de şiddetli geçimsizlik halinde ortak hayat çekilmez hale gelirse taraflardan her birinin boşanma davası açabileceği düzenlenmiştir. Ortak hayatı çekilmez hale getiren tek durum eşler arasındaki geçimsizlik olmayıp bedeni bir rahatsızlık yahut hastalık hali de olabilmektedir¹⁸⁵. Bunu göz önünde bulunduran kanun koyucu 4721 sayılı TMK’da şiddetli geçimsizlik yerine evlilik birliğinin temelinden sarsılması terimini kullanmıştır. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması TMK m.166 f. 1 ve 2’de düzenlenmiştir.

Günümüzde boşanma dava gerekçeleri incelendiğinde istatistiksel olarak en çok başvurulanan boşanma gerekçesi evlilik birliğinin temelinden sarsılmasıdır¹⁸⁶. Bu durum hiç de şaşırtıcı değildir. Zira evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma davası açan kişi özel sebeplerde olduğu gibi spesifik bir olayı kanıtlamak mecburiyetinde değildir. TMK m.166’ya göre evlilik birliğinin temelinden sarsılmasında davacının kanıtlaması gereken evlilik birliğini temelinden sarsacak bir olayın varlığı ve bu olay neticesinde artık ortak hayatın sürdürmesinin kendinden beklenmemesidir.

Evlilik birliğini temelinden sarsacak olayın ne olduğu 166. madde kapsamında TMK’da tanımlanmayarak hâkime geniş bir takdir alanı bırakılmıştır¹⁸⁷. Burada hâkim somut olayı kişilerin karakterini, ailevi durumunu, statüsünü göz önüne alarak değerlendirilmeli ve boşanmaya gerekçe oluşturup oluşturmadığı incelenmelidir¹⁸⁸. Bu nedenle evlilik birliğin temelinden sarsılması nispi bir boşanma sebebi olarak karşımıza çıkar¹⁸⁹. Hâkim takdir yetkisini kullanırken doktrin görüşlerinden ve yargı kararlarından yararlanır¹⁹⁰. Evlilik birliğini temelinden sarsılması sebebiyle boşanmaya karar verilebilmesi için eşler arasındaki anlaşmazlıkların ciddi, şiddetli ve sürekli olması gerekmektedir¹⁹¹. Eşlerin bir anlık sinirle yaptığı hareketler yahut her evlilikte olabilecek nitelikteki küçük tartışmalar sebebiyle evlilik birliğinin temelinden sarsılması mümkün değildir. Eşlerden en az birinin evliliğin gereklerini yerine getirmemek konusunda isteksiz olması yahut eşine karşı sevgi yahut saygısının kalmaması durumunda evliliğin temelinden sarsıldığı kabul edilebilir¹⁹². Evlilik birliğini temelinden sarsacak olay

¹⁸⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 119.

¹⁸⁶ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 264; Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 25.

¹⁸⁷ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 120; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 264; Hatemi, *Aile*, 125.

¹⁸⁸ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 267.

¹⁸⁹ Kılıçoğlu, *Aile*, 133; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 119.

¹⁹⁰ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 120; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 264.

¹⁹¹ Öztan, *Aile*, 680; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 119; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 264.

¹⁹² Öztan, *Aile*, 683.

eşlerden birinin yahut her ikisinin kusuru ile ortaya çıkabileceği gibi tarafların herhangi bir kusuru olmaksızın da gerçekleşebilir¹⁹³. Bir eşin diğer eşi insanlar nezdinde küçük düşürecek davranışlarda bulunması, gereksiz ve aşırı kıskançlıklar, evi yahut çocukları ihmal etmesi veya cinsel ilişkiden kaçınması durumlarında evlilik birliğini temelinden sarsacak bir olayın var olduğu kabul edilir¹⁹⁴.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olan olayın eşlerden en az biri için ortak hayatı çekilmez hale getirmesi gerekmektedir. Evlilik birliğini temelinden sarsacak bir olay olmasına karşın tarafların ortak yaşantıyı devam ettirmek konusunda menfaatleri olabilir. Hâkim, ortak hayatın çekilmez hale gelip gelmediğine karar verirken, tarafların evlilik birliğini sürdürmede bir menfaatlerinin bulunup bulunmadığına ya da aynı çatı altında yaşamaya tahammül edip edemediklerine bakar.

TMK m.166 f.2' ye göre evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma davası açan eş, davalı eşe nazaran daha kusurlu ise davalı eş boşanma davasına itiraz edebilir. Buradaki “itiraz” kavramı hukuki olarak bir def’i niteliğindedir. Zira davalı eş bu itirazı öne sürmedikçe hâkim re’sen bu durumu gözetemez. Genel kural temelinden sarsılma sebebiyle boşanma davası açabilmek için eşin kusursuz olması değil davalı eşe nazaran daha az kusurlu olmasıdır. Burada hangi eşin kusurunun daha fazla olduğunu takdir edecek kişi hâkimdir. Davalı eşin boşanma davasına yönelik itirazının, hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi halinde, evliliğin devamının eşler yahut çocuklar içi faydadan çok zarar vereceği anlaşılmışsa hâkim boşanmaya karar verebilir.

4.2.2. Eşlerin Anlaşması

TMK m. 166 f.3’e göre taraflar boşanma konusunda anlaşabilir. Bu maddedeki şartların sağlanması halinde hâkim eşlerin boşanmasına karar verir¹⁹⁵. Türk hukukunda anlaşmalı boşanmaya yer verilmesi irade ilkesinin bir yansımasıdır¹⁹⁶. Anlaşmalı boşanmada kanun koyucu evlilik birliğinin temelden sarsıldığını ve ortak hayatın

¹⁹³ Kılıçoğlu, *Aile*, 137; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 120; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 268-269.

¹⁹⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2024/4345 (6 Haziran 2024); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2024/8876 (20 Kasım 2024); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2012/9803 (16 Nisan 2012); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2024/8482 (7 Kasım 2024); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2011/20844 (5 Aralık 2011); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2024/4658 (24 Haziran 2024).

¹⁹⁵ Bozdağ, *Boşanma Sebepleri ve Kusur*, 95; Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 45.

¹⁹⁶ Bozdağ, *Boşanma Sebepleri ve Kusur*, 95; Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 45.

çekilmez hale geldiğini karine olarak kabul etmiştir¹⁹⁷. Çekişmeli davalarda boşanma davası senelerce sürerken, anlaşmalı boşanma boşanmayı kolaylaştırdığı ve dava süresini kısalttığı için oldukça önemlidir. Eşlerin anlaşması genel, mutlak ve kusura dayanmayan bir boşanma sebebi olarak karşımıza çıkar.

TBK m.166 f.3'e göre anlaşmalı boşanabilmek için ilk şart evlilik birliğinin bir yıldan fazla sürmüş olmasıdır. Bu bir yıllık süre dava şartı olup hâkim tarafından re'sen incelenmeli ve bu süre dolmamışsa diğer şartların var olup olmadığına bakılmaksızın dava reddedilmelidir¹⁹⁸. Bir yıllık sürenin öngörülmesinin sebebi muvazaalı evlenmelerin önüne geçmek yahut henüz yeni evlenen ve birbirine alışma sürecinde olan çiftlerin en ufak bir sorunda boşanmaya başvurmasını zorlaştırmaktır. Doktrindeki bazı yazarlar burada bir yıl evli bulunmak şartının bir yıl birlikte yaşamak olarak değiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır¹⁹⁹. Bu görüşe göre henüz aynı çatı altında yaşamayan kimselerin birbirlerini tanınması veya evliliği yürütüp yürütemeyeceğinin tam olarak anlaması mümkün olmayıp burada evlilik birliğinin temelinden sarsılmasından söz edilemeyecek olmasıdır²⁰⁰.

Anlaşmalı boşanma şartlarından bir diğeri ise anlaşmalı boşanmak için tarafların birlikte başvurması veya birinin açtığı boşanma davasını diğer tarafın kabul etmesidir²⁰¹. Doktrindeki bir görüşe göre²⁰² boşanma davasının evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle açıldığı hallerde karşı taraf davayı kabul etse dahi hâkim anlaşmalı boşanma hükümlerini uygulayamaz. Doktrindeki diğer görüşe göre ise²⁰³ boşanma davasının taraflardan birinin sonradan kabulü ile anlaşmalı boşanmaya dönüşebilmesi için ancak

¹⁹⁷ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 274; Elife Büşra Yıldız, *Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Sebeplerinin Değerlendirilmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024), 34; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 122; Kılıçoğlu, *Aile*, 138; Fırtına, *Mali Sonuçlar*, 37.

¹⁹⁸ Yıldız, *Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Sebeplerinin Değerlendirilmesi*, 35; Kılıçoğlu, *Aile*, 138; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 272; Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 47; Bozdağ, *Boşanma Sebepleri ve Kusur*, 95. Yıldız, *Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Sebeplerinin Değerlendirilmesi*, 35. Yıldız, *Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Sebeplerinin Değerlendirilmesi*, 35. Yıldız, *Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Sebeplerinin Değerlendirilmesi*, 35.

¹⁹⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 123; Öztan, *Aile*, 694; Yıldız, *Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Sebeplerinin Değerlendirilmesi*, 35.

²⁰⁰ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 123; Öztan, *Aile*, 694; Yıldız, *Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Sebeplerinin Değerlendirilmesi*, 35.

²⁰¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 123; Aras, *Boşanma*, 228; Kılıçoğlu, *Aile*, 140; Bozdağ, *Boşanma Sebepleri ve Kusur*, 97; Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 51; Yıldız, *Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Sebeplerinin Değerlendirilmesi*, 35.

²⁰² Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 123.

²⁰³ Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 54.

TMK 166/1 kapsamında evlilik birliğinin temelden sarsılması nedeniyle açılması gerekmektedir. Zira diğer boşanma sebeplerinde hâkimin tarafların ikrarı ile bağlı olmayacağına ilişkin TMK m.184 f.3'te düzenleme alanı bulan kanun hükmü uygulanır.

Anlaşmalı olarak boşanmak isteyen taraflar; boşanmanın mali sonuçları olan nafaka ve tazminat ile varsa çocukların velayeti, iştirak nafakası, boşanma sonrası çocukla kurulacak ilişki ve çocuğun soyadı konularında anlaşmış olmalıdır²⁰⁴. Anlaşmalı boşanma davalarında taraflar duruşma sırasında hazır bulunmalı ve hâkim, anlaşmalı boşanmak isteyen tarafların taleplerini bizzat dinlemelidir. Hâkim taraflarında boşanmak konusunda istemlerini samimi bulursa ve eşlerin anlaştığı hususlarda bir sakınca görmezse boşanmaya karar verebilir²⁰⁵. Hâkimin eşlerin anlaştığı hususlarda sakınca görmesi halinde taraflar ve çocukların menfaatine uygun olarak değişiklik yapmak konusunda yetkilidir²⁰⁶. Bu durumda hâkimin yaptığı değişiklikleri tarafların kabul etmesi durumunda boşanma gerçekleşir. Aksi halde boşanma davası evlilik birliğinin temelden sarsılması sebebiyle çekişmeli olarak devam eder²⁰⁷.

4.2.3. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması

Evlilik birliği içerisinde eşler arasındaki anlaşmazlıklar sonucunda boşanmaya karar verip dava açabilirler. Bu dava hâkim tarafından kabul edilip boşanmaya karar verilebileceği gibi hâkimin davayı reddetmesi ve kişilerin hukuken evli kalmaya devam etmesi de mümkündür. Hâkimin boşanma davasını reddetmesi durumunda kimi zaman taraflar hatalarının farkına vararak evliliklerini kurtarmak için çabalar ve evliliklerinin devamı söz konusu olur. Kimi zaman ise boşanma davası reddedilen çiftler arasında evlilik bağı kopar ve ayrı yaşamaya karar verirler. TMK m.166 f.4'te eşlerden birinin açtığını boşanma davasının reddedilmesi ve boşanma davasının reddinin kesinleşmesinden itibaren bir yıl boyunca tarafların ortak hayatı yeniden kuramaması durumunda taraflardan birinin ortak hayatın kurulamaması gerekçesiyle boşanma davası açması durumunda boşanmaya hâkimin karar vereceği düzenlenmiştir.

²⁰⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 124; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 274; Kılıçoğlu, *Aile*, 139.

²⁰⁵ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 173; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 123; Kılıçoğlu, *Aile*, 140; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 173.

²⁰⁶ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 173; Kılıçoğlu, *Aile*, 140; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 123; Kılıçoğlu, *Aile*, 140; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 173.

²⁰⁷ Öztan, *Aile*, 695; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 124; Öztan, *Aile*, 695; Çınar Mutlu, *Boşanma Sebepleri*, 67.

Ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için daha önce açılan boşanma davası hangi gerekçeyle açıldığının yahut taraflardan hangisinin açtığının bir önemi yoktur²⁰⁸. Lakin önceden açılan boşanma davasından feragat edilmesi halinde boşanma davası reddedilmiş sayılmayacağı aksine çoğu durumda boşanma sebebinin ortadan kalkmış olduğunun anlaşılması hasebiyle ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebiyle boşanma davası açılmaz²⁰⁹.

Önceden açılan boşanma davasının reddinin kesinleşmesinden sonra TMK m.166f. 4'e göre boşanma davası açılabilmesi için tarafların bir yıl boyunca tarafların fiili olarak ayrı olması gerekir. Bu fiili ayrılık kesintisiz olmalıdır²¹⁰. Çocuklarla vakit geçirmek maksatlı yahut ilişkideki sorunları konuşmak için tarafların kısa süreli bir araya gelmeleri kesintiye sebep olmaz.

TMK m.166 f.4'te zikredilen şartların sağlanması halinde evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır ve bu durumda hâkim boşanmaya karar vermek zorundadır. Yani ortak hayatın yeniden kurulamaması mutlak bir boşanma sebebidir. Ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebiyle açılan boşanma davasında fiili ayrılıkta hangi tarafın kusuru olduğunun bir önemi yoktur²¹¹.

5. BOŞANMA DAVASI

Bu bölümde boşanma davasını konusundan, boşanma davasındaki taraflardan ve dava ehliyetlerinden, boşanma davasının açılması için görevli ve yetkili mahkeme ve son olarak boşanma davası sırasında alınması gereken geçici önlemlerden bahsedilecektir.

5.1. BOŞANMA DAVASININ KONUSU

Evlilik birliğini sona erdirmek isteyen taraf TMK'da düzenleneme alanı bulan boşanma sebeplerinden herhangi birine dayanarak boşanma davası açabilmektedir. Boşanma davası, Türk hukuk doktrininde bozucu yenilik doğuran bir dava olarak

²⁰⁸ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 125; Kılıçoğlu, *Aile*, 142; Yıldız, *Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Sebeplerinin Değerlendirilmesi*, 242; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 275-276.

²⁰⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 125.

²¹⁰ Kılıçoğlu, *Aile*, 143.

²¹¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 127.

tanımlanmaktadır²¹². Boşanma davasını açan taraf, TMK m.170 gereği boşanma davasını ayrılık yahut boşanma talepli olarak açılabilir.

Ayrılık, kişilerin evlilik birliğinin hukuken devam etmesine karşılık tarafların bir süre ayrı kalarak sorunları çözüp çözemeyeceklerini anlamak için başvurabilecekleri bir kurumdur. Boşanma davasını ayrılık talebi ile açılmışsa hâkim talebi aşarak ayrılığa karar veremez²¹³. Ayrılık süresince evlilik devam ettiği için tarafların sadakat yükümlülüğü devam etmekte, kadının soyadı aynı kalmakta, mirasçılık sıfatı devam etmekte, doğan bir çocuk olması durumunda evlilik için çocuk sayılmaktadır²¹⁴. TMK m. 171'e göre ayrılığın süresi en az 1 yıl en fazla ise 3 yıl olabilir. Sürenin ayrılık kararının kesinleşmesi ile başlayacağı ilgili maddede düzenlenmiştir. Ayrılık, hâkimin ayrılık için verdiği sürenin dolmasıyla kendiliğinden sona erer. Ayrılık süresi içinde taraflar istedikleri zaman tekrar bir araya gelebilir. Ayrılık süresinin dolmasına rağmen taraflar bir araya gelemelerse her iki taraf da boşanma davası açabilir.²¹⁵

Hâkim, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 26 maddesi gereği tarafların talebi ile bağlıdır. TMK m.170 f.3 ise taleple bağlılık ilkesinin bir istisnası niteliğindedir. Bu fıkra göre boşanma davasının boşanma talebiyle açıldığı durumlarda hâkim uygun görmesi durumunda ayrılığa da karar verebilir. Hâkimin boşanma yerine ayrılığa karar vermesi durumunda eşlerin tekrar bir araya gelebileceği kanaati hâkimde oluşmuştur²¹⁶. Doktrindeki bazı yazarlar²¹⁷ boşanma davasının eşlerin anlaşması yahut ortak hayatın kurulamaması nedeniyle açılması durumunda bu sebeplerin niteliği gereği hâkimin ayrılığa karar veremeyeceği görüşündedir. Kanaatimizce mutlak boşanma sebepleriyle²¹⁸ açılan davaların hepsinde hâkimin boşanma yerine ayrılığa karar vermesi mümkün değildir. Zira mutlak boşanma sebeplerinde boşanma davasını açan eş boşanmaya sebep olan olayı kanıtlarsa hâkim boşanmaya karar vermelidir.

²¹² Alper Keskin, *Boşanma davaları* (Ankara: Seçkin, 2017), 31; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 147.

²¹³ TMK 171/2

²¹⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 135; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 278.

²¹⁵ TMK 172/2

²¹⁶ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 128; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 278; Öztan, *Aile*, 709-710.

²¹⁷ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 127.

²¹⁸ Zina, hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış, terk hali mutlak ve özel boşanma sebepleridir.

5.2. YETKİLİ VE GÖREVLİ MAHKEME

HMK m.6'ya göre hukuk davalarında genel yetkili mahkeme, davalının dava açılış tarihindeki yerleşim yeri olarak belirlenmiştir. Boşanma davalarında ise TMK özel olarak yetkili mahkemeyi düzenlemiştir. TMK m.168'e göre *“boşanma veya ayrılığa ilişkin davalar, eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabileceği gibi, davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesinde de açılabilir.”* Burada yer itibarıyla yetki, kesin yetki değildir²¹⁹. Bu nedenle yetkiye ilişkin itirazlar ancak ilk itiraz olarak öne sürülebilir²²⁰. Daha sonraki yetki itirazları hâkim tarafından dikkate alınmayacaktır.

Boşanma davalarında görevli mahkeme aile mahkemesidir. Aile mahkemesinin olmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemesi aile hukuku sıfatıyla davalara bakar²²¹.

Boşanma sebebiyle açılacak maddi ve manevi tazminat davaları boşanmanın eki niteliğinde olduğu için boşanma davası ile talep edilse de boşanma davasından sonra ayrı bir dava açılarak istense de görevli mahkeme aile mahkemesi olup yetkili mahkeme HMK m.6 ve TMK m.168 hükümlerine tabidir.

5.3. TARAFLAR VE DAVA EHLİYETİ

Boşanma davasını eşlerden her biri açabilir²²². Dolayısıyla boşanma davasının tarafları eşlerdir. Kişiyi sıkı sıkıya bağlı bir hak olan boşanma davası ancak eşlerin karar vermesi halinde açılabilir²²³. Eşler karar verdikten sonra kendilerini temsil eden bir avukat vasıtası ile dava açmalarında bir mahsur yoktur²²⁴. Evliliğin butlanı halinde cumhuriyet savcısı, ilgililer yahut yasal temsilcinin dava açması mümkünken, boşanmada bu kişilerin dava açamayacağı kural olarak kabul edilir²²⁵.

Ayırt etme gücüne haiz kısıtlılar yani sınırlı ehliyetsizler yasal temsilcilerinden izin almaksızın boşanma davası açabilecekleri gibi açılmış bir boşanma davası var ise

²¹⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2003/6711 (6 Mayıs 2003).

²²⁰ HMK 19. madde

²²¹ 4782 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun, 4. madde

²²² Keskin, *Boşanma davaları*, 33; Kılıçoğlu, *Aile*, 153; Aras, *Boşanma*, 38; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 155.

²²³ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 129; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 155; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 280.

²²⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 131.

²²⁵ Aras, *Boşanma*, 38-39; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 279.

davalı sıfatı ile bu davayı takip de edebilirler²²⁶. Evlenme ile erginlik kazanan küçükler de boşanma davasını davacı yahut davalı olarak takip edebilirler. Zira evlenme ile erginlik kazanan küçükler artık TMK m.11 f.2 gereği tam ehliyetli sayılırlar.

Tam ehliyetsizler, ayırt etme gücüne sahip olmadıkları için boşanma davası açmaya yetkili değildir²²⁷. Tam ehliyetsizlerin yasal temsilcileri de boşanma davası kişiye sıkı sıkıya bağlı bir dava olduğu için boşanma davası açma yetkisine sahip değildir²²⁸. Doktrinde, bazı durumlarda boşanma davasını yasal temsilcinin açabilmesi gerektiğini, aksi halde hakkaniyete uygun olmayan sonuçların ortaya çıkabileceği kabul edilir. Yasal temsilci kanunda özel ve mutlak olarak düzenlenen boşanma sebeplerinin varlığı halinde boşanma davası açabilmelidir²²⁹. Zira, bu boşanma sebeplerinde kanun koyucu evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını karine olarak kabul eder. Kanun koyucunun bile bu sebeplerin gerçekleşmesi halinde kişilerin evlilik birliğini sona erdirmesi gerektiğini düşündüğü bu sebeplerin varlığı halinde sırf kişi tam ehliyetsiz diye kötü bir evliliğe mahkum edilmemelidir. Boşanmanın genel sebeplerinden ortak hayatın yeniden kurulamaması halinde de kişinin yasal temsilcisinin boşanma davası açabileceği kabul edilmelidir²³⁰. Zira bu boşanma sebebinde de olguların varlığı net olup, TMK m166 f.4'teki şartların gerçekliğinin kanıtlanması halinde hâkimin yapması gereken boşanmaya karar vermektir. Tam ehliyetsiz kişinin boşanma davasının davalısı olması durumunda yasal temsilci tam ehliyetsiz kişiyi temsil edebilir²³¹.

5.4. GEÇİCİ ÖNLEMLER

Boşanma davasının açıldığı ve devam ettiği esnada taraflar hukuki olarak halen evli olsalar da evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri yerine getirmeleri kendilerinden beklenmez²³². Boşanma davası sırasında taraflar, birlikte yaşamaya zorlanamaz. Bu durumda boşanma davası devam ederken tarafların yaşayacağı yer, maddi ihtiyaçları,

²²⁶ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 130; Aras, *Boşanma*, 55; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 155.

²²⁷ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 130; Aras, *Boşanma*, 56; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 156; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 281.

²²⁸ Keskin, *Boşanma davaları*; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 130-131; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 281; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 156.

²²⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 130; Aras, *Boşanma*, 56-57; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 281.

²³⁰ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 130.

²³¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 129; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 155-156; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 281.

²³² Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 157.

varsa çocukların hayat düzeninin ne şekilde devam edeceğinin belirlenmesi elzemdir. TMK m. 169’da bu amaçla düzenlenmiş ve boşanma davasının devam ettiği sırada eşlerin ve çocukların faydasına olan geçici önlemleri alması için hâkime re’sen yetki vermiştir. İlgili maddede geçici önlemlerden başlıcalarını eşlerin barınması, eşlerin geçimi, eşlerin mallarının yönetimi ve çocukların geçimi ve bakımı olarak örnekleme yoluyla saymıştır.

Boşanma davası sırasında eşlerin ayrı yaşamaya karar vermesi halinde hâkim aile konutunun kime tahsis edileceğini belirler²³³. Bu belirleme yapılırken aile mülkiyetinin kimde olduğu yahut kira kontratında kimin adının yazdığı gibi detaylar önemsizdir²³⁴. Hâkim, evlilikte çocukların bulunması halinde öncelikle çocukların düzeninin bozulmamasını öncelikle eşlerin barınması ile verdikleri kararı çocukları göz önünde bulundurarak vermelidir²³⁵.

Boşanma davasının devamı süresince eşlerin maddi olarak birbirlerinin geçimine katkı sağlaması da beklenir. Boşanma davası devam ettiği esnada eşlerden birinin maddi olarak imkânsızlık içine düşmesi boşanma davasının sıhhatini de etkileyecektir. Bunun yanı sıra evlilik birliği halen sonlanmadığı için evlilikte geçimi sağlayan taraf evin geçindirilmesi yükümlülüğünden vazgeçemez. Boşanma davası sürerken bir eşin diğer eşe vermesi gereken nafakaya tedbir nafakası denmektedir²³⁶. Doktrinde bu nafakanın adının iştirak nafakası olarak değiştirilmesi gerektiğini zira burada evlilik birliği içerisindeki eşlerin giderlere iştirak ettiği görüşünü savunanlar vardır²³⁷. Hâkimin, lehine nafakaya karar verdiği kişinin kusursuz olmasının önemi olmadığı gibi boşanma davasının davalısı yahut davacısı olmasının da bir önemi yoktur²³⁸.

Aile hukukunda öncelikli olan her zaman çocuğun menfaatidir. Boşanma davasının devamı sırasında çocuğun ihtiyaçları öncelikle ve eşlerin boşanma esnasındaki çekişmelerinden de çocukların olabildiğince az etkilenmesi için gereken önlemler alınmalıdır. Boşanma davası devam ederken evlilik hukuken devam ettiği için

²³³ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 133; Kılıçoğlu, *Aile*, 148; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 286; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 157; Gönül Akyasan Birsan, *Hayata Kast Sebebiyle Boşanma* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2025), 348.

²³⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 133; Akyasan Birsan, *Hayata Kast Sebebiyle Boşanma*, 348-349; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 157; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 286.

²³⁵ Kılıçoğlu, *Aile*, 148; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 157.

²³⁶ Akyasan Birsan, *Hayata Kast Sebebiyle Boşanma*, 350; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 133; Kılıçoğlu, *Aile*, 148-149; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 287-288; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 158.

²³⁷ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 288.

²³⁸ Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 158; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 288.

çocuğun velayeti de ortak velayet şeklinde devam etmektedir²³⁹. Eşlerin ayrı yaşaması durumunda yahut velayetin tek tarafa verilmesi gereken durumlarda hâkim velayete ve velayet kendisine verilmeyen eşin çocukla hangi sıklıkta ve hangi şartlarda ilişki kurulabileceğine karar verir²⁴⁰. Hâkim aynı zamanda velayet kendisine verilmeyen yahut ayrı yaşayan eşin eşin, çocukların eğitim, öğretim, bakım gibi masraflarına hangi oranda katılacağına da karar verir. Çocukların masrafları için velayet sahibi eşe verilecek nafakaya iştirak nafakası denmektedir²⁴¹.

TMK m.202'ye göre tarafların kendi aralarında farklı bir mal rejimi kabul etmemesi halinde kabul edilen yasal mal rejimi edinilmiş mallara katılma rejimidir. Dolayısıyla boşanma davası devam ederken edinilen mallar da evlilik birliği içinde edinilmiş sayılıp mal rejiminin tasfiyesinde göz önünde bulundurulur. Aynı şekilde boşanma davası devam ederken eşlerin diğer eşin katılım alacağını düşürmek maksadıyla elindeki malları satması halinde de diğer eş mağdur olmaktadır. Hâkim bu mağduriyetleri engellemek amacıyla eşlerin mallarının yönetimiyle ilgili tedbirleri de re 'sen alır'²⁴².

6. BOŞANMANIN SONUÇLARI

Hâkimin verdiği boşanma kararının kesinleşmesi ile evlilik birliği sona erer. Evlilik birliğinin sona ermesinin hem eşler hem de çocuklar yönünden birtakım kişisel sonuçları vardır. Aynı zamanda boşanmanın mali sonuçları da mevcuttur.

6.1. BOŞANMANIN EŞLER YÖNÜNDEN KİŞİSEL SONUÇLARI

Evlilik birliğinin sona ermesinin en doğal sonuçlarından biri tarafların tekrar evlenebilecek olmasıdır²⁴³. Boşanan bir erkek herhangi bir zaman sınırlaması olmaksızın tekrar evlenebilir. Boşanan kadın ise TMK m.132 gereği boşanmanın üstünden 300 gün geçmedikçe evlenemez. Bu süre kadının doğum yapması halinde çocuğun nesebinin

²³⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 134; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 288; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 161.

²⁴⁰ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 134; Kılıçoğlu, *Aile*, 149-150.

²⁴¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 134; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 288; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 161.

²⁴² Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 134; Kılıçoğlu, *Aile*, 149; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 289; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 161; Akyasan Birsan, *Hayata Kast Sebebiyle Boşanma*, 354-355.

²⁴³ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 138; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 290; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 168.

belirlenmesi için vardır. Bu nedenle bu süre içinde kadının doğum yapması halinde sürenin sona erer²⁴⁴. TMK m.132 f.3 gereği 300 günlük süre kadının gebe olmadığını ispat etmesi yahut eski eşi ile evlenecek olması halinde mahkeme kararı ile kaldırılır. Bekleme süresinin kaldırılması için görevli mahkeme aile mahkemesidir.

TMK m.173’de boşanma halinde kadının kişisel durumu özel olarak düzenleme alanı bulur. Bu maddeye göre boşanan kadın, “*evlenme ile kazandığı kişisel durumunu korur; ancak, evlenmeden önceki soyadını yeniden alır*”. Evlenme ile kazanılan kişisel durumlardan kasıt evlenme yolu ile kazanılan erginlik, vatandaşlık ve kayın hısımlığıdır²⁴⁵. Bu maddede kastedilen kişisel durumların sadece boşanan kadın için değil boşanan erkek için de korunacağını söylemek mümkündür²⁴⁶. Vatandaşlık Kanunu m.16’daki şartların gerçekleşmesi halinde hem kadın hem de erkek evlenme yoluyla vatandaşlık kazanabilir. Yine küçüklerin evlilik ile erginlik kazanmasını düzenleyen TMK m.11 f.2’de kadın ve erkek arasında bir ayırım yapılmamıştır. TMK m.18 f.2’ ye göre kayın hısımlığı evliliğin ortadan kalkmasından etkilenmez. Dolayısıyla bu maddede de kadın ve erkek için farklı sonuç doğuracak bir durum yoktur.

TMK m. 173’te kadın açısından önemli olan husus boşanma ile kadının soyadının değişmesidir²⁴⁷. Boşanma durumunda kadın boşanmadan önceki soyadını tekrar kullanmaya başlar²⁴⁸. Evlenmeden önce dul kalmış ve önceki eşinin soyadını taşımakta olan bir kadın, TMK m.173 f.1 uyarınca bekârlık soyadını kullanmak üzere mahkemeye başvurarak bu soyadını kullanma talebinde bulunabilir. Bazı durumlarda boşandıktan sonra kadının evlenmeden önceki soyadını kullanması kadın açısından dezavantajlıdır. Kadın, yaptığı işlerde kocasının soyadını kullanarak tanındıysa daha sonra kendi soyadını kullanmaya başlaması kadını maddi olarak etkilemektedir. Bu gibi durumları düşünerek kanun koyucu TMK m.173 f.2’de kocasının soyadını taşımakta menfaati bulunan kadın, bu soyadını kullanmakla kocasının aleyhine bir sonuç doğmayacağını kanıtlarsa

²⁴⁴ TMK, md.132/2.

²⁴⁵ Kılıçoğlu, *Aile*, 173; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 139; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 49; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 292; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 169.

²⁴⁶ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 139; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 292; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 169.

²⁴⁷ Kadının evlenmekle kocasının soyadını alacağına ilişkin TMK 187. madde Anayasa Mahkemesi’nin 22/2/2023 Tarihli ve E.: 2022/155, K.: 2023/38 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Yerine henüz yeni bir düzenleme yapılmadığı için boşanma durumunda kadının soyadına ilişkin hükümlerde de herhangi bir değişiklik olmamıştır.

²⁴⁸ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 139; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 293; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 169.

kocasının soyadını taşıyabileceğini düzenlemiştir²⁴⁹. Şartların değişmesi durumunda ise erkek, eski karısının soyadı kullanması izninin kaldırılmasını talep edebilmektedir²⁵⁰.

Boşanmanın kişisel sonuçlarından biri de TMK m.181’de düzenlenmiştir. Bu maddeye göre boşanan kişiler birbirlerinin mirasçısı olamayacakları gibi boşanmadan önce yaptıkları ölüme bağlı tasarruflar da hüküm boşanmadan sonra hüküm ifade etmeyecektir. Ölüme bağlı tasarruf yapılırken bunun boşanmadan sonra da geçerli olacağına ilişkin hüküm konulabilir²⁵¹. Bu durumda boşanma gerçekleşse dahi ölüme bağlı tasarruf geçerlidir. Mülga 743 sayılı Türk Kanunlar Medenisi’nde boşanma davası devam ederken yahut boşanma kararı kesinleşmeden taraflarının birinin ölmesi durumunda eşlerin mirasçılığı hakkında bir hüküm bulunmamaktaydı. 4721 sayılı Medeni Kanunu’nun m181 f.2’ye göre boşanma davası devam ederken eşlerden birinin ölümü halinde, ölen eşin mirasçılarına davaya devam etme hakkı tanınmaktadır. Mirasçıların davayı sürdürmesi ve sağ kalan eşin boşanmada daha kusurlu olduğunun mahkemece tespiti hâlinde, bu eş, ölen eşin mirasçısı olamaz ve lehine yapılmış ölüme bağlı tasarruflar geçersiz sayılır²⁵². Bu durumda mahkeme boşanmaya yönelik olarak değil kusurun tespitine yönelik olarak devam eder²⁵³.

Karı-kocanın birbirleri arasındaki alacağı çoğu zaman evlilik birliği içerisinde dava ve takip edilmez. Bunu öngören kanun koyucu TBK m.153’de evliliğin taraflar arasındaki zamanaşımını durduracağını düzenlemiştir. Boşanma kararının kesinleşmesinin ardından evlilikle duran zamanaşımı kendiliğinden işler hale gelir²⁵⁴.

6.2. BOŞANMANIN ÇOCUKLAR YÖNÜNDEN SONUÇLARI

Boşanma davasında hâkim evlilik birliğinden doğan çocuğun menfaatine uygun hareket etmeye özen gösterir²⁵⁵. Taraflar boşanma davasını açarken velayete, çocukla kişisel ilişki kurulmasına yahut iştirak nafakasına ilişkin taleplerde bulunmaktadır. Lakin

²⁴⁹ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 169; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 139; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 169.

²⁵⁰ TMK 173/3

²⁵¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 140.

²⁵² Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 141; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 295; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 173; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 57.

²⁵³ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 295; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 174.

²⁵⁴ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 294; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 142; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 59; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 175.

²⁵⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 143; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 177; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 313.

tarafların istekleri hâkimi bağlamayacağı gibi hâkim, çocuğun menfaatini gözeterek talepte bulunulmasa dahi velayete, iştirak nafakasına ve çocukla ebeveyn arasındaki ilişkiye dair gerekli kararları re' sen alır²⁵⁶.

Boşanmanın çocuklar yönünden en önemli sonucu hiç şüphesiz çocuğun velayetidir. Evlilik birliği içerisinde taraflar çocuğun velayetini ortak olarak kullanırlar²⁵⁷. Boşanmada ise kural olarak velayet anne yahut babadan birine verilir. Günümüzde pek çok hukuk sisteminde boşanma halinde de çocukların velayetinin ortak olarak kullanılabileceği düzenlenmiştir²⁵⁸. Türk hukukunda boşanma halinde eşlerin çocukların velayetini ortak kullanıp kullanamayacağı konusunda ise doktrinde farklı görüşler söz konusudur. Doktrindeki bir görüş göre, boşanma durumunda velayeti düzenleyen TMK m.336 f.3. maddesinin “*hâkim, velayeti eşlerden birine verilebilir.*” hükmünün emredici bir düzenleme olduğu dolayısıyla velayetin ancak anne yahut babadan birine verilebileceğini ve ortak velayetin TMK’da kabul edilmediğini savunmaktadır²⁵⁹. Doktrindeki diğer görüşe göre ise ortak velayete hâkim karar verebilir, zira TMK m.336 f.3 hükmü ortak velayeti açıkça yasaklamamaktadır. Zira, TMK m.336 f.3’teki “*verilebilir*” ifadesinin emredici bir hüküm mahiyetinde olmayıp kanun sistematğinde emredici hükümlerin daha net bir şekilde ifade edildiği savunulmaktadır²⁶⁰. Hâkim velayetin kime verileceğini takdir ederken çocuğun menfaatini ve çocuğu kimin daha iyi yetiştireceğini göz önünde bulundurur²⁶¹. Yani boşanma davasındaki kusur yahut boşanma sebebi hâkimin çocuğun velayetine karar verirken bir önem teşkil etmez²⁶². Fakat doktrindeki bir görüşe göre, boşanma sebebi haysiyetsiz hayat sürme, akıl hastalığı gibi kişiyi toplum nezdinde küçük düşüren nedenlere dayanıyorsa, bu durumlara sebep olan tarafa velâyet verilmesinin çocuğun yararına olmayacağı karine olarak kabul edilmelidir²⁶³. Velayete karar verilirken çocuk

²⁵⁶ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 142.

²⁵⁷ TMK, md.136/1; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 142; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 176; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 313; Baran Celep, *Boşanma'nın Sonuçları*, 61.

²⁵⁸ İlay Çatalbaş, *Türk Medeni Kanunu'nda Velayet ve Ortak Velayet* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 129; Leyla Müjde Kurt, “Boşanma Durumunda Birlikte (Ortak) Velâyet”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9/2 (29 Aralık 2018), 162.

²⁵⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 143; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 310.

²⁶⁰ Öztan, *Aile*, 467; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 176-177.

²⁶¹ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 314; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 143; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 176; Kılıçoğlu, *Aile*, 190.

²⁶² Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 143; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 181.

²⁶³ Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku Cilt II. Aile Hukuku*, 267.

fikrini belirtebilecek yaşa ve olgunluğa sahip ise hâkimin çocuğu dinleyerek bir karar vermesi mümkündür²⁶⁴.

Boşanma davasının çocuklar yönünden sonuçlarından biri de velayet kendisine verilmeyen tarafın çocuk ile ilişki kurma hakkıdır²⁶⁵. Bu hem çocuğun hem de velayet kendisine verilmeyen ana yahut babanın kişisel hakkıdır. Bu nedenle ana yahut babanın çocuk ile kişisel ilişki kurmayacağına dair yaptığı anlaşma geçersizdir²⁶⁶. Hâkim, TMK m.182 f.1 gereği çocuk ne zaman ve ne şekilde ilişki kurulacağına karar verirken anne ve babanın görüşünü de alır. TMK m.182 f.3 gereği hâkim kişisel ilişkileri düzenlerken öncelikle çocuğun “sağlık, eğitim ve ahlâk” bakımından yararını esas alır²⁶⁷. TMK m.324 f.1’e göre anne ve baba, çocukla kişisel ilişki kurulurken onun eğitimi ve gelişimini olumsuz etkileyecek davranışlardan kaçınmakla ve çocuğu diğer ebeveyne karşı olumsuz şekilde etkilememekle yükümlüdür. Tarafların bu yükümlülüklere uymaması, çocuğun kurulan kişisel ilişki sebebiyle ruhsal olarak huzurunun bozulması yahut çocuğa karşı ilgisiz davranılması halinde TMK m.324 f.2 gereği hâkim kişisel ilişki kurma hakkını reddedebilir²⁶⁸.

TMK m.327’de anne ve babanın çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için yapılan giderleri birlikte karşılaması gerektiği düzenlenmiştir. Bu durum boşanma halinde de geçerliliğini korur. Velayet kendisine verilmeyen eş de TMK m.182 f.3’e göre çocuğun yetiştirilmesi için yapılan giderlere gücü ölçüsünde katılmakla mükelleftir. Çocuğun yetiştirilmesi için velayeti kendine bırakılmayan ebeveynin ödemekle yükümlü olduğu miktara uygulamada iştirak nafakası denilmektedir²⁶⁹. Hâkim iştirak nafakasının miktarını belirlerken tarafların isteği ile bağlı olmayıp taraflar istemese dahi iştirak nafakasına karar verebilir²⁷⁰. Velayet kendisine verilmeyen eş, iştirak nafakasını boşanmanın kesinleştiği tarihten çocuğun erginliğine kadar ödemekle yükümlüdür. Çocuğun erginlik kazanması fakat eğitimine devam etmesi durumunda da çocuğun

²⁶⁴ Kılıçoğlu, *Aile*, 190.

²⁶⁵ TMK, md.323; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 313; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 182; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 144; Kılıçoğlu, *Aile*, 190.

²⁶⁶ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 319.

²⁶⁷ Kılıçoğlu, *Aile*, 191; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 184; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 318.

²⁶⁸ Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 182; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 318.

²⁶⁹ Kılıçoğlu, *Aile*, 191; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 320; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 386.

²⁷⁰ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 146.

eğitimi bitinceye kadar anne ve baba çocuğa bakmak ve eğitimi için gereken masrafları birlikte karşılamakla yükümlüdür²⁷¹.

6.3. BOŞANMANIN MALİ YÖNÜNDEN SONUÇLARI

Boşanmanın mali yönünden sonuçları maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakasıdır. Boşanma halinde maddi ve manevi tazminat ikinci bölümde detaylıca açıklanacak olup bu bölümde mali sonuçlardan yoksulluk nafakası açıklanacaktır²⁷².

TMK m.175’de yoksulluk nafakası düzenleme alanı bulmuştur. Bu maddeye göre hâkimin yoksulluk nafakasına karar verilebilmesi için tarafların nafaka için talepte bulunması, talep eden eşin kusurunun bulunmaması yahut daha az kusurunun bulunması, nafaka isteye eşin boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek olması ve talep edilen nafakanın bunu ödemekle yükümlü olan eşin mali durumuyla orantılı olması gerekmektedir²⁷³. Nafaka yükümlüsü olan eşin ise kusuru aranmaz²⁷⁴. Zira, kusura dayanmayan boşanma sebeplerinde her iki tarafa da kusur atfedilememesine karşın şartlar varsa yoksulluk nafakasına karar verilebilir. Yoksulluk nafakası, süresiz olarak istenebilir²⁷⁵. Nafaka, boşanma sırasında istenebileceği gibi boşanma davası kesinleştikten sonra da istenebilir²⁷⁶.

²⁷¹ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 321.

²⁷² Nafakanın ödeniş biçimi, değiştirilmesi ve sona ermesi halleri maddi tazminat ile aynı olup ikinci bölümde detaylı olarak işlenecektir.

²⁷³ Kılıçoğlu, *Aile*, 167-169; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 150; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 203; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 305.

²⁷⁴ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 305; Kılıçoğlu, *Aile*, 169; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 203; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 151.

²⁷⁵ Kılıçoğlu, *Aile*, 170; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 152; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 308; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 210.

²⁷⁶ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 152; Kılıçoğlu, *Aile*, 170; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 214; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 208-209.

İKİNCİ BÖLÜM

BOŞANMA DAVASINDA MADDİ VE MANEVİ TAZMİNAT

1. BOŞANMA DAVASINDA MADDİ TAZMİNAT

Tazminat, sözlük anlamı itibarıyla “zararın karşılığı olarak ödenen bedel”²⁷⁷ şeklinde tanımlanmakta olup burada söz konusu olan zarar kavramı hem maddi hem de manevi unsurları içeren geniş anlamda bir zarar anlayışına dayanmaktadır. Maddi tazminat, bir kişinin malvarlığında meydana gelen eksilmenin, bu zarara sebep olan kişi tarafından giderilmesini ifade eder²⁷⁸. Bu çerçevede, zararın faili, meydana gelen kayıp oranında sorumlu olduğu kişiye ödeme yapmakla yükümlüdür.

Boşanma hukukunda maddi tazminat, 4721 sayılı TMK m.174 ile düzenlenmiştir. Anılan hükme göre, mevcut ya da beklenen menfaatleri boşanma nedeniyle zedelenen, kusursuz veya daha az kusurlu eş, boşanmaya neden olan olaylarda kusurlu olan diğer eşten uygun bir maddi tazminat talep edebilir²⁷⁹.

Maddi tazminat, TBK kapsamında haksız fiilden yahut sözleşmenin gereği gibi ifa edilememesinden kaynaklanabilir²⁸⁰. Boşanmada maddi tazminat isteminin hukuki niteliği hakkında da doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Boşanmada maddi tazminatın hukuki niteliğine ilişkin ilk görüş, bu tazminatın TBK m.49’da düzenlenen haksız fiil

²⁷⁷ www.tdk.gov.tr

²⁷⁸ Burcu Çiçek, *Boşanma Davasının Mali Sonuçları* (Adana: Türkiye Cumhuriyeti Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Boşanma Davasının Mali Sonuçları, 2022), 85; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 45; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 46; Gözde Zeytin Çağrı, *Boşanmada Maddi Tazminat* (İstanbul: Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020), 40; Ilgın Biçer Yener, *Boşanmada Maddi Tazminat* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 31; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 298; Mustafa Ünlütepe, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 88; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı C.V/I* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025), 371; Doğan vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 247; M. Kemal Oğuzman- M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.2* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2024), 74.

²⁷⁹ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 298; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 74; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 192; Kılıçoğlu, *Aile*, 159.

²⁸⁰ Ünlütepe, *Borçlar Genel*, 140; Aydos, *Borçlar Hukuku*, 61; Doğan vd., *Borçlar Genel*, 247.

tazminatının özel bir hali olduğudur²⁸¹. Boşanmada maddi tazminatın hukuki niteliğine dair diğer görüşe göre ise aile hukukuna ilişkin bir sözleşme olan evlilik sözleşmesinin ihlaline dayanan bir tazminat türüdür²⁸².

Maddi tazminatın amacı, farklı hukuk sistemlerinde farklı anlayışlara dayanmaktadır. Anglo-Amerikan hukuk sisteminde, özellikle "*punitive damages*" (cezalandırıcı tazminat) uygulaması çerçevesinde, tazminat yalnızca zararın giderilmesini değil, aynı zamanda zarar vereni cezalandırmayı ve caydırıcılığı sağlamayı da hedefleyebilir. Bu yaklaşımda tazminat, zararın ötesine geçerek failin mali olarak sarsılmasını sağlayacak şekilde belirlenebilir. Buna karşın, Kıta Avrupası hukuk sisteminde ve bu geleneği benimseyen ülkelerde, tazminatın temel amacı zararın telafisidir²⁸³. Bu sistemde tazminat, zarar görenin malvarlığındaki eksilmeyi giderme işlevi görür; zarar görenin zenginleşmesi ya da zarar verenin fakirleşmesi hedeflenmez²⁸⁴. Türk hukukunda da Kıta Avrupası hukuk sistemine paralel olarak, tazminatın amacı zarar görenin zararını telafi etmektir²⁸⁵. Doktrindeki baskın görüşe göre, tazminat miktarı belirlenirken yalnızca zarar kadar bir ödeme yapılması ne zarar görenin sebepsiz zenginleşmesine ne de zarar verenin haksız şekilde fakirleşmesine yol açılmaması esastır²⁸⁶. Bu bağlamda, Türk hukukunda maddi tazminat, telafi edici nitelikte olup, cezalandırıcı bir işlev taşımaz. Boşanmada maddi tazminatın amacı da evlilik esnasında eşlerin evlilik sebebiyle yahut boşanma davası esnasında meydana gelen maddi zararlarının telafisidir. Örneğin evlilik esnasında eşinin isteği yahut çocuklarının selameti için çalışma hayatından vazgeçen tarafın şimdiye kadar mahrum kaldığı geliri ve kariyerini ilerletmemesi sebebiyle boşanma sonrasında iş hayatına atılmada yaşayacağı güçlük sebebiyle uğrayacağı maddi zararı TMK m.174'e göre diğer taraftan talep edebilir.

²⁸¹ Bilal Köseoğlu - Köksal Kocağa, *Aile Hukuku ve Uygulaması* (Bursa: Ekin Yayınları, 2011), 241; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 43; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 46; Çinçik, *Boşanma Davasının Mali Sonuçları*, 87; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 47; Elif Nurbanu Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları Başvuru Kitabı* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 830.

²⁸² Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukuku Bakımından Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, 74; Biçer Yener, *Maddi Tazminat*, 33-34.

²⁸³ M. Tarık Güleriyüz - Ayça Zorluoğlu Yılmaz, "Bir Anglo-Amerikan Hukuku Müessesesi Olarak Cezalandırıcı Tazminatın [Punitive Damages] Bazı Türk Hukuku Müesseseleri ile Mukayesesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 141 (2019), 339.

²⁸⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2012/11523 (2 Mayıs 2012).

²⁸⁵ Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 47; Çinçik, *Boşanma Davasının Mali Sonuçları*, 87; Ünlütepe, *Borçlar Genel*, 138.

²⁸⁶ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 41; Ünlütepe, *Borçlar Genel*, 157; Aydos, *Borçlar Hukuku*, 89; Antalya vd., *Borçlar Ders Kitabı*, 372; Doğan vd., *Borçlar Genel*, 248-249.

1.1. BOŞANMADA MADDİ TAZMİNATIN ŞARTLARI

Boşanma davasında maddi tazminata karar verilebilmesi için maddi ve şekli şartların söz konusu davada mevcut bulunması gerekmektedir.

1.1.1. Maddi Şartlar

Boşanma davasında maddi tazminata hükmedilebilmesi, belirli maddi şartların birlikte gerçekleşmesine bağlıdır. Bu şartlardan ilki, evlilik birliğinin mahkeme kararıyla boşanma sonucu sona ermiş olmasıdır. İkinci olarak, tazminat talebinde bulunan eşin kusursuz veya diğer eşe göre daha az kusurlu olması, buna karşılık tazminat yükümlüsü eşin kusurlu bulunması gerekmektedir. Bir diğer şart, zararın doğmuş olması ve bu zararlar kusurlu davranış arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır. Maddi tazminatın temelinde zarar ilkesi bulunduğundan, zarar unsuru ve illiyet bağı gerçekleşmeden tazminata hükmedilmesi mümkün değildir. Son olarak, hukuka aykırılık unsuru da maddi tazminatın varlığı için aranan bir diğer koşuldur.

1.1.1.1. Evlilik Birliğinin Boşanma ile Sona Ermesi

Evliliğin sona erme hâllerinden biri olan boşanma durumunda, taraflar TMK m.174 f.1 uyarınca maddi tazminat talebinde bulunma hakkına sahiptir. Ancak bu düzenleme, yalnızca boşanma hâlinde uygulama alanı bulmakta olup, ölüm, ölüm karinesi veya gaiplik gibi diğer sona erme nedenlerinde TMK m.174 hükmü uygulanmaz²⁸⁷. Zira bu hüküm uyarınca tazminat talebi, boşanmanın sebep olduğu zararların giderilmesini konu edinmektedir²⁸⁸. Bununla birlikte, evliliğin mutlak veya nispi butlanla sona erdiği durumlarda, TMK m.158 f.2 gereğince boşanma hükümlerinden tazminata ilişkin düzenleme de kıyasen uygulama alanı bulur.

Boşanma hukukuna özgü olan maddi tazminat, boşanmanın fer'î bir sonucu olup, bu tazminata hükmedilebilmesi için öncelikle boşanma kararının verilmiş ve davanın reddedilmemiş olması gereklidir²⁸⁹. Nitekim, boşanma davası sonucunda ayrılık kararı

²⁸⁷ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 51.

²⁸⁸ Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukuku Bakımından Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, 77; Baran Celep, *Boşanma'nın Sonuçları*, 77.

²⁸⁹ Çinçik, *Boşanma Davasının Mali Sonuçları*, 88-89; Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 256.

verilmişse, bu durumda maddi tazminata hükmedilemez²⁹⁰. Ancak ayrılık süresinin sona ermesinin ardından taraflar yeniden boşanma davası açarlarsa ve gerekli koşullar oluşmuşsa, hâkim TMK m.174 f.1 uyarınca maddi tazminata hükmedebilir. Öte yandan, bu hükümden kaynaklanan tazminat talebinin ileri sürülebilmesi için boşanma kararının kesinleşmiş olması zorunludur; çünkü maddi tazminat, boşanmanın bir sonucu olarak ancak kararın kesinleşmesinden itibaren doğmaktadır²⁹¹.

TMK m. 174 f.1 kapsamında maddi tazminat talebi, boşanma davası ile ileri sürülebileceği gibi, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra açılacak ayrı bir dava ile de istenebilir. Bu hususta madde metninde “eş” yerine “taraf” kavramının kullanılması, kanun koyucunun tazminat talebinin boşanma davasından bağımsız şekilde, sonradan açılacak bir dava ile de ileri sürülebilmesine imkân tanıdığını göstermektedir²⁹².

1.1.1.2. Tazminat İsteyen Tarafın Kusursuz Ya Da Daha Az Kusurlu Olması

TMK m.174 f.1’de düzenlenen maddi tazminatın hukuki niteliğinin TBK m. 49’da düzenlenen haksız fiilden kaynaklı maddi tazminatın özel bir hali olduğundan bahsetmiştik. Haksız fiil kaynaklı maddi tazminata başvurulabilmesi için söz konusu haksız fiilin kusur ile işlenmiş olması gerekmektedir²⁹³. Kusur kavramı TBK’da tanımlanmamasına karşılık öğretideki tanımlardan yola çıkarak kusur kavramını, hukuk düzenince makul kabul edilmeyen ve sorumluluğa sebep olan davranış olarak tanımlayabiliriz²⁹⁴.

Objektif kusur teorisine göre kusurdan söz edebilmek için kişinin davranışının, dürüst, makul, orta zekalı bir insanın bir olay karşısında vereceği tepkiden sapması gerektiğini savunulmaktadır²⁹⁵. Sübjektif kusur teorisine göre ise kusurdan söz edebilmek için kişinin irade zayıflıklarının olup olmadığına da bakılmalıdır²⁹⁶. Zira ayırt etme gücüne haiz olmayan bir kişi her ne kadar kusurlu bir davranışta bulunmuş olsa da o kişiye sorumluluk yüklenemez²⁹⁷.

²⁹⁰ Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 257; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 77.

²⁹¹ Çiçek, *Boşanma Davasının Mali Sonuçları*, 89.

²⁹² Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 298.

²⁹³ Turgut Akıntürk - Derya Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri* (İstanbul: Beta Basım Yayım, 2020), 86; Oğuzman- Öz, *Borçlar Genel Hükümler*, 58 .

²⁹⁴ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2017), 594-596; Oğuzman- Öz, *Borçlar Genel Hükümler*, 59.

²⁹⁵ Eren, *Borçlar*, 597.

²⁹⁶ Eren, *Borçlar*, 597.

²⁹⁷ Eren, *Borçlar*, 597.

TMK m.174 f.1 ile aile hukukuna özgü bir sorumluluk düzenlemesi getirirken, madde metninde “kusur” kavramının tanımına açıkça yer verilmemiştir. Burada geçen kusur ifadesi, boşanmaya neden olan olaylardaki kusur olarak değerlendirilmelidir²⁹⁸. Aile hukuku bağlamında kusur, eşlerin evlilik birliğinin sürdürülmesi ve sağlıklı şekilde devamı için üstlenmeleri gereken yükümlülüklerin yerine getirilmemesi olarak tanımlanabilir²⁹⁹. Başka bir ifadeyle, evliliğin taraflara yüklediği görevlerin ihmal ya da ihlali sonucu boşanmaya yol açan davranışlar, TMK m. 174 f.1 kapsamındaki kusur kavramını oluşturur. Yargıtay da bu yaklaşımı benimseyerek, birlik görevlerini ihmal eden tarafın kusurlu sayılacağını ifade etmiştir³⁰⁰.

743 sayılı mülga Medeni Kanun’a göre boşanma sonucu maddi tazminata karar verilebilmesi için lehine maddi tazminata hükmedilecek tarafın kusursuz olması şartını aramıştır. 4721 sayılı TMK’da ise kusursuzluk tek başına bir şart olmaktan çıkarılmış ve daha az kusurlu taraf lehine de maddi tazminata hükmedilebileceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme hayatın olağan akışına daha uygun olmuştur. Zira evlilik birliğinin sona ermesinde tüm kusurun tek bir kişi üzerinde toplanması ihtimali oldukça düşüktür. Bu nedenle boşanmada kusursuz yahut daha az kusurlu tarafın maddi tazminat talebinde bulunabilmesi hakkaniyete daha uygundur³⁰¹.

Boşanma davasının eki niteliğindeki maddi tazminat isteminde bulunan tarafın kusursuz yahut daha az kusurlu olması gerektiği açık olmakla birlikte daha az kusur ile kastedilen davranışların neler olduğu net değildir³⁰². Burada daha az kusur ile kastedilen davranışlar boşanmanın ana konusunu oluşturmeyen davranışlardır³⁰³. Örneğin hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış sebebiyle açılmış olan boşanma davasında şiddete maruz kalan eşin şiddet failine argo kelimeler sarf etmesi durumunda argo kelimelerin sarf edilmesi daha az kusurlu davranış olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hâkim, maddi tazminata hükmederken, talepte bulunan eşin de boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusurunun bulunduğunu tespit ederse, bu kusurun derecesine

²⁹⁸ Gençcan, Ömer Uğur, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2017) , 1022; Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 258; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 80; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 147; Kılıçoğlu, *Aile*, 159-160; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 298; Erdem - Makaracı Başak, *Aile Hukuku*, 292.

²⁹⁹ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 56.

³⁰⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2022/9707 (29 Kasım 2022).

³⁰¹ Ömer Uğur Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2010), 1/807; Kılıçoğlu, *Aile*, 159-160; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 298-299.

³⁰² Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/807.

³⁰³ Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukuku Bakımından Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, 84.

göre tazminat miktarında indirim yapabilir³⁰⁴. Boşanmanın tarafların ortak kusuru ile gerçekleştiği ve birinin diğerine nazaran daha çok yahut daha az kusuru olmadığı durumlarda boşanmanın eki niteliğinde olan maddi tazminata karar verilemez³⁰⁵.

1.1.1.3. Tazminat İstenen Tarafın Kusurunun Bulunması

Boşanma davasının eki niteliğindeki maddi tazminatın talep edilebilmesi için aleyhine tazminat istemi olan tarafın kusurunun bulunması şarttır³⁰⁶. Bu kusur, ağır kusur olabileceği gibi hafif kusur şeklinde de olabilir. Önemli olan tazminat istenen tarafın kusurunun maddi tazminat talebinde bulunan tarafın kusurundan daha fazla olmasıdır³⁰⁷. Kusurlu davranışın yahut davranışların boşanmaya karar verilebilmesi için yeterli olması da boşanmanın eki niteliğindeki maddi tazminat için şarttır³⁰⁸. Kusurun derecesi maddi tazminat talebi için önem arz etmese de hâkim maddi tazminat miktarına karar verirken kusurun derecesini göz önünde bulundurur³⁰⁹.

Söz konusu kusurlu davranışın zamanı da maddi tazminat talebi için önemlidir. Boşanma sebebiyle maddi tazminat istemi durumunda konu edilebilecek davranışlar ancak davalının evlilik birliğinin bozulmasına sebep olan kusurlu davranışlardır. Boşanma davası esnasında yahut sonrasındaki kusurlu hareketler yahut evlilik birliği öncesindeki hareketler TMK m.174 f.1 kapsamındaki maddi tazminat davası kapsamına girmemektedir³¹⁰.

Boşanmaya sebepleri de maddi tazminat talebine karar verirken önem arz etmektedir. Doktrindeki bazı yazarlar mutlak boşanma sebepleri ile açılan davanın kabulü halinde davalının kusurunun bulunduğunu kabul etmekte ve davalıdan istenilen maddi tazminat talebinin de kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmektedir³¹¹. Mutlak boşanma

³⁰⁴ Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 258.

³⁰⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 150; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/808; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 855.

³⁰⁶ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/810; Baran Celep, *Boşanma'nın Sonuçları*, 81; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 48; Hatemi, *Aile*, 138; Kılıçoğlu, *Aile*, 162; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 299.

³⁰⁷ Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 259.

³⁰⁸ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/812; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 148; Akıntürk - Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 299-300.

³⁰⁹ Oğuzman- Öz, *Borçlar Genel Hükümler*, 125.

³¹⁰ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/812; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 840.

³¹¹ Ezgi Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları* (İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 51; Ömer Arbek, "Boşanmanın Mali Sonuçları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 54/1 (01 Aralık 2004), 119; Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukuku Bakımından Boşanmanın*

sebeplerinin evlilik birliğini temelinden sarstığı kanun koyucu tarafından kabul edildiğinden evlilik birliğini temelinden sarsan olayın müsebbibine kusur isnat etmek de hatalı bir yaklaşım değildir³¹². Fakat fiili ayrılık mutlak bir boşanma sebebi olmasına karşın bu sebeple açılan boşanma davasında her iki taraf da ortak hayatı kuramamış olup sadece davacı kendisinden önce dava açtığı için davalıya kusur isnat etmek kanaatimizce mümkün değildir³¹³. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme sebebiyle açılan boşanma davalarında ise evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı görüldüğü takdirde boşanmaya karar verilir³¹⁴. Bu durumda her ne kadar suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme nispi bir boşanma sebebi olsa da boşanmaya sebep olan olayda kusur davalı eştedir. Bu nedenle boşanmanın eki niteliğindeki maddi tazminata hükmedilir.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle açılan davada her iki tarafın kusuru bulunabileceği gibi her iki tarafın da kusuru olmaksızın evlilik birliği temelinden sarsılmış olabilir³¹⁵. Davacı tarafın davalıya oranla daha fazla kusurunun bulunduğu durumlarda davalıya boşanma davasına itiraz hakkı verilmiştir. Ancak bu itiraz hakkı, hakkın kötüye kullanılması, davalı ve çocukların boşanmada yararı olması durumlarına karşın sınırlanmış ve hâkimin bu itirazı sadece davalı tarafından öne sürülmesi halinde dikkate alacağı düzenlenmiş olduğu için her ne kadar kanun metninde “itiraz” olarak anılsa da burada davalının öne sürebileceği bir def’i söz konusudur³¹⁶. Bu durumda evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle açılan boşanma davasında davalının bu def’ iyi ileri sürmemesi ve tarafların boşanması durumunda davalının daha kusurlu olmasından söz edilemez. Temelinden sarsılma sebebiyle boşanmaya karar verilmesi durumunda davalı ve davacının kusur durumları dikkate alınmaksızın bir genelleme yapılarak “*davalı lehine maddi tazminata hükmedilir*” gibi kesin bir kural koymak mümkün değildir. Somut

Hukuki Sonuçları, 85; Bilal Köseoğlu, “Boşanma Hukukunda Kusur İlkesinin Önemi”, *Terazi Hukuk Dergisi* 1/1 (2006), 9.

³¹² Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 840.

³¹³ Murat Başpınar, *Boşanmanın Mali Sonuçları Ve Özellikle Maddi Ve Manevi Tazminat* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 69.

³¹⁴ Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukuku Bakımından Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, 85; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 51-52.

³¹⁵ Mustafa Kıcalıoğlu, “4721 sayılı Yeni Türk Medeni Kanunu’na göre Boşanma Halinde Maddi ve Manevi Tazminat”, *Ankara Barosu Dergisi* 2 (2002), 45; Akıntürk - Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 300.

³¹⁶ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 63.

olayın özellikleri dikkate alınarak her iki taraf lehine de maddi tazminata hükmedilebilir³¹⁷.

Akıl hastalığı sebebiyle boşanmaya karar verilen durumlarda davalı eş, akıl hastası olduğu ve bu hastalığın iyileşmesi mümkün olmadığı için davalı eşe herhangi bir kusur isnat edilemez ve aleyhine boşanmanın eki niteliğinde olan maddi tazminata hükmedilemez³¹⁸. Doktrindeki bir görüşe göre, TBK m. 65'teki hakkaniyet sorumluluğu, boşanma halinde talep edilen maddi tazminata da uygulanabilir³¹⁹. Örneğin, akıl hastası olan bir eş, kusur ilkesine göre sorumlu tutulmasa bile, eşine eziyet verici davranışlarda bulunmuşsa tazminat sorumluluğu doğabilir. Çünkü ayırt etme gücü yok diye tazminat talebinin mutlak reddi hakkaniyete aykırı sonuçlara yol açabilir. Ayırt etme gücünü kendi isteğiyle kaybeden ve boşanmaya sebep olan davranışları bu geçici ayırt etme gücü yoksunluğu halinde yapan davalı aleyhine ise maddi tazminata hükmedilebilir³²⁰.

1.1.1.4. Zararın Meydana Gelmesi

Evliliğin doğası gereği, birlik devam ettiği sürece eşler birbirlerini maddi yönden desteklemektedir. Ne var ki evlilik birliğinin sona ermesi durumunda tarafların birbirlerine ekonomik destek sağlamaları artık beklenemez. Bu nedenle boşanma halinde her iki eş de maddi yönden bir kayba uğramakta ve zarara maruz kalmaktadır³²¹. Hukuki anlamda zarar, öğretide “*kişinin malvarlığı veya şahıs varlığı bakımından korunan bir değerinde hukuka aykırı bir davranışın sonucu olarak iradesinin ve isteğinin dışında meydana gelen eksilme*” olarak tanımlanır³²².

Boşanma davasının eki niteliğindeki maddi tazminat isteminin şartlarından biri de tazminat isteyen, yani kusursuz yahut daha az kusurlu olan tarafın, mevcut yahut beklenen menfaatlerinin zarar uğramış olmasıdır³²³. Burada kanun koyucu mevcut yahut beklenen

³¹⁷ Kıcalıoğlu, “Maddi ve Manevi Tazminat”, 43.

³¹⁸ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 300; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 148; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 73; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/811; Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 259.

³¹⁹ Haluk Burcuoğlu, “Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması, Boşanma Davasında Talep Edilen Maddi, Manevi Tazminat ve Aile Mahkemelerinin Görev Alanı Konularında Somut Kararlardan Hareketle Yapılması Zorunlu Görülen Bazı Gözlemler”, *Prof.Dr.Rona Serozan'a Armağan 1* (2010), 606-608; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 51.

³²⁰ Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 73.

³²¹ Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/296.

³²² Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 79; Oğuzman- Öz, *Borçlar Genel Hükümler*, 43; bak.

³²³ TMK, md. 174/2; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 148; Kılıçoğlu, *Aile*, 160; Akıntürk - Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 300.

menfaatin neler olduğundan açıkça söz etmemekle birlikte bu durum bir eksikliğin sonucu değil bu konuda hâkime takdir yetkisi verilmesinin bir sonucudur³²⁴. Zira zamanın ve toplum yapısının değişmesi, somut olayın özelliklerine göre mevcut yahut beklenen menfaatlerin değişmesi mümkündür.

Boşanmada kusurlu olan taraf bu maddi kayba kendi kusurlu davranışıyla sebep olduğu için söz konusu maddi kaybı hukuk düzeni tarafından korunmamaktadır. Boşanma nedeniyle kusursuz veya daha az kusurlu eşin malvarlığında meydana gelen kayıp ise kendi kusurundan kaynaklanmadığı için, söz konusu zarardan kusurlu eş sorumlu tutulmakta ve zararı gidermekle yükümlü olmaktadır.

Mevcut menfaat, boşanma gerçekleşmemiş olsaydı kusursuz ya da daha az kusurlu olan tarafın malvarlığının ulaşacağı durum olarak tanımlanabilir³²⁵. Mevcut menfaat belirlenirken hâkim evliliğin kişilerin malvarlığına sağladığı parasal yarar ve hakları göz önünde bulundurmalıdır. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 23.03.2021 tarihli, 2021/1110 E. ve 2021/2529 K. sayılı kararında, mevcut menfaat kavramının yalnızca doğrudan maddi destek olarak anlaşılmaması gerektiği vurgulanmıştır. Kararda ev hanımı olan eşin evlilik birliği süresince üstlendiği yemek, ütü, temizlik gibi ev işleri ile çocuk bakımına ilişkin katkıları da mevcut menfaatin bir unsuru olarak kabul edilmiştir. Bu katkılardan yoksun kalan eş lehine, TMK m.174/1 uyarınca maddi tazminata hükmedilmesi gerektiği ifade edilmiştir³²⁶. Kısacası Yargıtay, mevcut menfaat kavramını yalnızca ekonomik katkılarla sınırlamayıp, evlilik birliği içerisinde eşlerden birinin diğerine sağladığı sosyal ve fiilî destekleri de kapsayacak biçimde geniş yorumlamaktadır. Aynı zamanda Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 05.11.2007 tarihli, 2007/1834 E. ve 2007/14988 K. sayılı kararının karşı oy yazısında, maddi tazminat değerlendirilmesinde yalnızca aleyhine tazminat hükmedilen tarafın evliliğe sağladığı maddi katkıların dikkate alınmasının yeterli olmadığı; aynı zamanda lehine tazminat kararı verilen tarafın, evliliğin sona ermesiyle ekonomik olarak kurtulduğu harcamaların

³²⁴ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 52; Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, 122.

³²⁵ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 300; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 80; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 58; Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, 122; Kıcalıoğlu, “Maddi ve Manevi Tazminat”, 42; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/815.

³²⁶ Aksi görüş için bkz: Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 85. “Böyle bir olayda kadın eşin zina yaparak boşanmaya sebep olması sonucu çocukların velayetini alan erkek eşin, çalıştığı için çocuklarına bakamayacağı gerekçesi ile kadın eşten maddi tazminat olarak bakıcı ücreti isteyebilmesinin kadın eş çalışmadığından mümkün olamayacağı fikrini taşımaktayız.”

da göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. Zira mevcut menfaat, boşanma hiç gerçekleşmeseydi kişinin malvarlığının ulaşacağı durum olarak tanımlanmaktadır³²⁷. Boşanmanın gerçekleşmesi halinde kişi, boşanmadan önceki malvarlığı statüsünü koruyabilmekteyse, bu durumda mevcut menfaatten söz etmek mümkün değildir.

Mevcut menfaat ile kastedilen şeylere örnek olarak; boşanma sonrası maddi tazminat talebinde bulunan eşin yeni bir konut kiralaması, bu konut için yeni eşyalar alması yahut eski eşyalarını yeni konuta taşımak için harcadığı giderler, boşanma öncesinde davalı eşin davacı eşin iş yerinde çalışması ve boşanma sonrasında çalışmaması durumunda meydana gelen maaş³²⁸ ve sigorta gibi yan hakların kaybı, mal rejiminden yahut ticarethanenin tasfiyesinden kaynaklanan zararlar, işinden boşanmanın getirdiği stres yahut itibar kaybı sebebiyle ayrılması durumunda uğradığı maddi kayıp³²⁹, verilebilir.

Nişanlılık döneminde yapılan evliliğin gerçekleşmesi için yapılan harcamaların yahut evliliğin devamı esnasında kişilerin birbirlerine verdikleri hediye yahut harcamaların mevcut menfaat kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışmalıdır. Doktrindeki bir görüşe göre, evlilik öncesi yahut evlilik birliği esnasında eşlerin birbirleri için yaptığı harcamaların mevcut menfaat kapsamında değerlendirilmemesi gerektiğini düşünmektedir³³⁰. Doktrindeki diğer görüşe göre ise evlilik sırasında yapılan harcamalar veya evlenme nedeniyle eşler arasında verilen hediyeler, mevcut menfaat kapsamında değerlendirilebilir³³¹. Evlilik süresince kadın yahut erkeğin evlilik nedeniyle aktif olarak bir işte çalışmaması durumunda ortaya çıkan zarara göre mevcut zarar kapsamında değerlendirilmez ve boşanmanın eki niteliğindeki maddi tazminata karar verilirken göz önünde bulundurulmaz. Yargıtay'a göre eşlerin çalışmaması sebebiyle meydana gelen zarar, TBK 55 ve 56. madde kapsamında değerlendirilmelidir³³². Her ne kadar evlenme nedeniyle çalışmama sebebiyle meydana gelen zarar TMK 174. madde kapsamında değerlendirilemeyecek olsa da evlenmeden

³²⁷ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 831.

³²⁸ Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 259.

³²⁹ Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 259.

³³⁰ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 300; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 833; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/297.

³³¹ Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 72; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 148.

³³² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay) K. 2022/313 (15 Mart 2022); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2023/4402 (3 Ekim 2023).

doğan bir zarar ortaya çıkacağı için uyuşmazlığa bakmakla görevli mahkeme aile mahkemesidir³³³.

Yargıtay, beklenen menfaati “*evlilik birliği sona ermeseydi kazanılacak olan olası çıkarlar*” olarak tanımlamıştır³³⁴. Doktrinde ise beklenen menfaat, evlilik birliği içerisinde henüz doğmamış olmakla birlikte, evlilik sona ermemiş olsaydı ortaya çıkması kuvvetle muhtemel olan; boşanma nedeniyle gerçekleşmesi imkânsız hâle gelen ve kusursuz ya da daha az kusurlu eşin ileride elde etmesi beklenen ihtimali yararlar olarak tanımlanır³³⁵. Beklenen menfaatlere örnek olarak; lehe düzenlenen sigorta poliçelerinden doğacak yararlar, sosyal güvenlik kurumları veya sandıkları tarafından eşe bağlanacak aylıklar gösterilebilir³³⁶. Yükseköğrenim kurumunda ücretli olarak okuyan yahut yurt dışında eşi sebebiyle ikamet eden ve orada yükseköğrenim gören eşin boşanma sebebiyle öğrenimini yarıda bırakması durumu da kaçırılan iş fırsatları beklenen menfaatin varlığı doktrinde kabul edilmektedir³³⁷.

Miras hukukumuzda eşlerin birbirine mirasçı olduğu kabul edilmiştir. TMK 181/1 hükmü gereği boşanan eşler birbirlerine yasal olarak mirasçı olarak kabul edilmez ve evlilik birliği içerisinde yapılan ölüme bağlı tasarruflar, tasarruf edilirken aksi kararlaştırılmamışsa anlamını kaybeder. Ölüme bağlı tasarrufların beklenen menfaat olarak değerlendirilmesi hususunda doktrinde görüş birliği yoktur. Doktrindeki bir görüşe göre ölüme bağlı tasarruflar da beklenen menfaat sayılıp maddi tazminat isteminde göz

³³³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay) K. 2022/313 (15 Mart 2022) “Kişinin evlenme nedeniyle çalıştığı işten ayrılması gerek sözleşme, gerek haksız fiil, gerekse sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre evlendiği kişiden talepte bulunmayı gerektiren olaylar değildir. Boşanma davasında bu maddi vakianın da tazminat nedeni olarak ileri sürülmesinin nedeni TMK 181 . maddede özel bir unsur olarak düzenlenen mevcut veya beklenen menfaatlerin boşanmanın gerçekleşmesiyle zarar göreceği iddiasıdır. Talep konusu itibarıyla bu hususun mevcut veya muhtemel menfaat kavramı kapsamına girip girmediği, boşanmaya karar verilip verilmediği, boşanmaya neden olan olaylarda karşı tarafın ağır veya eşit kusurlu olup olmadığı da incelenmek suretiyle tazminat talebi hakkında bir karar verilmesi gerektiğinden bu talep TMK 174, madde kapsamında kalmaktadır. Boşanmaya bağlı olarak doğduğu belirtilen bir zararın da istenebilirliğinin ancak 174. madde kapsamında değerlendirilmesi gerekeğinden bu madde hükmüne göre tazminat talep edilip edilemeyeceği aile hukukundan doğan bir ihtilaf olup, bu talep bakımından da uyuşmazlığa bakmaya aile mahkemesi görevlidir.”

³³⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay) K. 2023/116 (22 Şubat 2023); K. 2014/956 (26 Kasım 2014); K. 2025/89 (26 Şubat 2025).

³³⁵ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 300; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/816; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 833; Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/297.

³³⁶ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 300.

³³⁷ Hande Atmaca Ülkü, *Anlaşılabilir Boşanma Protokolü Nasıl Düzenlenir?* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 74; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 833; Köseoğlu - Kocaağa, *Aile Hukuku ve Uygulaması*, 285.

önünde bulundurulur³³⁸. Doktrindeki diğer görüş ise ölüme bağlı tasarrufların kişinin iradesine bağlı olduğunu ve bu iradenin boşanma olmasa bile yıllar içinde değişmesinin olası olduğundan hareketle beklenen menfaat kapsamında değerlendirmemesi gerektiğini savunur³³⁹.

Yasal miras payının beklenen menfaat kapsamında sayılacağı konusunda doktrinde savunulan bir görüşdür³⁴⁰. Yasal miras payının beklenen menfaat olarak talep edilebilmesi için boşanma gerçekleşmeseydi maddi tazminat talep eden eşin mirasçılık sıfatını kazanması ihtimalinin yüksek olması gerekmektedir. Bir diğer deyişle, yasal miras hakkının beklenen menfaat kapsamında değerlendirilebilmesi için tazminat talep eden tarafın, tazminat yükümlüsü taraftan daha çok yaşama ihtimalinin olduğunu kanıtlaması gerekir. Nitekim eşler arasında belirgin yaş farkının bulunması ve tazminat borçlusu eşin diğerinden daha ileri yaşta olması bu duruma örnek teşkil eder.

1.1.1.5. Hukuka Aykırı Fiil ile Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağının Bulunması

İlliyet bağı, hukuki anlamda bir fiil ile meydana gelen sonuç arasındaki neden–sonuç ilişkisini ifade etmektedir³⁴¹. Ancak her nedensellik ilişkisi hukuken sorumluluk doğurmaz. Hukuk düzeni yalnızca belli sınırlar içerisinde kalan, hayatın olağan akışına göre öngörülebilir ve sonuç ile fiil arasında uygunluk arz eden neden–sonuç ilişkilerini dikkate alır³⁴². Bu nedenle öğretide farklı illiyet bağı teorileri geliştirilmiş, Türk hukukunda ise hâkim görüş olarak uygun illiyet bağı teorisi benimsenmiştir³⁴³.

Uygun illiyet bağı teorisine göre, bir zararın failin davranışına yüklenebilmesi için söz konusu davranışın, genel hayat tecrübeleri ve olayların normal akışı çerçevesinde

³³⁸ Öztan, *Aile*, 812-813; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 300; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/816.

³³⁹ Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 260.

³⁴⁰ Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/298.

³⁴¹ Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 63; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 97; Çiçek, *Boşanma Davasının Mali Sonuçları*, 113; Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, 124; Akıntürk - Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 92; Ünlütepe, *Borçlar Genel*, 167; Aydos, *Borçlar Hukuku*, 98; Doğan vd., *Borçlar Genel*, 216; Oğuzman- Öz, *Borçlar Genel Hükümler*, 48.

³⁴² Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 103; Ünlütepe, *Borçlar Genel*, 167; Aydos, *Borçlar Hukuku*, 98; Doğan vd., *Borçlar Genel*, 216; Oğuzman- Öz, *Borçlar Genel Hükümler*, 49.

³⁴³ Ünlütepe, *Borçlar Genel*, 167-168; Aydos, *Borçlar Hukuku*, 98; Doğan vd., *Borçlar Genel*, 216; Oğuzman- Öz, *Borçlar Genel Hükümler*, 49.

böyle bir zararı doğurmaya elverişli ve uygun olması gerekir³⁴⁴. Olağan dışı, tamamen tesadüfi ya da öngörülemez sonuçlar hukuken faile yükletilmez. Bu yaklaşım, sorumluluğun sınırlarını belirleyerek hem keyfilikten uzak durulmasını hem de hukuk güvenliğinin sağlanmasını amaçlamaktadır.

Boşanma hukukunda da maddi tazminat talebi bakımından aynı esas geçerlidir. Türk Medeni Kanunu'nun 174. maddesinde, mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen tarafın maddi tazminat isteyebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme, zararın mutlaka boşanma nedeniyle doğmuş olmasını, başka bir ifadeyle zarar ile boşanma arasında uygun illiyet bağının bulunmasını şart koşmaktadır³⁴⁵. Yargıtay da kararlarında zarar ile boşanma arasında illiyet bağının olması gerektiğini kabul etmektedir³⁴⁶.

Somutlaştırmak gerekirse, evlilik birliği devam etseydi kusursuz veya daha az kusurlu tarafın yararlanabileceği ekonomik menfaatlerin boşanma sebebiyle ortadan kalkması, uygun illiyet bağının bulunduğu hallerden biridir. Örneğin, eşin evlilik süresince diğer eşin maddi desteğiyle eğitimini sürdürmesi, ancak boşanma sonucunda bu desteği kaybetmesi durumunda, zarar ile boşanma arasında uygun illiyet bağı kurulabilecektir. Buna karşılık, boşanma sonrası tarafın kendi hatalı ekonomik tercihlerinden veya piyasa koşullarından kaynaklanan kayıpları boşanma ile bağlantılı olmadığından, bu hallerde illiyet bağından söz edilemeyecek ve tazminat sorumluluğu doğmayacaktır.

1.1.1.6. Hukuka Aykırılık

Boşanmada maddi tazminatın şartları arasında hukuka aykırılık unsurunun bulunup bulunmadığı doktrinde tartışmalıdır. Bir kısım yazarlar, boşanma nedeniyle talep edilecek maddi tazminatta hukuka aykırı fiilin varlığını şart koşarken³⁴⁷, diğerleri hukuka

³⁴⁴ Akıntürk - Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 92; Oğuzman- Öz, *Borçlar Genel Hükümler*, 49.

³⁴⁵ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 104; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/818; Kılıçoğlu, *Aile*, 161; Baran Celep, *Boşanma'nın Sonuçları*, 82.

³⁴⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/10096 (27 Eylül 2018); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/4085 (30 Mayıs 2024).

³⁴⁷ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 109; Kıcıoğlu, "Maddi ve Manevi Tazminat", 45; Ömer Uğur Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2015), 819; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 72.

aykırılığı bağımsız bir unsur olarak görmemekte ve boşanma kararının varlığını yeterli saymaktadır³⁴⁸.

Doktrindeki bir görüşe göre boşanmada maddi tazminata hükmedilebilmesi için hukuka aykırılık unsurunun ayrıca aranmasına gerek yoktur³⁴⁹. Onlara göre boşanmanın gerçekleşmesiyle birlikte zaten hukuka aykırılık ve zarar ortaya çıkmaktadır; dolayısıyla boşanma kararının varlığı, tazminata hükmedilmesi için yeterlidir. Ayrıca Yargıtay'ın, genel tazminat hukukunda hukuka aykırılık unsurunu şart olarak aramasını, kıyas yoluyla boşanma hukukuna da uyguladığını; oysa boşanma sebebiyle doğan tazminatın haksız fiil sorumluluğundan ayrıldığı, TMK m.174'de de bağımsız olarak düzenlendiği ve kendine özgü şartlara sahip olduğu ileri sürülmektedir³⁵⁰.

Doktrindeki diğer görüşe göre ise boşanmanın gerçekleşmiş olması tek başına hukuka aykırılık unsurunun yerine geçemez³⁵¹. Zira her boşanma davasında hukuka aykırılık mevcut olmayabilir ve her boşanma sonucunda maddi zarar doğmaz. Maddi tazminata hükmedilebilmesi için eşin mevcut ve beklenen menfaatlerinin hukuka aykırı bir şekilde zedelenmiş olması gerekir³⁵². Burada hukuka aykırılık, klasik anlamda bir haksız fiilden değil, boşanma dolayısıyla ortaya çıkan, evlilik birliğinin yükümlülüklerine aykırı davranışlardan kaynaklanmaktadır.

Yargıtay da yerleşik içtihatlarında, boşanma nedeniyle maddi tazminata hükmedilebilmesi için hukuka aykırılık unsurunun aranması gerektiğini kabul etmektedir³⁵³. Yargıtay kararlarında hukuka aykırılık unsuru açıkça tanımlanmamış olmakla birlikte, boşanma tazminatının unsurları arasında değerlendirilmektedir³⁵⁴.

³⁴⁸ Öztan, Aile, 828; Köseoğlu - Kocağa, *Aile Hukuku ve Uygulaması*, 255 vd.; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 55; Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukuku Bakımından Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, 76.

³⁴⁹ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 55; Köseoğlu - Kocağa, *Aile Hukuku ve Uygulaması*, 255 vd.; Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukuku Bakımından Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, 76; Öztan, Aile, 828.

³⁵⁰ Köseoğlu - Kocağa, *Aile Hukuku ve Uygulaması*, 255 vd.; Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukuku Bakımından Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, 76; Öztan, Aile, 828; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 55.

³⁵¹ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 109; Kıcalıoğlu, "Maddi ve Manevi Tazminat", 45; Ömer Uğur Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2015), 819; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 72.

³⁵² Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 109; Kıcalıoğlu, "Maddi ve Manevi Tazminat", 45; Ömer Uğur Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2015), 819; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 72.

³⁵³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1990/6653 (27 Eylül 1990); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1990/9489 (16 Ekim 1990); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2006/18363 (25 Aralık 2006); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2007/10776 (9 Temmuz 2007); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2023/4409 (3 Ekim 2023).

³⁵⁴ Yargıtay, 27 Eylül 1990; Yargıtay, 16 Ekim 1990; Yargıtay, 25 Aralık 2006; Yargıtay, 9 Temmuz 2007; Yargıtay, 3 Ekim 2023.

Eşlerden birinin diğerinin hayatına kastetmesi, ağır hakaret, kötü muamele veya onur kırıcı davranışlarda bulunması hukuka aykırılık teşkil eden hallere örnek olarak gösterilebilir. Bununla birlikte, evlilik birliğinin yüklediği görevleri ağır kusurla ihlal eden eşin, karşı tarafın kusurundan yararlanarak maddi tazminat talebinde bulunması TMK m 2’de düzenlenen dürüstlük kuralına açıkça aykırıdır³⁵⁵.

1.1.2. Şekli Şartlar

Boşanma davasının eki niteliğindeki maddi tazminatın talep edilebilmesi için şekli şartlardan ilki maddi tazminatın talep edilmesidir. Şekli şartlardan bir diğeri ise maddi tazminatın talebinin süresidir.

1.1.2.1. Talep

Türk hukuk sisteminde genel kural, hâkimin tarafların taleplerini dikkate alması ve bu talepler doğrultusunda uyuşmazlığı karara bağlamasıdır. Aile hukukunda bazı istisnai durumlarda hâkimin re’sen karar alma yetkisi de vardır. Hâkimin boşanma sırasında re’sen karar alabileceği durumlar TMK m.169’da düzenlenmiştir. İşbu kanun maddesi uyarınca boşanmanın eki niteliğindeki maddi tazminat, hâkimin re’sen karar alabileceği durumlardan biri değildir³⁵⁶. Dolayısıyla boşanmanın eki niteliğindeki maddi tazminata hâkim tarafların isteği ve isteğinin içeriğine bakarak karar vermek durumundadır. TMK’nın boşanma davasının eki niteliğindeki maddi tazminat istemini düzenleyen 174. maddesinde de “*maddi tazminat isteyebilir*” şeklinde düzenlenmek suretiyle sadece şartların oluşmasının yeterli olmayıp tarafların talebinin de gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Boşanmanın eki niteliğindeki maddi tazminat, yazılı olarak talep edilebileceği gibi sözlü olarak da talep edilebilir³⁵⁷. Sözlü olarak tarafların maddi tazminat talebinde bulunması halinde bu talebin geçerli olabilmesi için beyan mahkeme tutanağına

³⁵⁵ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 109; Nedim Turhan, “Boşanma Halinde Maddi Tazminat ve Yoksulluk Nafakası”, *Yargıtay Dergisi* 19/3 (1993), 254.

³⁵⁶ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/819; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 856; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 78; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 110; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 56; Turhan Esener, “Boşanmadan Mütevellit Maddi Veya Manevî Zararın Tazminî Ne Zamana Kadar Talep Edilebilir?”, *Ankara Barosu Dergisi* 8/1 (1951), 652.

³⁵⁷ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 56; Öztan, *Aile*, 801; Kıcılioğlu, “Maddi ve Manevi Tazminat”, 47; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 112.

geçirilmesi ve istemde bulunan tarafın bu beyanı imzalaması gerekmektedir³⁵⁸. Maddi tazminat, boşanma davasında dilekçeler teatisi aşamasında yazılı olarak istenebilir. Boşanma davası sebebiyle maddi tazminat talep edilmesi hâlinde, bu talep boşanmanın fer’isi niteliğini taşır³⁵⁹. Dolayısıyla boşanma kararı kesinleşmedikçe maddi tazminatın icrasının talep edilebilmesi mümkün değildir. Boşanma sebebiyle maddi zarara uğradığını ileri süren taraf, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra da bağımsız bir dava ile maddi tazminat talebinde bulunabilir³⁶⁰. Ancak boşanma davası sırasında maddi tazminat talebi ileri sürülmüş ve hâkim tarafından bu talep reddedilmişse yahut boşanma davası sırasında maddi tazminattan feragat edilmişse, aynı talebin yeniden ileri sürülmesi mümkün değildir. Zira HMK m.303 uyarınca kesin hüküm, aynı taraflar arasında aynı dava sebebi ve konusu hakkında yeniden dava açılmasını engeller.

Maddi tazminat talep edilirken tazminatın türünün ve miktarının şüpheye yer bırakmayacak şekilde açık olması gerekir³⁶¹. Zira hâkim HMK m. 26 gereği taleple bağlı olup istenenden farklı bir tazminat türüne yahut istenen tazminat miktarından fazlasına hükmedemeyecektir³⁶². Hâkim istenen tazminat miktarından daha azına hükmetmekte ise serbesttir. Tazminat türü ile kastedilen tazminatın maddi mi manevi mi olduğu olup miktarı ile kastedilen tazminatın TL cinsinden ne kadar olduğudur. Yargıtay, maddi tazminatın türü ve miktarının açıkça belirtilmemesini, hâkimin davayı aydınlatma ödevi kapsamında değerlendirmiş ve mülga HUMK m. 75’e dayanarak bozma sebebi saymıştır³⁶³. Halihazırda bu ödev, HMK m. 31’de düzenlenmiş olup, hâkim taraflara talebin niteliği ve kapsamını açıklattırmadan karar veremez³⁶⁴. Aksi hâlde verilen karar hem eski hem de yeni kanun uyarınca usule aykırılık nedeniyle bozma sebebi teşkil eder³⁶⁵.

³⁵⁸ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/819; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 112; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 56.

³⁵⁹ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 112; Kıcalıoğlu, “Maddi ve Manevi Tazminat”, 52; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 86.

³⁶⁰ TMK, md.178; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 56; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 115.

³⁶¹ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/820; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 859; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 112; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 57.

³⁶² Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/824.

³⁶³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2000/5221 (24 Nisan 2000); K. 2003/2752 (3 Mart 2003)

³⁶⁴ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 859.

³⁶⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2003/2833 (4 Mart 2003)- “Davacının istediği tazminatın niteliği maddi mi, manevi tazminat mı olduğu, maddi ve manevi tazminat ise; ne miktarının maddi, ne miktarının manevi tazminat olduğu açıklattırılmadan infazda tereddüde yer olacak şekilde hüküm kurulması ve tazminat niteliğinin açıklanmaması (HUMK. md. 388) bozmayı gerektirmiştir.”; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2022/8133 (13 Ekim 2022)- “Somut olaya gelince davacı vekili dava

Boşanma sebebiyle açılan maddi tazminat davasında, fazlaya dair haklar saklı kalmak koşuluyla kısmi tazminat talebinde bulunulamaz³⁶⁶. Bununla birlikte, boşanma gerekçesiyle açılan maddi tazminat davasında, fazlaya ilişkin hak saklı tutulmak kaydıyla dava ıslah edilerek tazminat miktarı artırılabilir³⁶⁷. Başka bir ifadeyle, fazlaya ilişkin hak saklı tutulduğu sürece, açılmış davada kısmi talep yapılamasa da ıslah yoluyla talep artırılabilir. Dava dilekçesinde fazlaya ilişkin hakların saklı tutulduğuna ilişkin bir beyan olmaması durumunda maddi tazminatın artırılması mümkün değildir³⁶⁸.

Anlaşmalı boşanmanın gerçekleşebilmesi için tarafların boşanmanın mali sonuçları konusunda anlaşmış olmaları ve hâkimin de bu anlaşmayı uygun bulması gerekir³⁶⁹. Bu durumda, anlaşmalı boşanan taraflar maddi tazminat konusunda da anlaşmış sayılır³⁷⁰. Dolayısıyla, tarafların anlaşmalı boşanma sonrasında ayrı bir dava ile maddi tazminat talebinde bulunmaları mümkün değildir.

1.1.2.2. Süre

Boşanma sebebiyle istenen maddi tazminatın ne zaman talep edilebileceği mülga 743 sayılı Medeni Kanun'da açıkça düzenlenmemiş, bu nedenle doktrinde tartışmalı bir konu halinde gelmiştir. 4721 sayılı TMK m 178'de bu tartışmalara son nokta koyularak boşanma sebebiyle maddi tazminat isteminin boşanma davası ile yahut boşanma kararı kesinleştikten sonra 1 yıl içerisinde gerçekleştirilebileceği hüküm altına alınmıştır³⁷¹.

Tarafların maddi tazminatı boşanma davası ile talep etmesi durumunda bu taleplerini dava, cevap, cevaba cevap yahut ikinci cevap dilekçelerinde belirtmeleri

dilekçesinde boşanma talebinin yanında ziynet alacağı da içerisinde olmak üzere 30.000TL maddi tazminat talebinde bulunmuş, ön incelemede dava dilekçesini tekrar ettiğini belirtmiştir. Mahkemece ön inceleme duruşmasında açıklama istenmesi gerekir iken yapılmamış ise de 8. celsede davacı vekilinden talep sonucundaki ziynet eşyaları içinde olmak kaydıyla toplam 30.000,00TL maddi tazminat talebini açıklaması istenmiş, davacı vekili ise “talep sonucundaki 30.000,00TL alacağımızın 11.630,00TL'si ziynet eşyasına ilişkindir. Geri kalan bedel ise 18.370,00TL ise maddi tazminat talebimizdir.” şeklinde beyanda bulunmuştur. Bu açıklama ile dava dilekçesindeki talep sonucu somutlaştırılabildiğine göre davacının TMK 174/1 maddesi kapsamında maddi tazminat talebi bulunduğunun kabulü gerekir”; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi [Yargıtay] K. 2016/8834 (2 Mayıs 2016).

³⁶⁶ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 114; Kıcıoğlu, “Maddi ve Manevi Tazminat”, 47; Baran Celep, *Boşanma'nın Sonuçları*, 78.

³⁶⁷ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/823; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 863; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 114; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 101.

³⁶⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/21826 (25 Eylül 2013); Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 115.

³⁶⁹ TMK, md.166/3; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 124; Kılıçoğlu, *Aile*, 140.

³⁷⁰ Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 105; Öztan, *Aile*, 627.

³⁷¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 156; Kılıçoğlu, *Aile*, 176; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 115; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 121.

gerekmektedir³⁷². HMK 141. madde gereği ikinci cevap dilekçesi ile iddia ve savulmaların genişletilmesi yasağı başlamaktadır. İlgili maddenin ikinci fıkrasına göre ikinci cevap dilekçesinden sonra ancak karşı tarafın açık muvafakati yahut ıslah ile maddi tazminatın talep edilmesi mümkündür.

Tarafların boşanma davasından sonra maddi tazminat talep etmeleri halinde boşanma davasının kesinleşmesinden sonra 1 yıl içerisinde boşanma sebebiyle maddi tazminat davası açması mümkündür³⁷³. Haksız fiil sebebiyle açılan maddi tazminat davasında zamanaşımı süreleri daha uzun iken boşanma sebebiyle açılacak tazminat davasında ilgili sürenin kısaltılması tarafların boşandıktan sonra birbirleri ile olan bağının uzun süreler devam etmesinin ve uzun zaman sonra tekrar karşı karşıya gelmelerinin önünün kesilmek istenmesidir³⁷⁴. Nitekim 1 yıllık zamanaşımı süresinden sonra da eğer şartlar varsa taraflar haksız fiil sebebiyle maddi tazminat davası açmakta serbesttir. Dolayısıyla 1 yıllık süre herhangi bir hak kaybına sebebiyet vermez.

Boşanma sebebiyle açılacak maddi tazminat davasında süreye ilişkin düzenleme TMK m.178’de yer almakta olup hem madde metninden hem de madde başlığından bu sürenin hukuki niteliğinin zamanaşımı olduğu anlaşılmaktadır³⁷⁵. TBK m.161 uyarınca zamanaşımı bir def’i niteliğinde olup hâkim tarafından re’sen gözetilemez; yalnızca tarafların ileri sürmesi hâlinde dikkate alınabilir. HMK m.142’ye göre ise zamanaşımı def’i, tahkikat öncesinde incelenip karara bağlanmalıdır. Bu çerçevede, tahkikat aşamasında ıslah yoluyla zamanaşımı def’inin ileri sürülüp sürülemeyeceği, davalının süresinde cevap dilekçesi verip vermemesi bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Davalının süresinde cevap dilekçesi sunmuş olması hâlinde Yargıtay’ın benimsediği görüş, zamanaşımı def’inin ıslah yoluyla ileri sürülebileceği yönündedir. Ancak davalının cevap dilekçesi vermemesi durumunda, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 07.06.2017 tarihli, 2016/1209 E. ve 2017/1075 K. sayılı kararında da vurgulandığı üzere, davalı taraf her ne kadar tüm vakıaları inkâr etmiş sayılmakta ise de bu inkâr zamanaşımı def’ini kapsamaz. Zira bu karara göre daha önce hiç verilmemiş olan bir cevap dilekçesinin ıslah yoluyla genişletilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, süresinden sonra verilen ve davacı

³⁷² Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 865; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 106; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 118.

³⁷³ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/827; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 866; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 118; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 122.

³⁷⁴ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/827.

³⁷⁵ Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 122.

tarafın itirazı üzerine geçersiz kabul edilen cevap dilekçesinin ıslah edilmesi suretiyle zamanaşımı def'inin ileri sürülmesi de hukuken imkânsızdır.

1.2. BOŞANMADA MADDİ TAZMİNATIN MİKTARININ BELİRLENMESİ

Boşanma sebebiyle maddi tazminatın tüm şartları oluşmuş ve taraflardan biri maddi tazminat talebinde bulunmuşsa hâkim “*uygun bir tazminata*” hükmetmelidir³⁷⁶. Uygun bir tazminattan anlaşılması gereken boşanma nedeniyle maddi tazminat, zarara uğrayan tarafın tüm zararlarının mutlak olarak giderilmesini amaçlamadığıdır³⁷⁷. Kanun koyucu, boşanmada maddi tazminat bahsini düzenlerken hâkimin maddi tazminatın miktarına nasıl karar vereceğine ilişkin bir hüküm ikdas etmemiştir. TBK 51 ve 52. maddelerinde maddi tazminat miktarının belirlenmesi ve tazminattan indirim halleri düzenlenmiştir. Yargıtay’a ve doktrine göre kanun hükümleri uygun düştükleri ölçüde boşanma nedeniyle maddi tazminatı belirlerken de kullanılır³⁷⁸.

Hâkim, boşanma sebebiyle maddi tazminatın miktarına karar verirken takdir yetkisini kullanır³⁷⁹. Hâkim, gerekli görmesi halinde mevcut ve beklenen menfaatlerin hesaplanması için bilirkişi incelemesine başvurabilir³⁸⁰. Hâkimin inceleme yaparken öncelikle somut olaydaki mevcut ve beklenen menfaatlerin neler olduğunu ve bunların ne ölçüde zarara uğradığının tespitini yapmalıdır. Bu tespit yapılırken tarafların uğradıkları zararı kanıtlaması da hâkim açısından önem arz etmektedir³⁸¹. Zararın tespitini yaptıktan sonra hâkim tarafların kusur oranlarını da göz önünde bulundurmak zorundadır³⁸².

³⁷⁶ TMK, md.174/1.

³⁷⁷ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 837; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 148; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 300.

³⁷⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/4066 (21 Nisan 2025); K. 2025/3715 (15 Nisan 2025); Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 133; Gökhan Antalya, *Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması* (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2017), 73-74; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 68; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 70.

³⁷⁹ Zevkliler vd., *III Aile Hukuku*, 3/300; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 299; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 67; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 58; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 136; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 70.

³⁸⁰ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/818; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 69; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 138; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 71.

³⁸¹ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 837.

³⁸² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/6728 (1 Temmuz 2025); K. 2025/6648 (30 Haziran 2025); K. 2025/6380 (24 Haziran 2025); K. 2025/4440 (30 Nisan 2025); K. 2025/3990 (21 Nisan 2025); Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 837; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 148; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 300; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 60; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 68.

Tazminat talep edenin, zararın oluşmasında kusurunun olması halinde hâkimin davacının kusuru oranında tazminat miktarını düşürmesi hakkaniyete daha uygun olup hâkim bu hususu göz önünde bulundurmalıdır. Hâkimin bu hususlarla birlikte tarafların sosyal ve ekonomik durumunu da göz önünde bulundurmasında fayda vardır³⁸³. Doktrinde bir görüş tarafların ekonomik durumları incelenirken kayıt dışı ekonominin yaygın olduğu ülkemizde sadece maaş bordroları yahut resmi evraklara bakmanın her zaman hakkaniyete uygun sonuç doğurmadığı, dolayısıyla kredi kartı kullanım alışkanlıklarına da bakılmasının daha uygun olduğu kanaatindedir³⁸⁴.

Yargıtay'a göre hâkim, boşanma nedeniyle maddi tazminata esas alınacak mevcut ve beklenen menfaatleri belirlerken, bu menfaatlerin evlilik birliği devam etmiş olsaydı tazminat yükümlüsü eş tarafından bu menfaatlerin makul, ciddi ve sürekli şekilde karşılanıp karşılanamayacağını göz önünde bulundurmalıdır³⁸⁵. Aynı zamanda hâkim tazminata karar verilirken zarar gören eşin yaşı, eğitim düzeyi, yeniden evlenme ihtimali ve talebin başka yollarla karşılanıp karşılanamayacağı da dikkate alınmalıdır³⁸⁶. Yargıtay kararlarında, maddi tazminat miktarının belirlenmesinde paranın alım gücünün de göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmaktadır³⁸⁷.

Boşanma sebebiyle açılan maddi tazminatın amacı boşanma sebebiyle tarafların uğradığı zararı gidermek olup boşanmadan önceki hayat tarzını yahut maddi durumunun devamını sağlamak değildir³⁸⁸. Tarafların maddi durumları arasında çok büyük bir fark olan durumlarda boşanma halinde eski yaşam standartının sürdürülmesi amacıyla verilen maddi tazminat tarafın haksız zenginleşmesine yol açacaktır. Bu nedenle hâkim zararın tamamını karşılayacak yahut kişinin boşanmadan önceki hayatının devamına yönelik

³⁸³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/3715 (15 Nisan 2025); K. 2025/3765 (16 Nisan 2025); K. 2025/3674 (15 Nisan 2025); K. 2025/2828 (18 Mart 2025; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/817; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 148; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 299; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 60; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 68.

³⁸⁴ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 839.

³⁸⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1993/5827 (8 Haziran 1993); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1993/9751 (22 Ekim 1993); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1994/7974 (12 Eylül 1994); Akıntürk - Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 301; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 52.

³⁸⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1993/9751 (22 Ekim 1993); Akıntürk/Ateş, *Aile*, 298, Ceylan, Tez, s87; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/817.

³⁸⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2005/11250 (13 Temmuz 2005); K. 2008/13065 (10 Ekim 2008); K. 2015/1441 (11 Şubat 2015); K. 2017/453 (16 Ocak 2017); K. 2025/6753 (1 Temmuz 2025)

³⁸⁸ Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 281.

değil her iki tarafın da durumunu inceleyerek hakkaniyete uygun bir tazminata hükmetmelidir³⁸⁹.

1.3. BOŞANMADA MADDÎ TAZMİNATIN ÖDENME ŞEKİLLERİ

Boşanma sebebiyle maddi tazminata karar verilen miktarın nasıl ödeneceği de oldukça önemlidir. Maddi tazminat aynen yahut nakden; yani toptan yahut irat şeklinde ödenebilir. Maddi tazminatın ödenme şekline hâkim karar verir³⁹⁰. TMK m.176'ya göre, *“Maddi tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir.”* İlgili kanun hükmünden yola çıkarak maddi tazminatın nakden ödenmesinin esas olduğunu söyleyebiliriz. Her ne kadar kanun hükmünde maddi tazminatın ayın biçimde ödenebileceği belirtilmese de Yargıtay ve doktrin maddi tazminatın ayın biçiminde ödenebileceği görüşündedir³⁹¹.

1.3.1. Maddi Tazminatın Toptan Ödenmesi

Hâkim boşanma sebebiyle hükmedilen maddi tazminatın toptan yani sermaye şeklinde ödenmesine karar verilebilir³⁹². Tazminatın toptan bir biçimde ödenmesinden kasıt hâkimin karar verdiği tazminat miktarının, boşanma yahut tazminat davası kesinleştikten sonra tazminata hak kazanan kişiye peşin olarak ödenmesidir. Hâkim tarafından maddi tazminatın toptan ödenmesine karar verilmişse, bu meblağın taksitler hâlinde ödenmesi mümkün değildir³⁹³. Nitekim Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 21.03.2005 tarihli, E. 2005/1090, K. 2005/4361 sayılı kararında, *“Mahkemece maddi ve manevi tazminata toptan hükmedilmiştir. Bu yön gözetilmeden Türk Medeni Kanunu'nun 176/son maddesine uygun istek olmadan ve maddi tazminata irat şeklinde hükmolunmadan, infazda tereddüde yer verecek şekilde, tazminatların bölünerek takdiri*

³⁸⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 148.

³⁹⁰ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 301; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 873; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 153; Kılıçoğlu, *Aile*, 171; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 143; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 61.

³⁹¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2012/6577 (21 Mart 2012); K. 2004/7534 (9 Haziran 2004); K. 2011/5061 (22 Mart 2011); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/3566 (16 Mayıs 2024); Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 135; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 301.

³⁹² TMK, 176/1; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 146.

³⁹³ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/832.

doğru bulunmamıştır.” denilerek, toptan ödenmesine karar verilen tazminatın taksitlendirilmesinin hukuken mümkün olmadığı açıkça ortaya konulmuştur³⁹⁴.

Anlaşmalı boşanma durumunda, tarafların maddi tazminatın toptan ödenmesi yönünde anlaşmaya varmaları mümkündür; ancak bu anlaşmanın geçerlilik kazanabilmesi TMK m.184 f.5 gereği hâkimin onayına bağlıdır³⁹⁵. Toptan biçimde ödenmesine karar verilen maddi tazminatın taksitlendirilmesinin istisnası da tarafların anlaşmasıdır. Zira Yargıtay’ın bir kararında da bahsedildiği üzere tarafların iradelerinin uyuşması hâlinde maddi tazminatın taksitler hâlinde ödenmesi mümkündür³⁹⁶.

Uygulamada hâkim, genellikle maddi tazminatın toptan biçimde ödenmesine karar vermektedir³⁹⁷. Zira maddi tazminatın toptan şekilde ödenmesine karar verilmesinin pek çok avantajı vardır. Örneğin maddi tazminata toptan bir biçimde karar verildiğinde bu tazminatın ödenmesi halinde borç sonlanacak ve tarafların bir daha karşı karşıya gelmelerine gerek kalmayacaktır³⁹⁸. Aynı zamanda maddi tazminatın toptan ödenmesine karar verilmesi durumunda gelecekte bu tutarın değiştirilmesi söz konusu olmamakta ve mahkemelerin iş yükünü de önemli ölçüde azalmaktadır. Bu durumda her ne kadar tekrar dava açılması söz konusu olmasa da tarafların maddi tazminat miktarına ilişkin temyiz talepleri saklı kalmaktadır. Maddi tazminatın toptan bir biçimde ödenmesine karar verilmesi durumunda maddi tazminat alacaklısının vefat etmesi halinde maddi tazminat alacağı mirasçılara geçer³⁹⁹.

³⁹⁴ Aynı doğrultuda bk. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2004/5394 (27 Nisan 2004) “Boşanmanın eki niteliğinde hükmedilecek tazminatların ödenme biçimi Türk Medeni Kanunu’nun 176. maddesinde açıklanmıştır. Bu maddeye göre maddi tazminatın toptan veya irat biçiminde, manevi tazminatın ise sadece toptan olarak ödenmesine karar verilebilir. (TMK.176/1-2. mad.) Mahkemece yasada belirtilen ödeme biçimi dışına çıkılarak hükmedilen maddi ve manevi tazminatın dört taksit şeklinde ödenmesine karar verilmesi doğru değildir.”

³⁹⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 153; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 144.

³⁹⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2011/7459 (2 Mayıs 2011).

³⁹⁷ Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, 127; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 144; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 61; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2024/4219 (4 Haziran 2024); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2024/4219 (4 Haziran 2024); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 2023/3318 (20 Haziran 2023).

³⁹⁸ Öztan, *Aile*, 821.

³⁹⁹ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 58; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 153; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 32; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 73.

1.3.2. Maddi Tazminatın İrat Biçiminde Ödenmesi

TMK m.176 f.1 uyarınca hâkim, boşanmanın eki niteliğinde olan maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verebilir. İrat şeklinde ödeme, tazminat yükümlüsünün belirli dönemlerde, belirli miktarlarda ve belirli bir süre ya da ömür boyu düzenli ödemelerde bulunması anlamına gelmektedir⁴⁰⁰. İrat biçiminde maddi tazminata hükmedilmesi durumunda ödeme toptan ödemede olduğu gibi nakdi bir biçimde yapılır⁴⁰¹.

Doktrinde maddi tazminatın irat şeklinde ödenmesine karar verilmesinin maddi tazminatın doğasına uymadığı ve maddi tazminat ile nafaka arasındaki farkı ortadan kaldırdığına yönelik eleştiriler de mevcuttur⁴⁰². Uygulamada da ekseriyetle maddi tazminatın toptan, nafakanın ise irat biçiminde ödenmesine karar verilir. Hem nafakanın hem de maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesi hiç şüphesiz tazminat borçlusunda da bir kafa karışıklığına sebebiyet verecektir. Bu nedenle maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesi elzem değil ise toptan şekilde ödemeye karar verilmesi irat borçlusunun yararına olacaktır⁴⁰³.

İrat şeklinde ödenen maddi tazminat, doğası gereği uzun süreye yayıldığından ödeme riskini beraberinde getirmektedir. TMK m.176’da bu risk karşısında herhangi bir güvence düzenlenmemesi önemli bir eksikliktir. Nitekim TBK m.51 f.2, ileride borçlunun ödeme kabiliyetinin belirsizliği sebebiyle güvence gösterilmesine imkân tanır. Doktrinde hâkimin maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar vermesi durumunda tazminat alacaklısının isteği üzerine TMK m.51 f.2’nin uygulanması gerektiği savunulmaktadır⁴⁰⁴.

1.3.2.1. İradın Artırılması veya Azaltılması

TMK m.176 f.4’e göre “*Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar*

⁴⁰⁰ Zafer Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Ve Tasfiyesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 145; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 73; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 310.

⁴⁰¹ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 148; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 154; Kılıçoğlu, *Aile*, 174; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 64; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 119.

⁴⁰² Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, 131; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 147.

⁴⁰³ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 146.

⁴⁰⁴ Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 74; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 150.

verilebilir.” İrat şeklinde belirlenen maddi tazminatın artırılması yahut azaltılması için mahkemeye başvurmak şarttır⁴⁰⁵.

İrat şeklinde ödenmesine karar verilen maddi tazminatın borçlusunun maddi durumunun kötüleşmesi durumunda irat miktarının azaltılması gündeme gelebilir⁴⁰⁶. Maddi tazminat borçlusunun maddi durumunu kendi isteğiyle kötüleştiğinin anlaşılması durumunda iradın azaltılması talebi hakkın kötüye kullanımı niteliği taşıyacağından hâkim iradın azaltılmasına karar vermemelidir⁴⁰⁷. Tarafların anlaşması ve hâkimin onayı ile maddi tazminata irat biçiminde karar verilmişse makul bir süre geçmeksizin tarafların irat miktarını değiştirmeye yönelik talepleri de hakkın kötüye kullanımı kapsamında değerlendirilmelidir⁴⁰⁸. Maddi tazminatın alacaklısının maddi durumu da irat miktarının değiştirilmesi açısından önem arz etmektedir⁴⁰⁹. Zira kanun koyucu tazminat borçlusu yahut alacaklısı demek yerine “taraflar” demek suretiyle her iki tarafın da ekonomik durumlarındaki değişimin önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Maddi tazminat iradının artırılması yahut azaltılması için yalnızca tarafların maddi durumunun değişmesi şart değildir. Her iki tarafın maddi durumunda bir değişiklik olmaksızın hakkaniyetin gerektiği hallerde de mahkemeden irat miktarının değiştirilmesi talep edilebilir. Bu duruma enflasyonist ekonomide iradın zaman içinde çok düşük kalması durumu örnek olarak gösterilebilir.

1.3.2.2. İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminatın Değiştirilmesi ve Uyarlanması

Boşanmanın eki niteliğindeki maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilmesi hâlinde, her yıl yeniden dava açılmasının önüne geçmek amacıyla kanun koyucu TMK m.176 f.5’te bir düzenleme öngörmüştür. İlgili kanun maddesine göre “*Hâkim, istem halinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddi tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.*” Bu hüküm, mahkemelerin iş yükünün azaltılmasına

⁴⁰⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 153; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 73; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 311.

⁴⁰⁶ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 875.

⁴⁰⁷ Ömer Camcı, *Boşanma Tazminatı ve Yoksulluk Nafakası* (İstanbul: Kazancı Matbaacılık, 1998), 113; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 148.

⁴⁰⁸ Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 74.

⁴⁰⁹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 154; Kılıçoğlu, *Aile*, 174; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 119.

katkı sağladığı gibi, kişilerin haklarını elde edebilmek için zaman ve maddi kaynak harcayarak her yıl dava açma zorunluluğunu ortadan kaldırması bakımından da isabetli bir düzenleme niteliği taşımaktadır⁴¹⁰.

1.3.2.3. Boşanmada İrat Şeklinde Ödenen Maddi Tazminatın Sona Ermesi

Boşanma sebebiyle kazanılan maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesi halinde kanun koyucu bazı hallerde kendiliğinden bazı hallerde ise mahkeme kararıyla bu iradın sona ereceğini düzenlemiştir.

TMK 176/3'e göre maddi tazminat alacaklısının evlenmesi yahut taraflardan birinin ölümü halinde irat kendiliğinden sona erecektir⁴¹¹. Bu iki sebep gerçekleştiği takdirde mahkeme kararına gerek yoktur. Öğretide, tazminat alacaklısının evlenmesinin, irat biçiminde hükmedilen maddi tazminatı kendiliğinden ortadan kaldıracağı yönündeki yaklaşıma eleştiriler yöneltilmektedir⁴¹². Zira alacaklı eşin yeniden evlenmesi, önceki evlilik sebebiyle doğmuş olan zararların tamamen telafi edildiği sonucunu doğurmaz. Bu görüşe göre, maddi tazminat alacaklısının evlenmesi hâlinde iradın tamamen sona erip ermeyeceği veya miktarının azaltılıp azaltılmayacağı hususunda mahkeme tarafından değerlendirme yapılmalı ve karar verilmelidir⁴¹³. Buna karşı görüş olarak Kılıçoğlu, irat biçiminde maddi tazminata hükmedilmiş olması hâlinde alacaklının yeniden evlenmesiyle birlikte bu yükümlülüğün sona ermesinin yerinde olduğunu ileri sürmektedir⁴¹⁴. Kılıçoğlu'na göre, yeniden evlenen alacaklı eş artık yoksulluk durumundan çıkmış sayılır ve bu durumda irat borçlusunun yoksulluğu giderme yükümlülüğünün devam etmesi beklenemez. İrat biçiminde ödenen maddi tazminat alacaklısının ölümü hâlinde, bu alacak mirasçılara geçmez; benzer şekilde, irat borçlusunun ölümü hâlinde de borçlunun mirasçılarının irat ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır⁴¹⁵.

⁴¹⁰ Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 119; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 311; Kılıçoğlu, *Aile*, 175; Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 154.

⁴¹¹ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 154; Akıntürk - Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 310; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 65; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 114.

⁴¹² Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 268; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 152; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 66.

⁴¹³ Köseoğlu - Kocağa, *Aile Hukuku ve Uygulaması*, 277; Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 268.

⁴¹⁴ Kılıçoğlu, *Aile*, 171-172; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 114.

⁴¹⁵ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 155; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 153.

Maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilmesi halinde iradın mahkeme kararı ile sona erdirilebilmesi için, TMK m. 176 f.3 uyarınca, alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması veya haysiyetsiz bir hayat sürmesi gibi hâllerden birinin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Maddi tazminat ve nafaka alacaklısı tarafın, alacaklarını kaybetmemek için evlenmeksizin fiilen evli gibi yaşaması uygulamada oldukça sık karşılaşılan bir durumdur⁴¹⁶. Kanun koyucu bu durumun önüne geçmek için maddi tazminat borçlusuna, karşı tarafın fiilen evli gibi yaşadığını ispat ederek maddi tazminat borcundan kurtulmak için dava açma imkanı tanımıştır. Maddi tazminat alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması durumunda irat şeklinde karar verilen maddi tazminatın kaldırılması için mahkemeye başvurulabilir⁴¹⁷. Bu duruma ilişkin hüküm doktrinde eleştirilmektedir. Zira maddi tazminatın temel amacı, alacaklının yoksulluğunu gidermek değil, kusurlu eşin karşı tarafın uğradığı zararı tazmin etmesidir⁴¹⁸. Tazminat alacaklısının haysiyetsiz yaşam sürmesi durumunda irat biçiminde ödenen maddi tazminatın kesilmesi için irat borçlusu mahkemeye başvurabilir⁴¹⁹. İrat borçlusunun kişinin haysiyetsiz yaşam sürdüğünü mahkemede kanıtlaması gerekir⁴²⁰. Hâkim, haysiyetsiz yaşam sürmeye karar verirken boşanma sebebi olan haysiyetsiz yaşam sürmenin kapsamına bakabilir⁴²¹. Lakin hâkimin, bekar biri ile evli birinin davranış farklılıklarının göz önünde bulundurulması gerekir. Doktrinde haysiyetsiz yaşam süren eşin nafaka ve iradının kesilmesini düzenleyen maddenin aslında nafaka için ikdas edildiğini ve bu nedenle iradın kesilmemesi gerektiğini savunan görüşler de mevcuttur⁴²².

1.3.3. Maddi Tazminatın Ayn Biçiminde Ödenmesi

TMK m.176'da boşanmanın eki niteliğindeki maddi tazminatın ödenme biçimi olarak ayn biçiminde ödeme gösterilmemiştir. Fakat öğretide ve Yargıtay kararlarında

⁴¹⁶ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 155; Kılıçoğlu, *Aile*, 172; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 154.

⁴¹⁷ TMK, md.176/3.

⁴¹⁸ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 154-155; Köseoğlu - Kocaağa, *Aile Hukuku ve Uygulaması*, 277; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 67; Arbek, "Boşanmanın Mali Sonuçları", 132; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 116; Kılıçoğlu, *Aile*, 173. Kılıçoğlu açık bir şekilde eleştirmemekle birlikte ilgili bölümde yalnızca "nafaka alacaklısı" yönünden değerlendirmelerde bulunmuştur.

⁴¹⁹ TMK, md.176/3.

⁴²⁰ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 155; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 116.

⁴²¹ Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 117.

⁴²² Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 155-156.

somut olayın özelliklerine göre maddi tazminatın ayın olarak ödenmesi kabul edilmiştir⁴²³.

Doktrinde maddi tazminatta ayın şeklinde ödemeye ancak bir tarafın talebi ve diğer tarafın kabulü ile yani tarafların anlaşmasına bağlı olarak hâkimin hükmedebileceğini savunan bir görüş mevcuttur⁴²⁴. Doktrindeki diğer görüş ise talep yahut anlaşma olmasa dahi hâkimin maddi tazminatın ayın biçiminde ödenmesine hükmedebileceğini savunmaktadır⁴²⁵.

Yargıtay’a göre, maddi tazminatın ayni olarak ödenmesi mümkündür⁴²⁶. Tazminat borçlusunun mali durumu elverişli ise, mahkeme tazminatın bir kısmının ayni, bir kısmının toptan ödenmesine de hükmedebilir. Boşanan eşe maddi tazminat olarak zirai işletme, aile konutu veya ev eşyası bırakılması madden tazminatın ayın biçiminde ödenmesine örnek gösterilebilir. TMK m. 254 uyarınca, eşler anlaşırsa, aile konutunda birinin kira ödemedi kalması ve eşya üzerinde kullanım ve mülkiyet hakkı da tazminat niteliğinde olabilir.

1.4. BOŞANMADA MADDİ TAZMİNATIN PARA BİRİMİ ve UYGULANACAK FAİZ

Boşanmada maddi tazminat, para borcu niteliğinde olduğundan TBK m. 99 f.1 uyarınca öncelikle ülke parası yani TL üzerinden ödenir⁴²⁷. Ülke parası ile ödeme kuralı buyurucu olmamakla birlikte, TBK m. 99 f.2 hükmü yalnızca sözleşmeden doğan para borçları için yabancı para ödemesine imkân tanır; dolayısıyla maddi tazminat istemi yabancı para birimi üzerinden yapılamaz. Yargıtay da bu doğrultuda, boşanmada maddi tazminatın euro veya dolar gibi yabancı para üzerinden talep edilemeyeceğini, ancak tarafların anlaşması hâlinde hâkimin onayı ile ödeme biriminin yabancı para olabileceğini belirtmiştir⁴²⁸.

⁴²³ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/830; Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 281; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, K. 2012/6577 (21 Mart 2012); K. 2004/7534 (9 Haziran 2004); K. 2011/5061 (22 Mart 2011); K. 2024/3566 (16 Mayıs 2024).

⁴²⁴ Arbek, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, 128; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 157.

⁴²⁵ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 62.

⁴²⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi(Yargıtay), K.2024/7534 (9 Haziran 2024)

⁴²⁷ Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 158; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 78; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 62.

⁴²⁸ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/831; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/4258 (5 Haziran 2024); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2021/6618 (29 Eylül 2021).

Maddi tazminata faiz uygulanması bakımından tazminat borcunun ne zaman talep edilebilir hale geleceği önemlidir. Maddi tazminat, boşanma hükmünün kesinleşmesi ile talep edilebilir. Dolayısıyla faiz, boşanma davasının açıldığı tarihten değil, boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlar⁴²⁹. Maddi tazminat ile faiz talep edilmek isteniyorsa, davacı tarafından açıkça talep edilmesi gerekir; hâkim ancak bu talebe bağlı olarak faiz kararını verebilir. Zira hâkim HMK m.26 f.1'e göre talep ile bağlıdır. Yargıtay'a göre, faiz talebine ilişkin olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi, kararın bozulmasına neden olur⁴³⁰.

Boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra ayrı bir dava ile talep edilen maddi tazminat da yasal faiz uygulamasına tabi tutulur⁴³¹. Bu faiz, sonradan açılan davanın açıldığı tarihten itibaren hesaplanır⁴³². Bu düzenleme, boşanma davası ile veya sonrasında açılan maddi tazminat taleplerinde faiz uygulamasının adil ve düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır.

2. BOŞANMA DAVASINDA MANEVİ TAZMİNAT

Manevi tazminat, haksız fiil sonucu kişide ortaya çıkan acı, elem ve üzüntünün yani bir diğer deyişle manevi zararının tazmin suretiyle giderilmesini amaçlayan hukuki bir müessesedir⁴³³.

Manevi zarar kavramını açıklamak için öğretide objektif, subjektif ve karma teoriler ileri sürülmüştür. Objektif teoriye göre manevi zarar, kişiliğin temelini oluşturan değerlerde veya kişiliğin bütününde gözlemlenen nesnel bir eksilmeyi ifade eder⁴³⁴. Bu

⁴²⁹ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/834; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 876; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 78; Kıcalıoğlu, "Maddi ve Manevi Tazminat", 47; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 159.

⁴³⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/8324 (5 Kasım 2024); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/6137 (19 Eylül 2024); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2003/4753 (3 Nisan 2003); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2006/16432 (27 Kasım 2006).

⁴³¹ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/835; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 877.

⁴³² Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/834; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 876; Zeytin Çağrı, *Maddi Tazminat*, 159; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 63; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 120.

⁴³³ Antalya, *Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması*, 8; Kübra Demir, "Manevi Tazminatın Belirlenmesine Genel Bir Bakış", *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (2020), 68; Oğuzman- Öz, *Borçlar Genel Hükümler*, 271.

⁴³⁴ Demir, "Manevi Tazminatın Belirlenmesine Genel Bir Bakış", 70; Antalya, *Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması*, 17; Fülya Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015), 43; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 31.

teoriyi savunanlara göre kişinin üzüntü, elem ve ıstırabının olay özelinde ölçülmesi zor olmakla birlikte ölçülmeye çalışılması durumunda kişinin o anları tekrar hatırlamasına sebep olacağı için dikkate alınmamasında fayda vardır⁴³⁵. Subjektif teoriye göre manevi zarar, kişilik haklarına yapılan saldırı sonucunda duyulan elem, acı ve üzüntü ile ruhsal dengede meydana gelen bozulmayı ve yaşam sevincindeki kaybı karşılayan bir kavramdır⁴³⁶. Yargıtay’da manevi zararı tanımlarken subjektif teoriden yararlanmakta ve manevi zararı “*insan ruhunda kişinin iradesi dışında meydana gelen acı, ızdırap ve elem*” olarak tanımlamaktadır⁴³⁷. Karma teoriye göre manevi zarar, kişilik değerlerinde meydana gelen objektif eksilme ile kişinin bu nedenle yaşadığı elem, acı ve üzüntü gibi sübjektif etkilerin bütünüdür⁴³⁸. Bu görüş, manevi zararı tek yönlü açıklamaların yetersizliğini gidermek amacıyla hem objektif hem de sübjektif unsurları bir arada değerlendirir⁴³⁹.

Boşanma davalarında manevi tazminat, evlilik birliği sona erdiğinde eşlerden birinin uğradığı manevi zararın giderilmesi amacıyla talep edilebilen ve TMK m.174 f.2’ de düzenlenen özel bir tazminat türüdür. Hukuki niteliği bakımından boşanma sebebiyle talep edilen manevi tazminat, kişilik haklarına yönelen haksız fiil niteliğindeki eylemlerden doğan manevi zararın parasal değerle giderilmesini sağlayan hukuki bir müessesedir⁴⁴⁰. Bu kapsamda, boşanma sonucunda eşin uğradığı acı, üzüntü ve psikolojik sarsıntının, TMK çerçevesinde tazmin edilmesi hedeflenir. Ödenecek miktar, zarar görenin yaşadığı manevi kaybın niteliği ve derecesine göre belirlenir⁴⁴¹.

Manevi tazminatın amacına ilişkin öğretide farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan ceza görüşüne göre, manevi tazminatın amacı haksız fiil sonucu zarara sebep olan kişinin cezalandırılmasıdır⁴⁴². Tatmin görüşüne göre, manevi zarara uğrayan kişinin duyduğu üzüntünün para ile tazmin edilmesi manevi tazminatın

⁴³⁵ Hülya Atan, *Manevi Zararı Tazmin Yolları* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015), 52.

⁴³⁶ Erlüle, *Manevi Tazminat*, 39-40; Demir, “Manevi Tazminatın Belirlenmesine Genel Bir Bakış”, 70; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 1057; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 80.

⁴³⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, K. 2020/227 (26 Şubat 2020).

⁴³⁸ Erlüle, *Manevi Tazminat*, 51; Demir, “Manevi Tazminatın Belirlenmesine Genel Bir Bakış”, 70; Atan, *Manevi Zararı Tazmin Yolları*, 53; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 31; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 80.

⁴³⁹ Antalya, *Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması*, 490; Atan, *Manevi Zararı Tazmin Yolları*, 54.

⁴⁴⁰ Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 110; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 81; Öztan, Aile, 826; Fırtına, *Mali Sonuçlar*, 76; Kılıçoğlu, Aile, 163.

⁴⁴¹ Oğuzman- Öz, *Borçlar Genel Hükümler*, 273.

⁴⁴² Fikret, *Borçlar*, 810; Erlüle, *Manevi Tazminat*, 71.

amacıdır⁴⁴³. Manevi tazminatın amacına ilişkin bir diğer görüş ise denkleştirme görüşüdür⁴⁴⁴. Bu görüşe göre manevi zararın bir miktar para ile tazmin edilmesi beklenemez. Lakin manevi tazminat olarak ödenecek para, zarar görenin ruhsal dengesinin kısmen de olsa düzelmesine katkı sağlayabileceğinden, mevcut düzende manevi acıların hafifletilmesine elverişli en uygun araç olarak kabul edilmelidir. Manevi tazminatın amacının önleme ve caydırma olduğunu ileri süren görüşe göre manevi tazminat, zarar verenin bir daha böyle bir zarara sebep olmasını önlemek için gereklidir⁴⁴⁵. Objektif manevi zarar teorisine dayanan telafi görüşüne göre, para olarak ödenecek manevi tazminat yalnızca zararı telafi etme amacını taşır; tatmin veya cezalandırma işlevi bulunmaz⁴⁴⁶.

2.1. BOŞANMADA MANEVİ TAZMİNATIN ŞARTLARI

Boşanma davasında manevi tazminata karar verilebilmesi için maddi ve şekli şartların söz konusu davada mevcut bulunması gerekmektedir.

2.1.1. Maddi Şartlar

Boşanma sebebiyle manevi tazminata karar verilebilmesinin maddi şartları vardır. Bunlardan ilki evlilik birliğinin boşanma ile sona ermesidir. Boşanma sebebiyle manevi tazminat için tazminat isteyen tarafın kusursuz ya da daha az kusurlu olması, tazminat istenen tarafın kusurunun bulunması şarttır. Aynı zamanda boşanma sebebiyle zararın meydana gelmesi ve boşanma ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir. Son olarak boşanma davasında manevi tazminata sebep olan fiilin hukuka aykırı olması gerekir.

2.1.1.1. Evlilik Birliğinin Boşanma ile Sona Ermesi

TMK m.174 f.2'ye göre “*Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir.*” İlgili maddeden anlaşılabacağı üzere TMK

⁴⁴³ Fikret, *Borçlar*, 809; Erlüle, *Manevi Tazminat*, 72.

⁴⁴⁴ Erlüle, *Manevi Tazminat*, 80.

⁴⁴⁵ Erlüle, *Manevi Tazminat*, 73; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 84.

⁴⁴⁶ Fikret, *Borçlar*, 811.

m.174 f.2 kapsamında maddi tazminatın talep edilebilmesi için evliliğin boşanma ile son bulması şarttır⁴⁴⁷. Zira madde metninde de kişilik haklarına saldırının sebebinin “boşanma” olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Evliliğin boşanma olmaksızın ölüm yahut ölüm karinesi ile son bulması halinde manevi tazminat talep edilemez⁴⁴⁸. Evliliğin nispi veya mutlak butlan sebebiyle feshedilmesi hâlinde, TMK m. 158 f.2 uyarınca evliliğin mali sonuçlarına ilişkin hükümlerin uygulanması esastır. Bu durumda, evliliğin sona ermesinden kaynaklanan zararların telafisi amacıyla manevi tazminat talep edilebilir.

Manevi tazminat talebinin boşanma davası ile ileri sürülmesi hâlinde, boşanma davasının reddedilmesi aynı zamanda manevi tazminat isteminin de reddi sonucunu doğurur. Zira TMK m.173 f.2 kapsamındaki manevi tazminat boşanmanın eki niteliğindedir⁴⁴⁹. Buna karşılık, boşanma davasıyla birlikte manevi tazminat talebi de kabul edilmişse, manevi tazminat alacağı ancak kararın kesinleşmesinden sonra talep edilebilir hâle gelir.

2.1.1.2. Tazminat İsteyen Tarafın Kusursuz ya da Daha Az Kusurlu Olması

TMK m.174 f.2 kapsamında boşanma nedeniyle manevi tazminat isteyen tarafın kusur durumu ile ilgili herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Mülga 743 sayılı Medeni Kanun’da manevi tazminatın talebi için de maddi tazminatın talebinde olduğu gibi talepte bulunan tarafın kusursuz olması gerektiği hükmü mevcuttu. Bu hüküm manevi tazminatın şartlarını oldukça ağırlaştırması nedeniyle 4721 sayılı TMK’da bir şart olarak sayılmamıştır⁴⁵⁰.

Yargıtay kararlarında ise boşanma nedeniyle manevi tazminat istenebilmesinin koşulu olarak tazminat isteyen tarafın kusursuz yahut daha az kusurlu olması gerektiğinden bahsedilmekte, manevi tazminat isteyen tarafın boşanmada eşit, ağır veyahut tam kusuru mevcutsa lehine manevi tazminata hükmedilmesi mümkün olmadığına içtihat edilmektedir⁴⁵¹. Doktrin de benzer şekilde manevi tazminat isteyen

⁴⁴⁷ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 70; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 97.

⁴⁴⁸ Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 97.

⁴⁴⁹ Fırtına, *Mali Sonuçlar*, 77; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 92.

⁴⁵⁰ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 47; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 30; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 303.

⁴⁵¹ T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, K. 2020/243 (4 Mart 2020); K. 2020/435 (17 Haziran 2020); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/14344 (11 Aralık 2018); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi

tarafın boşanmada kusursuz yahut daha az kusurlu olması gerektiği görüşündedir⁴⁵². Doktrindeki bir görüşe göre ise tarafların eşit kusurlu olmaları halinde de manevi tazminata hükmedilmesi mümkündür. Zira TMK’da maddi tazminat düzenlenirken daha az kusurlu yahut kusursuz olma şartı manevi tazminat için öngörülmemiş dolayısıyla eşit kusurlu olunması halinde de manevi tazminata hükmedilmesinin önü açılmıştır⁴⁵³.

2.1.1.3. Tazminat İstenen Tarafın Kusurunun Bulunması

Boşanma sebebiyle manevi tazminata karar verilebilmesi için TMK m.174 f.2 gereği “*kusuru olan diğer tarafın*” bulunması yani kendisinden tazminat talep edilen tarafın boşanmaya sebep olan olaylarda kusurunun bulunması şarttır⁴⁵⁴. Kusurun ağırlığının bir önemi olmamakla birlikte kusurunun tazminat talep edene nazaran daha ağır olması gerekir⁴⁵⁵. Boşanma nedeniyle manevi tazminat isteyen taraf karşı tarafın kusurunu ispat etmesi gerekir⁴⁵⁶.

Doktrinde mutlak boşanma nedenlerine dayanarak gerçekleşen boşanmada davalı tarafın kusurlu olduğunu, dolayısıyla davalı eş aleyhine manevi tazminata hükmedilebileceğine ilişkin bir görüş mevcuttur⁴⁵⁷. Kanaatimce mutlak yahut nisbi boşanma nedeni olmasına bakılmaksızın davalının kusur durumu manevi tazminata karar veren hâkim tarafından dikkate alınmalıdır.

Gençcan’a göre manevi tazminat istenen tarafın kısıtlanacak düzeyde bir akıl hastalığı bulunmaması halinde akıl hastalığı eş aleyhine de manevi tazminata hükmedilebilir⁴⁵⁸. Akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanmış yahut kısıtlanması gereken eşin ise ayırt etme gücü bulunmadığından aleyhine bir manevi tazminata hükmedilmesi mümkün değildir⁴⁵⁹.

(Yargıtay), K. 2013/8421 (27 Mart 2013); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2016/13673 (10 Ekim 2016).

⁴⁵² Gençcan, *Boşanma Hukuku*, 2/1692; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/815; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 93; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 77-78; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 71.

⁴⁵³ Ceylan, *Türk ve İsviçre Hukuku Bakımından Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, 100.

⁴⁵⁴ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 148; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 94; Fırtına, *Mali Sonuçlar*, 79; Kılıçoğlu, *Aile*, 164-165; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 302.

⁴⁵⁵ Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 302; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 72; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 78; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 82.

⁴⁵⁶ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/862.

⁴⁵⁷ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 51; Kıcıoğlu, “Maddi ve Manevi Tazminat”, 44.

⁴⁵⁸ Gençcan, *Boşanma Hukuku*, 2023, 2/1696-1697.

⁴⁵⁹ Gençcan, *Boşanma Hukuku*, 2023, 2/1696-1697.

2.1.1.4. Zararın Meydana Gelmesi

Evlilik birliği içerisindeyken boşanmaya sebep olan olaylar nedeniyle kişilik hakları saldırıya uğrayan taraf saldırı sebebiyle meydana gelen zararın telafisini TMK m. 174 kapsamında isteme hakkına sahiptir⁴⁶⁰. Kişilik haklarına saldırı nedeniyle malvarlığı unsuru azalan taraf daha önce de belirttiğimiz üzere maddi tazminat davası açabilir. Manevi tazminat ise, tarafın kişilik haklarına saldırılması üzerine manevi bir zarar ortaya çıktığında yani tarafı bu eylem dolayısıyla elem, üzüntü ve acı duyduğunda kişilik haklarına saldırıda bulunan kişiden talep edilebilir.

TMK m.174 f.2. maddesinde “kişilik hakları saldırıya uğrayan taraf” demek suretiyle zararın sebebinin kişilik haklarının ihlali olduğu anlaşılmaktadır. Yargıtay, “*Yaşam, vücut bütünlüğü, özgürlükler, şeref ve haysiyet, özel yaşam, isim, resim gibi kişisel varlıklar üzerindeki haklar kişilik hakkını ifade eder*” demek suretiyle kişisel hakların neler olduğunu tanımlamıştır⁴⁶¹. 743 sayılı mülga Medeni Kanun’unda “*ağır bir suretle haleldar etmiş ise*” demek suretiyle manevi tazminat isteyebilmenin bir şartı olarak kişisel hakların ağır bir biçimde ihlal edilmesi şart koşulmuştur⁴⁶². 4721 sayılı TMK’da ise kişilik haklarının zarar uğraması yeterli görülmüştür. Bu düzenleme TBK m.49 ile daha uyumlu olup kişisel hakların daha fazla korunmasını sağladığı için oldukça yerindedir.

Hâkim, manevi tazminat istemli bir boşanma davasında, boşanmaya sebep olan davranışların kişilik haklarına bir saldırı teşkil edip etmediğine ve manevi zararın ortaya çıkıp çıkmadığını takdir etme yetkisine sahiptir⁴⁶³. Zira somut olayın özelliklerine göre eylemin kişilik haklarına saldırı teşkil edip etmediği ve kişisel hakkın zarar görüp görmediği değişir. Kişilik değerlerine yönelen saldırının sona ermiş olması ya da davacının yaşadığı acı ve üzüntünün zamanla hafiflemiş bulunması, manevi tazminat istemine engel teşkil etmez; bu hâllerde de tazminat talep edilebilir.

Boşanma sebebiyle manevi tazminat istenebilmesi için manevi zarara sebep olan olayın evlilik birliği içerisinde gerçekleşmesi aranır. Evlilik birliği kurulmadan önceki

⁴⁶⁰ Dural vd., *Özel Hukuk: Aile*, 150; Kılıçoğlu, *Aile*, 164; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 87; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 81; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 72.

⁴⁶¹ T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay), K. 2022/330 (16 Mart 2022)

⁴⁶² Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 73; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 93.

⁴⁶³ Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 83.

eylemler yahut evlilik birliği sona erdikten sonraki davranışlar sebebiyle TMK m.174 f.2'ye başvurulması mümkün değildir⁴⁶⁴. Evlilik birliği kurulmadan önceki eylemler yahut evlilik birliği sona erdikten sonraki davranışlar sebebiyle şartları varsa TBK m. 56 yahut m.58'deki hükümlere dayanılarak manevi tazminat isteminde bulunulabilir. Boşanmaya sebep olan olaylar yahut evlilik birliği içerisinde gerçekleşen olaylar nedeniyle de TBK m. 56 ya da m.58'e dayanılarak manevi tazminat talep etmek mümkündür. Kişisel haklarına saldırı nedeniyle TBK'nın ilgili maddelerine dayanarak manevi tazminat talep eden kişi aynı olaylar neticesinde artık TMK m.174 f.2'ye başvuramaz.

Kişilik haklarına yönelik saldırı sadece özel hukukun değil aynı zamanda ceza hukukunun bir öznesi de olabilir. Zira kişisel hakları saldırıya uğrayan taraf, ceza hukuku kapsamında da hakkını arama hürriyetine sahiptir. Ceza hukuku kapsamında kişisel haklara saldırı sebebiyle yargılanan sanığın beraat etmesi, hukuk mahkemesi hâkimini bağlamayacaktır. Hukuk hâkimi, ceza hâkiminin kararından bağımsız olarak yargılama sırasında davacının kişilik haklarına bir müdahale bulunmadığı veya hukuka aykırı bir saldırının gerçekleşmediğı sonucuna ulaşırsa, manevi tazminat talebini reddedecektir. Doktrinde ceza mahkemesince verilen kararın hukuk hâkimini bağladığını ve hukuk davasında ceza davasının bekletici mesele yapılması gerektiğini savunan bir görüş de vardır⁴⁶⁵.

2.1.1.5. Nedensellik Bağının Bulunması

Manevi tazminata hükmedilebilmesi, hukuka aykırı fiil ile doğan zarar arasında uygun illiyet bağının varlığına bađlıdır⁴⁶⁶. Nitekim TMK m. 174 f.2 uyarınca, kişilik hakları ihlal edilen taraf, bu ihlalin boşanmaya yol açması halinde manevi tazminat talebinde bulunabilir. Dolayısıyla, kişilik haklarına yönelen saldırının aynı zamanda boşanma sebebini oluşturması, tazminat sorumluluğunun doğması açısından temel şarttır.

⁴⁶⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, E. 2006/2463, K. 2006/8656 karar numaralı ve 01.06.2006 tarihli kararında davalının düğün yapmamasını kişilik haklarına saldırı olarak nitelendirerek manevi tazminata hükmedilmesine karar vermiştir. Bu karar Yargıtay'ın yerleşik içtihadının aksine bir karar olup karşı oy yazısında eleştirilmesinin yansira "düğün yapmak" evlilik birliği kurulmadan önceki bir olay olduğı için de bu sebeple manevi tazminata hükmedilmesi uygun değildir.

⁴⁶⁵ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 84.

⁴⁶⁶ Kılıçoğlu, Aile, 165; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 77; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 87; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 95.

Bununla birlikte bazı durumlarda illiyet bağının varlığı hayatın olağan akışına göre kabul edilmektedir⁴⁶⁷. Eşin zina etmesi ya da evi terk ederek başka biriyle birlikte yaşamaya başlaması gibi hallerde, davacının manevi zarara uğradığı açıktır ve ayrıca bir kanıt aranmamaktadır⁴⁶⁸. Bu koşul, boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonraki bir yıllık süre içerisinde açılacak manevi tazminat davalarında da geçerliliğini korur. Bu noktada hâkim açısından esasen dikkat edilmesi gereken husus, ileri sürülen tazminat talebinin boşanmaya yol açan olaylardan kaynaklanıp kaynaklanmadığıdır⁴⁶⁹. Zira davacının bir yakınıni kaybetmesi ya da ağır bir hastalığa yakalanması gibi boşanma dışı nedenlerle yaşadığı üzüntüler, manevi tazminata gerekçe teşkil etmeyecek, bu tür talepler illiyet bağı bulunmadığından TMK m. 174 f.2 kapsamında değerlendirilmeyecektir.

Ayrıca, illiyet bağının varlığı için zarara yol açan eylemin eşlerden biri tarafından gerçekleştirilmiş olması gerekir. Üçüncü kişilerin eylemleri doğrudan eşe yüklenemez. Bununla birlikte eşin üçüncü kişilerin davranışlarına kayıtsız kalması ya da müdahale etmemesi durumunda, bu pasif tutum boşanma ile manevi zarar arasında illiyet bağının kurulması bakımından yeterli sayılmaktadır.

2.1.1.6. Hukuka Aykırılık

TMK 174 f.2'ye göre kişilik hakları boşanma sebebiyle saldırıya uğrayan kişi manevi tazminat isteme hakkına sahiptir. Kişilik haklarına saldırı hukuka aykırı bir nitelik taşır. Zira kişilik hakları hukuk düzenince korunur.

Türk Hukukunda kişinin hak ehliyeti tam ve sağ doğmak koşuluyla ana rahmine düştüğü anda kazanılır. Kişilik hakları da kişinin doğuştan sahip olduğu haklardandır. Kişilik haklarının neler olduğu herhangi bir kanun maddesinde tanımlanmamasına karşılık Yargı kararları ve öğretideki görüşlerden yola çıkarak kişinin bedeni ve ruhi bütünlüğünü sağlayan tüm unsurlar olarak tanımlayabiliriz. Yargıtay bazı kararında *“Kişisel haklar (şahsiyet hakları) kişinin kendi hür ve bağımsız varlığının bütünlüğünü sağlar. Hayat, beden ve ruh tamlığı, vicdan, düşünce ve ekonomik çalışma ve her çeşit özgürlüğü, şeref haysiyet ve itibar mesken masuniyeti ölmüş yakınlarının anısı, ün, ad,*

⁴⁶⁷ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/867.

⁴⁶⁸ Aksi görüş için bk. Tekinay, *Aile Hukuku*, 262. “...zina sebebine dayanan her boşanmada kusursuz eş lehine manevi zararın takdiri zaruri değildir.”

⁴⁶⁹ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/867.

sır ve resim hep kişisel varlıklardır.” demek suretiyle kişilik haklarını tanımlamıştır⁴⁷⁰. Kişilik hakkı mutlak, kişiye sıkı sıkıya bağlı, devredilemez ve vazgeçilemez haklardır⁴⁷¹.

Kişilik hakları her ne kadar kanunda tanımlanmasa da hem kişinin kendine karşı hem de çevresine karşı kanunlarca korunur. TMK m.23'te kişilik haklarını kişinin kendine karşı korurken TMK m.24'te kişilik hakları üçüncü kişiler karşısında korunur. Aynı zamanda kişilik hakları Anayasa m.12'de *“Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.”* denilmek suretiyle kişilik hakları korunmuştur.

Hukuka aykırı fiiller somut olayın özelliklerine göre değişebileceği gibi hukuka uygunluk sebeplerinin olması durumunda hâkim manevi tazminata hükmedemez⁴⁷². Bu hukuka uygunluk halleri TMK'da düzenlenmemiş olsa da TMK m.174 f.2 temelinde bir haksız fiil tazminatı niteliği gösterdiği için TMK m.24 f.2 kapsamındaki hukuka uygunluk halleri boşanma sebebiyle manevi tazminat için de uygulama alanı bulur. TMK m.24 f.2'ye göre kişinin rızası, özel yahut kamusal nitelikli yarar ve kanunun özel bir yetki vermesi hallerinde hukuka uygunluk söz konusudur. Eşlerden birinin diğerinin kişilik haklarına yönelik saldırısı, mağdur tarafın bu duruma rıza göstermesi veya saldırıyı affetmesi halinde hukuka uygunluk durumu oluşur ve dolayısıyla bu nedenle boşanma sebebiyle manevi tazminata hükmedilemez. Nitekim Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, E. 2003/4372, K. 2003/5348, T. 14.04.2003 sayılı kararında, *“Manevi tazminatı gerektirir tokat atma olayından sonra taraflar barıştıklarına göre, olay hoşgörü ile karşılanmış demektir. Manevi tazminata esas boşanma davasında yeni bir olay gündeme getirilmediğine göre manevi tazminat talebi kabul edilemez.”* demek suretiyle af durumunda manevi tazminat talebini reddetmiştir.

Kişilik haklarına hangi hallerde saldırılmış sayılacağının takdiri hâkimindir⁴⁷³. Kişilik hakları bu kadar önemli olduğu için söz konusu kişilik haklarına saldırı teşkil eden yani TMK m.174 f.2 kapsamında hukuka aykırı bir fiil niteliği oluşturan davranışların neler olduğunun incelenmesi zaruridir. Kişilik hakkını oluşturan değerleri; fiziksel kişilik,

⁴⁷⁰ Yargıtay 15. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/4153 (24 Ekim 2019); Yargıtay 15. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/5509 (9 Ekim 2013); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1993/5517 (25 Mayıs 1993).

⁴⁷¹ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 883; Baran Celep, *Boşanma'nın Sonuçları*, 92; Fırtına, *Mali Sonuçlar*, 78.

⁴⁷² Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 1081.

⁴⁷³ Baran Celep, *Boşanma'nın Sonuçları*, 93; Fırtına, *Mali Sonuçlar*, 78.

manevi kişilik ve sosyal kişilik unsurları şeklinde üç başlık altında incelemek mümkündür. Bu unsurlar, doktrindeki açıklamalar ışığında ele alınacak ve Yargıtay'ın emsal kararlarıyla somutlaştırılmaya çalışılacaktır.

a. Fiziksel Kişiliğe Saldırı

Fiziksel kişilik ile kastedilen kişinin maddi yani yaşam ve beden bütünlüğüdür. Fiziksel kişiliğe gerçekleştirilen saldırı kişinin bedensel bütünlüğünü etkilemekle birlikte kişinin manevi olarak da acı çekmesine sebep olur. Yani fiziki kişiliğe saldırı aynı zamanda kişiye acı, elem ve ıstırap veriyorsa bu davranış hukuka aykırılık teşkil eder ve TMK m.174 f.2 kapsamında manevi tazminata hükmedilebilir⁴⁷⁴. Fiziksel kişiliğe karşı saldırılar evlilik birliği içerisinde oldukça farklı şekillerde meydana gelebilir.

Fiziksel kişiliğe yönelik saldırılar kapsamında ele alınabilecek hususlardan biri, evli çiftlerin cinsel hayatlarında ortaya çıkan sorunlardır⁴⁷⁵. Evlilik akdinin gerçekleştirilmesinin ardından, tarafların makul bir süre içinde cinsel münasebette bulunmaları beklenir. Bu yükümlülüğün sürekli olarak yerine getirilmemesi, boşanma davası kapsamında manevi tazminat talebine konu olabilir⁴⁷⁶. Zira cinsellik, bireyin temel ihtiyaçlarından biri olarak değerlendirilmekte olup eşin sadakat yükümlülüğü çerçevesinde bu ihtiyacın kasıtlı olarak karşılanmaması, kişilik haklarına yönelik bir ihlal niteliği taşıyabilir. Burada önemle vurgulanması gereken husus, söz konusu durumun tek seferlik bir reddetme olayı değil, makul bir süre boyunca cinsel ilişkinin kurulmamış olmasıdır.⁴⁷⁷ Cinsel ilişki kurulamaması taraflardan birinin fiziksel hastalığına dayanıyorsa ve tedavi konusunda istekliyse bu durumda hastalığı sebebiyle cinsel ilişkiden kaçınan taraf kusurlu olmadığı gibi karşı tarafın kişilik haklarına saldırıda

⁴⁷⁴ Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 88; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 90.

⁴⁷⁵ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/869.

⁴⁷⁶ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/869. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/5606 (13 Mart 2014) — “Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden; tarafların 03.06.2009 tarihinde evlendikleri, boşanma davasının ise 27.04.2012 tarihinde açıldığı ve davacı kadının halen bakire olduğu anlaşılmaktadır. Davacı kadının cinsel ilişkiden kaçındığı veya engellediği yönünde bir delil ve iddia yoktur. Tarafların fiziki ve anatomik olarak cinsel ilişki kurmalarına engel bir hallerinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Gerçekleşen bu duruma göre, cinsel ilişkiyi sağlayamayan koca, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasında tamamen kusurludur. Hal böyle iken tarafların boşanmaya neden olan olaylarda eşit kusurlu olduklarının kabulü ve bu hatalı kusur belirlemesine göre davacı kadının maddi ve manevi tazminat isteklerinin reddi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2009/16076 (28 Eylül 2009) — “Davacının cinsel ilişkiden kaçındığına ilişkin bir delil ortaya konulamamıştır. Boşanmaya neden olan olaylarda; fiziksel bir rahatsızlığı bulunmamasına rağmen, cinsel ilişkiyi gerçekleştiremeyen davalı koca tamamen kusurludur.”

⁴⁷⁷ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/871.

bulunduğunda da bahsedilemez⁴⁷⁸. Evlilik birliği içerisinde taraflardan birinin diğer eşi normal olmayan cinsel ilişkiye zorlaması durumunda yahut cinsel istismarın varlığı halinde fiziksel kişiliğe yönelik saldırının varlığı kabul edilir⁴⁷⁹.

Evlilik birliği içerisinde taraflardan birinin diğerinden şiddet görmesi halinde de fiziksel kişilik haklarının ihlal edildiği aşikâr olup manevi tazminat gerektirir⁴⁸⁰. Fiziksel kişiliğe yönelik hukuka aykırı davranışlar arasında, taraflardan birinin eşin veya müşterek çocukların hasta olduğu hâllerde, eşin⁴⁸¹ veya çocuğun⁴⁸² bakım ve ilgisinden kaçınması da yer almaktadır.

b. Manevi Kişiliğe Saldırı

Manevi kişilik; kişinin ruhsal dengesinin korunmasını, yakınlarıyla kurduğu ilişkileri ve onlara dair anılarını kapsamaktadır⁴⁸³. Boşanma durumunda manevi

⁴⁷⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/2300 (6 Mart 2019)-“...29/07/2013 tarihli Adli Tıp Kurumu raporunda, "H. Ş. 'in yapılan muayenesinde vajinismus belirtilerin tespit edildiği, tespit edilen bulguların uygun süre ve nitelikte eşlerin her ikisinin de katılması gereken cinsel terapi ile düzelebileceği ancak söz konusu terapinin tarafların yeterli motivasyon ve katılımı olmadığından gerçekleşmediği, aile-içi çatışmaların mevcut olduğu dolayısı ile H. Ş. 'in cinsel ilişkiye girmesini engelleyecek ruhsal ve anatomik patoloji saptanmadığının belirtildiği görülmüştür." denmektedir. Taraflar 29.08.2012 tarihinde evlenmiş dava ise 08.10.2012 tarihinde açılmıştır. Evliliğin fiilen yaklaşık 15 gün devam ettiği ve cinsel birleşmenin gerçekleşmesi için eşlerden beklenen makul sürenin geçmediği, erkeğin eşine bu konuda makul süre tanımadığı, kadının tedaviden kaçındığının ispatlanamadığı anlaşılmaktadır. Buna göre; kadının cinsel birliktelikten kaçınması ve buna yönelik tedaviye yanaşmaması vakıalarının kendisine kusur olarak yüklenmesi ve bu kusur belirlemesine göre erkeğin davasının kabulüne karar verilmesi doğru değildir. Boşanmaya sebep olan olaylarda eşini tekrar almak üzere ailesinin evine bırakan ancak geri almayarak birlikte yaşamaktan kaçınan ve eşine "seni istemiyorum" şeklinde telefon mesajları gönderen davalı-karşı davacı erkeğin tamamen kusurlu olduğunun kabulü gerekir.”

⁴⁷⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/2043 (27 Nisan 2023), Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/877.

⁴⁸⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/3208 (27 Mart 2025)- “...davalı erkeğin eşine karşı sürekli olacak şekilde fiziksel şiddetinin olduğu, erkeğe süreklilik arz eden bu eylemin kusur olarak yüklenmesi gerektiği anlaşılmıştır...4721 Sayılı Kanun'un 4. maddesiyle 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 50. ve 51. maddelerinde düzenlenen "hakkaniyet kuralları" da dikkate alınarak kadın yararına uygun miktarda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken, hatalı kusur belirlemesinin sonucu olarak yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir..” Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/2376 (6 Mart 2025)- “...erkeğin kusurlu eylemlerinin kadının kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği ve boşanma sonucu bu eşin, en azından diğerinin maddî desteğini yitirdiği anlaşılmıştır. O halde, Mahkemece, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, tazminata esas olan fiilin ağırlığı ile 4721 Sayılı Kanun'un 4. maddesiyle 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 50. ve 51. maddelerinde düzenlenen "hakkaniyet kuralları" da dikkate alınarak davacı-davalı kadın yararına uygun miktarda maddî ve manevî tazminata hükmedilmesi gerekirken, hatalı kusur belirlemesinin sonucu olarak yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir...”

⁴⁸¹Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/6215 (19 Eylül 2024) “...Mahkemece de erkeğe yüklenen, kadının hastalık sürecinde onunla ilgilenmemesi vakıasının, kadının kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, tazminata esas olan fiilin ağırlığı ile hakkaniyet kuralları dikkate alınarak uygun miktarda manevi tazminat takdiri gerektiği...”

⁴⁸² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/8816 (19 Kasım 2024).

⁴⁸³ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/877; Antalya, *Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması*, 52-53; Atlan, *Manevi Zararı Tazmin Yolları*, 20.

tazminata hükmedilmesine yol açabilecek hukuka aykırı davranışlardan biri de bireyin manevi kişiliğine yani ruhsal bütünlüğüne yönelik saldırılardır⁴⁸⁴.

Eşlerden birinin sadakat yükümlülüğünü ihlal ederek başka bir kadınla yaşaması yahut haftanın başka günleri başka bir kadının da yanına gitmesi diğer eşin manevi kişiliğine bir saldırı teşkil edip hukuka aykırılık unsurunu oluşturur⁴⁸⁵.

Eşlerden birinin diğerine artık onu istemediğini söylemesi yahut karşı tarafı aşağılayan sözler söylemesi durumunda da manevi kişiliğe bir saldırı söz konusu olup bu fiiller hukuka aykırılık teşkil eder⁴⁸⁶. Eşlerden birinin diğerini evden kovması⁴⁸⁷, müşterek çocuklarının kendisinden olmadığını ima etmesi⁴⁸⁸, sürekli başka kadınla evleneceğini söylemesi⁴⁸⁹ durumunda da hukuka aykırı bir eylem, manevi kişiliğe bir saldırı olduğunu söylemek mümkündür.

c. Sosyal Kişiliğe Saldırı

Eşlerden birinin, diğer eşin sosyal kişilik değerlerine yönelik müdahaleleri de hukuka aykırılık kapsamında değerlendirilmekte ve manevi tazminat sorumluluğunu doğurmaktadır⁴⁹⁰. Özellikle eşin adı, onuru, itibarı, şeref ve haysiyetine yönelik saldırılar; fotoğrafının izinsiz kullanılması, ekonomik gelişim özgürlüğünün engellenmesi veya toplumsal ve kültürel değerlerine yönelik haksız davranışlar, sosyal kişiliğe yönelik bir

⁴⁸⁴ Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 91; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 90.

⁴⁸⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2002/6179 (9 Mayıs 2002), "...davada davacı kocanın sadakatsiz olup, tam kusuru gerçekleşmiştir. Bu durum kadının şahsiyet haklarına ağır bir tecavüz teşkil eder. Şartları oluşan manevi tazminatın kabulü gerekirken, reddi doğru bulunmamıştır."; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/877.

⁴⁸⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/2329 (20 Şubat 2015), "...Yapılan yargılama ve toplanan delillerden; davalı-karşı davacı (kadın)'ın eşine hakaretine karşılık, davacı-karşı davalı (erkek eş)'in de, annesinin eşine hakaretlerine ve evliliğe müdahalesine sessiz kaldığı, eşini istemediğini söylediği ve aşağıladığı, boşanmaya sebep olan olaylarda davacı-karşı davalı (erkek eş)'in daha fazla kusurlu olduğu ve kocadan kaynaklanan bu eylemlerin kadının kişilik haklarına saldırı niteliğinde bulunduğu anlaşılmaktadır (TMK.md.166/2). Gerçekleşen bu durum karşısında, boşanmaya neden olan olaylarda eşine oranla daha az kusuru bulunan davalı-karşı davacı (kadın) yararına uygun miktarda manevi tazminata (TMK m. 174/2) hükmedilmesi gerekir..."

⁴⁸⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2012/15790 (11 Haziran 2012), "... Toplanan deliller ve yerel mahkemece uyulan bozma ilamı nedeniyle kesinleşen kusur durumu uyarınca boşanmaya sebebiyet veren olaylarda eşinin babasına mesajla hakaret eden davalı-karşı davacı kadına oranla, ailesinin evlilik birliğine müdahalesine sessiz kalan, eşine "Allah belanı versin" deyip evden kovan davacı-karşı davalı koca daha ziyade kusurludur. Durum böyle iken tarafların eşit kusurlu olduğunun kabulü ve bu kusur tespiti uyarınca davalı- karşı davacı kadının manevi tazminat talebinin reddi isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir..."; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/881.

⁴⁸⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2006/15225 (8 Kasım 2006); Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/887.

⁴⁸⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/4346 (28 Eylül 2023).

⁴⁹⁰ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/888.

ihlal niteliği taşır. Bu tür eylemler, TMK m. 174 f.2 çerçevesinde manevi tazminata hükmedilmesine dayanak oluşturabilir.

Eşe karşı eşin özgürlüğünü kısıtlayıcı şekilde davranılması⁴⁹¹, çalışma hayatına katılmasının engellenmesi⁴⁹², ailesiyle⁴⁹³ yahut arkadaşlarıyla⁴⁹⁴ görüşmesinin istenmemesi, namusuna iftira atılması⁴⁹⁵ hallerinin sosyal kişiliğe bir saldırı olarak kabul edildiği ve hukuka aykırılık unsurunu oluşturduğunu söylemek mümkündür.

2.1.2. Şekli Şartlar

Boşanma davasının eki niteliğindeki manevi tazminatın talep edilebilmesi için talep ve süre gibi şekli şartlar mevcuttur.

2.1.2.1. Talep

Boşanma davasında manevi tazminata hükmedilebilmesi için tarafların bu yönde açık bir taleplerinin bulunması gerekmektedir⁴⁹⁶. Boşanma nedeniyle manevi tazminat boşanma sonrasında ayrı bir dava ile de talep edilebilir. Bu talep yazılı olarak yapılabileceği gibi sözlü bir biçimde de yapılabilir. Talebin sözlü biçimde olması halinde hukuken mahkeme tutanağına geçirilmesi zorunludur⁴⁹⁷.

Hâkimin, boşanma davası esnasında manevi tazminatı gerektiren bir durumu fark etmesi halinde dahi re'sen manevi tazminata hükmetme yetkisi yoktur⁴⁹⁸. HMK m.26 uyarınca hâkim taleple bağlıdır. Bu taleple bağlılık tazminatın istenmesi hususunda olduğu gibi tazminatın miktarında da geçerlidir. Zira hâkim tarafların talep ettiği manevi tazminat miktarından fazlasına hükmedemez. Manevi tazminat talebinin miktarı dava

⁴⁹¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/8569 (11 Kasım 2024).

⁴⁹² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/2182 (3 Mart 2025), "...Boşanma sebebiyle manevi tazminata hükmedilebilmesi için, boşanmaya sebebiyet veren vakıaların tazminat talep eden eşin kişilik haklarına saldırı niteliği taşıması zorunludur. Davalı erkeğe yüklenen ve gerçekleşen "eşinin çalışmasına izin vermemesi" şeklindeki kusurlu davranışı davalı karşı davacı kadının kişilik haklarına saldırı niteliği taşımamaktadır."

⁴⁹³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/4275 (9 Nisan 2019).

⁴⁹⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/1750 (11 Nisan 2023).

⁴⁹⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/5385 (9 Kasım 2023).

⁴⁹⁶ Baran Celep, *Boşanma'nın Sonuçları*, 92; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 78; Kıcaloğlu, "Maddi ve Manevi Tazminat", 51; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 302.

⁴⁹⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2004/3769 (25 Mart 2004). "İsteğin boşanma ile ilgili karar verilinceye kadar davanın her safhasında yazılı veya sözlü olarak yapılması yeterlidir. (Y.2.H.D.nin 3.11.1992 günlü 10487-10704 S.kararı)Ancak hukuki sonuç doğurabilmesi için sözlü isteklerin mahkeme tutanağına geçirilmesi zorunludur."; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/901; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 905.

⁴⁹⁸ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 78; Kıcaloğlu, "Maddi ve Manevi Tazminat", 51; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 303.

dilekçesinden net bir şekilde anlaşılmıyorsa hâkim davayı aydınlatma görevi kapsamında taraflardan isteklerini netleştirmelerini talep eder⁴⁹⁹.

Boşanma davası esnasında yahut dava dilekçesinde manevi tazminat istenmemesi durumunda manevi tazminata hükmedilemez. Dava dilekçesinde manevi tazminat hakkından feragat edilmiş olması halinde daha sonra ıslah dilekçesi ile feragatten dönülemez⁵⁰⁰. Zira HMK m. 307 uyarınca feragat, davacının talep sonucundan tamamen veya kısmen vazgeçmesi anlamına gelmekte olup, HMK m. 311 gereğince kesin hüküm gibi sonuç doğurur. Yargıtay kararlarının karşı oy yazılarında ise, dava dilekçesinde yer alan “*Kendisinden nafaka ve tazminat gibi herhangi bir talebim yoktur*” ifadesinin, davacının TMK m.174 f.1-2’de düzenlenen tazminat ile TMK m.175 kapsamındaki yoksulluk nafakası taleplerinden açık, kesin ve koşulsuz şekilde feragat ettiğini gösterecek nitelikte bir irade beyanı olarak yorumlanamayacağı belirtilmiştir. Bu görüşe göre, feragat iradesinin açık ve tereddütsüz bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir⁵⁰¹.

Manevi tazminat miktarının daha sonra verilen ıslah dilekçesiyle artırılması mümkün değildir⁵⁰². Nitekim Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin E. 2024/10433, K. 2025/6238 numaralı kararında “*Manevi tazminatın bölünmezliği ilkesi gereğince manevi tazminat kısmi davaya konu olamayacağı gibi, ıslah yoluyla da miktarı arttırılamaz*” denilmiştir.

Anlaşmalı boşanma ile evlilik birliğinin sona ermesi durumunda taraflar daha sonra tekrar boşanma dolayısıyla manevi tazminat isteminde bulunulamaz⁵⁰³. Manevi tazminata karar verilmesi ve kararın kesinleşmesi durumunda manevi tazminat mirasçılara intikal eder⁵⁰⁴.

⁴⁹⁹ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 906; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 79.

⁵⁰⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/3804 (18 Şubat 2013), “Davacı kadın 31.5.2011 havale tarihli dava dilekçesinde “eşimden hiçbir maddi ve manevi talebim olmaksızın boşanmaya karar verdim” demiş, daha sonra davacı kadın vekili 13.3.2012 havale tarihli ıslah dilekçesi ile 15.000.-TL manevi, 10.000.-TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur. Mahkemece tazminat taleplerinin kısmen kabulüyle 3.000.-TL maddi, 2.000.-TL manevi tazminata hükmedilmiştir. Davacı kadının dava dilekçesindeki beyanı maddi ve manevi tazminatlardan feragat niteliğindedir. Feragatten dönülmesi mümkün değildir. Bu durumda maddi ve manevi tazminat talebinin reddine karar vermek gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.”; Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/905.

⁵⁰¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 19.04.2022, E. 2022/1314, K. 2022/3788; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 21.05.2019, E. 2018/8207, K. 2019/6429.

⁵⁰² Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/905; Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 909.

⁵⁰³ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 80.

⁵⁰⁴ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 81.

2.1.2.2. Süre

Tarafların maddi tazminat taleplerini boşanma davası kapsamında ileri sürebilmeleri için bu taleplerini dava dilekçesi, cevap, cevaba cevap veya ikinci cevap dilekçelerinde açıkça belirtmeleri gerekir⁵⁰⁵. Zira HMK m.141 uyarınca, ikinci cevap dilekçesi ile iddia ve savunmaların genişletilmesi yasağı başlar. HMK m. 141 22/7/2020 tarihinde değiştirilmiştir. Değişiklik öncesi “*Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ile iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeretsiz olarak gelmezse, gelen taraf onun muvafakati aranmaksızın iddia veya savunmasını genişletebilir yahut değiştirebilir. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez*” hükmü yer almaktaydı. Bu değişikliğin sebebi olarak HMK m. 141 gerekçesinde sadece ön inceleme aşamasına mazeretsiz bir biçimde katılmamanın silahların eşitliği ve adil yargılanma hakkının ihlal edilmesi olarak gösterilmektedir.

743 sayılı Medeni Kanun döneminde, boşanma davasından sonra 143. madde uyarınca ayrıca manevi tazminat davası açılıp açılmayacağı hususu doktrinde tartışmalı olup Yargıtay kararlarında da birlik bulunmamaktaydı. Bu tartışmaya son vermek amacıyla Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, 22.01.1988 tarihli kararında boşanmadan kaynaklanan manevi tazminatın, boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra da talep edilebileceğini kabul etmiştir⁵⁰⁶. 4721 sayılı TMK m. 178. maddesinde de aynı yaklaşım benimsenmiş ve manevi tazminatın boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde ayrıca dava konusu edilebileceği düzenlenmiştir. Bu bir yıllık sürenin hukuki nitelik itibarıyla zamanaşımı süresidir. Manevi tazminata ilişkin zamanaşımı süresi, maddi tazminattaki süre ile aynı nitelik ve özellikleri taşımaktadır⁵⁰⁷.

2.2. BOŞANMADA MANEVİ TAZMİNAT MİKTARININ BELİRLEMESİ

Manevi tazminatın amacı kişilik haklarına saldırıda bulunulan kişinin manen uğradığı zararları biraz da olsa hafifletebilmektir. Manevi zarar, maddi zararlara nazaran

⁵⁰⁵ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 911; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 106; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 98.

⁵⁰⁶ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu (Yargıtay), K. 1988/1 (22 Ocak 1988).

⁵⁰⁷ Bk. 1.1.2.2. Süre syf. 62.

çok da soyut bir kavram olması sebebiyle manevi tazminat miktarının belirlenmesi çok daha zordur. Manevi tazminatın miktarına hâkim karar verir⁵⁰⁸. Hâkimin manevi tazminatı belirleme yöntemi, hukuk sistemlerine göre farklılık göstermektedir. Alman hukukunda, emsal kararlarda hükmedilen manevi tazminat miktarlarının yer aldığı bir tablo bulunmaktadır ve bu tablo esas alınarak belirli bir taban miktar öngörülmektedir⁵⁰⁹. Türk hukukunda ise manevi tazminat miktarının tespitinde hâkime geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. Hâkim, bu takdir yetkisini kullanırken TMK m.4 gereğince hakkaniyet ölçüsüne uygun hareket etmek zorundadır⁵¹⁰. Altan’a göre, Türk hukukunda da Alman ve İsviçre hukukunda olduğu gibi, maddi tazminatın yargı kararları ışığında belirli standartlara bağlanarak hesaplanması daha isabetlidir⁵¹¹.

Hâkimin manevi tazminatın miktarını belirlerken esas alacağı kriterler, Yargıtay’ın istikrarlı uygulamalarında şu şekilde ortaya konulmuştur: *“Boşanmada manevi tazminatın amacı, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, bozulan ruhsal dengesini telafi etmek, manevi değerlerindeki eksilmeyi karşılamaktır. Onun için, kişilik haklarını ihlal eden fiille, tazminat miktarı arasında makul bir oranın bulunması gerekir. Bir tarafın zenginleşmesine yol açacak sonuçlar doğurur miktarda manevi tazminat takdiri, müesseseyi amacından saptırır. Hâkim, tazminat miktarını saptarken, bir yandan kişilik hakları zedelenen tarafın, ekonomik ve sosyal durumunu ve boşanmada kusuru bulunup bulunmadığını ve varsa kusur derecesini, fiilin ağırlığını; öbür yandan da kişilik haklarına saldırıda bulunanın kusur derecesini, ekonomik ve sosyal durumunu göz önünde bulundurmak zorundadır.”*⁵¹²

TMK m. 174 f.2 uyarınca, hâkim boşanma sebebiyle manevi tazminata hükmederken saldırıya uğrayan kişilik hakkını ve bu saldırının ağırlığını dikkate almak zorundadır⁵¹³. Bu bağlamda, kişilik haklarına yönelen saldırının niteliği manevi tazminatın miktarını doğrudan etkilemektedir. Zira fiziksel kişiliğe yönelik bir saldırı ile manevi kişiliğe yönelik bir saldırının yarattığı etki ve sonuçlar aynı düzeyde olmayacağından, hükmedilecek manevi tazminat miktarı da farklılık gösterecektir. Aynı

⁵⁰⁸ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 916; Baran Celep, *Boşanma’nın Sonuçları*, 95; Fırtına, *Mali Sonuçlar*, 83.

⁵⁰⁹ Altan, *Manevi Zararı Tazmin Yolları*, 151.

⁵¹⁰ Öztan, *Aile*, 830.

⁵¹¹ Altan, *Manevi Zararı Tazmin Yolları*, 151-152.

⁵¹² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay), K. 2016/1085 (23 Kasım 2016); Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay), K. 2012/768 (7 Kasım 2012).

⁵¹³ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 916.

şekilde yalnızca bir tokat atılması ile kişinin dövülerek hastaneye kaldırılmasına yol açacak derecede şiddet uygulanması durumunda, hükmedilecek tazminat miktarı farklılık gösterecektir. Kişilik hakkına saldırının türü önemli olduğu gibi sonuçları, somut olayın özellikleri ve saldırıya uğrayan tarafın psikolojisi üzerindeki etkileri de manevi tazminatın miktarının belirlenmesinde etkilidir⁵¹⁴.

Hâkim manevi tazminat miktarını takdir ederken kişilik hakları saldırıya uğrayan tarafın manevi zararını giderecek, ruhsal olarak daha iyi olmasını sağlayacak ve duyduğu acıyı bir nebze de olsa giderecek bir miktar belirlemelidir⁵¹⁵.

Boşanma sebebiyle manevi tazminatın miktarı belirlenirken hâkim, tarafların ekonomik ve sosyal yaşam koşullarını da göz önünde bulundurmalıdır⁵¹⁶. Zira manevi tazminatın takdirinde yalnızca kişilik haklarına yönelen saldırının ağırlığı değil, aynı zamanda tarafların toplumsal statüleri, yaşam standartları ve ekonomik imkânları da dikkate alınmalıdır. Bu sayede hükmedilecek miktar, hem saldırının yarattığı manevi zararı gidermeye elverişli olacak hem de tarafların mali ve sosyal durumlarıyla orantılı bir ölçüde belirlenecektir. Bununla birlikte, manevi tazminat ne tazminat talep eden tarafın sebepsiz zenginleşmesine ne de tazminat yükümlüsünün aşırı derecede fakirleşmesine yol açmamalıdır⁵¹⁷. Dolayısıyla, tarafların mali durumlarının tespit edilmesi ve bu hususun hükmedilecek manevi tazminat miktarına yansıtılması zorunludur.

Manevi tazminat miktarı belirlenirken hâkimin göz önünde bulundurması gereken bir durum da tarafların kusur durumudur⁵¹⁸. Kişilik hakları saldırıya uğrayan tarafın hiç kusurunun bulunmaması durumunda verilecek manevi tazminat miktarı ile az da olsa kusurlu olması durumunda hükmedilecek manevi tazminat miktarı aynı olmayacaktır.

2.3. BOŞANMADA MANEVİ TAZMİNATIN ÖDENME ŞEKİLLERİ

TMK m.174 f.2’de “*uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir*” demek suretiyle manevi tazminatın ancak para olarak istenebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu

⁵¹⁴ Antalya, *Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması*, 99; Öztan, *Aile*, 830.

⁵¹⁵ Gençcan, *Boşanma Hukuku*, 2/1174; Köseoğlu - Kocaağa, *Aile Hukuku ve Uygulaması*, 332.

⁵¹⁶ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 81; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 84; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 100.

⁵¹⁷ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/911; Gençcan, *Boşanma Hukuku*, 2/1178; Akıntürk - Ateş Karaman, *Aile*, 300-301.

⁵¹⁸ Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 100; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 84; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 81.

madde metninden hareketle manevi tazminatın ayın şeklinde istenemeyeceği sonucunu çıkarmak mümkündür⁵¹⁹. TMK m. 176. f.2’de ise manevi tazminatın irat biçiminde ödenmesinin mümkün olmadığı hüküm altına alınmıştır. Bu iki maddeden hareketle manevi tazminatın ancak toptan biçimde ödenmesine karar verileceği aşıkardır⁵²⁰.

Boşanma sebebiyle talep edilen manevi tazminatta, TBK m.58’de düzenlenen kişilik haklarına saldırı nedeniyle doğan manevi tazminat talebinde olduğu gibi para dışında farklı bir giderim biçimiyle ya da paraya ek olarak başka bir giderim yöntemiyle karşılanması mümkün değildir⁵²¹.

2.4. BOŞANMADA MANEVİ TAZMİNATIN PARA BİRİMİ VE UYGULANACAK FAİZ

Boşanma sebebiyle manevi tazminata hükmedilmesi durumunda hükmedilen tazminatın para biriminin TL olması gerekmektedir⁵²². Zira boşanma sebebiyle kazanılan manevi tazminat, sözleşmeden kaynaklanan bir borç niteliği taşımadığı için TBK m. 99 hükmü gereği borcun farklı bir ülke parası ile ödenmesi mümkün değildir. Anlaşmalı boşanma durumunda ise tarafların manevi tazminatı farklı bir ülke para birimiyle kararlaştırmalarında bir sorun yoktur⁵²³.

Boşanma sebebiyle manevi tazminatta da maddi tazminatta olduğu gibi faiz ancak tazminat alacaklısının talebi ile mümkündür⁵²⁴. Hâkim re’ sen faize karar veremeyeceği gibi faiz istenmesi durumunda da faize yönelik kararını açıklaması gerekmektedir⁵²⁵. Boşanmanın eki niteliğindeki manevi tazminat isteminde boşanma davasında verilen kararın kesinleşmesinin ardından, feri nitelikteki manevi tazminatın ödenmesi de hüküm niteliği kazanır. Bu nedenle, boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren, karar tarihindeki yasal faiz uygulanabilir⁵²⁶. Boşanma kararının kesinleşmesini takiben bir yıl

⁵¹⁹ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/913; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 82.

⁵²⁰ Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 82; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 102; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 119.

⁵²¹ Tekinay, *Türk Aile Hukuku*, 262.

⁵²² Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 919.

⁵²³ Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 919-920.

⁵²⁴ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/915. Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 920.

⁵²⁵ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/914. Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 921.

⁵²⁶ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/915; Gelmez, *Boşanmanın Mali Sonuçları*, 83; Günay, *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*, 120; Solmaz Kaya, *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*, 103. Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 921.

içinde manevi tazminat talebiyle dava açılmışsa, dava tarihi itibarıyla ve dava tarihindeki yasal faiz işletilmeye başlanmalıdır⁵²⁷. Ayrıca, faiz uygulanma tarihleri karar metninde açıkça belirtilmesi de şarttır.

⁵²⁷ Gençcan, *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*, 2010, 1/916. Or, *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları*, 921.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZİYNET EŞYALARININ İADESİ

1. ZİYNET KAVRAMI

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre “ziynet”, Arapça kökenli bir sözcük olup “süs” anlamına gelmektedir⁵²⁸. Ziynet eşyası ise, daha geniş bir tanımla; altın, gümüş veya diğer değerli madenlerden yapılan ve kişilerin süslenmek amacıyla kullandıkları eşyalardır⁵²⁹. Bu tanımdan hareketle, bir eşyanın ziynet eşyası olarak kabul edilebilmesi için iki temel unsurun bulunması gerekir: eşyanın süs amacıyla takılması ve kıymetli madenlerden yapılmış olması.

Ziynet eşyaları, esasen insanların takı olarak kullandıkları süs eşyalarıdır. Bilezik, küpe, halhal, gerdanlık, kolye, bileklik, taç ve broş gibi takılar, değerli madenlerden yapılmaları hâlinde ziynet eşyası sayılır⁵³⁰. “Değerli maden” kavramı yalnızca altın ve gümüşü değil, aynı zamanda platin gibi yüksek değere sahip metalleri; ayrıca elmas, yakut, zümrüt ve inci gibi kıymetli taşları da kapsamaktadır. Altın madeninden yapılmasına rağmen çeyrek, reşat, gremse gibi altınlar altın bir zincire dizilmediği yahut takı haline getirilmediği durumlarda esasen ziynet kapsamında değerlendirmez⁵³¹. Bununla birlikte, Yargıtay kararlarında söz konusu altınların düğün sırasında takılması

⁵²⁸ www.tdk.gov.tr

⁵²⁹ Mehmet Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2/14 (2019), 267; Mehmet Özyürek, *Evlilik Birliğinde Ziynet Eşyasının Bağışlama ve Tüketim Ödücü Sözleşmelerine Konu Edilmesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 3; Duygu Koçak Diker - Elvan Bağ Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 178 (2025), 170; Ayberk Emirşah Gemici, “Takı Merasiminde Gelin ve Damada Takılan Ziynet Eşyalarının Kime Ait Olacağı Sorunu”, *Ankara Barosu Dergisi* 3 (2020), 326; Emrah Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25/1 (2019), 263.

⁵³⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/3216 (7 Nisan 2025); Koçak Diker - Bağ Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, 170; Gemici, “Takılan Ziynet Eşyalarının Kime Ait Olacağı Sorunu”, 326; Zülal Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, *Fides Hukuk Dergisi* 9 (2025), 54; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 274; Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 263; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücü*, 3.

⁵³¹ Orkun Tat, “Yargı Kararları Işığında Ziynet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme”, *Terazi Hukuk Dergisi* 204 (2023), 102.

hâlinde ziynet eşyası kapsamında değerlendirildiği görülmektedir⁵³². Ziynetlerin eşyalarının iadesiyle birlikte düğünde takılan paranın iadesine de Yargıtay karar vermektedir⁵³³. Dolayısıyla, Yargıtay'ın ziynet kavramını daha geniş yorumladığını söylemek mümkündür.

Türk geleneğinde, nişan ve evlilik merasimleri sırasında tarafların birbirlerine ve bu merasimlerde bulunan davetlilerin de taraflara çeşitli hediyeler takdim etmesi önem bir yer tutmaktadır⁵³⁴. Bu hediyelerin çoğunlukla ziynet eşyası niteliği taşıması ve nişanlanma ve evlilik gibi müesseselerinden kaynaklanması nedeniyle ziynet eşyalarının iadesi meselesi aile hukuku bakımından oldukça önemli bir konudur. Nişanlanmanın evlilik ile sona ermediği durumlarda TMK m. 122'de hediyelerin geri verilmesi müessesesi düzenlenmiştir. Lakin evliliğin son bulduğu durumlarda düğünde takılan hediyelerin iadesi ile ilgili özel bir düzenleme Türk hukukunda mevcut değildir. Bu düzenlememin olmayışı bir eksiklik olmayıp uygulamada zamanla yerleşik hâle gelen bazı esaslar ortaya çıkmıştır. Bu esaslar, büyük ölçüde Yargıtay içtihatları ve doktrinindeki görüşlerle şekillenmiştir.

2. ZİYNET EŞYASININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Eşya hukuku bakımından ziynet eşyaları, taşınır bir eşya niteliğinde olup mülkiyet hakkına konu teşkil eder. Aile hukuku bakımından ise ziynet eşyaları bağışlanmış mal olarak kabul edilmektedir. TMK m.220 uyarınca ziynet eşyaları kişisel mal niteliği taşımaktadır.

2.1. EŞYA OLMASI

Türk Dil Kurumu'na göre eşya, *“türlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesneler; pılı pırtı, yük”* olarak tanımlanmaktadır⁵³⁵. Hukuki anlamda

⁵³² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/6482 (25 Haziran 2025) - "O halde kadının 1 adet 14 ayar 85 gramlık Trabzon set, 4 adet 22 ayar toplam 100 gramlık burma bilezik, 1 adet 22 ayar 20 gramlık bilezik ve 4 adet çeyrek altın talebi yönünden davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir."; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/5163 (15 Mayıs 2025).

⁵³³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/6212 (19 Haziran 2025).

⁵³⁴ Koçak Diker - Bağ Canbaz, "Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği", 176; Vildan Peksöz, "Ziynet Eşyalarının İadesi Davasında İspat Yükü", *İstanbul Hukuk Mecmuası* 1/79 (2021), 196; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 3.

⁵³⁵ www.tdk.gov.tr e.t.

ise eşya, “*cismani, kendi başına bir varlığı bulunan ve üzerinde hâkimiyet kurulabilen şeyler*” olarak tanımlanmaktadır⁵³⁶. Bu tanımdan yola çıkılarak ziynetlerin de hukuki anlamda eşya olduğunu söylemek mümkündür. Bu itibarla, ziynet eşyası da aynı hak konusu teşkil eder.

Ziynet eşyaları, eşyanın özü zarar görmeksizin bir yerden diğer bir yere taşınabileceği için taşınır eşya olarak nitelendirilir. Taşınır eşyaların olmasının en önemli sonuçlarından biri de mülkiyet gibi aynı hakların devrinin herhangi bir resmi işleme gerek olmaksızın, zilyetliğin devri ile sağlanabilmesidir⁵³⁷. Bu nedenle evlilik birliği içerisinde yahut evliliğin sona ermesi durumunda ziynet eşyalarını elinde tutan eş hukuki anlamda zilyet konumundadır.

Misli eşyalar, cins ve türleri itibarıyla birbirinin yerine geçebilen, ölçü, tartı veya sayı ile belirlenebilen ve aynı nitelikteki başka eşyalarla ikame edilebilen mallardır⁵³⁸. Bu kapsamda altın bilezik, kolye, küpe, yüzük gibi ziynet eşyaları da genellikle ağırlıkları ve ayarları itibarıyla türlerine göre belirlenebilir niteliktedir. Bu nedenle ziynet eşyaları, hukuki nitelikleri bakımından misli eşya olarak kabul edilmektedir.

2.2. BAĞIŞLANAN BİR MAL SAYILMASI

Bağışlama sözleşmesi TBK m. 285’de “*bağışlayanın sağlararası sonuç doğurmak üzere, malvarlığından bağışlanana karşılıksız olarak bir kazandırma yapmayı üstlendiği sözleşme*” olarak tanımlanmıştır. Bağışlama sözleşmeleri tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir⁵³⁹. Zira sözleşmenin iki tarafı olsa da borcun ödenmesiyle yükümlü yalnızca bir taraf vardır. Bağışlama sözleşmesinin varlığı için bağışlama kastının varlığı

⁵³⁶ A. Lale Sirmen, Eşya Hukuku, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 4.

⁵³⁷ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 5.

⁵³⁸ Koçak Diker - Bağ Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, 171.

⁵³⁹ Cevdet Yavuz vd., *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)* (İstanbul: Beta Basım Yayın, 2024), 219; Fikret Eren- İpek Yücer, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Legem Yayınevi; 2025), 281; Akıntürk - Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 255; Fahrettin Aral, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (Ankara; Yetkin Yayınları, 2010), 187; Yasemin Namuslu, *Bağışlama Sözleşmesinde Bağışlayanın Hukuki Sorumluluğu* (Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı Medeni Hukuk Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2025), 7; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 7; Ezgi Kutluay, *Bağışlama Sözleşmeleri* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 54; Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 59; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: Turhan Kitapevi, 2025), 197.

şarttır⁵⁴⁰. Hukuki anlamda sözleşme kurmak için aranan bir şart olan iki tarafın da karşılıklı olarak sözleşme yapma iradesinin bulunması bağışlama sözleşmesi için de geçerlidir⁵⁴¹.

Düğünde takılan ziynet eşyalarının bağışlama niteliği taşıyıp taşımadığı konusunda doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Düğünlerde takılan ziynet eşyalarının bağış niteliği taşıyıp taşımadığına ilişkin görüş ayrılıklarının temelinde Türk toplumunun sosyolojik yapısı yer almaktadır. Toplumda düğünlerde takı takma geleneği, çoğunlukla ileride yapılacak merasimlerde karşılık bekleme düşüncesine veya geçmişte yapılan takılara bir karşılık verme anlayışına dayanmaktadır⁵⁴². Bu nedenle, düğünlerde kimin hangi takıyı taktığının kayıt altına alınması da yaygın bir uygulamadır. Bu sosyolojik gerçeklikten hareket eden bazı yazarlar, ziynet eşyalarının verilmesinde bağışlama amacı bulunmadığını; bu tür kazandırmaların daha çok ahlaki bir yükümlülüğün yerine getirilmesi, karşılıklılık beklentisi ya da sosyal görgü kurallarının gereği olarak yapıldığını ileri sürmektedir⁵⁴³. Buna göre, düğünlerde takılan takılar bağışlama sözleşmesinin unsurlarını taşımamakta; aksine, ifa, alacak ilişkisi veya eksik borç niteliğinde değerlendirilmektedir⁵⁴⁴. Doktrindeki bir diğer görüşe göre ise hediye edilen eşyaların çoğunlukla elden verildiğini, dolayısıyla elden bağışlama olarak nitelendirilmelerinin mümkün olduğunu; bu nedenle de bunları ahlaki bir yükümlülük kapsamına dâhil etmenin güç olduğunu savunmaktadır⁵⁴⁵. Yargıtay ise düğün merasimi

⁵⁴⁰ Akıntürk - Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 255; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 286; Aydın Zevkliler - Kadir Emre Gökyayla *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2018), 219; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 201; Aral, *Borç İlişkileri*, 192; Kutluay, *Bağışlama Sözleşmeleri*, 10; Cevdet Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 219; Namuslu, *Bağışlama Sözleşmesinde Bağışlayanın Hukuki Sorumluluğu*, 10; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücü*, 8; Merve Yılmaz, *Bağışlama Sözleşmesinin Sona Ermesi* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011), 17.

⁵⁴¹ Yılmaz, *Bağışlama Sözleşmesinin Sona Ermesi*, 27; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücü*, 7; Kutluay, *Bağışlama Sözleşmeleri*, 14; Namuslu, *Bağışlama Sözleşmesinde Bağışlayanın Hukuki Sorumluluğu*, 12; Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 219; Akıntürk - Ateş Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 255; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 197; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 282; Aral, *Borç İlişkileri*, 188.

⁵⁴² Koçak Diker - Bağ Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, 190; Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 269.

⁵⁴³ Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 269; Koçak Diker - Bağ Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, 190; Namuslu, *Bağışlama Sözleşmesinde Bağışlayanın Hukuki Sorumluluğu*, 31.

⁵⁴⁴ Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 269; Koçak Diker - Bağ Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, 190; Namuslu, *Bağışlama Sözleşmesinde Bağışlayanın Hukuki Sorumluluğu*, 31.

⁵⁴⁵ Kenan Tunçoğma, *Türk Borçlar Hukuku : Cilt-2 (Özel Borç İlişkileri)* (İstanbul: Sermet Matbaası, 1977), 2/384.

esnasında takılan ziynet eşyalarının bağışlama niteliğinde olduğu görüşündedir⁵⁴⁶. Nitekim, düğünde takı takan kimselerin, düğündeki gelin ve damada bu takıları hediye maksadıyla karşılıksız olarak verdikleri kabul edilmektedir.

Bağışlama sözleşmesinin kurulabilmesi için öneri ve kabul şarttır⁵⁴⁷. Düğün merasimi sırasında misafirlerin yahut tarafların ebeveynlerinin gelin ve damada yahut üzerlerindeki kurdelelere yahut hediyelerin toplanması için belirlenmiş olan sandığa ziynet eşyalarını atması durumu bir bağışlama iradesi olarak kabul edilebilir. Gelin ve damadın bu takıyı takan kişilere karşı çıkmaması, gülümsemesi, teşekkür etmesi gibi durumlar da gelin ve damadın bağışı kabul etmeye yönelik iradesini göstermektedir.

Elden bağışlama, TBK m.289’da düzenlenmiş olup, bağışlayanın taşınır bir malı bağışlanana teslim etmesiyle kurulan bir sözleşme olarak tanımlanabilir⁵⁴⁸. Ziynet eşyaları da nitelikleri gereği taşınır mal sayıldığından, düğün esnasında bağışlayanların ziynet eşyalarını fiilen bağışlanana teslim etmeleri, bu bağışın elden bağışlama kapsamında değerlendirilebileceğini göstermektedir⁵⁴⁹.

Düğün merasiminde takılan ziynet eşyalarının bağış niteliğinde olduğunun kabul edilmesinden sonra, ziynetlerin kime bağışlandığı sorunu gündeme gelmektedir. Yargıtay’ın yakın zamana kadar düğün merasiminde takılan tüm ziynet eşyalarının kime takıldığı fark etmeksizin kadına takılmış sayılacağına yönelik yerleşik bir içtihadı bulunmaktaydı⁵⁵⁰. Yargıtay’ın bu kararını uyguladığı dönemde erkeğe takılan bir diğer deyişle erkeğe bağışlanan çeyrek, gram, tam altın gibi herhangi bir cinsin kullanımına özgülenmeyen ziynet eşyaları o yörede uygulanmakta olan yerleşik bir örf ve adet kuralı

⁵⁴⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/5031 (14 Mayıs 2025) – “Düğünde takılan ziynetler kadına bağışlanmış sayılır.”

⁵⁴⁷ Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 201; Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 220; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 285; Aral, *Borç İlişkileri*, 188.

⁵⁴⁸ Aral, *Borç İlişkileri*, 193; Kutluay, *Bağışlama Sözleşmeleri*, 31; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 8; Yılmaz, *Bağışlama Sözleşmesinin Sona Ermesi*, 37-38; Akıntürk - Karaman, *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 256; Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 223; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 202; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 290.

⁵⁴⁹ Kutluay, *Bağışlama Sözleşmeleri*, 31; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 31.

⁵⁵⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay), K. 2021/458 (13 Nisan 2021)–“ Kural olarak, düğün sırasında takılan ziynet eşyaları, kim tarafından, kime takılırsa takılsın, kadına bağışlanmış sayılır.” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay), K. 2010/578 (10 Kasım 2010); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/2552 (18 Mayıs 2023); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/790 (1 Mart 2023); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2022/7935 (10 Ekim 2022); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2022/7458 (27 Eylül 2022); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/9445 (1 Ekim 2019); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/30 (14 Ocak 2019).

yoksa erkek tarafından kadına bağışlanmış sayılmaktaydı⁵⁵¹. Yargıtay 04.04.2024 tarihli E. 2023/5704, K. 2024/2402 numaralı kararında içtihat değişikliğine gitmiştir. İlgili Yargıtay kararında aksine bir anlaşma yahut örf ve âdet kuralı bulunmaması durumunda kadına özgülenen bilezik, kolye, gerdanlık gibi ziynet eşyalarının kadına, erkeğe özgülenen bileklik, saat gibi ziynet eşyalarının erkeğe, erkeğin çevresinin erkeğe bağışladığı ziynet eşyalarının erkeğe, kadının çevresinin bağışladığı ziynet eşyalarının kadına ve kime bağışlandığı tespit edilemeyen ziynet eşyalarının ise kişilerin her ikisine de ortak olarak bağışlandığı kabul edilmiştir⁵⁵².

Yargıtay, düğün merasiminde takılan tüm takıların kadının sayılması ile ilgili kararını değiştirmesinin gerekçesi olarak toplumun gelenek ve göreneklerindeki değişiklikler, ekonomik ilişkilerin dinamik yapısı ve düğünlerdeki takıların her iki tarafa da maddi katkı sağlama amacıyla takılmasını göstermiştir⁵⁵³. Doktrinde de Yargıtay'ın düğün merasiminde takılmış olan tüm ziynet eşyalarının kadına bırakılması eleştirilmekteydi⁵⁵⁴. Eleştirilerin sebebi herhangi bir cinsiyete özgülenmemiş çeyrek, tam,

⁵⁵¹ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/5672 (20 Haziran 2019)- “Aynı biçimde, düğünde erkeğe takılan ziynet eşyaları ve para açısından da kadının herhangi bir biçimde kabulü söz konusu olmadıkça ve aksi de ispatlanmadıkça kocanın bu eşyaları eşine bağışladığı kabul edilir.”; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/7510 (3 Temmuz 2018)- “köylerinde takılan çeyrek altınların takılan eşe hediye edildiğine dair yaygın bir gelenek olup, erkeğe takılan altınların düğün masrafları için destek olarak nitelendirildiği yönünde savunmada bulunmuş ise de; Dairemizin yerleşik uygulamasına göre kural olarak, düğün sırasında takılan ziynet eşyaları, kim tarafından, kime takılırsa takılsın, aksine bir anlaşma bulunmadıkça ve aksi ispatlanmadıkça kadına bağışlanmış sayılır ve artık kadının kişisel malı niteliğini kazanır.”; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay), K. 2021/458 (13 Nisan 2021)- “Düğünde takılan takıların erkeğe ait olduğu yönünde örf ve adetleri bulunduğunu belirten davalının, dinlettiği tanığın beyanı ve Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına yansıyan yaygın örf ve adet karşısında daha köklü bir adetin varlığını ispatlayamadığı açıktır.”

⁵⁵² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/2402 (4 Nisan 2024)- "Taraflar arasında ziynet eşyalarının paylaşımı konusunda anlaşma mevcut ise paylaşım bu anlaşmaya göre gerçekleştirilir. Ziynet eşyalarının paylaşımı konusunda taraflar arasında anlaşma bulunmadığı takdirde yerel örf ve adetin varlığı iddia ve ispat edilirse bu kurala göre paylaşım gerçekleştirilir. Aksi takdirde erkeğe ve kadına takılan/verilen ve ekonomik değer taşıyan her şey kural olarak kendilerine aittir. Ne var ki takılar içinde karşı cinse özgü (kadına ya da erkeğe özgü) bir şey varsa o cinse verilmiş sayılır. Özgü olma konusunda çekişme varsa ve gerektiğinde bilirkişi incelemesi yapılmalıdır. Bilirkişi incelemesi sonucunda o şeyin her iki cinse özgü olduğu belirlenmişse o şey takılan/verilen eşe ait olur. Takı sandığı/torbasına konulan ekonomik değer taşıyan şeyin aidiyeti konusunda; konulan şey kadına ya da erkeğe özgü bir şey ise o cinse verilmiş sayılır, o şeyin her iki cinse özgü olduğu belirlenmişse ortak kabul edilmelidir"

⁵⁵³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/10388 (24 Aralık 2024); Yargıtay, 4 Nisan 2024 – “toplumumuzun gelenek ve göreneklerinin zamanla değişikliğe uğraması, ekonomik ve hukuksal ilişkilerin dinamik yapısı ve özellikleri; düğünlerde kadına özgü ziynet eşyalarının dışında, ortak bir yaşam kurma aşamasında olan eşlere maddi katkı sağlamak amacıyla, ekonomik değeri olan başka şeylerin de takılması/verilmesi, dikkate alınarak, düğünde eşlere takılan/verilen ve ekonomik değeri olan eşyalarla ilgili davalarda, Dairemizin içtihatlarında değişikliğe gidilmesi zorunluluğu doğmuştur.”

⁵⁵⁴ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 272-273; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 28-30; Koçak Diker - Bağ Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, 174.

yarım altın gibi ziynetlerin damadın ailesi yahut yakınları tarafından takılması halinde bile karine olarak bu eşyaların kadının sayılmasıdır⁵⁵⁵. Zira düğünde bu tarz zilyetlerin takılmasındaki amaç yuva kuran bir çifti maddi olarak desteklemek olup damadın ailesi ve çevresi de bu saikle söz konusu zilyetleri erkeğe bağışlamaktadır. Hal böyleyken doktrindeki pek çok yazar tarafından erkeğin, bu tür zilyetleri kadına bağışladığının karine olarak kabul edilmesi hem mantıken hem de hukuken açıklanamadığı savunulmaktadır⁵⁵⁶. Yargıtay'ın 04.04.2024 tarihli kararı ise doktrindeki yazar görüşleri ile oldukça paralel olup doktrin ile Yargıtay bu konuda oydaşmışlardır.

Düğün merasiminde takılan ziynet eşyalarının bağışlama niteliğinde olmasından hareketle TBK m.295'deki bağışlamanın geri alınmasına ilişkin hükümler bu tür ziynet eşyaları için de uygulanır⁵⁵⁷. Boşanma tek başına ziynetlerin geri alınmasına gerekçe oluşturmaz. Ancak ilgili madde uyarınca bağışlananın bağışlayana yahut bağışlayanın yakınlarına karşı ağır bir suç işlemesi yahut bağışlananın bağışlayana veya bağışlayanın ailesinden bir kimseye karşı kanundan doğan yükümlülükleri önemli ölçüde aykırı davranması halinde bağışa konu mal bağışlanandan geri istenebilir. Evlilik merasiminde takılan ziynet eşyaları yüklemesiz bağış niteliğinde olduğu için TBK m.295 f.3 uygulama alanı bulmaz.

Türkiye'de nüfusun büyük çoğunluğunun Müslüman olması sebebiyle, İslam hukukuna özgü bazı kurumlar Türk hukukunu etkilemiştir. Bunlardan biri de mehirdir. Mehir, evlilik sırasında erkeğin kadına verdiği para veya malı ifade eder⁵⁵⁸. Peşin verilirse mehri muaccel⁵⁵⁹, nikâhtan sonra verilmek üzere kararlaştırılırsa mehri müeccel⁵⁶⁰ olarak adlandırılır. Düğünde takılan ziynet eşyalarının kadına mehri muaccel

⁵⁵⁵ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 272-273; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 28-30; Koçak Diker - Bağ Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, 174.

⁵⁵⁶ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 272-273; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 28-30; Koçak Diker - Bağ Canbaz, “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziynet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”, 174.

⁵⁵⁷ Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 59; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 32.

⁵⁵⁸ Ahmet Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22/2 (2020), 543.

⁵⁵⁹ Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 545; Ahmet Kılınç - Ayşe Nur Kılınç, “Mehrin Türk Pozitif Hukuku Açısından Yeniden Değerlendirilmesi Gerekliliği”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10/1 (2019), 107.

⁵⁶⁰ Kılınç - Kılınç, “Mehrin Yeniden Değerlendirilmesi”, 106; Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 546.

olarak verilmesi uygulamada oldukça sık olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁶¹. Mehri muaccelin düğün takıları ile ödendiğinin ispat yükü mehrin borçlusu konumunda olan erkektedir⁵⁶².

Yargıtay, peşin ödenen mehir elden bağışlama⁵⁶³, mehri müeccel ise bağışlama vaadi niteliği taşıdığını⁵⁶⁴, ancak mehri müeccelin bağışlama vaadi sayılabilmesi için yazılı yapılması gerektiğini⁵⁶⁵ kararlarında sıklıkla vurgulamıştır. Öğretide ise bazı yazarlar tarafından mehri muaccelin bağış, mehri müeccelin ile bağışlama sözleşmesi kapsamında değerlendirilmesini bağışlama ve bağışlama sözünün geri alınması müessesesinin mehrin amacı ile bağdaşmadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir⁵⁶⁶.

2.3. KİŞİSEL BİR MAL SAYILMASI

Boşanma durumunda mal rejiminin tasfiyesi söz konusu olur. TMK m.202 gereğince evlilik birliği içerisinde tarafların diğer mal rejimlerini benimsememesi durumunda edinilmiş mallara katılma rejimi kabul edilmiş sayılır. Edinilmiş mallara katılma rejimi tasfiye edilirken tarafların kişisel mal ve edinilmiş malları belirlenir ve tasfiye bundan sonra gerçekleştirilir.

Edinilmiş mallar, TMK m. 219. maddesinde “*her eşin bu mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerler*” olarak tanımlamışlar. Bir başka deyişle, bir malın edinilmiş mal olarak nitelendirilebilmesinin şartı, söz konusu malların taraflarca evlendikten sonra, yani mal rejimi süresince ve emek karşılığı elde edilmiş olmasıdır⁵⁶⁷. TMK m.219 f.2’de ise ne tür malların edinilmiş mallar sayıldığından örnekleme yoluyla bahsedilmiştir. Bu maddedeki edinilmiş malların tadadi olarak

⁵⁶¹ Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehri ve Mehrin Geri Alınması”, 544.

⁵⁶² Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehri ve Mehrin Geri Alınması”, 545.

⁵⁶³ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/12587 (26 Haziran 2014).

⁵⁶⁴ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1985/1223 (18 Şubat 1985) “Mehri müeccel, yukarıda da belirtildiği gibi, ileriye (evliliğin boşanma ya da ölümle son bulması haline kadar) yönelik bir bağışlama vaadidir.”; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/2971 (29 Nisan 2024); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/3079 (8 Nisan 2019).

⁵⁶⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/2971 (29 Nisan 2024); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/4682 (11 Ekim 2023); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2022/10091 (7 Aralık 2022); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/4220 (27 Eylül 2023); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 1997/3861 (8 Nisan 1997).

⁵⁶⁶ Kılınç - Kılınç, “Mehrin Yeniden Değerlendirilmesi”, 117 vd.; Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehri ve Mehrin Geri Alınması”, 558-561.

⁵⁶⁷ Faruk Acar, *Aile Hukukumuzda Aile Konutu – Mal Rejimleri Ve Eşin Yasal Miras Payı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 221; Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Ve Tasfiyesi*, 99; Yelda Yardımcı Çınar, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Ölümle Sonlanması Halinde Terekenin Tasfiyesi Ve Sağ Kalan Eşin Talepleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 29; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziyet Eşyasının İadesi”, 229.

sayıldığını madde metninde yazan “özellikle şunlardır” ifadesinden anlamak mümkündür.

Kişisel mallar, TMK m.220’de düzenleme alanı bulup kişisel malın tanımına yer verilmemiştir. Zira kanun koyucu hangi malların kişisel mal sayılacağını tahdidi olarak ilgili maddede saymıştır. TMK m.221. maddesi, eşlerin mal rejimi sözleşmesiyle bazı edinilmiş malların kişisel mal olarak kabul edilmesini kararlaştırabileceklerini hükme bağlamıştır. Buna göre, kural olarak edinilmiş mal niteliğinde sayılacak bazı mallar, tarafların açık irade beyanıyla kişisel mal statüsüne geçirilebilir. Bu kapsamda, özellikle bir mesleğin icrası veya bir işletmenin faaliyeti sonucu elde edilen kazançlar ile kişisel malların gelirleri, mal rejimi sözleşmesiyle kişisel mal olarak belirlenebilir. Böylece kanun koyucu, eşlere malvarlıkları üzerinde belirli ölçüde tasarruf serbestisi tanımış ve mal rejiminin katı sınırlarını yumuşatarak, tarafların ekonomik ve mesleki koşullarına uygun bir düzenleme yapabilme olanağı sağlamıştır.

TMK m. 220’ye göre eşlerden yalnız birinin kullandığı mallar kişisel mal sayılır. Eşlerden yalnız birinin kullanımına tahsis edilen eşya eşin yaşamını devam ettirirken o eşyaya ihtiyaç duyması sebebiyle kişisel mal statüsünde değerlendirilir⁵⁶⁸. Eşlerin yahut ailenin ortak şekilde kullandığı eşyalar kişisel mal statüsünde değerlendirilmez⁵⁶⁹. Eşlerin yatırım amacıyla satın aldıkları ve yalnızca birinin kullanımına tahsis edilen bir malın hukuki niteliği, o malın edinilme kaynağına göre belirlenir. Eğer mal edinilmiş bir malın karşılığı olarak elde edilmişse, edinilmiş mal; kişisel bir malın yerine geçmişse, kişisel mal olarak kabul edilir. Doktrinde, kişisel kullanıma özgülenmiş bir mal olmakla birlikte kişilerin ekonomik durumuna nazaran çok yüksek bir değere sahip olan eşyaların da kişisel mal sayılmasına rağmen edinilmiş mal gibi muamele görerek denkleştirmeye tabi tutulması gerektiğini savunan bir görüş mevcuttur⁵⁷⁰. Örneğin, erkek eşin, kadına her ay bir bilezik alması durumunda eşin geliri göz önüne alınarak bunun bir yatırım amacıyla olduğu açıksa bu bileziklerin kadının kişisel malı olarak kabul edilmesi hakkaniyete

⁵⁶⁸ Acar, *Aile Hukukumuzda Aile Konutu – Mal Rejimleri Ve Eşin Yasal Miras Payı*, 262; Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Ve Tasfiyesi*, 166; Fatih Karamercan, *Mal Rejiminin Tasfiyesi (Mal Ve Paraların Paylaşılması)* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 50; Yardımcı Çınar, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Ölümle Sonlanması Halinde Terekenin Tasfiyesi Ve Sağ Kalan Eşin Talepleri*, 38-39.

⁵⁶⁹ Acar, *Aile Hukukumuzda Aile Konutu – Mal Rejimleri Ve Eşin Yasal Miras Payı*, 263; Yardımcı Çınar, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Ölümle Sonlanması Halinde Terekenin Tasfiyesi Ve Sağ Kalan Eşin Talepleri*, 39.

⁵⁷⁰ Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Ve Tasfiyesi*, 168; Acar, *Aile Hukukumuzda Aile Konutu – Mal Rejimleri Ve Eşin Yasal Miras Payı*, 164.

uygun değildir. Yargıtay’ın daha önceki pek çok içtihadında düğün sırasında takılan ziynet eşyaları, kime takılmış olursa olsun kural olarak kadına bağışlanmış sayılmaktadır⁵⁷¹. Yargıtay’ın yeni tarihli olmasına rağmen aynı doğrultuda bir kararı da halen mevcuttur⁵⁷². Ancak ziynet eşyasının erkeğin kişisel kullanımına özgülenebilecek nitelikte olması durumunda, bu yaklaşım kanunun sistematigiyle ve kişisel mal-edinilmiş mal ayrımının temel esaslarıyla çelişmektedir. Yargıtay’ın içtihatlarında meydana gelen değişimle birlikte⁵⁷³, TMK m.220 f.1b.1 maddesinde kişisel mallara ilişkin benimsenen esaslar ile Yargıtay’ın ziynet eşyalarının kişisel mal sayılmasına yönelik görüşü paralel bir çizgiye oturmuştur.

Evlenmeden önce yani edinilmiş mal rejimi kabul edilmeden önce tarafların sahip oldukları mallar TMK m.220’ye göre kişisel mal olarak nitelendirilir. Bu nedenle nişanlılık döneminde verilen hediyeler de kişisel mal⁵⁷⁴ niteliğindedir. Düğün tarihinden önce tarafların birbirlerine yahut tarafların yakınlarının taraflara hediye ettiği ziynet eşyaları kişisel mal sayılır. TMK m.220’ye göre manevi tazminat alacakları ve kişisel malların yerine geçen değerler de kişisel mal sayılmaktadır.

Mal rejiminin başlamasından sonra tarafların miras yoluyla yahut karşılıksız kazanma yoluyla elde ettikleri değerler de kişisel mal niteliğindedir. Düğünde takılan ziynet eşyalarının bağışlanan mal niteliğinde olduğuna değinmiştik⁵⁷⁵. Bu durumda ziynet eşyaları da karşılıksız kazanım yani bağışlama yoluyla elde edilmiş olup kişisel mal statüsündedir.

3. ZİYNET EŞYALARININ İADESİ DAVASI

Ziynetlerin iadesi içilen açılan davalar farklı şekilde isimlendirilmektedir. Doktrinde ziynet alacağı davası yahut ziynet eşyalarının iadesi davası olarak

⁵⁷¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/1438 (4 Mart 2024); K. 2024/3497 (15 Mayıs 2024); K. 2024/3793 (23 Mayıs 2024); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/26223 (22 Aralık 2014); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/26114 (12 Kasım 2013); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/19072 (1 Ekim 2014).

⁵⁷² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/5031 (14 Mayıs 2025).

⁵⁷³ Yargıtay, 4 Nisan 2024; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/3346 (8 Nisan 2025).

⁵⁷⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/3673 (5 Temmuz 2023).

⁵⁷⁵ Düğünlerde takılan ziynet eşyalarının bağışlama olarak nitelendirilmemesi gerektiğini savunan görüşe göre dahi, bu eşyalar kişisel mal niteliğindedir. Zira bu tür eşyaların edinilmesi, bağışlama sayılmasa bile, sonuç itibarıyla karşılıksız bir kazandırma yoluyla gerçekleşmektedir.

isimlendirilmekle birlikte Yargıtay, doktrindeki isimlerin yanı sıra boşanma sonrası eşyanın iadesi⁵⁷⁶ davası yahut eşya alacağı⁵⁷⁷ davası gibi farklı isimlendirmeler de yapmaktadır.

Ziynetlerin iadesine ilişkin davalar, boşanma davasının fer ‘isi niteliğinde olmayıp buna bağlı birtakım sonuçlar vardır⁵⁷⁸. Bunlardan ilki ziynetlerin iadesi davalarının evlilik birliği içerisinde açılacağı gibi boşanma davası ile yahut boşanma gerçekleşikten sonra ayrı bir dava ile istenebilir⁵⁷⁹. Boşanma dava dilekçesinde ziynetlerin iadesi talep edildiği takdirde hâkim davaların ayrılmasına karar verebileceği gibi boşanma davası ile birlikte de ziynetlerin iadesine ilişkin karar da verebilir. Ziynetlerin iadesi davasının boşanmanın eki niteliğinde olmamasının bir diğer sonucu ise boşanma davası ile ziynetlerin iadesinin istenmesi halinde boşanmaya karar verilmese dahi ziynetlerin iadesine karar verilebilir⁵⁸⁰. Zira ziynetlerin iadesi talebi, boşanma davasının hukuki akıbetine bağlı değildir.

3.1. ZİYNETLERİN İADESİ DAVASININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Nişan merasimi yahut düğün sırasında takılan yahut mehri müeccel kapsamında bağışlama sözü verilen ziynet eşyalarının boşanma davası ile yahut ayrı bir dava ile istenmesi Türk hukukunda oldukça sık rastlanan bir durumdur. Ziynet eşyalarının iadesi ilk olarak bağışlamanın geri alınması sebebiyle istenebilir. Ziynetlerin eşyalarının iadesi bağışlama sözünün yerine getirilmesi istemi şeklinde karşımıza çıkabilir. Son olarak ziynetlerin iadesi davası kişisel malların iadesi istemli olarak açılabilir.

3.1.1. Bağışlamanın Geri Alınması

Ziynet eşyası hukuki niteliği itibarıyla bir bağış niteliği taşımaktadır⁵⁸¹. Bu nedenle düğünde takılan ziynet eşyalarının iadesinin istenebileceği bir durum da

⁵⁷⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2004/1550 (12 Şubat 2004).

⁵⁷⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2021/6749 (4 Ekim 2021).

⁵⁷⁸ Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 62; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 277.

⁵⁷⁹ Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 62.

⁵⁸⁰ Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 63; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 278.

⁵⁸¹ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 25; Peksöz, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davasında İspat Yükü”, 197; Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 270;

bağışlamanın geri alınması halidir. Düğün merasimi esnasında ziynet eşyaları genellikle gelin ve damadın yakınları yahut ebeveynleri tarafından takılır. Bağışlamanın geri alınmasına ilişkin bir durum söz konusuysa gelin ve damada ziynet eşyası takanlar TMK m. 295 hükmü gereğince bağışlamanın geri alabilir ve bağışlanan ziynet eşyaların kendilerine veri gerilmesini talep edebilirler. Eşlerin birbirlerine ziynet eşyası hediye etmesi durumunda şartları varsa eşlerden her biri karşı tarafa ziynetlerin geri verilmesini isteme hakkına sahiptir. Bağışlama herhangi bir şekle tabi olmadığı için bağışlamanın geri alınması için de şekil şartı yoktur⁵⁸².

TBK m. 295'te yer alan “*zenginleşme ölçüsünde geri alır*” ifadesi, bağışlamanın geri alınması hâlinde, geri alımının sebepsiz zenginleşmeyi önleyecek şekilde belirlendiğine işaret etmektedir. Bağışlamanın geri alınması halinde bağış konusu eşyanın iadesinin neye dayanak yapılması gerektiği ile ilgili doktrinde görüş ayrılığı vardır. Doktrindeki bir görüşe göre bağışlamanın geri alınması sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre yapılır⁵⁸³. Zira bağışlama sözleşmesi karşılıksız olup geri alınması halinde ağır hukuki sonuçlarının olmaması hakkaniyete daha uygundur⁵⁸⁴. Doktrindeki diğer görüşe göre ise bağışlamanın geri alınmasıyla bağışlanan mal bağışlayanın mal varlığına geri döner⁵⁸⁵. Dolayısıyla bağışlamanın geri alınması halinde eşyanın iadesi istemi istihkak davası niteliğindedir⁵⁸⁶. Doktrindeki bir diğer görüş, ifa edilmiş bağışlama sözleşmesinde geri alma hakkının değiştirici yenilik doğuran bir hak niteliğinde olduğundan hareketle iade yükümlülüğü de kanundan doğan bir borç ilişkisine dayandığını savunmaktadır⁵⁸⁷.

Bağışlamanın geri alınmasına ilişkin süre TBK m. 297'de düzenlenmiştir. TMK md. 297 f.1 uyarınca bağışlayan, geri alma sebebini öğrendiği tarihten itibaren bir yıl

Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 59; Gemici, “Takılan Ziynet Eşyalarının Kime Ait Olacağı Sorunu”, 326.

⁵⁸² Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 564-565.

⁵⁸³ Gülşah Vardar Hamamcıoğlu, “İfa Edilmiş Bağışlama Sözleşmesinde Geri Alma Hakkının Hukukî Niteliği”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2 (2019), 268; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 18; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 208; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 305-306; Aral, *Borç İlişkileri*, 203.

⁵⁸⁴ Gülşah Vardar Hamamcıoğlu, “İfa Edilmiş Bağışlama Sözleşmesinde Geri Alma Hakkının Hukukî Niteliği”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2 (2019), 268; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 18.

⁵⁸⁵ Vardar Hamamcıoğlu, “Geri Alma Hakkının Hukukî Niteliği”, 266; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 18.

⁵⁸⁶ Vardar Hamamcıoğlu, “Geri Alma Hakkının Hukukî Niteliği”, 266; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 18.

⁵⁸⁷ Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 567.

içinde bağışlamayı geri alabilir⁵⁸⁸. Söz konusu bir yıllık süre hak düşürücü niteliktedir⁵⁸⁹. Yargıtay, geri alma sebebini oluşturan eylemin boşanma davasına konu olması halinde, bir yıllık sürenin boşanmanın kesinleşme tarihinden başlayacağı görüşündedir⁵⁹⁰. Doktrinde, dava kesinleşmeden söz konusu bağışlamanın geri alınmasına gerekçe oluşturan fiilin zaten öğrenilmiş olmasından hareketle Yargıtay'ın içtihadı eleştirilmektedir⁵⁹¹. TMK md. 297 f.2'ye göre bağışlayan, bu bir yıllık süre dolmadan vefat ederse, geri alma hakkı mirasçılara intikal eder ve mirasçılar, sürenin sonuna kadar bu hakkı kullanabilirler⁵⁹². Öte yandan, TMK 297 f.3 hükmüne göre bağışlayan sağlığında geri alma sebebini öğrenememişse, mirasçılar, bağışlayanın ölümünden itibaren bir yıl içinde bağışlamayı geri alma hakkını kullanabilirler⁵⁹³. İstisnai olarak, bağışlanan kişinin bağışlayana kasten ve hukuka aykırı şekilde öldürmesi veya bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasını engellemesi hâlinde de mirasçılar TMK m.297 f.4 uyarınca bağışlamayı geri alma hakkını kullanabilirler⁵⁹⁴.

Bağışlamanın geri alınabilmesi için TBK m.295 düzenlenen durumların varlığı aranır⁵⁹⁵. İlgili madde uyarınca bağışlananın bağışlayana yahut bağışlayanın yakınlarına karşı ağır bir suç işlemesi yahut bağışlananın bağışlayana veya bağışlayanın ailesinden bir kimseye karşı kanundan doğan yükümlülükleri önemli ölçüde aykırı davranması halinde bağışlama geri alınabilir ve bağışlanan ziynet eşyaların iadesi için dava açılarak talep edilebilir.

3.1.1.1. Ağır Suç İşlenmişse

TBK 295/b.1'e göre “bağışlanan, bağışlayana veya yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemişse” bağışın iadesi mümkündür. Tarafların boşanmaya karar vermesi

⁵⁸⁸ Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*,209; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 308; Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 238; Aral, *Borç İlişkileri*, 205.

⁵⁸⁹ Yargıtay 1. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2005/10438 (5 Ekim 2005); Namuslu, *Bağışlama Sözleşmesinde Bağışlayanın Hukuki Sorumluluğu*, 85; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 210; Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 238.

⁵⁹⁰ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay), K. 1986/73 (31 Ocak 1986).

⁵⁹¹ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 84.

⁵⁹² Eren- Yücer, *Borçlar Özel*,309; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 210; Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 228;Aral, *Borç İlişkileri*, 205.

⁵⁹³ Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 210; Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 229; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*,309; Aral, *Borç İlişkileri*, 205.

⁵⁹⁴ Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 210; Aral, *Borç İlişkileri*, 205; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 310; Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 229;

⁵⁹⁵ Türkmen, “Yargıtay'ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 564.

durumunda düğünde yahut evlilik birliği içerisinde bağışladığı ziynet eşyalarını geri istemesi de hayatın olağan akışına oldukça uygundur.

Doktrinde “suç” un ceza hukuku bakımından mı değerlendirileceği daha mı geniş yorumlanacağı tartışmalıdır. Doktrindeki bir görüşe göre hukuka aykırı fiilin ceza hukuku açısından suç teşkil etmesi, TBK m. 295 f.1 b.1 kapsamında bağışlamanın geri alınması için ilk koşulu sağlar⁵⁹⁶. Doktrindeki bir diğer görüşe göre ise ceza hukuku bağlamında “suç” olarak kabul edilmeyen bir fiil sebebiyle de bağışlamadan geri dönülmesi mümkün olup “suç” ifadesi daha geniş yorumlanmalıdır⁵⁹⁷.

Bağışlamadan dönülebilmesi için söz konu suç kapsamında mahkûmiyet kararının gerekip gerekmediği tartışmalıdır. Doktrindeki bir görüşe göre bağışlamadan dönme için yalnızca suçun işlenmiş olması yeterli değildir; bu konuda mahkûmiyet kararı da bulunmalıdır⁵⁹⁸. Zira bir kişinin suçluluğu ve suçun unsurlarının oluşup oluşmadığı ancak mahkeme kararıyla kesinleşebilir. Aksi hâlde, bağışlayanın keyfi biçimde bağışlamadan dönmesi mümkün olur ve bu durum kötüye kullanıma elverişli bir ortam yaratır. Doktrindeki bir diğer görüşe göre ise bağışlamadan geri dönülmesi için mahkûmiyet şart değildir⁵⁹⁹.

“Ağır suç” kavramının belirlenmesinde, yalnızca ceza hukuku kuralları esas alınmaz; bağışlamanın geri alınabilmesi için fiilin özel hukuk bağlamında ağır olup olmadığı ayrıca değerlendirilir⁶⁰⁰. Sübjektif unsur açısından hâkim, suçun bağışlayanda şükranlılık veya minnetsizlik duygusunu haklı kılıp kılmadığını, suç nedeniyle bağışlayanın derinden sarsılıp sarsılmadığını ve bu sarsılmanın objektif açıdan haklı görülüp görülmediğini incelemekle yükümlüdür⁶⁰¹. Ağır bir suç olarak nitelendirilecek şeyin hukuka aykırı olması ve bu suçu işleyen tarafın suçu işlemekte kusurunun olması gerekir⁶⁰².

Bağışlananın, bağışlayana veya yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemesi durumunda suçun bağışlama gerçekleştikten sonra işlenmiş olması da bağışlamanın geri

⁵⁹⁶ Cüneyt Pekmez, “Bağışlamanın Geri Alınmasında ‘Ağır Suç’ Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 7/2 (2019), 218; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*,302; Aral, *Borç İlişkileri*, 204.

⁵⁹⁷ Kutluay, *Bağışlama Sözleşmeleri*, 125.

⁵⁹⁸ Kutluay, *Bağışlama Sözleşmeleri*, 126.

⁵⁹⁹ Eren- Yücer, *Borçlar Özel*,304; Pekmez, “‘Ağır Suç’ Kavramı”, 224; Aral, *Borç İlişkileri*, 204.

⁶⁰⁰ Pekmez, “‘Ağır Suç’ Kavramı”, 225.

⁶⁰¹ Pekmez, “‘Ağır Suç’ Kavramı”, 228; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 12.

⁶⁰² Pekmez, “‘Ağır Suç’ Kavramı”, 228; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 302; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 12; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 207.

alınması için önemlidir⁶⁰³. Bir diğer deyişle, bağışlamadan önce işlenmiş bir suç için bağışlamadan geri dönülmesi mümkün değildir.

Kadının erkeğin hayatına kastetmesi gibi bir fiil nedeniyle erkeğin boşanma davası açması durumunda, kadının ağır suç işlediği kabul edilebilir. Öte yandan Yargıtay, kararlarında düğün sırasında erkeğe takılan ziynet eşyalarının da kadına ait sayılacağını belirtmiş ve bu durumu, erkeğin söz konusu ziynet eşyalarını kadına bağışladığı yönünde bir karine olarak kabul etmiştir⁶⁰⁴. Bu durumda erkek, kendisinin eşine hediye ettiği veya karine yoluyla kadına bağışlanmış sayılan ziynet eşyalarının geri verilmesini talep edebilir. Erkeğin ailesi ise oğullarına karşı ağır bir suç işlenmesinden ötürü bağışladıkları ziynet eşyalarını geri almak için dava açabilirler. Yargıtay, son içtihatlarında, düğün sırasında erkeğe takılan veya erkeğin kullanımına tahsis edilen ziynet eşyalarının, erkeğe bağışlanmış sayılacağı yönünde kararlar vermektedir⁶⁰⁵. Bu karardan hareketle erkeğin, eşine ve ailesine yönelik ağır bir suç olarak nitelendirilebilecek davranışları neticesinde evlilik birliğinin temelden sarsıldığı gerekçesiyle dava açan kadın, kendinin yahut ailesinin erkeğe bağışladığı malların geri verilmesini talep edebilir.

Bağışlanan ziynet eşyasının geri alınmasının istenmesinde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise burada ağır suç olarak nitelendirilen fiilin sadece karşı tarafa yönelik değil bu kişinin yakınlarına yönelik olması halinde de bağışlamanın iadesinin talep edilebileceğidir⁶⁰⁶. Buradaki “yakın” ifadesinden kasıt, yalnızca aile bireyleri veya akrabalarla sınırlı olmayıp, kişinin kendi nazarında değer atfettiği ve önem verdiği kişileri de kapsamaktadır⁶⁰⁷.

⁶⁰³ Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 302; Kutluay, *Bağışlama Sözleşmeleri*, 126; Aral, *Borç İlişkileri*, 204.

⁶⁰⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/3793 (23 Mayıs 2024); K. 2024/3497 (15 Mayıs 2024); K. 2024/1438 (4 Mart 2024).

⁶⁰⁵ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/3346 (8 Nisan 2025); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/3216 (7 Nisan 2025); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2025/1648 (18 Şubat 2025); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/10388 (24 Aralık 2024); Yargıtay, 4 Nisan 2024.

⁶⁰⁶ Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 303; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 12; Namuslu, *Bağışlama Sözleşmesinde Bağışlayanın Hukuki Sorumluluğu*, 85; Vardar Hamamcıoğlu, “Geri Alma Hakkının Hukukî Niteliği”, 258; Pekmez, “‘Ağır Suç’ Kavramı”, 213; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 275; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 207.

⁶⁰⁷ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 12; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 207; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 303.

3.1.1.2. Kanundan Doğan Yükümlülüklerine Önemli Ölçüde Aykırı Davranmışsa

Kendisine bağış yapılan kişi, bağış yapan kişiye yahut yakınlarına karşı kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda TBK m.295 f.1 b.2'ye göre bağışlayan bağışın geri verilmesini talep edebilir⁶⁰⁸. Evlilik birliği içerisinde tarafların yükümlülükleri TMK m. 185'de düzenlenmiştir. Buna göre, eşlerin birbirini mutlu etmesi, müşterek çocuklarının bakımına ve eğitime özen göstermeleri, birlikte yaşamaları, birbirlerine sadakatli davranmaları ve yardımcı olmaları eşlerin kanundan doğan yükümlülükleridir.

Evlilik birliği içerisindeki eşlerden birinin zina fiilini işlemesi durumunda sadakat yükümlüğü açık bir biçimde ihlal edildiği için bu yükümlülüğü ihlal eden kişiye karşı bağışlanan ziynet eşyaları bağışlayanlar tarafından geri istenebilir⁶⁰⁹. Kadının çocuklarına bakım sağlaması yahut erkeğin kadına evlilik birliği içerisinde yardım etmemesi de bağışlamanın geri alınması sebebi teşkil edebilir. Tek başına boşanma bağışlamanın geri alınması için bir sebep teşkil etmez⁶¹⁰.

3.1.2. Bağışlama Sözünün Yerine Getirilmesi

Ziynet eşyaları ile ilgili bağışlama sözü verilmesi oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Gerek nişanlılık döneminde gerek evlilik esnasında taraflar birbirlerine bağışlama sözü verebilirler. Ziynet eşyalarının kadına bağışlanması yahut bağışlanma sözü verilmesi uygulamada daha çok karşımıza çıkmakla birlikte kadının erkeğe ziynet eşyaları özelinde bağışlama sözü vermesi de mümkündür.

Türk toplumunda İslam hukukunun bir yansıması olarak erkek eşin, kadın eşe mehir vermesi ve bu mehri vadeye bağlı olarak mehri müeccel olarak vermesi oldukça sık rastlanan bir durumdur. Mehri müeccel yargı kararlarına ve doktrine göre bağışlama

⁶⁰⁸ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücü*, 13; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 43; Namuslu, *Bağışlama Sözleşmesinde Bağışlayanın Hukuki Sorumluluğu*, 85; Çiğdem Mine Yılmaz, “Türk Hukukunda Yerine Getirilmiş Bağışlamanın Geri Alınması Ve Bgb. 313. Çerçevesinde Alman Federal Yüksek Mahkeme Kararının Düşündürdükleri”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10/2 (2019), 717; Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 565; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 207; Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 229 Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 303 Aral, *Borç İlişkileri*, 204.

⁶⁰⁹ Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 207; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 303 Aral, *Borç İlişkileri*, 204.

⁶¹⁰ Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 304.

vaadi sayılır⁶¹¹. Mehri müeccelin vadeye bağlanmaması halinde boşanmanın gerçekleşmesi yahut borçlunun vefatı halinde talep edilebilir nitelik kazanır⁶¹². Mehri müeccelin, muaccel bir alacak haline gelmesi için boşanmanın gerçekleşmesinin gerekmesi mehri müecceli boşanmanın fer'i bir sonucu olarak görünmesine neden olmaktadır⁶¹³. Fakat mehri müeccel, İslâm hukukundaki anlayışa paralel olarak, evliliğin sona ermesinin değil, evliliğin kurulmasının bir sonucu olarak değerlendirmelidir⁶¹⁴. Boşanma yalnızca mehri müeccelin muacceliyet zamanını belirler. Bu nedenle mehri müeccel, boşanmayı önlemeye veya boşanma tazminatı niteliğine sahip bir edim olarak görülmemelidir. Mehri müeccle ilişkin talepler boşanma gerçekleştikten sonra ayrı bir dava ile istenmesi daha doğrudur⁶¹⁵.

Bağışlama vaadinin yazılı bir biçimde yapılması gerekmektedir⁶¹⁶. Uygulamada mehri müeccelin varlığına delil oluşturan ve bağışlama vaadi sayılmasını sağlayan belgeye mehir senedi denmekte ve bu mehir senedinin bağış sözü veren tarafça imzalanması gerekmektedir⁶¹⁷. Mehri müeccel alacağına ilişkin bir mehir senedinin varlığı hâlinde, mehir alacağı boşanma davası ile birlikte de ileri sürülebilmektedir⁶¹⁸. Hâkim, mehir senedinin geçerliliğini tespit ettiği takdirde, davalı taraf ancak mehri ödediğini mehir senediyle aynı kuvvette yazılı bir delille ispat edebilirse mehir borcundan kurtulabilir⁶¹⁹. Aksi hâlde, bağışlama sözü verilen ziynet eşyalarının, bağışlayan tarafından bağışlanana verilmesi gerekir. Yargıtay, düğünde takılan ziynet eşyalarının

⁶¹¹Bağışlama vaadi sayılabilmesi için yazılı olması da şarttır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay), K. 1958/147 (17 Aralık 1958); Kılınç - Kılınç, “Mehrin Yeniden Değerlendirilmesi”, 109; Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 550.

⁶¹²Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 546; Halil Cin, “İslâm Hukukunda Mehir”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 29/1 (1972), 208; Halil İbrahim Acar, “Mehrin İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi* 17 (2011), 280; Mehmet Akif Aydın, “Mehir”, *İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi, 2003), 28/390; Kılınç - Kılınç, “Mehrin Yeniden Değerlendirilmesi”, 106.

⁶¹³Kılınç - Kılınç, “Mehrin Yeniden Değerlendirilmesi”, 110; Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 550.

⁶¹⁴Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 553.

⁶¹⁵Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/4402 (3 Ekim 2023)- “mehri müeccel olup boşanma hükmünün kesinleşmesi ile inceleme konusu yapılabileceğinden iş bu karar kesinleştiğinde tefrik edilerek ayrı bir esasa kaydına karar verilmiştir.”

⁶¹⁶Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 202.

⁶¹⁷Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2020/5437 (5 Kasım 2020); Kılınç - Kılınç, “Mehrin Yeniden Değerlendirilmesi”, 109.

⁶¹⁸Kılınç - Kılınç, “Mehrin Yeniden Değerlendirilmesi”, 104.

⁶¹⁹Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/17657 (24 Haziran 2013).

mehri müeccelin ifasının gerçekleştirildiğine yönelik bir kanıt niteliği taşımadığına içtihat etmektedir⁶²⁰.

Bağışlama vaadinin geçerli olması durumunda bağışlama vaadinin geri alınması sebeplerinin varlığı halinde taraflar bu sebepleri ileri sürerek bağışlamanın geri alındığını ve artık bağışlama vaadi sözleşmesi çerçevesinde vaat edilen ziynetlerin karşı tarafa verilememesini sağlanabilir⁶²¹. Bağışlama vaadinin geri alınması, sadece dava yolu ile değil, yazılı bir sözleşme ile de gerçekleştirilebilir⁶²². Zira bağışlama vaadi, yazılı şekil şartına tabi bir hukuki işlem olduğundan, bu tür bir işlemin geri alınması da ancak yazılı şekilde mümkün olur. Bağışlama sözü vermenin geri alınmasına ilişkin süre boşanmanın geri alınmasına ilişkin süre ile aynı olup TBK m.297’de düzenlenmiştir. TMK md. 297/1 uyarınca bağışlama sözünün geri alınmasına sebep olan olayın öğrenilmesinden sonra 1 yıl içinde bağışlayan, bağışlama sözü geri alınabilir⁶²³. TMK md. 297/2’e göre bağışlayan, bağışlama sebebini öğrendikten sonra 1 yıllık süre dolmadan bağışlayan ölürse, geri alma hakkı mirasçılara intikal eder ve mirasçılar, sürenin bitimine kadar bu hakkı kullanabilirler⁶²⁴. Öte yandan, TMK md. 297/3 hükmüne göre bağışlayan sağlığında geri alma sebebini öğrenememişse, mirasçılar, ölüm tarihinden itibaren bir yıl içinde bağışlamayı geri alma yetkisine sahiptir⁶²⁵. Ayrıca, bağışlanan kişi, bağışlayanı kasten ve hukuka aykırı biçimde öldürür veya geri alma hakkını kullanmasını engellerse, mirasçılar bu durumda da bağışlamayı geri alma hakkını TMK md. 297/4’e göre kullanabilirler⁶²⁶.

Mehri müeccelin bir bağışlama vaadi olduğu kabul edildiğinde, TBK m. 296’da düzenlenen bağışlama sözünün geri alınması ve ifadan kaçınma hükümleri de kıyasen uygulanabilir. İlgili madde hükmü gereği bağışlama sözü veren “*elden bağışlanan bir malın geri verilmesini isteyebileceği sebeplerden biri varsa; mali durumu, sonradan*

⁶²⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/4682, (11 Ekim 2023)

⁶²¹ Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 568; Kılınç - Kılınç, “Mehrin Yeniden Değerlendirilmesi”, 111; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 40; Kutluay, *Bağışlama Sözleşmeleri*, 134.

⁶²² Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 572.

⁶²³ Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 228; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 308; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 209; Aral, *Borç İlişkileri*, 205.

⁶²⁴ Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 210; Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 228; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 309; Aral, *Borç İlişkileri*, 205.

⁶²⁵ Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 309; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 210; Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 229; Aral, *Borç İlişkileri*, 205.

⁶²⁶ Yavuz vd., *Özel Hükümler*, 229; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 210; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 310; Aral, *Borç İlişkileri*, 205.

sözün yerine getirilmesini kendisi için olağanüstü ağır kılacak ölçüde değişmişse; bağışlama sözü verdikten sonra, kendisi için yeni aile yükümlülükleri doğmuş veya bu yükümlülükleri önemli ölçüde ağırlaştırmışsa” bağışlama sözünü geri alabilir.

3.1.2.1. Elden Bağışlanan Bir Malın Geri Verilmesini İsteyebileceği Sebeplerden Biri Varsa

İfa edilmiş bir bağışlamayı geri alma nedenleri, bağışlama sözünü geri alma gerekçesi olarak da kabul edilir⁶²⁷. Bu çerçevede, evlilik nedeniyle erkeğin kadına ziynet eşyası bağışlama sözü verdiği hâlde, kadının erkeğe veya erkeğin yakınlarına karşı ağır bir suç işlemesi ya da erkeğe veya ailesinden birine karşı kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda, erkek söz konusu bağışı geri alabilir⁶²⁸. Ziynet eşyalarına ilişkin bağışlama sözünün verildiği diğer durumlarda da ilgili sebeplerin varlığı halinde bağışlama sözü geri alınabilir.

3.1.2.2. Mali Durumu, Sonradan Sözün Yerine Getirilmesini Kendisi İçin Olağanüstü Ağır Kılacak Ölçüde Değişmişse

İfa edilmemiş bağışlama sözü, bağışlayanın mali durumunda olağanüstü değişikliklerin olması ve bu değişikliklerin bağışlama sözünü yerine getirmeyi aşırı derecede zorlaştırması durumunda geri alınabilir⁶²⁹. Ekonomik durumun bağışlama sözü verdikten sonra değişmesi önemlidir⁶³⁰. Ziynet eşyası bağışlama sözünün verildiği sırada, bağışlamaya konu ziynet eşyasının bağışlanana verilmesinin bağışlayanın mali durumunu zorlayacak nitelikte olması hâlinde, geri alma nedeni gerçekleşmiş sayılmaz. Zira bu durumda bağışlayan, ekonomik durumunu bilerek ve buna uygun biçimde bağışlama sözü vermiştir. Erkeğin, mehir borcunu ödemesinden sonraki süreçte mali durumu ciddi ölçüde kötüleşmişse de artık mehir borcunun iadesi mümkün değildir⁶³¹. Çünkü artık söz konusu

⁶²⁷ TMK, md.296/1 b.1; Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 568; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 41; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 209 Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 307; Aral, *Borç İlişkileri*, 204.

⁶²⁸ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 41.

⁶²⁹ TMK, 296/1 b.2; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 41; Kutluay, *Bağışlama Sözleşmeleri*, 134; Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 569; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 209; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 307; Aral, *Borç İlişkileri*, 204.

⁶³⁰ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 41; Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 569.

⁶³¹ Kutluay, *Bağışlama Sözleşmeleri*, 134; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 42; Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 569.

ziynet eşyası bağışlanmış mal niteliğinde olup, ekonomik düşkünlük bağışlamanın geri alınmasına gerekçe oluşturmaz. Bu durum ziynet eşyalarını bağışlama sözü veren kadın için de aynıdır.

Bağışlama vaadi içeren sözleşmeden döndükten sonra bağışlayanın maddi durumu iyileşse dahi bağışlanan, bağışlayandan bağışlama sözü verilen ziynet eşyaları talep edemez⁶³². Zira bağışlamadan geri dönülmesi bozucu yenilik doğuran bir haktır.

3.1.2.3. Kendisi İçin Yeni Aile Yükümlülükleri Doğmuş veya Bu Yükümlülükleri Önemli Ölçüde Ağırlaşmışsa

Ziynet eşyası bağışlama sözünün geri alınmasının bir diğer gerekçesi, bağışlama sözünün verildiği tarihten sonra bağışlama sözü verenin yeni aile yükümlülüklerinin doğması veya mevcut yükümlülüklerinin önemli ölçüde artmasıdır⁶³³. Bu hâlde bağışlayan, verdiği bağışlama sözünü geri alabileceği kabul edilir. Fakat, evlenme dolayısıyla yapılan ziynet eşyası bağışlama sözlerinde bu durum nadiren görülür; çünkü erkek, evlilik sırasında doğacak yükümlülükleri öngörerek ve kabul ederek bağışlama sözünü vermektedir⁶³⁴. Bu ve benzeri durumların geri alma nedeni olarak kabul edilebilmesi için, söz konusu yükümlülüklerin bağışlama sözünün verilmesinden sonra ortaya çıkmış veya yerine getirilmeden önce önemli ölçüde artmış olması gerekir⁶³⁵. Yükümlülükler bağışlama sözünün verildiği sırada zaten mevcutsa veya önemli ölçüde artmamışsa geri alma nedeni gerçekleşmiş sayılmaz. Evlendikten sonra bakıma muhtaç hale gelen bir ebeveynin tedavi masraflarının ortaya çıkması, evlilik sonrasında eşin ciddi ve maliyetli bir sağlık sorunu ile karşılaşması yahut eşi ile müşterek çocukları doğduktan sonra çocuğun masraflarının bağışlayanın ekonomik durumunu ciddi ölçüde değiştirmesi durumunda, bağışlayan bağışlama sözünü geri alabilmelidir.

⁶³² Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 569; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 42.

⁶³³ TMK, md.196/1 b.3; Eren- Yücer, *Borçlar Özel*, 307; Türkmen, “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”, 568-569; Kılınç - Kılınç, “Mehrin Yeniden Değerlendirilmesi”, 111; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 42; Kılıçoğlu, *Borçlar Özel*, 209; Aral, *Borç İlişkileri*, 204.

⁶³⁴ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 41.

⁶³⁵ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 43.

3.1.3. Kişisel Malların İadesi

Düğün merasimi esnasında takılan ziynet eşyaların tarafların kişisel malı sayılacağına değinmiştik. Yargıtay’a göre kadına takılan ve kadının kullanıma özgülenen ziynet eşyaları kadının, erkeklere takılan ve erkeklerin kullanımına özgülenen ziynet eşyaları erkeğin kişisel malı sayılır⁶³⁶. TMK 226/1 maddede “*Her eş, diğer eşte bulunan mallarını geri alır*” demek suretiyle tarafların mal rejimi tasfiyesi sırasında kişisel mallarını diğer taraftan isteme hakkına sahip olduğunu hüküm altına alır. Kişisel mal niteliğindeki ziynet eşyalarının iadesi, boşanma davası içinde talep edilebileceği gibi, boşanmanın kesinleşmesinden sonra ayrı bir dava yoluyla da istenebilir. Ziynet eşyanın karşı tarafta kalması halinde eşyanın aynen yahut bedellen iadesi talep edilebilir.

Kişisel eşya niteliğindeki ziynet eşyalarının aynen iadesinin talep edilmesi halinde bu eşyaların iadesi esasen Yargıtay’a göre hukuki niteliği itibarıyla bir istihkak davası niteliğindedir⁶³⁷. İstihkak davası, TMK 683. maddede “*malik, malını haksız olarak elinde bulunduran kimseye karşı açabileceği*” bir dava şeklinde düzenleme alanı bulmuştur. İstihkak davası doktrinde, dolaysız zilyet konumunda bulunmayan malikin, mülkiyet hakkına dayanarak, hak sahibi olmayan zilyet aleyhine açabildiği ve eşyanın iadesini sağlamayı amaçlayan, aynı nitelikte bir eda davası olarak tanımlanır⁶³⁸. Ziynetlerin iadesi davasında da ziynetlerin maliki konumunda olan taraf, ziynetlerin zilyeti konumunda olan tarafa dava açarak ziynetlerin iadesini talep eder.

Düğünde takılan ziynet eşyaları evlilik birliği içerisinde çeşitli nedenle harcanmış olabilir. Ziynet eşyasına malik olan tarafın ziynet eşyasını tüketmesi halinde söz konusu ziynet eşyasının yerine geçen mal da kişisel mal sayılıp karşı tarafta kalması halinde boşanma davası ile istenebilir. Düğünde takılan ziynet eşyaları genellikle koca tarafından farklı bir eşyanın alınması amacıyla bozdurulmaktadır. Bu durumda ziynet eşyasının iadesinin istenmesi yine de mümkündür. Nitekim Yargıtay da kadının ziynet eşyalarının açıkça karşı tarafa bağışlandığının kanıtlanamaması halinde bu nevi eşyaların geri iade

⁶³⁶ Yargıtay, 8 Nisan 2025; Yargıtay, 7 Nisan 2025; Yargıtay, 18 Şubat 2025; Yargıtay, 24 Aralık 2024; Yargıtay, 4 Nisan 2024.

⁶³⁷ Yargıtay, 4 Ekim 2021; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay) K. 1999/4436 (30 Nisan 1999).

⁶³⁸ Osman Gökhan Antalya, “İstihkak Davası”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2/18 (2021), 503.

edilmesi şartıyla karşı tarafa verildiğini kabul etmektedir⁶³⁹. Düğünde takılan ve erkeğe bağışlanmış sayılan ziynet eşyalarının kadına verilmesi durumunda ise Yargıtay, erkeğin bu ziynet eşyalarını karısına bağışladığını kabul etmektedir⁶⁴⁰. Aksini iddia eden koca, ziynetlerin kadına bağışlanmadığını iddiasını ispatla yükümlüdür. Bu durum Türk örf ve adetlerinde ziynet eşyalarının kadın için bir güvence olarak kabulünden kaynaklıdır⁶⁴¹. Zira hayatın olağan akışına göre ziynet eşyalarını kocaya veren eş bu ziynet eşyaların kendisine tekrar verileceği inancı ile hareket etmektedir. Doktrinde bu durumdan hareketle kadının erkeğe evlilik birliği içerisinde verdiği ziynet eşyalarının tüketim ödünç sözleşmesine konu olduğu söyleyen bir görüş mevcuttur⁶⁴². Zira doktrindeki bu görüşe göre, kadın söz konusu ziynet eşyalarını kocasına ödünç olarak vermekte ve kocasının kendisine aynı ziynet eşyalarını geri iade edeceğine güvenmektedir⁶⁴³. Öte yandan, Yargıtay ziynet eşyalarının, ziynetlere malik olmayan eş tarafından alınıp tüketilmesi durumunda, iadenin hangi hukuki gerekçeye dayandırılacağı hususunda açık bir tespit yapmamıştır.

Ziynet eşyasının iadesi davasının kabul edilebilmesi için üç unsurun birlikte gerçekleşmesi gerekir. Bunlar: ziynet eşyasının iadesine ilişkin açık bir talebin bulunması ve söz konusu ziynet eşyasının varlığının ve ziynet eşyalarının davacıda kalmadığının ortaya konulmasıdır.

3.1.3.1. Ziynet Eşyalarının İadesine Yönelik Açık Bir Talebin Bulunması

Düğünde takılan ziynet eşyalarının iadesini isteyen taraf ziynetlerin iadesi için dava açmalı ve talepte bulunmalıdır⁶⁴⁴. Ziynet eşyaların iadesi aynı bir hakka dayandığı için her zaman istenebilir. Bir başka ifadeyle, tarafların ziynetlerin iadesi davasını evlilik birliği içerisinde, boşanma davası ile yahut evlilik sona erdikten sonra da talep

⁶³⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/26223 (22 Aralık 2014)- “İade edilmeme koşuluyla verildiği kanıtlanmadıkça; bunların koca tarafından borçları için bozdurulup harcanması; onu iade borcundan kurtarmaz.”

⁶⁴⁰ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/19671 (7 Aralık 2015)- “düğünde erkeğe takılan fakat, daha sonra koca tarafından eşine(kadına) verilen ziynet eşyaları için de kadının herhangi bir biçimde kabulü söz konusu olmadıkça ve aksi de kanıtlanmadıkça kocanın bu eşyaları eşine bağışladığı kabul edilir.”

⁶⁴¹ Ömer Uğur Gençcan, *Ziynet ve Eşya Alacağı Davaları* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2019), 79; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödünçü*, 54.

⁶⁴² Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödünçü*, 59.

⁶⁴³ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödünçü*, 60.

⁶⁴⁴ Gençcan, *Ziynet ve Eşya*, 58; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”; 282; Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 6.

edilebilir⁶⁴⁵. Hâkim, boşanma davası sırasında ancak talebin varlığı halinde ziynet eşyalarının iadesine karar verebilir. Zira HMK 26. Maddeye göre hâkim talep ile bağlıdır.

Tarafların boşanma davası ile ziynetlerin iadesini de istemesi durumunda, ziynetlerin iadesi boşanmanın fer'isi niteliğinde olmadığı için harca tabidir⁶⁴⁶. Harcın ödenmemesi durumunda hâkim karar verilmesine yer olmadığına karar vermelidir. Yargıtay, ziynet eşyalarının iadesi talebinde nispi harç yatırılmadan dava açılması durumunda davayı kesin hüküm oluşturacak şekilde reddetmesinin hukuka aykırı olduğunu belirterek söz konusu mahkeme kararını bozmuştur⁶⁴⁷. Dava dilekçesinde ziynetlerin iadesine yönelik bir talep bulunmaksızın harcın yatırılması durumunda da ıslah yahut karşı tarafın kabulü olmadığı için ziynetlerin iadesine karar verilemez⁶⁴⁸. Boşanma davasıyla birlikte ziynetlerin iadesi davası açılması durumunda ziynetlerin iadesini talep eden tarafa harcın yatırılması için süre verilmelidir⁶⁴⁹.

Düğünde takılan ziynet eşyalarının iadesinin istenmesi durumunda ziynet alacağının miktarı belirli olmalıdır⁶⁵⁰. “*Düğünde takılan ziynet eşyalarının iadesini istiyorum*” şeklinde bir irade beyanı ziynetlerin iadesine karar verilebilmesi için yeterli değildir. Bu nevi bir ifadenin varlığı halinde hâkim davayı aydınlatma görevi çerçevesinde ziynet eşyalarının neler olduğunu, gramını, cinsini ve niteliğini ziynetlerin iadesini isteyen tarafa açıklamalıdır. Yargıtay da bu nevi özellikler açıklanmaksızın ziynetlerin iadesine dair hüküm kurulmasını usul ve yasaya aykırı bulmuştur⁶⁵¹. Boşanma davasıyla birlikte ziynetlerin iadesiyle birlikte maddi tazminatın istenmesi durumunda hâkim istem miktarının ne kadarının maddi tazminat ne kadarının ise ziynetlerin iadesi kapsamında olduğunu açıklattırmalıdır⁶⁵².

Ziynet eşyalarının iadesine yönelik davalarda, ziynetlerin iadesini isteyen taraf eşyanın aynen iadesini yahut bedel iadesini isteyebileceği gibi aynen ödenebilirse aynen, aynen ödenememesi durumunda bedelen iadesine ilişkin talepte de bulunabilir⁶⁵³. Ziynet

⁶⁴⁵ Gençcan, *Ziynet ve Eşya*, 65-66.

⁶⁴⁶ Gençcan, *Ziynet ve Eşya*, 66.

⁶⁴⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2016/5942 (24 Mart 2016); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/1038 (21 Ocak 2014).

⁶⁴⁸ Gençcan, *Ziynet ve Eşya*, 60.

⁶⁴⁹ Gençcan, *Ziynet ve Eşya*, 66.

⁶⁵⁰ Gençcan, *Ziynet ve Eşya*, 63.

⁶⁵¹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2011/3080 (23 Şubat 2011).

⁶⁵² Yargıtay 6. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K.2007/10552 (9 Ekim 2007).

⁶⁵³ Mehmet Şerif Sağıroğlu, *Ziynet Davaları* (İstanbul: Legal Kitapevi, 2013), 55; Vildan Peksöz, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davasında İspat Yükü” 197; Gençcan, *Ziynet ve Eşya*, 149; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 294..

eşyalarının misli eşya olmasından hareketle ziynet eşyalarının mislen ödenmesi de talep edilebilir. Yargıtay, ziynet eşyalarının mislen ödenmesinin istenmesi durumunda misli eşyanın ödeme tarihindeki bedelinin talep edilebileceğine karar vermiştir⁶⁵⁴. Hâkim, ziynet eşyalarının bedelinin talep edilmesi halinde bedelin ödenmesine, eşyanın aynen iade edilmesi talep edilmişse aynen teslimine karar vermelidir. Zira hâkim taleple bağlıdır⁶⁵⁵. Bununla birlikte, istisnai olarak Yargıtay, eşyanın aynen iadesi yerine bedelinin istenmesini hakkın kötüye kullanılmasına yol açmayacak durumlarla sınırlamaktadır. Yargıtay ziynetlerin bedel iadesini hakkın kötüye kullanımı olarak nitelendirdiği bir kararında eşyaların aynen iadesinin mümkün olduğu durumlarda eşyanın bedelinin istenmesinin hukuken dayanaktan yoksun olduğuna ve aynen iadesine karar verilmesi gerektiğini söylemiştir⁶⁵⁶.

Ziynet eşyalarının iadesi davasında faizin talep edilmesi mümkündür⁶⁵⁷. Hâkim taleple bağlı olacağı için dava dilekçesinde yahut ıslah dilekçesiyle faizin talep edilmesi, hâkimin faize karar vermesi için şarttır⁶⁵⁸. Ziynetlerin iadesi davasında faizin başlangıç tarihi dava dilekçesinde gösterilmemişse dava dilekçesinin verildiği tarihten itibaren faiz işlemeye başlar⁶⁵⁹.

3.1.3.2. Ziynet Eşyasının Varlığının İspat Edilmesi

Düğünde takılan ziynet eşyalarının iadesini isteyen taraf öncelikle söz konusu ziynet eşyalarının varlığını ispat etmelidir⁶⁶⁰. Ziynet eşyalarının varlığının ispatı iadesini isteyen tarafa aittir. Zira, kendi yararına hak elde etmek isteyen herkes, iddiasını ispat yükümlülüğü altındadır⁶⁶¹. Ziynet eşyasının iadesini isteyen taraf her türlü delil ile ziynet eşyasının varlığını ispat edebilir.

Düğünde takılan ziynet eşyaların adeti, ayarı, gramı ve niteliği iadesini isteyen kişi tarafından kanıtlanmalıdır⁶⁶². Kadına düğün takısı olarak kuyumcudan kiralamak suretiyle ziynet eşyası takılması kimi zaman uygulamada karşılaşılan bir durumdur.

⁶⁵⁴ Sağıroğlu, *Ziynet*, 57; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 294.

⁶⁵⁵ Sağıroğlu, *Ziynet*, 55-56.

⁶⁵⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/1483 (27 Ocak 2014)

⁶⁵⁷ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 294; Sağıroğlu, *Ziynet*, 59.

⁶⁵⁸ Sağıroğlu, *Ziynet*, 59.

⁶⁵⁹ Sağıroğlu, *Ziynet*, 60; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 294.

⁶⁶⁰ Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 66; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 288; Peksöz, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davasında İspat Yükü”, 197.

⁶⁶¹ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 289.

⁶⁶² Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 64.

Düğünde bu nevi eşyaların takıldığını kanıtlayan kadın, bu ziynet eşyalarının emaneten takılacağını bilmemesi durumunda ziynet eşyalarının iadesini talep edebilir. Yargıtay da kararında “*örf ve adete, ülke gerçekleri ile yöresel geleneklere göre; evlenme sebebiyle gerek ailelerce ve gerekse yakınlarınca kadına geleceğinin güvencesi olarak takılan ziynet eşyaları (altın vs.) emaneten (geçici olarak) takıldığı konusunda kadının bir kabulü olmadığı sürece, düğünde davacı kadına bağışlanmış sayılır*” şeklinde içtihat etmiştir⁶⁶³.

Tarafların müşterek çocuklarına takılmış olan altınlar, çocuğun malı niteliğindedir. Bu nedenle evlilik birliği içerisindeki eşler çocuğun ziynet eşyalarının iadesiyle ilgili birbirleri aleyhine dava açamazlar.

3.1.3.3. Ziynet Eşyasının Kendinde Kalmadığının İspat Edilmesi

Ziynet eşyalarının varlığının ispatından sonra söz konusu ziynet eşyalarının kendinde bulunmadığını da ispatlamak durumundadır. Ziynet eşyasının kendisinde kalmadığını ispatlamak isteyen taraf her türlü delil ile bu durumu ispat edebilir. Yargıtay da hayatın olağan akışına göre ziynet eşyalarında ukdesinde bulunduran kişinin kadın olduğunu karine olarak kabul etmektedir⁶⁶⁴. Zira ziynet eşyalarının büyük bir bölümü kadının üzerinde taşıdığı eşya niteliğindedir. Akçaal’a göre Yargıtay’ın bu yaklaşımı kadının olağan şüpheli haline getirmesi sonucunu doğuracağı için isabetli bir yaklaşım değildir.⁶⁶⁵

Yargıtay’ın 04.04.2024 tarihli kararından önce ziynetlerin iadesi davası kadınlar tarafından açılmaktaydı⁶⁶⁶. Zira tüm ziynetler kadının kişisel malı kabul edilmekteydi. Lakin bu yaklaşımın değişmesi ve erkeğe özgü ve erkeğe bağışlanan malların erkeğin olmasının kabulü ile bu davalar hem erkek hem de kadın tarafından açılması gündeme gelir. Erkeğe özgü ziynet eşyalarının iadesinin istenmesi durumunda hayatın olağan akışına göre bu tür eşyalar erkekte bulunacağı zira onun kullanımına özgü olduğu için, erkek de söz konusu eşyanın kendinde kalmadığını ispatlamalıdır. Her iki cinse özgü olmayan ve Yargıtay’ın ziynet eşyası olarak kabul ettiği yarım, çeyrek, gram altın gibi altınların ise genellikle kadın tarafından saklandığı kabul edilmelidir.

⁶⁶³ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/19671 (7 Aralık 2015).

⁶⁶⁴ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/10594 (25 Ekim 2018).

⁶⁶⁵ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 290.

⁶⁶⁶ Yargıtay, 04.04.2024.

Eşi ile müşterek konutta yaşamını idame ettiren kadın hayatın olağan akışında ziynet eşyalarını ya üzerinde taşır ya evde saklar yahut muhafaza eder⁶⁶⁷. Boşanma konusunda iradesi olan kadının ise ziynet eşyalarını ya önceden götürdüğü ya gizlediği ya da boşanma iradesiyle konuttan ayrılırken üzerinde götürdüğü kabul edilir⁶⁶⁸. Ziynetlerin taşınamayacak kadar yüklü bir meblağ olması durumunda ise hayatın olağan akışına göre kadının tüm ziynetleri götüremeyeceğinin kabulü gerekir⁶⁶⁹.

Ziynet eşyalarının iadesini talep eden kadın ziynet eşyalarının kendisinde kalmadığını farklı şekillerde ispatlayabilir⁶⁷⁰. Kadının ziynet eşyalarının kendinde olmadığını ispat etmesi durumunda erkek ziynet eşyalarını kadının götürdüğünü ispat yükü altına girer⁶⁷¹. Ziynet eşyasının iadesini talep eden kadın ziynet eşyalarının kendisinden zorla alındığını iddiasını ispatlaması halinde hâkim ziynetlerin iadesine karar verir⁶⁷². Kadının kocası tarafından fiziksel şiddete uğraması⁶⁷³ yahut kovularak evden ayrılması⁶⁷⁴ durumunda da ziynet eşyasını hayatın olağan akışına göre kadının götürmesi mümkün olmadığı için hâkim ziynetlerin iadesine karar verir⁶⁷⁵. Düğünde takılan eşyaların kiralandığının kanıtlanması durumunda da bu ziynetler kadında olması beklenemeyeceği için ziynetlerin iadesine ilişkin talebinin kabul edilmesi gerekir⁶⁷⁶.

⁶⁶⁷ Gençcan, Ziynet ve Eşya, 74; Peksöz, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davasında İspat Yükü”, 198; Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 289; Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 66.

⁶⁶⁸ Gençcan, Ziynet ve Eşya, 75; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2000/1137 (20 Eylül 2000)- “Diğer taraftan altın ve ziynetlerin rahatlıkla saklanabilen taşınabilen götürülebilen nev’indendir. Onun için evden ayrılmayı tasarlayan kadının bunları yanında götürmesi, gizlemesi tabiidir.”

⁶⁶⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2006/15838 (16 Kasım 2006); Gençcan, Ziynet ve Eşya, 78; Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 67..

⁶⁷⁰ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 289; Peksöz, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davasında İspat Yükü”, 102.

⁶⁷¹ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 290.

⁶⁷² Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2017/7172 (8 Haziran 2017).

⁶⁷³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2005/2076 (15 Şubat 2005)- “Davacıya ait ziynetlerin varlığı ve davacının evden şiddet kullanılarak atıldığı kanıtlanmıştır. Kaldı ki bir kısım ziynet eşyalarının bozdurulup düğün masraflarının ödendiği davalı tarafından da kabul edilmiştir. Davacının ziynet eşyalarına yönelik davasının da kabulü gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.”

⁶⁷⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2011/16116 (17 Ekim 2011)- “Toplanan delillerden, kadının şiddet görek evden kovulduğunun anlaşılmasına göre, iade edilenler dışındaki ziynetlerin kocada kaldığının kabulü gerekir.”

⁶⁷⁵ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 290.

⁶⁷⁶ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/607 (15 Şubat 2023)- “hasır setin kuyumcudan emaneten alındığının tanık beyanı ile ispat edildiğini, kadının bunu bilerek kabul ettiğini, diğer altınların davalıda olduğunun ispat edilemediğini”; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2018/8351 (28 Haziran 2018)- “yine erkek tarafından ödünç olarak kadına takıldığı iddia edilen 1 adet zincir ve gremise altınında düğünden sonra kadından alındığı ispatlanmıştır. Davalı-karşı davacı erkek bu ziynet eşyalarının kadın tarafından geri istenmemek üzere verildiğini kanıtlayamamıştır. O halde, kadının ziynet alacağı davasının kabulüne karar vermek gerekirken, reddine karar verilmesi isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir.”

Yargıtay ve doktrine göre ziynet eşyaları kadının muhafazası altındadır. Ancak bazı durumlarda taraflar ziynet eşyası için bankada yahut evlerinde bu ziynet eşyalarını kasaya koymaktadır. Bankadaki kasaya erişimi olmayan yahut evdeki kasanın anahtarının kadında bulunmadığı durumlarda da hâkim ziynetlerin iadesi talebini kabul edebilir⁶⁷⁷.

Ziynet eşyaları bazı durumlarda düğünden sonra harcanabilir. Kadının bu durumda ziynetlerin iadesini isteyebilmesi için ziynet eşyalarının paraya çevrildiğini ve bu bedelin erkek eş tarafından tüketildiğini ispat etmelidir⁶⁷⁸. Kadının bu durumu kanıtlaması hâlinde ispat yükü yer değiştirir; bu kez erkek eş, ziynet eşyalarının kendisine kadının rızasıyla ve geri verilmemek üzere verildiğini, diğer bir ifadeyle bağışlandığını ispatlamakla yükümlüdür⁶⁷⁹. Doktrindeki bir görüşe göre, ziynet eşyalarının kadının rızası dışında bozdurulduğu iddiasından lehine sonuç çıkaran taraf kadın olduğundan, bu olguya ilişkin ispat yükü de kadına ait olmalıdır⁶⁸⁰. Zira, ziynet eşyaları kadının kişisel malı niteliğinde olup genellikle onun fiili hâkimiyeti altındadır; bu nedenle rızası olmaksızın bozdurulmaları olağan yaşam akışına aykırı değildir. Dolayısıyla Yargıtay'ın, ziynet eşyalarının bozdurulmasında rıza bulunduğunu ispat yükünü kocaya yükleyen içtihadı, HMK m. 190 ve TMK m. 222/1 hükümleriyle bağdaşmadığı ileri sürülmektedir⁶⁸¹.

3.2. ZAMANAŞIMI

Ziynetlerin iadesinin bağışlamanın geri alınması gerekçesiyle talep edilmesi durumunda sebepsiz zenginleşme hükümlerine tabi olduğu için zamanaşımı hususunda da sebepsiz zenginleşme hükümlerine tabidir. Sebepsiz zenginleşme durumunda zamanaşımı TBK 82. maddede düzenlenmiştir. İşbu kanun hükmüne göre “sebepsiz zenginleşmeden doğan istem hakkı, hak sahibinin geri isteme hakkı olduğunu öğrendiği

⁶⁷⁷Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/8822 (19 Kasım 2024)- “Ziynet eşyasına yönelik olarak ise; kadın adına kiralık kasa hesabı bulunmadığı, erkek eşe ait kasada kurdele ile bağlı düğün hediyesi olduğu anlaşılan ziynetler bulunduğu, kasanın sözleşmesinin tarafların düğünlerinden çok kısa süre sonra imzalandığı, tanık beyanlarının davalı-karşı davacı kadının iddiaları ile uyumlu olduğu, kadının düğünde kendisine takılan ziynet eşyalarının düğünden sonra kendisinden alındığının ve erkek eşe ait kiralık kasaya konulduğunun, kadına geri verilmediğinin sabit olduğu..”

⁶⁷⁸ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 289-290; Tavukcu, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”, 67.

⁶⁷⁹ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 292.

⁶⁸⁰ Peksöz, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davasında İspat Yükü”, 203.

⁶⁸¹ Kulaklı, “Ziynet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, 272; Peksöz, “Ziynet Eşyalarının İadesi Davasında İspat Yükü”, 203.

tarihten başlayarak iki yılın ve herhâlde zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar.” Geri alma sebebinin öğrenilmesinden itibaren 1 yıl içinde bu hakkını kullanmayan kimse ziynetlerin iadesi davasını açamayacağından daha önce bahsetmiştik. Geri alma hakkını kullanan kişi ise geri alma sebebinin öğrenilmesinden itibaren 2 yıllık zamanaşımı süresince ziynetlerin iadesi için dava açma hakkına sahiptir.

Ziynetlerin iadesi davası, bağışlama sözünün ifasına dayandırıldığında, kanunda bu sözün ifasına ilişkin özel bir zamanaşımı süresi öngörülmemiştir. Türk Borçlar Kanunu’nun 146. maddesinde, “*Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir.*” hükmü yer almaktadır. Dolayısıyla, ziynet eşyalarının iadesi davasının bağışlama sözünün ifası sebebine bağlı olarak talep edilmesi hâlinde de söz konusu davada on yıllık zamanaşımı süresi geçerli olacaktır. TBK m. 153/I uyarınca, evlilik süresince eşlerin birbirine olan alacakları bakımından zamanaşımı işlemez. Bu çerçevede, ziynet eşyasına ilişkin bağışlama sözünden doğan alacakta, evlenme tarihine kadar zamanaşımı işler, evlilik boyunca durur ve evliliğin sona ermesinden sonra kaldığı yerden işlemeye devam eder.

Ziynet eşyalarının iadesinin kişisel eşyaların iadesinin istenmesi durumunda zamanaşımı süresi kişisel malın ziynetlerin iadesinin istenildiği tarafın ziynet eşyasını tüketip tüketmediğine bağlı olarak değişir. Ziynet eşyasının diğer eşte kalması ve ziynetlerin maliki konumunda olan eş tarafından ziynet eşyalarının talep edilmesi durumunda ziynetlerin iadesi mülkiyet hakkına dayandığı için zamanaşımına tabi değildir. Ziynetlerin eşyalarının, malik konumunda olmayan eş tarafından alınıp tüketilmesi durumunda ziynet eşyalarının iadesi ziynet eşyasının tazmin edilmesine yönelik olduğu için 10 yıllık genel zamanaşımı süresine tabi olur. Evlilik birliği içerisinde zamanaşımının işlemeyeceğine yönelik TBK 153. madde hükmü bu durumda da uygulama alanı bulur. Doktrinde ziynet eşyalarının malik olmayan eş tarafından tüketilmesi durumunda tüketim ödöncü sözleşmesine tabi olacağını söyleyen görüşe göre ziynetlerin iadesinde zamanaşımı süresi tüketim ödöncü sözleşmesindeki zamanaşımı hükümlerine tabidir⁶⁸². Bu görüşe göre ödöncü verilen ziynet eşyası vadeye bağlı olarak

⁶⁸² Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödöncü*, 85.

ödünç verilmişse vade tarihinden itibaren vadeye bağlı olarak verilmemişse ilk istem tarihinden itibaren 6 hafta sonra 10 yıllık zamanaşımı süresine tabidir⁶⁸³.

3.3. GÖREVLİ MAHKEME

6100 sayılı HMK'nın “görevin belirlenmesi ve niteliği” başlıklı 1. maddesinde, “Mahkemelerin görevi, ancak kanunla düzenlenir ve göreve ilişkin kurallar kamu düzenindedir.” hükmü yer almaktadır. Görevin kamu düzenine ilişkin olması sebebiyle, mahkeme görevine dair hususlar yargılamanın her aşamasında mahkemece re'sen dikkate alınmak zorundadır. Bu nedenle, ziynet eşyasının konu edildiği hukuki işlemlerden doğan uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin doğru biçimde tespiti, yargılamanın sağlıklı, etkin ve süratli bir şekilde yürütülüp sonuçlandırılması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Ziynet eşyalarının iadesi davalarında genel görevli bir mahkeme yoktur. Ziynet eşyalarının iadesi davasında hangi mahkemenin görevli olduğunun tespitinde ziynetlerin iadesi davasının hukuki dayanağı, kim tarafından açıldığı ve ne zaman açıldığı hususları önem arz eder.

3.3.1. Ziynet Eşyalarının İadesi Davasının Evlilik Birliği İçinde Açılması Halinde Görevli Mahkeme

Ziynet eşyalarının iadesine ilişkin davaların, evlilik birliği devam ederken açılması mümkündür. Evlilik birliği içerisinde açılan bu tür davalarda, talebin kişisel malların aynen iadesine yönelik olması durumunda görevli mahkeme aile mahkemesidir⁶⁸⁴. Zira 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasında, “22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabı ile 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'a göre aile hukukundan doğan dava ve işlerin aile mahkemesinin görev alanına girdiği” hüküm altına alınmıştır. Bu doğrultuda, evlilik birliği devam ederken eşler arasında kişisel malların iadesine ilişkin bir uyuşmazlığın varlığı hâlinde, davaya

⁶⁸³ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Ödücüsü*, 86-87.

⁶⁸⁴ Gençcan, *Ziynet ve Eşya*, 253.

aile mahkemesi bakmakla görevlidir. Bununla birlikte, aile mahkemesinin kurulmadığı yerlerde, söz konusu davalara asliye hukuk mahkemesi aile mahkemesi sıfatıyla bakar.

Evlilik birliği içerisinde bir eşe ait ziynet eşyalarının diğer eş tarafından alınması ve tüketilmesi durumunda tüketim ödücü sözleşmesinin tüm şartlarını sağlar. Bu durumda aralarındaki hukuki ilişki sözleşmeden kaynaklandığı için görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir.

Evlilik birliği devam ederken ziynet eşyalarının iadesine ilişkin talebin bağışlamanın geri alınması kapsamında ileri sürülmesi durumunda, uyuşmazlığın kaynağı aile hukukundan değil, borçlar hukukundan doğmaktadır. Bu nedenle, Türk Borçlar Kanunu'nun 295. maddesine dayanılarak açılan bu tür davalarda, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. Benzer şekilde, mehri müeccelin evlilik birliği içinde vade tarihinin gelmesi hâlinde, bağışlama sözüne dayanılarak ziynet eşyalarının ifasının istenmesi mümkündür. Bu durumda talep, TBK'nın 288. maddesinde düzenlenen bağışlama sözü verme sözleşmesinden kaynaklanmakta olup görevli mahkeme yine asliye hukuk mahkemesidir. Nihayet, bağışlama sözünün geri alınması maksadıyla açılacak davalarda da TBK'nın 296. maddesi uygulama alanı bulur ve bu tür uyuşmazlıklarda görev asliye hukuk mahkemesine aittir.

3.3.2. Ziynet Eşyalarının İadesi Davasının Boşanma Davasıyla Açılması Halinde Görevli Mahkeme

Ziynet eşyalarının boşanma davası açılması durumunda ziynetlerin iadesini talep eden taraflar evlilik birliğindeki eşlerdir. Boşanma davası ile ziynet eşyalarının iadesi ancak diğer eşten istenebilir. Ziynet eşyalarının kayınvalide veya kayınbaba tarafından alıkonulması durumunda, bu kişilere karşı ziynet eşyalarının iadesi talebiyle boşanma davası kapsamında bir dava açılamaz⁶⁸⁵. Zira söz konusu kişiler, aile hukuku ilişkisi içerisinde taraf sıfatına sahip olmadıklarından, bu tür talepler aile mahkemesinin görev alanına girmemektedir. Kayınvalide ve kayınbaba aleyhine açılacak ziynet eşyalarının iadesine ilişkin davalar, istihkak davası niteliği taşımakta olup, genel görevli mahkeme sıfatıyla asliye hukuk mahkemesinde görülmelidir⁶⁸⁶. Bu tür bir davanın, boşanma

⁶⁸⁵ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/1184 (29 Ocak 2014).

⁶⁸⁶ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2013/1726 (6 Şubat 2013); Gençcan, *Ziynet ve Eşya*, 255.

davasıyla birlikte aile mahkemesinde açılması hâlinde, aile mahkemesi görev yönünden yetkisiz sayılacak ve görevsizlik kararı verecektir.

Ziynet eşyalarının kişisel malların iadesi kapsamında boşanma davasıyla açılması halinde görevli mahkeme aile mahkemesidir⁶⁸⁷. Boşanma dava dilekçesinde bağışlama sözünün ifası yani mehri müeccelin talebi durumunda da görevli mahkeme aile hukuk mahkemesidir⁶⁸⁸.

Boşanma davasında ziynetlerin iadesinin talep edildiği taraf bağışlama sözünün geri alınması yahut bağışlamanın geri alınması sebeplerinin varlığını iddia ederek ziynetlerin iadesine karar verilmemesini talep etmesi durumunda aile mahkemeleri bağışlamadan yahut bağışlama sözünden rücu sebeplerinin oluşup oluşmadığını inceler⁶⁸⁹. Yargıtay’a göre boşanma davasında bağışlamanın geri alınması sebebiyle ziynet eşyalarının kendisine iadesini istemek ise mümkün değildir. Zira bağışlamanın geri alınması davalarında görevli mahkeme asliye hukuk mahkemeleridir⁶⁹⁰. Akçaal’a göre kişisel malların iadesinin de esasında bir istihkak davası olduğu bu nedenle açılacak olan davanın asliye hukuk mahkemelerinde açılması gerekir⁶⁹¹. Akçaal, Yargıtay’ın mevcut içtihatlarını “*ziynet alacağı davasında hukukî dayanak gerekçesinden hareketle de olsa, davacı kadın olduğu takdirde aile mahkemesinin, koca olduğu takdirde ise asliye hukuk mahkemesinin kabul edilmesi tutarlı değildir*” demek suretiyle de eleştirmektedir⁶⁹².

⁶⁸⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/19072 (1 Ekim 2014); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2005/6641 (25 Nisan 2005); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2011/10841 (20 Haziran 2011)- " Davacı kadının, ziynet eşyasına yönelik alacak davası, kişisel malların iadesi istemine ilişkin olup, Türk Medeni Kanunu'nun 2. kitabından kaynaklanmaktadır. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4. maddesi, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabından üçüncü kısım hariç olmak üzere (T.M.K. madde 118-395) kaynaklanan bütün davaların Aile Mahkemesinde bakılacağını hükme bağlamıştır. Açıklanan sebeple davanın Aile Mahkemesi sıfatıyla görülmesi gerekir."

⁶⁸⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/4682 (11 Ekim 2023); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/1068 (15 Mart 2023); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/3013 (30 Nisan 2024); Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2024/2971 (29 Nisan 2024).

⁶⁸⁹ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2023/4236 (27 Eylül 2023); Kılınç - Kılınç, "Mehrin Yeniden Değerlendirilmesi", 112.

⁶⁹⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2014/5006 (10 Mart 2014)- "Davacıların, çeyiz ve ziynet eşyalarının iadesine ilişkin isteği, bağışlamanın geri alınması (bağıştan rücu) niteliğinde olup, Borçlar Kanunu'na dayanmaktadır. (818 s. Borçlar Kanunu md. 244, Türk Borçlar Kanunu md. 295) Aile Mahkemeleri, Türk Medeni Kanunu'nun üçüncü kısmı hariç ikinci kitabında (md. 118-395) yer alan "aile hukukundan" doğan dava ve işlerde görevlidir (4787 s. K. m. 4). Bağışlamanın geri alınmasına ilişkin davalarda genel mahkemeler görevlidir."; Kılınç - Kılınç, "Mehrin Yeniden Değerlendirilmesi", 112.

⁶⁹¹ Akçaal, "Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi", 287.

⁶⁹² Akçaal, "Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi", 286-287.

3.3.3. Ziyet Eşyalarının İadesi Davasının Boşanmadan Sonra Açılması Halinde Görevli Mahkeme

Boşanmadan sonra açılan ziyetlerin iadesi davasında görevli mahkemenin neresi olduğuna ilişkin farklı görüşler vardır. Doktrine göre boşanma 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun yürürlük tarihinden önce ise ziyet eşyalarının iadesinde görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesi olup boşanma TMK'nın yürürlük tarihinden sonra ise ziyetlerin iadesi davasında görevli mahkeme aile mahkemesidir. Doktrindeki bu ayrımın sebebi ziyetlerin kişisel bir mal olup olmaması durumunun göz önünde bulundurulmasıdır. Zira 4721 sayılı TMK öncesi evliliklerde yasal mal rejimi mal ayrılığıydı. Yargıtay'ın da 4721 sayılı TMK'nın yürürlük tarihinden önce boşanma gerçekleşmesi durumunda ziyetlerin iadesinin istihkak davası niteliğinde olup görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olduğuna ilişkin kararı mevcuttur⁶⁹³. Yargıtay'ın ziyet eşyalarının iadesi talebinin kişisel eşyaların iadesi gerekçesiyle olması halinde aile mahkemesinin görevli olacağına ilişkin kararları mevcuttur⁶⁹⁴.

Boşanma davasından sonra bağışlama sözünün yerine getirilmesi yani mehri müeccelin ifası sebebiyle açılan ziyetlerin iadesi davasında ise görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir⁶⁹⁵. Boşanmadan sonra açılan bağışlamanın geri alınması yahut

⁶⁹³ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2004/5080 (19 Nisan 2004)- “Dosya içeriğinden, tarafların dava tarihinden önce ve yeni Medeni Yasanın yürürlük tarihinden önce boşanmış oldukları, dava konusu menkul eşyaların da her iki tarihten evvel alındıkları anlaşılmaktadır. 4787 sayılı Yasaya göre aile mahkemeleri, aile hukukundan doğan dava ve işlerde görevli bulunmaktadır. Taraflar boşandıklarına göre dava tarihinde bir ""aile"" bulunmadığı gibi, yeni Medeni Yasadaki mal rejiminin de bu uyumsuzluğa uygulanması söz konusu değildir. Davacı boşandığını belirterek kendisine ait olduğunu ileri sürdüğü ziyet eşyalarının aynen iadesini veya bedelini istediğine göre, davanın menkul eşya üzerinde istihkak davası niteliğinde olduğu, böyle bir davanın ise genel hükümlere göre asliye hukuk mahkemesinde sonuçlandırılması gerektiği gözetilerek işin esasının incelenmesi gerekirken, Mahkemece görevsizlik kararı verilmesi bozmayı gerektirmiştir.”

⁶⁹⁴ Yargıtay 6. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2009/855 (3 Şubat 2009); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2015/16950 (2 Kasım 2015)- “Mahkemece; davanın, davalı eski koca ile davalı eski kayınpederin birlikte imzaladıkları mehir senedinden kaynaklanması karşısında davalı yönünden Asliye Hukuk Mahkemesinin görevli olduğu gerekçesi ile görevsizlik kararı verilmesi doğru görülmemiş ve hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir.”

⁶⁹⁵ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Yargıtay), K. 2019/3079 (8 Nisan 2019)- “Davacının talebi, mehir olarak ödenmiş olan (mehri muaccel) bir alacak değil, bağışlama vaadi şeklinde (mehri müeccel) niteliğinde, mehir senedinden kaynaklanan alacak talebine ilişkindir. Taraflar arasında sözleşme ilişkisi vardır. Uyuşmazlık, Aile Hukukundan dayalı alacak niteliğinde olmayıp, genel hükümlere dayalı (TBK m. 286 vd., eBK m. 234 vd.) bir alacak talebi niteliğindedir. Hal böyle olunca, davayı görmeye genel mahkemeler görevlidir. Görevle ilgili düzenlemeler kamu düzenine dair olup, taraflar ileri sürmese dahi yargılamanın her aşamasında re'sen gözetilir (HMK m. 1, 3, 114/1,c, 115/1). O halde mahkemece, bu taleple ilgili dava hakkında HMK 167. maddesi gereğince ayırma ve görevsizlik kararı verilmesi gerekirken; hatalı değerlendirme ile işin esasına girilerek yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olmuş, bozmayı gerektirmiştir.”

bağışlama sözünün geri alınması sebebiyle ziynetlerin iadesi davasında görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir.

3.4. YETKİ

Ziynet eşyalarının iadesine ilişkin davalar bakımından, davanın hangi hukuki sebebe dayanılarak açıldığına bakılmaksızın, kesin bir yetki kuralı öngörülmemiştir⁶⁹⁶. Ziynetlerin iadesi davası boşanma davasının eki niteliğinde de olmadığı için TMK168. maddesinde öngörülen yetki kuralı ziynetlerin iadesi davası için önem arz etmez⁶⁹⁷.

Ziynetlerin iadesi davasında yetkili mahkeme HMK 6. Maddeye göre belirlenir. HMK 6. maddeye göre “*Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir. Davalının birden fazla yerleşim yeri varsa, bunlardan herhangi birinde dava açılabilir.*” Ziynetlerin iadesi davasında davalının birden fazla olması durumu söz konusu olabilmektedir. Bu durumda HMK 7/1. madde uyarınca dava, davalılardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir.

⁶⁹⁶ Akçaal, “Düğünde Takılan Ziynet Eşyasının İadesi”, 287; Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 66.

⁶⁹⁷ Özyürek, *Bağışlama ve Tüketim Öduncü*, 66.

SONUÇ

Evliliğin iradi olarak sona erdirilebilmesi boşanma ile mümkündür. Boşanma, yalnızca evlilik birliğinin taraflarının fiilen ayrılmaları veya ilişkilerini sonlandırmaları anlamına gelmemekte; aynı zamanda taraflar açısından hem maddi hem de manevi sonuçlar doğuran, toplumsal yönü de bulunan hukuki bir müesseseyi ifade etmektedir. Boşanma müessesesi TMK’da tanımlanmamakla birlikte boşanma, boşanma iradesi olan tarafın kanunda öngörülen sebeplere dayanarak dava açması ve hâkimin de bu davayı kabulü ile gerçekleşen ve evliliği sona erdiren kurum olarak tanımlanabilir.

Boşanma, sadece tarafların bireysel iradeleriyle değil, aynı zamanda kamu düzenini de ilgilendiren bir kurumdur. Aileni kurulması ve muhafazası oldukça önemli olsa da aile fertlerinin bir arada kalmasını zorlaştıracak yahut çekişmez duruma getirecek hallerde evliliğin sona erdirilebilmesi her iki taraf için de elzemdir. Bu nedenle Türk hukuk sisteminde boşanma, hâkim kararına bağlı kılınmıştır. Hâkim, boşanma kararı verirken hem tarafların iradesini hem de toplumsal yararı dikkate almakla yükümlüdür. Çalışmamızda boşanmayı serbest bırakan sistemlere ve boşanmayı yasaklayan sistemlere değinilmiştir. Boşanmayı serbest bırakan sistem tarafların iradesi ile boşanmayı çok kolay hale getirmesi, boşanmayı yasaklayan sistem ise tarafların evlilik içinde yaşadıkları olumsuz durumlara rağmen bir arada kalmasını dayatmasından ötürü eleştirilmiştir. Türk Medeni Kanunu ise bu iki uç sistem arasında dengeli bir yaklaşım benimseyerek boşanmayı hâkim kararına bağlı kılmıştır.

Boşanmanın hâkim kararına bağlı olarak gerçekleştiği hukuk sistemlerinde boşanmanı dayandığı birtakım ilkeler mevcuttur. Boşanma kurumuna yön veren başlıca ilkeler kusur ilkesi, irade ilkesi, temelden sarsılma ilkesi, elverişsizlik ilkesi ve fiilî ayrılık ilkesidir. Boşanma kurumuna yön veren başlıca ilkelerden kusur ilkesi, boşanmanın ancak eşlerden birinin evlilik birliğini temelinden sarsacak derecede kusurlu davranışta bulunması hâlinde gerçekleşebileceğini öngörür. İrade ilkesi, eşlerin evliliği sürdürme veya sona erdirmeye konusunda serbest iradelerine sahip olduklarını kabul eder ve özellikle anlaşmalı boşanmalarda bu serbestiye ön plana çıkar. Temelden sarsılma ilkesi, evlilik birliğinin taraflar için çekilmez hâle gelmesi durumunda boşanmanın mümkün olabileceğini ifade eder; bu yönüyle yalnızca kusura değil, birliğin fiilen sürdürülemezliğine odaklanır. Elverişsizlik ilkesi, eşlerin karakter uyumsuzluğu, yaşam tarzı farklılıkları veya kişisel sebeplerle evlilik birliğini devam ettiremeyecek durumda

olmaları hâlinde boşanma imkânı tanır. Son olarak fiilî ayrılık ilkesi, eşlerin uzun süre ayrı yaşamaları ve bu durumun evlilik birliğini fiilen ortadan kaldırması hâlinde boşanmanın kabul edilebileceğini öngörür. Bu ilkeler, hem bireylerin hak ve özgürlüklerini korumayı hem de evlilik kurumunun toplumsal işlevini dengeli biçimde sürdürmeyi amaçlamaktadır.

Boşanmanın hâkim kararına bağlı kılındığı sistemde boşanma ancak kanunda belirtilen sebeplerin varlığı halinde mümkündür. Türk Medeni Kanunu'nun 161 ila 166. Maddesi arasında boşanma sebepleri düzenlenmiştir. TMK sistematüğinde 161 ila 165. madde arasında özel boşanma nedenleri 166. Maddede ise genel boşanma nedenleri düzenlenmiştir. Tezimizde TMK sistematüğü takip edilmiştir. TMK'nın 161. maddesinde zina sebebiyle boşanma düzenlenmiştir. Zina kusura dayalı, özel ve mutlak bir boşanma sebebi olarak karşımıza çıkar. Zina sebebiyle boşanmada Yargıtay ancak aralarında evlilik bağı bulunmayan farklı cinsler arasındaki cinsel ilişkiyi zina olarak değerlendirmektedir. Kanaatimce evlilik birliği içerisindeki taraflardan birinin aynı cinsten biri ile cinsel bir birlirtelik yaşaması da evlilikteki sadakat yükümlülüğünün ihlali sayılır ve bu durumda zina sebebiyle boşanmaya karar verilmesi gerekir. TMK'nın 162. maddesinde hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış boşanma sebebi olarak düzenlenmiş olup bu sebepler kusura dayalı, özel ve mutlak boşanma sebepleridir. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme de kusura dayalı, nisbi ve özel bir boşanma sebebi olarak TMK'nın 163. maddesinde düzenlenmiştir. Ortak konutun aile yükümlülüklerinden kaçmak amacıyla terk edilmesi durumu da TMK 164. maddesinde düzenlenen mutlak, kusura dayalı ve özel bir boşanma sebebidir. Eşlerden birinin akıl hastası olması ve evliliğin bu sebeple çekilmez hale gelmesi durumunda TMK 165. Maddeye göre boşanma davası açılabilir. Akıl hastalığı, özel, nisbi ve kusura dayanmayan bir boşanma sebebi olarak karşımıza çıkar. TMK 166. maddede genel boşanma sebebi olarak evlilik birliğinin temelden sarsılması, anlaşmalı boşanma ve ortak hayatın yeniden kurulaması halleri düzenlenmiştir. Genel boşanma sebeplerinin varlığında taraflardan birinin kusuru olması şart değildir. Boşanma sebeplerinin kusura dayalı olup olmaması da maddi ve manevi tazminat açısından oldukça önemlidir. Zira maddi ve manevi tazminata karar verilebilmesi için tazminat isteminde bulunan tarafın kusuru tazminat istenen tarafın kusuruna nazaran daha az kusurlu olması gerekir. Bu

bakımdan boşanma sebepleri ve kusura dayanıp dayanmaması tezimiz açısından önemlidir.

Evliliği sona erdirmek isteyen tarafların boşanma davası açması gerekir. Boşanma davalarında yer itibariyle yetkili mahkeme taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesi olup görevli mahkeme aile mahkemeleridir. Boşanma davasının tarafları evlilikteki karı ve kocadır. Boşanma davası sırasında hâkim bazı geçici önlemleri alır. Bu önlemlere örnek vermek gerekirse; aile konutunun tesisi, tedbir ve iştirak nafakası, velayet, çocukla ilişki kurma, eşlerin mallarının yönetiminin düzenlenmesi örnek gösterilebilir. Bu geçici önlemler artırılabilir yahut hâkimin gerek görmemesi durumunda sadece belirli önlemler alabilir.

Boşanma davası, yalnızca evlilik birliğinin sona ermesiyle sınırlı kalmayıp, eşler ve çocuklar açısından çeşitli hukuki sonuçlar doğurur. Eşler yönünden kişisel statü değişikliği, soyadı, artık tarafların birbirlerine mirasçı olamaması gibi kişisel sonuçları; nafaka, tazminat gibi mali sonuçlar ortaya çıkar. Çocuklar bakımından ise velayet, kişisel ilişki kurma ve iştirak nafakası gibi hususlar gündeme gelir. Bu sonuçlar hem tarafların menfaat dengesinin korunması hem de çocukların üstün yararının gözetilmesi amacıyla Türk Medeni Kanunu'nda ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir.

Boşanmanın en önemli sonuçlarından biri de maddi ve manevi tazminattır. Boşanma sebebiyle maddi tazminat TMK 174. maddede düzenlenmiştir. Bu maddeye göre boşanma sebebiyle mal varlığında eksilme meydana gelen kusursuz yahut daha az kusurlu taraf, boşanmada kusurlu olan taraftan maddi zararının giderilmesi için maddi tazminat isteme hakkına sahiptir.

Boşanma sebebiyle maddi tazminat isteminin ilk şartı evlilik birliğinin boşanma ile sona ermesidir. Boşanma sebebiyle maddi tazminat istemi boşanmanın eki niteliğinde olup ancak boşanma davasının kesinleşmesi halinde hüküm ifade eder. Evliliğin ölüm, ölüm karinesi ile sona ermesi yahut gaiplikle feshi durumunda TMK 174 kapsamında maddi tazminat istenemez. Evliliğin mutlak butlan yahut nispi butlanla iptali halinde ise boşanma sebebiyle maddi tazminat istenebilir. Zira, TMK 158/2 gereği mutlak ve nisbi butlan hallerinde boşanmanın hükümleri uygulanır.

Boşanma sebebiyle maddi tazminat isteminin ikinci şartı boşanmaya sebep olan olayda maddi tazminat isteyen tarafın kusurunun tazminat yükümlüsüne nazaran daha az olmasıdır. Kusura dayalı boşanma sebeplerine karar verilmesi halinde davacı taraf lehine

maddi tazminata hükmedilmelidir. Boşanmada maddi tazminat isteminin bir diğer şartı ise tazminat istenen tarafın boşanmaya sebep olan olaylarda asli olarak kusurlu olmasıdır. Kusura dayalı olmayan boşanma sebeplerinde her iki tarafın kusursuz olması mümkün olup bu durumda maddi tazminata karar verilmez. Akıl hastalığı sebebiyle boşanmanın davasında ise akıl hastası eşten hakkaniyet gereği maddi tazminat tazminata karar verilmesi gerektiğini savunan görüşler de mevcuttur. Kanaatimizce TMK 174. Madde açıkça kusurun varlığını aradığı için bu madde kapsamında akıl hastası eşten maddi tazminat talep edilemez.

Boşanma sebebiyle maddi tazminata karar verilebilmesi için tazminat alacaklısının mevcut yahut beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zarar görmelidir. Boşanma sebebiyle kişinin mal varlığında meydana gelen eksilme mevcut menfaat olarak değerlendirilir. Beklenen menfaat ise boşanma gerçekleşmeseydi ileride kazanılması muhtemel olan değerler olarak tanımlanmaktadır. Hâkim boşanmada maddi tazminata karar verirken mevcut ve beklenen menfaatlerin ne derece zarara uğradığını göz önünde bulundurur. Mevcut ve beklenen menfaatin ancak boşanmaya sebep olan ve hukuka aykırı fiil olarak nitelendirilebilecek eylemler nedeniyle zarar görmesi halinde yani zarar ile hukuka aykırı fiil arasında uygun illiyet bağının varlığı halinde maddi tazminata karar verilir.

Boşanmada maddi tazminata karar verilebilmesi için bir diğer şart da hukuka aykırılıktır. Doktrinde bazı yazarlar boşanma sebebiyle maddi tazminat davasında hukuka aykırılık unsurunun yerini evlilik birliğinin sona ermesinin aldığını savunur. Bu görüşe katılmak kanaatimizce mümkün değildir. Zira aile yükümlülüklerine aykırı davranışlar hukuka aykırılık sayılmakta, bu yükümlülükler ihlal edilmeksizin boşanma meydana geldiği takdirde hâkimin maddi tazminata karar vermemesi gerekmektedir.

Boşanma sebebiyle maddi tazminata karar verilebilmesi için tarafların talebinin olması şarttır. Taraflar taleplerini açıkça ifade etmek zorundadır. Hâkim tarafların talebi ile bağlıdır. Boşanma sebebiyle tazminat talep eden taraf maddi tazminat miktarını da dava dilekçesinde belirtmelidir. Hâkim dava dilekçesinde talep edilen miktardan daha azına hükmedebilir lakin daha fazlasına hükmedemez. Boşanmada maddi tazminat kısmen talep edilemeyeceği gibi fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmadıkça ıslah dilekçesiyle artırılmaz. Boşanma sebebiyle maddi tazminat boşanma davası ile ileri

sürülebileceği gibi boşanma davasının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde farklı bir dava ile de ileri sürülebilir. Söz konusu bir yıllık süre zamanaşımı süresidir.

Boşanmada maddi tazminat toptan, irat yahut aynen olacak şekilde üç biçimde yerine getirilebilir. Uygulamada ise genellikle toptan ödeme yöntemi tercih edilmektedir. Maddi tazminatın irat biçiminde ödenmesine karşı çıkan görüşler de bulunmaktadır. Doktrindeki bu görüşe göre, tazminatın irat şeklinde ödenmesi hâlinde nafaka ile maddi tazminat arasındaki farkın ortadan kalktığı ileri sürülmektedir. Zira irat biçiminde ödenen tazminat, belirli koşulların gerçekleşmesi durumunda artırılabilir, azaltılabilir veya tamamen kaldırılabilir. Bu durum, tazminatın asıl amacı olan zararın giderilmesi işlevini zayıflatmaktadır. Ayrıca iradın kesilmesine neden olan hâllerin varlığı, her zaman zarar gören eşin maddi kaybının giderildiği anlamına gelmemektedir.

Boşanmada maddi tazminat, para borcu niteliğinde olup kural olarak Türk Lirası üzerinden ödenir. Türk Borçlar Kanunu'nun 99. maddesi uyarınca ülke parasıyla ödeme esastır ve yabancı para birimiyle ödeme yalnızca sözleşmeden doğan borçlarda mümkündür. Bu nedenle, maddi tazminatın euro veya dolar gibi yabancı para cinsinden talep edilmesi mümkün değildir. Ancak, tarafların açık rızası ve hâkimin onayı bulunması hâlinde ödeme yabancı para birimiyle yapılabilir. Maddi tazminata faiz uygulanması bakımından ise, tazminat borcunun talep edilebilir hâle geldiği tarih önem taşır. Yargıtay içtihatlarına göre, faiz boşanma kararının kesinleştiği tarihten işlemeye başlar; dava tarihinden itibaren faiz yürütülmesi mümkün değildir. Boşanma kararının kesinleşmesinden sonra açılan maddi tazminat davalarında da yasal faiz, davanın açıldığı tarihten itibaren hesaplanır. Böylece, faiz uygulaması hem hakkaniyete uygun biçimde hem de uygulamada birliğin sağlanması amacıyla düzenlenmiştir. Ayrıca hâkim, HMK m. 26/1 gereği talep ile bağlı olduğundan, faiz ancak davacı tarafından açıkça talep edilirse hükmedilebilir. Faiz talebine ilişkin olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi, kararın bozulmasına neden olur.

Boşanmaya sebep olan davranışlar sebebiyle taraflardan birinin kişilik hakkı zedelenmiş ve manevi bir zarar ortaya çıkmışsa bu zararın tazmini için TMK 173/2 ye göre manevi tazminat davası açılabilir. Yani boşanmanın mali sonuçlarından biri de maddi tazminattır. Manevi zarar subjektif teoride saldırı sonucu kişilerin duyduğu elem, acı, ızdırap olarak tanımanmış olup Yargıtay da manevi zararı bu şekilde

tanımlamaktadır. Manevi tazminatın amacına ilişkin doktrinde farklı görüşler vardır. Bunlar: ceza, tatmin, denkleştirme, önleme ve telafi görüşleridir.

Boşanma sebebiyle manevi tazminata karar verilebilmesinin şartları vardır. Bu şartlardan ilki evliliğin boşanma ile sona ermesidir. Zira, boşanma sebebiyle manevi tazminat da maddi tazminat gibi boşanma davasının eki niteliğindedir. Mutlak ve nisbi butlan hallerinde de TMK 158/2 gereği manevi tazminata hükmedilebilir. Boşanmada manevi tazminata karar verilebilmesi için ikinci şart ise manevi tazminat isteyen tarafın kusursuz yahut daha az kusurlu olması gerektiğidir. Kanun metninde manevi tazminat isteyen tarafın kusur durumu ile ilgili bir tespit yapılmasa da Yargıtay ve öğreti manevi tazminata ancak tazminat isteyen tarafın kusurunun daha az olması halinde hükmedilmesi gerektiği görüşündedir. Boşanmada manevi tazminata karar verilebilmesinin bir diğer şartı da tazminat istenen tarafın kusurunun tazminat isteyen tarafa nazaran daha ağır olmasıdır.

Kişilik haklarına saldırı sebebiyle manevi zararın meydana gelmesi de boşanma sebebiyle manevi tazminata karar verilebilmesi için şarttır. Kişilik haklarına saldırı sonucu manevi zararın meydana gelip gelmediğini hâkim takdir eder. Manevi zararın kişilik haklarına saldırı sonucu meydana gelmiş olması yeterli olup saldırının halen devam etmesi yahut manevi zararın zaman içinde hafiflemiş olması manevi tazminat istemi için engel teşkil etmez. Kişilik haklarına yönelik saldırılar hem özel hukuk hem de ceza hukuku bakımından sonuç doğurabilir. Ancak ceza mahkemesinin beraat kararı hukuk hâkimini bağlamaz; hukuk hâkimi, olayı bağımsız değerlendirerek manevi tazminat talebini reddedebilir yahut kabul edebilir, buna karşılık bazı yazarlar ceza kararının hukuk hâkimini bağlaması gerektiğini savunur.

Manevi tazminat talep edilebilmesinin bir diğer şartı da manevi zarar ile hukuka aykırı fiil arasında bir illiyet bağının bulunmasıdır. Kişilik hakları hem Anayasada hem de kanunlarla korunduğu için kişilik haklarına saldırı hukuka aykırılık unsurunu da beraberinde getirir. Kişilik haklarına saldırı olarak nitelendirilebilecek davranışların neler olduğuna hâkim karar verir. Karşı tarafın kişilik haklarına saldırıda bulunan taraf hukuka uygunluk nedenlerin varlığını ileri sürebilir. Boşanma sebebiyle istenen manevi tazminat kapsamında en çok karşılaşılan hukuka uygunluk nedeni kişilik haklarına saldırılan eşin rızası yahut affetmesidir. Bu durumlarda hukuka aykırılıktan söz edilemeyeceği için manevi tazminat talebi reddedilecektir. Hukuka aykırılık değerlendirilirken kişilik

haklarına saldırı fiziksel kişiliğe, manevi kişiliğe ve sosyal kişiliğe saldırı olarak üç başlık altında incelenmiş olup yargı kararları ile hangi durumların Yargıtay tarafından kişilik haklarına saldırı olarak kabul edildiğine değinilmiştir.

Manevi tazminata da karar verilebilmesi için boşanma dava dilekçesinde yahut ayrı bir dilekçe ile manevi tazminatın talep edilmesi şarttır. Manevi tazminat talebi de sözlü yahut yazılı şekilde yapılabilir. Manevi tazminat istenmediğinin açıklanması halinde bu hâkim manevi tazminata karar veremez. Islah yolu ile feragatten dönülmesi yahut manevi tazminat miktarının artırılması da mümkün değildir. Boşanma davası kapsamında manevi tazminat talep edilebilmesi için en geç dilekçeler teatisi aşamasında bu talebin ileri sürülmesi gerekmektedir. Boşanma davasında manevi tazminat talep edilmemesi durumunda ise boşanma davasının kesinleşmesinden sonra bir yıl içerisinde manevi tazminat talebi ile ilgili ayrı bir dava açılabilir. Söz konusu bir yıllık süre zamanaşımı niteliğindedir.

Türk hukukunda manevi tazminatın miktarını belirleyen açık bir kanun hükmü bulunmamakta olup, bu konuda hâkime geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. Hâkim, manevi tazminat miktarını belirlerken Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında belirlediği ölçütleri dikkate alır. Hâkim, boşanma sebebiyle manevi tazminata karar verirken kişilik hakkına nasıl ve ne derecede saldırıda bulunulduğuna, tazminat ve ortaya çıkan zararın orantılı olmasına ve tarafların sosyal ve ekonomik durumuna ve tarafların kusur durumuna dikkat etmelidir.

Manevi tazminat ancak toptan biçimde ödenebilir. Manevi tazminatın Türk lirası üzerinden hükmedilmesi esastır; yabancı para birimiyle talep edilmesi veya hükmedilmesi mümkün değildir. Manevi tazminatta da talep edilmesi halinde hâkim faize hükmedebilir. Faiz, boşanma davasının kesinleşmesinden yahut boşanmadan sonra manevi tazminat talebiyle dava açılmışsa dava açılma tarihinden itibaren işletilir.

Boşanmanın doğrudan bir sonucu olmamakla birlikte pek çok boşanma davasında ziynet eşyalarının iadesinin talep edildiği görülmektedir. Ziynet eşyaları, özellikle Türk toplumunda düğünlerde geleneksel olarak kadına takılan ve ekonomik değeri yüksek olan eşyalardır. Yargıtay'ın değişen içtihat kararı ile kadına takılan yahut kadına özgülenen ziynet eşyaları kadının, erkeğe takılan ve erkeğe özgülenen ziynet eşyaları ise erkeğin kime takıldığı belli olmayan ve herhangi bir cinse özgülenmeyen ziynet eşyaları ise kadın ve erkeğin ortak mülkiyetinde kabul edilmektedir.

Ziynet eşyaları hukuki nitelik itibariyle bir eşya niteliğinde olup bağışlanan ve kişisel bir mal sayılmaktadır. Ziynetler eşyalarının bağışlanan bir mal sayılması konusunda doktrinde eleştirilmekle birlikte, Yargıtay, ziynetlerin bağışlanan bir mal niteliğinde olduğu görüşündedir.

Ziynetlerin iadesi davası, bazen “bağışlamanın geri alınması”, bazen “bağışlama sözünün ifası” veya “kişisel malın iadesi” taleplerine dayanılarak açılabilir. Yargıtay da kararlarında, ziynetlerin misli eşya olduğunu, dolayısıyla tüketilseler bile bedelinin talep edilebileceğini kabul etmiştir. Bu noktada ispat yükü büyük önem taşımaktadır. Kadın, ziynetlerin erkek tarafından alındığını ispatlamakla yükümlüdür; bu ispat sağlandığında, erkek ziynetlerin kadına iade edildiğini yahut kadın tarafından bu eşyaların kendisine bağışlandığını kanıtlamak zorundadır.

Ziynetlerin bağışlamanın geri alınması gerekçesiyle iadesinin talep edilebilmesi için bağışlama sözünün geri alınması ve dolayısıyla bağışlama sözünün geri alınması gerekçelerinden birinin varlığının ve süresi içinde bağışlamanın geri alındığının kanıtlanması gerekmektedir. Bağışlanan, bağışlayan yahut yakınlarına karşı ağır suç işlemişse yahut kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemişse bağışlama geri alınabilir. Bağışlamanın geri alınması istihkak davası niteliğindedir.

Bağışlama sözünün ifası sebebiyle ziynet eşyasının iadesi davasının açılması durumu da doktrinde oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Bağışlama sözünün ifası uygulamada karşımıza mehri müccelin boşanma ile talebi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bağışlama sözünün ifasının talep edilebilmesi için bağışlama sözünün yazılı bir biçimde verilmiş olması şarttır. Bağışlama sözünün geri alınması gerekçeleri oluşması halinde bu gerekçelerin oluştuğunu, bağışlama sözünün geri alındığını iddia eden taraf da ziynet eşyalarının verilmesinden kaçınabilir. Bağışlama sözü yazılı bir biçimde olduğu için bağışlama sözünün geri alınması da ancak yazılı şekilde yapıldığında hüküm ifade eder.

Ziynet eşyalarının iadesi kişisel malların iadesi kapsamında da geri istenebilir. Ziynet eşyalarının iadesinin sağlanabilmesi için açık bir talebin bulunması, ziynetlerin varlığının ve talep eden tarafta kalmadığının ispat edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda hâkim, yalnızca açık bir talep varsa ve ziynetlerin cinsi, gramı, niteliği gibi özellikleri belirlenmişse karar verebilir. Ziynetlerin varlığını ispat yükü davacıya aittir; ancak örf ve adetler gereği, kadına takılan ziynetlerin kadına ait olduğu karine olarak kabul edilir.

Kadının ziynet eşyalarının kendisinde kalmadığını, zorla elinden alındığını veya rızası dışında bozdurulduğunu ispatlaması hâlinde, ziynetlerin iadesine hükmedilir. Kadının rızası olmaksızın bozdurulan veya tüketilen ziynetlerde ise, bunların bağışlandığını ispat yükü kocaya aittir. Bu yaklaşım, ziynet eşyalarının kadın açısından ekonomik güvence niteliğinde olduğu ve kişisel mal statüsünün korunması gerektiği yönündeki doktrinel görüşlerle de uyumludur.

Ziynet eşyalarının iadesi bağışlamanın geri alınması gerekçesiyle talep edilirse, bu durum sebepsiz zenginleşme hükümlerine tabi olur ve TBK m. 82 uyarınca hak sahibinin öğrenme tarihinden itibaren iki, herhâlde zenginleşme tarihinden itibaren on yıl içinde zamanaşımına uğrar. Bağışlama sözünün ifasına dayalı davalarda ise TBK m. 146 gereği on yıllık genel zamanaşımı süresi uygulanır. Ayrıca TBK m. 153 uyarınca evlilik süresince zamanaşımı işlemez; evlilik sona erdiğinde kaldığı yerden devam eder. Ziynetlerin kişisel eşya niteliğinde talep edilmesi hâlinde, ziynet diğer eşte kaldıysa zamanaşımı işlemez; ancak ziynet eşyası tüketilmişse 10 yıllık zamanaşımı süresi geçerlidir. Bazı görüşlere göre ziynetlerin tüketilmesi tüketim ödöncü ilişkisine benzer olduğundan, zamanaşımı süresi bu sözleşme hükümlerine göre belirlenmelidir.

Ziynet eşyasının iadesine ilişkin davalarda görevli mahkeme, uyuşmazlığın dayandığı hukuki sebebe göre belirlenir. HMK m. 1 uyarınca görev kamu düzenine ilişkin olup mahkemece re'sen gözetilir. Ziynet eşyası kişisel malın iadesine dayanıyorsa veya boşanma davası ile ileri sürölüyorsa genellikle aile mahkemesi görevlidir. Ancak talep bağışlama, bağışlama sözü ya da bağışlamanın geri alınması hükümlerine dayanıyorsa bu tür davalar borçlar hukukuna ilişkin olduğundan asliye hukuk mahkemesinde görülür. Dolayısıyla, görevli mahkemenin tespiti davanın konusu ve dayanağına göre değişir.

Ziynet eşyalarının iadesine ilişkin davalarda kesin bir yetki kuralı bulunmamaktadır. Bu nedenle, ziynet davası boşanma davasının eki sayılmadığından TMK m. 168'deki yetki kuralı uygulanmaz. HMK m. 6 uyarınca genel yetkili mahkeme, davalının dava tarihindeki yerleşim yeri mahkemesidir. Davalının birden fazla yerleşim yeri varsa, davacı bunlardan herhangi birinde davayı açabilir. Birden fazla davalı varsa, HMK m. 7 gereği dava, davalılardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde de görölabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Faruk. *Aile Hukukumuzda Aile Konutu – Mal Rejimleri Ve Eşin Yasal Miras Payı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı., 2021.
- Acar, Halil İbrahim. “Mehrin İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”. *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi* 17 (2011), 367-388.
- Akçaal, Mehmet. “Düğünde Takılan Ziyet Eşyasının İadesi”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2/14 (2019), 265-301.
- Akıntürk, Turgut - Ateş Karaman, Derya. *Aile Hukuku*. Beta Basım Yayın, 2024.
- Akıntürk, Turgut - Ateş Karaman, Derya. *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*. İstanbul: Beta Basım Yayın, 29. Basım, 2020.
- Akyasan Birsen, Gönül. *Hayata Kast Sebebiyle Boşanma*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1. Baskı., 2025.
- Akyol, Fatih. *Boşanmada Manevi Tazminat*. Erzincan: Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Antalya, Gökhan. *Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması*. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2017.
- Antalya, Osman Gökhan. “İstihkak Davası”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2/18 (2021).
- Antalya, Osman Gökhan vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı C.V/I*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1. Baskı., 2025.
- Aral,Fahrettin. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. Ankara; Yetkin Yayınları, 8. Baskı., 2010
- Aras, Bahattin. *Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2. Baskı., 2011.
- Arbek, Ömer. “Boşanmanın Mali Sonuçları”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 54/1 (01 Aralık 2004), 115-163.
https://doi.org/10.1501/Hukfak_00000000414
- Atlan, Hülya. *Manevi Zararı Tazmin Yolları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1.Basım., 2015.

- Atmaca Ülkü, Hande. *Anlaşılmalı Boşanma Protokolü Nasıl Düzenlenir?* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı., 2021.
- Ayan, Serkan. *Evlilik Birliğinin Korunması*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 1.Basım., 2004.
- Aydın, Mehmet Akif. “Mehir”. *İslâm Ansiklopedisi*. 28/389-391. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi, 2003.
- Aydos, Oğuz Sadık. *Borçlar Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 4. Baskı., 2024.
- Baran Celep, Ebru. *Boşanma Davasının Sonuçları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Başpınar, Murat. *Boşanmanın Mali Sonuçları Ve Özellikle Maddi Ve Manevi Tazminat*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Biçer Yener, Ilgın. *Boşanmada Maddi Tazminat*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı., 2020.
- Bozdağ, Cahide Işıl. *Türk Hukukunda Boşanma Sebepleri ve Kusurun Etkisi*. Konya: Kto Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Tezli Yüksek Programı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Burcuoğlu, Haluk. “Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması, Boşanma Davasında Talep Edilen Maddi, Manevi Tazminat ve Aile Mahkemelerinin Görev Alanı Konularında Somut Kararlardan Hareketle Yapılması Zorunlu Görülen Bazı Gözlemler”. *Prof.Dr.Rona Serozan’a Armağan 1* (2010).
- Camcı, Ömer. *Boşanma Tazminatı ve Yoksulluk Nafakası*. İstanbul: Kazancı Matbaacılık, 1. Basım., 1998.
- Cansel, Erol. *Boşanmanın Dayandığı Esaslar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1.Basım., 1977.
- Ceylan, Ebru. *Türk ve İsviçre Hukuku baimından Boşanmanın Hukuki Sonuçları*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı., 2006.
<https://www.seckin.com.tr/kitap/441944312>
- Cin, Halil. “İslâm Hukukunda Mehr”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 29/1 (1972), 199-254.

- Çatalbaş, İlay. *Türk Medeni Kanunu'nda Velayet ve Ortak Velayet*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. baskı., 2021.
- Çelik, Çelik Ahmet. *6100 Sayılı Hukuk Yargılama Yasası'na Göre Tazminat ve Alacak Davaları Açılması ve İzlenmesi*. İstanbul: Bilge Yayınevi, 2. Basım., 2012.
- Çınar Mutlu, Kübra. *Boşanma Sebepleri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Çinçik, Burcu. *Boşanma Davasının Mali Sonuçları*. Adana: Türkiye Cumhuriyeti Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Boşanma Davasının Mali Sonuçları, 2022.
- Demir, Kübra. “Manevi Tazminatın Belirlenmesine Genel Bir Bakış”. *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (2020), 67-88.
- Demirci, İslam. “Türk Medeni Kanununda Düzenlenen Ayrılık Kararının İslâm Hukuku Bakımından Uygulanabilirliği”. *Dergiabant* 10/1 (2022), 1-25.
- Dikici Çelik, Beyza. *Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma ve Tazminat Uygulamaları*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Doğan, Ahmet. “İslam Hukukunda Nikâh Akdinin Uygulanması: Kırım Hanlığı Örneği (17. ve 18. Yüzyıl)”. *Genel Türk Tarihi Araştırma Dergisi* 5/9 (2023), 241-262.
- Doğan, Murat vd. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 4. Baskı., 2024.
- Dural, Mustafa vd. *Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitapevi, 13. Basım, 2018.
- Erdem, Mehmet - Makaracı Başak, Aslı. *Aile Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2. Baskı., 2024.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 22. Basım., 2017.
- Eren, Fikret - İpek Yücer, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Legem Yayınevi, 12. Baskı., 2025.
- Erlüle, Fülya. *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı., 2015.
- Esener, Turhan. “Boşanmadan Mütevellit Maddî Veya Manevî Zararın Tazmînî Ne Zamana Kadar Talep Edilebilir?” *Ankara Barosu Dergisi* 8/1 (1951), 652-657.

- Fırtına, Esra. *Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Gelmez, Ezgi. *Boşanmanın Mali Sonuçları*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Gemici, Ayberk Emirşah. “Takı Merasiminde Gelin ve Damada Takılan Ziyet Eşyalarının Kime Ait Olacağı Sorunu”. *Ankara Barosu Dergisi* 3 (2020), 317-334.
- Gençcan, Ömer Uğur. *Boşanma Hukuku*. 2 Cilt. Ankara: Yetkin Yayınevi, 12. Basım, 2023.
- Gençcan, Ömer Uğur. *Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 5. Basım, 2015.
- Gençcan, Ömer Uğur. *Eşya ve Ziyet Alacağı Davaları*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2019.
- Güleryüz, M. Tarık - Yılmaz, Ayça Zorluoğlu. “Bir Anglo-Amerikan Hukuku Müessesesi Olarak Cezalandırıcı Tazminatın [Punitive Damages] Bazı Türk Hukuku Müesseseleri ile Mukayesesi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 141 (2019), 325-362.
- Güllüoğlu, Yasemin. *Nişanlanmanın Haksız Nedenle Sona Ermesi*. İstanbul: Filiz Kitapevi, 1. Baskı, 2021.
- Günay, Buket. *Boşanmada Maddi Ve Manevi Tazminat*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, 2019.
- Gürsoy, Kemal Tahir. “Boşanma Hukukunun Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış ve Boşanma Sebeplerinde En Yeni Eğilimler”. *Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı*, C. 2.
- Hatemi, Hüseyin. *Aile Hukuku*. On İki Levha Yayınları, 9. Basım, 2023.
- İstanbul Üniversitesi (ed.). *Tedris Hayatının Otuzuncu Yıldönümü Hatırası Olmak Üzere Üniversite Rektörü ve Hukuk Fakültesi Profesörü Cemil Bilsel’e Armağan*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1. Basım., 1939.
- Karamercan, Fatih. *Mal Rejiminin Tasfiyesi (Mal Ve Paraların Paylaşılması)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı., 2024.
- Keskin, Alper. *Boşanma davaları*. Ankara: Seçkin, 1. Basım., 2017.
- Kıcalıoğlu, Mustafa. “4721 sayılı Yeni Türk Medeni Kanunu’na göre Boşanma Halinde Maddi ve Manevi Tazminat”. *Ankara Barosu Dergisi* 2 (2002), 39-53.

- Kılıçoğlu, Ahmet M. *Aile Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 8.Basım., 2024.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Turhan Kitapevi, 7. Basım., 2025.
- Kılınç, Ahmet - Kılınç, Ayşe Nur. “Mehrin Türk Pozitif Hukuku Açısından Yeniden Değerlendirilmesi Gerekliliği”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10/1 (2019), 103-118.
- Koçak Diker, Duygu - Bağ Canbaz, Elvan. “Güncel Yargıtay Kararları Işığında Eşlere Verilen Ziyet Eşyası Üzerindeki Hak Sahipliği”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 178 (2025), 165-202.
- Köseoğlu, Bilal. “Boşanma Hukukunda Kusur İlkesinin Önemi”. *Terazi Hukuk Dergisi* 1/1 (2006), 7-14.
- Köseoğlu, Bilal - Kocağa, Köksal. *Aile Hukuku ve Uygulaması*. Bursa: Ekin Yayınları, 5. Baskı., 2011.
- Kulaklı, Emrah. “Ziyet Eşyasına İlişkin Sorunların Yargıtay Kararları Işığında Değerlendirilmesi”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25/1 (2019), 262-276.
- Kurt, Leyla Müjde. “Boşanma Durumunda Birlikte (Ortak) Velâyet”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9/2 (29 Aralık 2018), 157-186.
<https://doi.org/10.21492/inuhfd.456782>
- Kutluay, Ezgi. *Bağışlama Sözleşmeleri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Namuslu, Yasemin. *Bağışlama Sözleşmesinde Bağışlayanın Hukuki Sorumluluğu*. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı Medeni Hukuk Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2025.
- Oğuzman, M. Kemal - Öz, M. Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.2*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 19. Bası., 2024.
- Or, Elif Nurbanu. *Uygulayıcılar için Boşanma Davaları Başvuru Kitabı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 1. Baskı., 2021.
- Önder, Fahrettin - Dikici Çelik, Beyza. “Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma Davası Açısında Af”. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi* 5/12 (2023), 103-115.
- Öztan, Bilge. *Aile Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 6.Basım., 2015.

- Özyürek, Mehmet. *Evlilik Birliğinde Ziyet Eşyasının Bağışlama ve Tüketim Öduncü Sözleşmelerine Konu Edilmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Pekmez, Cüneyt. “Bağışlamanın Geri Alınmasında ‘Ağır Suç’ Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 7/2 (2019), 213-232.
- Peksöz, Vildan. “Ziyet Eşyalarının İadesi Davasında İspat Yükü”. *İstanbul Hukuk Mecmuası* 1/79 (2021), 193-210.
- Sağiroğlu, Mehmet Şerif. *Ziyet Davaları*, İstanbul: Legal Kitapevi, 1. Baskı., 2013.
- Sert, Selin. “Türk Medeni Hukukunda Cinsiyet Değiştirme”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 118 (2015), 255-270.
- Sezen, Lütfi. “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 27 (2005), 185-195.
- Sirmen, A. Lale. *Eşya Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları, 8. Baskı., 2020.
- Solmaz Kaya, Hatice Dicle. *Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat*. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Tat, Orkun. “Yargı Kararları Işığında Ziyet Eşyalarının Aidiyeti Üzerine Bir Değerlendirme”. *Terazi Hukuk Dergisi* 204 (2023), 101-110.
- Tavukcu, Zülal. “Ziyet Eşyalarının İadesi Davalarında İspat”. *Fides Hukuk Dergisi* 9 (2025), 53-72.
- Tekinay, Selahattin Sulhi. *Türk Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitapevi, 7. Baskı., 1990.
- Tokat, Hüseyin. “Gaipliğın Aile Hukuku Yönünden Sonuçları”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/2 (2017), 523-575.
- Tunçoğma, Kenan. *Türk Borçlar Hukuku : Cilt-2 (Özel Borç İlişkileri)*. 2 Cilt. İstanbul: Sermet Matbaası, 1. Baskı., 1977.
- Turgut, Faruk. “Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar”. *Medeniyet ve Toplum* 1/1 (2017), 93-117.
- Turhan, Nedim. “Boşanma Halinde Maddi Tazminat ve Yoksulluk Nafakası”. *Yargıtay Dergisi* 19/3 (1993), 248-269.
- Türcan, Talip (ed.). *İslam Hukuku El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Basım, 2016.

- Türkmen, Ahmet. “Yargıtay’ın Bağışlama Yaklaşımı Çerçevesinde Mehir ve Mehrin Geri Alınması”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22/2 (2020), 541-576.
- Ullah, Neamat. *Yahudi Hukukunda Boşanma Ve Aguna Problemi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Ünlütepe, Mustafa. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayinevi, 1. Baskı, 2021.
- Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah. “İfa Edilmiş Bağışlama Sözleşmesinde Geri Alma Hakkının Hukukî Niteliği”. *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2 (2019), 257-263.
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet. *Türk Medeni Hukuku Cilt II. Aile Hukuku*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 5.Baskı., 1965.
- Yardımcı Çınar, Yelda. *Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Ölümle Sonlanması Halinde Terekenin Tasfiyesi Ve Sağ Kalan Eşin Talepleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı., 2024.
- Yavuz, Cevdet vd. *Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)*. İstanbul: Beta Basım Yayın, 19. Baskı., 2024.
- Yener, Mehmet Zahid. “Sosyal Medya Paylaşımlarının Boşanma Davasına Etkisi”. *Adalet Dergisi*, 67(2021),239-262.
- Yıldız, Elife Büşra. *Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Sebeplerinin Değerlendirilmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Yılmaz, Çiğdem Mine. “Türk Hukukunda Yerine Getirilmiş Bağışlamanın Geri Alınması Ve Bgb. 313. Çerçevesinde Alman Federal Yüksek Mahkeme Kararının Düşündürdükleri”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 10/2 (2019), 712-727.
- Yılmaz, Merve. *Bağışlama Sözleşmesinin Sona Ermesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı., 2011.
- Zevkliler, Aydın vd. *Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku Aile Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayinevi, 6.Basım., 1999.

- Zevkliler, Aydın vd. *Medeni Hukuk- III Aile Hukuku*. 3 Cilt. Ankara: Adalet Yayınevi, 1.Baskı., 2024.
- Zevkliler, Aydın. - Gökyayla, Kadir Emre, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. Ankara: Turhan Kitabevi, 18. Bası., 2018.
- Zeytin Çağrı, Gözde. *Boşanmada Maddi Tazminat*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.
- Zeytin, Zafer. *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Ve Tasfiyesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı., 2021.

